

Bibliotéka poučná a zábavná
vydávaná
„Dědictvím sv. Cyrilla a Methoděje“.

Všeckých Dědictvím vydaných spisů č. 59. na rok 1908.

Papežové v dějinách.

Napsal

Dr. Josef Samsour.

professor bohosloví v Brně.

V Brně 1908.

V komitatu v Benediktinském knihkupectví v Brně, Bedřicha Grosse v Olomouci a v Cyrillo-Methodějském knihkupectví (Gustava Francie) v Praze.
Tiskem benediktinské knihtiskárny v Brně.

ad 39511

Papežové v dějinách.

Napsal

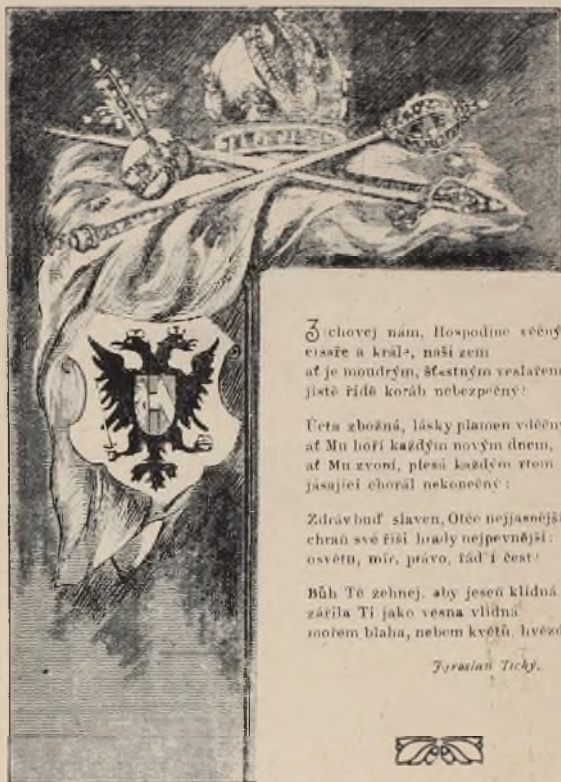
Dr. Josef Samsour,

professor bohosloví v Brně.

K jubileu Jeho Veličenstva.

18 $\frac{2}{12}$. 48—19 $\frac{2}{12}$. 08.

Zichovej nám, Hospodine věčný,
cisaře a krále, naši zemi
ať je mondrým, šťastným veslařem.
jistě řídě koráb nebezpečný!

Ůsta zbožná, lásky plamen vděčný
ať Mu hoří každým novým dnem,
ať Mu zvoní, plesá každým rtem
jásající chorál nekonečný:

Zdráv buď slaven, Otče nejjasnější,
chráň své říši hrady nejpevnější:
osvětlu, mír, právo, řád i čest!

Bůh Tě zehnej, aby jeseň klidná
zářila Ti jako vesna vřidná
mořem blaha, nebem květů, hvězd!

Jaroslav Tichý.

Úvod.

Dlouhá řada římských papežů vzbuzuje úctu a nelíčený obdiv i u jejich odpůrcův. Jsou i nejpřednější a nejstarší dvory královské, srovnáme-li je s touto nejstarší a přece vždy ještě života plnou dynastií, jen jakoby od věčejška a bez záruk trvání a pevnosti, jaké má dynastie tato. Podivuje-li se nekatolík papežství jako mistrovskému dílu lidské moudrosti, jako nejvelkolepější politické instituci, jakou kdy svět viděl, jako hádance minulosti a přítomnosti, má před ním věřící katolík úctu ještě větší; katolík nestojí však před ním jako před hádankou, neboť vidí a uznává v něm zřízení božské, dílo moudrosti Vykupitelovy, »sladkého Ježíše na zemi«, jak kdysi sv. Kateřina Sienská držitele této nejvyšší moci nazvala. Zda právem? Vizme odpověď.

Syn boží bavit se za svého pozemského pobytu mnohdy důvěrně s chudým, ale dobrosrdečným rybářem, k němuž pak promluvil ona věčně památná slova: »Ty jsi Petr (t. j. skála) a na této skále vzdělám církev svou a brány pekelné jí nepřemohou; tobě dám klíče království nebeského; posiluj bratry své; pasíž beránky, pasíž ovce mé.« (Mat. 16; Jan 21; Luk. 22.) Syn boží byl ukřižován

a korunoval po třech dnech celé své dílo zde na zemi zázrakem všech zázraků, svým z mrtvých vstáním.

Pln živé víry a důvěry v pomoc svého božského mistra a Pána odebral se prostý rybář, který dotud o římské společnosti ani nejmenší znalosti neměl, do hlavního města říše římské, aby tam císaři Neronovi a jeho poddaným hlásal, že je jeden pouze Bůh; že tohoto Boha třeba nade všechno milovati a všechny lidi, i nejopovrženější otroky, jako sebe sama. Za takové učení nečekaly ho v Římě než chladné zdi žaláře a potupný kříž. Nástupci jeho dědili s úřadem také utrpení jeho. Petr byl také ve svých nástupcích potírán; císařové činili tak mečem, učenci pérem, národové svou nemravností. Zatím však co císařové byli zapomenuti a na rozvalinách jejich moci nové říše opět vznikaly, kvetly a zanikaly; zatím co národové objevovali se a se ztráceli na jevišti světovém se všemi svými hrdinami; zatím co různé domněnky jako komety zářily, aby opět i s geniálními zastanci svými v temnotách zmizely, kráčeli papežové svou cestou po nedohledné stezce století. Brzo ctění, brzo týráni viděli všechno se měniti jako roucho a poukazovali lidstvu na toho, jenž je na věky. V takovém světle stojí papež před katolíky. Papež je nejvyšší Kristem stanovenou autoritou a nejvyšším učitelem církve a poutem náboženské jednoty; papežství je řetězem, kterým spojena jsou všechna století s Ježíšem Kristem a s jeho svatými apoštoly. S papežem, skálou a úhelným svým kamenem, stojí a klesá církev ka-

tolická. Papež je církvi tím, čím stádu pastýř, čím lodi kormidelník, vojsku vojevůdce, tělu hlava.

Pro toho ovšem, kdo zvykl si choditi kolem velkých věcí s pohrdlivým úsměvem, nebo kdo je předpojat, pro toho papežství není než bezměrným rozvojem ctižádostivých plánů. Každý však, kdo je přesvědčen, že zjev tak velkolepý, jakým je papežství, musí míti základem velký princip; každý, kdo nepozoruje věci jednostranně, nýbrž v jasném světle upřímné lásky k pravdě, musí se zájmem stopovati instituci, která je v nejvyšším spojení, ne pouze s jedním královstvím nebo s jednou stáatkou civilisace, nýbrž se všemi díly světa a s každým pokrokem; ten nemůže bez vnitřního pohnutí přehlédnouti dobu mezi Petrem, jenž uprostřed mučedníků dříme, a Piem X., jenž u jeho hrobu jako vězeň vládne.

Proto věnovali i mnozí nekatolíci papežství vážné a trvalé studium. V zamyšlení sklonění nad zlomeným sloupem pohanského světa, vzpomínali uplynulých století a patřili plni obdivu na svatou stolicí, na onen nepohnutelný chrám, který vždycky byl otevřen, aby poskytl duchu světla, srdci míru a pokoje. »Patřte na všechny doby,« volá jeden z nich, »a vizte, jak papežství, které předcházelo přede všemi institucemi evropskými, a všechny také daleko za sebou zanechalo; jak nezměnitelno stojí tu při nekonečné změně moci pozemské; a můžete se pak ještě diviti, že mnozí je srovnávají se skálou, která neochvějně pní z bezmocných bouří věků?«¹⁾ »Tato říše duchovní moci,« praví jiný protestant-

¹⁾ Hurter, Innocenz III.

ský spisovatel o papeži a církvi, »je nejvelkolepějším zjevem v dějinách lidstva, vítězstvím zájmů duchovních nad všelikou mocí světskou a nad pouze hmotnými snahami životními.« ¹⁾ Ano i sám odpadlík Hoensbroech, zapřísáhlý nepřítel papežství a církve, musí doznati: »Papežství jako sociálně kulturní velmoc zasluhuje obdivu. Papežství je nejstarší ze všech nyní trvajících kulturních mocí; všechny ostatní jsou proti němu dětmi; značnou část svého života mají od něho. Papežství přineslo do barbarství a mravní hniloby pohanstva křesťanskou osvícenost a křesťanskou čistotu; věda a umění našly v papežství nejmocnější svoje podporovatele a ochránce. Zajisté, na papežství jako na sociálního a kulturního činitele lze psáti chvalořeč při zachování dějepisné věrnosti.« ²⁾

Má-li tudíž věc vrchních pastýřů římských takovou důležitost pro katolíky, ano i nekatolíky, pak smíme se kojiti zajisté nadějí, že nekonáme práce zbytečné, obrátíme-li v přítomném spisku pozornost čtenářů na dějiny papežů, a to zvláště na vliv, který vznešeným svým postavením společenským měli nutně na všeobecný rozvoj lidstva. Tu vidíme, jak a v které míře papežové spolupůsobili, aby svět tak znemravnělý a sestárlý opět nadchnuli pro pravdu, dobro a krásu. Zpracovati tuto látku v celém rozsahu, vylíčiti vliv papežů na křesťanskou vzdělanost ve všech jednotlivostech, požadovalo by daleko více studia, než jsme mu

¹⁾ K ö l l n e r, Symbolik der christl. Konfessionen.

²⁾ Das Papsttum in seiner sozial-kulturellen Wirksamkeit. Str. 3.

věnovati mohli. Proto bylo nám třeba omeziti se jen na některé události, které postupem dějin hlavně jsou zřejmy, a třebas nemůžeme úplně vy-
líčiti celého vlivu jejich, přece bude pro nás uspo-
kojením, budeme-li se skrovnou svojí prací podobati
vinaři, jenž z bohatého vinného kmene nabízí svým
přátelům na občerstvenou několik hroznů.

I.

Papežové od císaře Klaudia až do vydání ediktu milánského císařem Konstantinem Velikým (41—313).

Chceme-li náležitě poznati a posouditi vliv papežů na první století letopočtu našeho, třeba nám alespoň krátce napřed pohlédnouti na tehdejší světové poměry. Neboť jako ten, kdo nezná bezměrných béd a strastí, jichž zakusil nešťastný svět v době předkřesťanské, nedovede si nikdy náležitě vážiti dobrodiní křesťanství a milosti vykoupení Ježíšem Kristem, tak nedovede také oceniti nikdy zásluh, kterých si papežové jako náměstkové Kristovi na zemi hned v prvních stoletích získali, ten, kdo nezná prohlubně zkázy, do jaké pohanstvo v době před Kristem upadlo. Teprve kdo ví, jak hrozná byla mravní hniloba, jak bluboká mravní pokleslost, kterou kníže apoštolů našel, když po prvé jako posel s nebe nohou svou vstoupil na půdu pohanského světového města, pozná, jaká práce a námaha byla nutna, aby lidstvo hluboce pokleslé bylo polepšeno a na dítky boží vychováno.

Řím, hlavní město největší říše, jakou svět kdy viděl, stkvěl se v okouzující nádheře a

oslňujícím lesku. Chrámy bezpočetným bohům ku počtě vystavěné zářily v nevyčísitelné nádheře. Veřejné ulice byly posety vzácnými uměleckými pomníky. Paláce císařův a bohatých Římanů byly nádherně zařízeny. V Římě stékaly se poklady celého světa. Zraký všech lidí obracely se k Římu, i od nejzazšího východu asijského, i od jihu Afriky. Zkrátka: Řím byl shromaždištěm skvělé říše světové, jež mocnými raměmi svými celý téměř tehdy známý svět objímala a všechny národy svému zákonu podrobila. A přece vše to nebylo než kiamavým pozlátkem, pod nímž bujely hniloba a mravní zvrhlost. Vedle nádhery, bohatství, vědy a umění pozvédala se nouze v rozedraném oděvu, nejtrpčí bída, hrubost mravův a ukrutnost. Všecka krása římské říše světové byla jen umělá. Scházelo přirozené světlo sluneční, jasnost a požehnání víry v jednoho, pravého Boha; scházelo křesťanství.

Na kapitolu v Římě stál v chrámě Jupiterově obraz nejvyššího římského boha. Za slavných obřadů vystupovali vojevůdci a císaři k této národní svatyni, ke kapitolu, aby vzývali Jupitera, táhli-li do boje. Zde obětovali, bylo-li vítězství dobyto. Vedle tohoto nejvyššího boha uctívali však Římané ještě nesčetný počet bohů jiných, kteří vlastně nebyli než lidmi za bohy povýšenými, s velikými schopnostmi, s velikými však také vášněmi a nepravostmi. Připisovaliť Římané těmto bohům všechny možné nepravosti, i nepřirozené, i klam a podvod a krádež. Právem praví jistý slavný dějepyslec: „Kdyby bohové od

starých vymyšlení opustili Olymp nebo elisium a ukázali se v křesťanském městě, by byli zajisté ihned všichni zavřeni a jako zločinci do káznice nebo k smrti odsouzeni.“ Všechny nepravosti, jež byly páčány, byly zbožňovány a pak jako božstva uctívány.

Byly-li však bohům pohanským všechny nepravosti dovoleny, byly li vášně na bohy povýšeny, byl-li zločin oslavován, pak nebrozili se ani lidé žítí nemravně. Byly-li nejhorší hříchy uctívány, nebylo bezprávím žítí v nepravostech. Z toho následovalo mravní zdivočení a hrubost mysli, která nás hrůzou naplňuje. Nejohroznější líčení z oné doby jsou dnes sotva uvěřitelná. A přece jsou doslova pravdivá.

Již římský mudřec Seneka, vrstevník sv. Petra v Římě, naříkal, že ctnost čistoty nebyla více v Římě známa. V chrámech bohů, a tedy i pod ochranou jejich, děly se nejohroznější hanebnosti. Život rodinný byl nanejvýše zvrhlý. Dítky neměly často více práva než domácí zvířata. Žena upadla do ponížení; cizoložství a podvod byly na denním pořádku. Veřejné lázně stavěly na odiv mravní zvrhlost, divadlo bylo školou svůdnictví. Na ulicích a náměstích byly obrazy, jež posmívaly se všeliké ctnosti a mravnosti. To byla škola, v níž vyrůstali chlapi a dívky. Ký div, že již v nejútlejším věku se oddávali všem nepravostem a zkáza stala se posléze všeobecnou?

Trudné nanejvýše byly také poměry sociální. Práce byla pohrdanou, svobodného muže

nedůstojnou. S prací pohrdání sdílela i chudoba. Chudás nosil na sobě znamení potupy a byl neschopen býti moudrým a rozšafným. Potkati žebráka bylo u Římanů zlověstným znamením.

Jednou z nejtemnějších stránek pohanského starověku a zvláště Říma bylo otroctví. Otrok nebyl pokládán za člověka, nýbrž za bytost nižší. Filosof Seneka prohlásil: „Proti otrokovi je vše dovoleno.“ Otrok byl považován za věc, kterou lze po libosti koupiti, prodati, vydražiti. Usmrtil-li jej pán, ztratil sice otroka, nedopustil se však zločinu. Pro nejmenší provinění dal jej pán nezřídka až do krve zbičovati. Sestarál-li otrok nebo onemocněl-li, nikdo se oň nestaral. Tak úpěli millionové a millionové v bídě, vzdálení své domoviny, bez svitu naděje v srdci, plni zoufalství.

Nejvyšší stupeň krutosti jevil se v zápasech gladiatorských. Otroci, zajatci a odsouzení zločinci byli nuceni bojovati buď mezi sebou nebo s divými šelmami na vyrazení krvežíznivého lidu. Staří a mladí, mužové i ženy, vysocí a nízcí účastnili se tohoto krvavého divadla, při němž na tisíce lidí hynulo.

Také pro péči o nemocné nemělo pohanství porozumění. Známkou klassického starověku vůči nemocným byla přímo nelásk a. Jemně vzdělanému Řeku byl pohled na nemocného a zvláště odpornou nemocí stíženého nepříjemným, urážel jeho estetický smysl. Slabé a zkomolené dítky dal Lykurg ve Spartě odkládati. Také Plato mluví proti dlouhým pokusům o vyléčení: Několik energicky

působících prostředkův, a nepomáhají-li, ať nemocný zemře; se zdravím polovičním nemůže býti státu na prospěch. Sotva vlastním členům rodiny dostávalo se v nemoci potřebného ošetření; vypukl-li mor, nechal je pohan, strachem a starostí o vlastní život naplněn, bez pomoci ležeti.

Císařové, z nichž mnozí poskvrnili listy dějin neshladitelnými nepravostmi; císařové, kteří za nejvyšší cíl svůj nepovažovali ani státní správu, ani nejnutnější potřeby svých poddaných, nýbrž rozmařilý lesk a hody, císařové, jejichž nikdy neukojitelnou chlápností den za dnem květ římské krásy byl lámán a opadal; senát, jehož nízké smýšlení, Tacitem líčené, zasypávati dovedlo chválou a lichocením všechny hrůzy, ano i vraždu matky od Nerona vykonanou; patriciát, v mrhání a bujnosti s císaři závodící, a kněžstvo ochotné na rozkaz císařský všem, i největším zločincům, přináseti oběti; lid, nemravnými veřejnými hrami a příklanem velmožův o všecky ušlechtlejší a vznešenější city oloupený; konečně množství otroků hluboce, velmi hluboce snižených a za zvěř takoroka pokládaných. Toť v krátkých rysech a bez nadsázky obraz všeobecného mravního a sociálního stavu římské říše v prvních stoletích po Kristu. Mravní úpadek dokonal jako morová rána ničivé dílo svoje v onom nesmírném území s krásnými jeho a na všechny strany se rozbíhajícími cestami, s mocným jeho vojskem, s kvetoucím jeho obchodem, s bezčetnými jeho chrámy, paláci a uměleckými díly, které oplývaly mramorem, zlatem a slonovinou.

Jako temný mrak bouřlivý visela zkáza ona nad královnou měst, Římem, odkud patricius, skvoucí se zlatem a hedvábím, dával se bujnými oři voziti na své rozkošné letohrádky a villy; kde lid po procházce mezi vítězoslavnými oblouky a mistrovskými pracemi starého umění v četných lázních občerstvení nalézal, aby pak vyhledával nových požitků v bezplatných hrách nebo v amfiteatru, jehož vzduch byl prosycen voňavkami. Zkrátka Řím měl bohaté zevnější vzdělání, jehož lesk měl zakrývati jako drahé roucho hluboké rány náboženského a mravního života.

Na štěstí vyprýštil na Golgotě pramen života, druhý takový Jordan, aby očistil člověka od jeho malomocenství. Ježíš mluvil a poukázal světu na onu zemi, kde dokonalá vládne láska, kde patřiti bude člověk na věčnou pravdu nikoli jako v zrcadle nebo v hádance, nýbrž tváří v tvář. (1 Kor. 13, 12.) Ježíš vyšel a zazářil světu jako pravé světlo světa. Než snad jen učencům? Nikoli, prostému člověku úplně pochopitelně, učenci s nevyčerpatelnou hloubkou, odpověděl na nejdůležitější otázky životní a shrnul svou mravouku bez poskvrny v novém přikázání: přikázání lásky k Bohu, sobě a bližnímu.

Aby ona božská nauka nebyla zůstavena kolísání lidských domněnek a v jejich víru nezahynula, nýbrž pod ochranou boží až do skonání světa trvala, založil Ježíš autoritu, která by zachovala neporušenost zjevení, byla-li by ohrožena, neomylnými rozhodnutími ve jménu a pod ochranou boží.

Sv. Petr.

Jako hlava církve, onou autoritou opatřen, přišel sv. Petr do Říma; viděl pyšný kapitol a počal své vznešené poslání; kázal Ukřižovaného, potíral nepravosti, činil boháčům lásku k chudým povinností a přikazoval chudým, aby bohatým sloužili. Zkrátka kníže apoštolský činil, co mohl, a tajemná síla, která jeho kročeje řídila, dokonala ostatek. Zrno horčičné zapustilo kořeny a slibovalo nadějný vzrůst.

Když sv. Petr za císaře Nerona zemřel smrtí mučednickou (r. 67), pokračovali jeho důstojní nástupci v započatém díle, nedbajíc sebe větších překážek, jež v brzku v cestu se jim stavěti počaly.

Nesvornost a nesjednocenost, vyvolaná bludaři mezi prvními křesťany a tasená ocel caesarů činily dle lidských výpočtů téměř nezbytným pád a zánik města božího; než bedlivý strážce bděl nad novým Jerusalemem a Kristus chránil, blavně skrze papeže, mladistvou, sotva pučící církev.

Vznikl-li spor mezi křesťany, vystoupil ihned papež jako prostředník a mluvil řečí, která dýchala klidem a moudrostí dob apoštolských. Hned třetí nástupce sv. Petra, Klement I. († kolem r. 100), když povstaly velké vnitřní spory v církvi korintské, napomínal tamní obec křesťanskou listem státnicky dokonalým k míru, svornosti a k pokoji a stanovil též jeho podmínky. Těžké li zkoušky dolehly na některou církev, dal ihned papež příklad všeobsáhlé lásky k bližnímu, posílaje vyslance, aby potěšili zarmoucené a bohaté jim přinesli almužny.

Již na počátku století 2. veliký biskup a mučedník sv. Ignac Antiochenský († 107) vydává opětovaně svědectví ve svých listech o lásce církve římské ke všem církvím. (List k Římanům hl. 1., hl. 9)

Z téhož druhého století zachoval se nám u církevního dějepisce Eusebia († 340) list biskupa korintského Dionysia kolem r. 170—180 k Římanům poslaný. V tomto listě mimo jiné píše Dionysius takto: „Od počátku je u vás obyčejem všem bratřím různým způsobem dobré prokazovati a mnohým církvím v kterémkoliv městě podpory posílati. Tak občerstvujete nuzné v jejich chudobě a podporujete bratry k dolům odsouzené, jako Římané věrni zvyku od otců zděděnému. A tento zvyk váš ctihodný biskup Soter (166—175) netoliko podřizel, nýbrž ještě jej překonal; neboť aby mohl svatým podporu poslati, zbavil se sám všeho, a mluvil bratřím z ciziny přicházejícím laskavě k srdci, jako otec k dítkám.“¹⁾

Týž Eusebius zachoval nám list slavného biskupa alexandrijského Dionysia, ve kterém tento píše papeži Štěpánovi (254—257), že nyní opět nastaly pokoj a svornost ve všech církvích. Mezi těmito církvemi, z nichž mnohé jménem uvádí, zmiňuje se také „o všech církvích Syrie a Arabie“ a praví o nich: „Kterým vždy podporu posíláte“²⁾ Když pak brzo po smrti Štěpánově vpadli divocí Gotové a Boranové do Pontu v Malé Asii a proniknuvše do Kappadocie vy-

¹⁾ Dějiny církevní kn. IV. hl. 23.

²⁾ Tamže kn. VII. hl. 5.

plenili hlavní město Caesareu, tu ač poklad církve římské byl vyčerpán velkomyslnou obětavostí jáhna Laurentia, jenž jej rozdál chudým, přece poslal ihned papež Dionysius (259—268) list a vyslance k potěše těžce zkoušených křesťanův a k vykoupení zajatců. Tato tradice lásky trvala potud, pokud trvalo pronásledování. Eusebius dosvědčuje, že se jevila ještě za posledního pronásledování Dioklecianova a Maximinova (304—312). Jen některá fakta se nám zachovala; ze způsobu, kterým se uvádějí, je však zřejmo, že představují množství jiných. Láska církve římské, láska stolice papežské je obecná, je uskutečněním slov sv. Ignace Antiochenského: „Církev římská předsedá lásce.“

Když pak krev křesťanů přestala již proudy téci před oltářem Jupiterovým, vzpomínala Caesarea v Kappadocii ještě stále přehojné dobročinnosti svaté stolice. Dle Eusebia prýštila od starých dob známá dobročinnost římského vrchního pastýře ještě v jeho době z nevysychajícího pramene.¹⁾

Činnost římských papežů jevila se však ještě jiným způsobem. Hrozilo-li zřízením náboženství křesťanského nebo jeho naukám nebezpečenství, vystoupili ihned papežové, ozbrojeni neproniknutelným štítem božské ochrany, a odráželi jako nejvyšší strážcové víry všecky jedovaté šípy bludu. Jakkoli pro nedostatek pramenů neúplné jsou dějiny prvních století, máme přece o tom několik dů-

¹⁾ Dějiny církevní I, 4. c. 2, 3; I, 7. c. 5.

kazů, jako mimo jiné na př. příhodu se sv. Dionysiem Alexandrijským a s velikými světly africkými, Cyprianem a Tertullianem. Sv. Dionysius, biskup alexandrijský, byl obžalován, že upadl do bludu v důležité otázce, která podnes u nekatolíků k mnohým sporům dává podnět: totiž o podstatě Ježíše Krista. Háje totiž proti Sabellianům osobního rozdílu mezi Otcem a Synem, nazval Syna *πονημα*, t. j. tvorem Otce, a byl proto u římského papeže Dicynsia od některých bratří církve alexandrijské z bludu obžalován. Papež Dionysius jako vrchní pastýř církve zavrhl na sněmu římském r. 262 tento výraz, načež velký biskup alexandrijský napsal obsáhlé pojednání, aby se u svaté stolice ospravedlnil, čímž byl pučící bylo vykořeněno. Sv. Cyprian, veliký biskup karthaginský v Africe, v domněnce, že nekatolíci (bludaři) nemohou udělovati platného křtu, prohlásil spolu s jinými biskupy africkými křest od nich udělený za neplatný. Papež Štěpán (254—257) zavrhl však toto rozhodnutí a zakázal opakovati křest od bludařů dle ustanovení Kristova udělený; církve spojila se s nejvyšším knězem a potomstvo omluvilo nesmrtelného biskupa karthaginského slovy sv. Augustina,¹⁾ že Cyprian to, v čem z lidské slabosti v ohni disputace pochybil, napravil smrtí mučednickou. Tertullian († kolem r. 240), veliký obhájce církve, přestoupil později k přísným Montanistům, kteří mimo jiné prohlašovali druhé manželství za hříšné a cizoložné, útěk

¹⁾ List 95. ad Vinc. Rogatianum.

v pronásledování v každém případě za nedovolený a odpuštění některých, zvláště těžkých hříchů za nemožné. Papežové římské zavrhnuli tyto názory; když pak zejména Kalixtus (217—222) prohlásil, že i cizoložství může býti po náležitém pokání odpuštěno, posmíval se mu Tertullian. Než zda dostačily zbraně jeho železné výmluvnosti a pohrdlivý posměch, s kterým přijal rozhodnutí „biskupa biskupů“, aby zanechaly v dějinách z jeho nauky co jiného než smutnou zříceninu?

Poučný je také spor o slavení svátků velikonočních z doby papeže Viktora kolem r. 190. Dva obyčeje srazily se tu: římský, zachovávaný téměř všude, stanovil, že křesťanské pascha, t. j. svátky velikonoční mají býti slaveny vždy v neděli po paschatu židovském; obyčej provincie asijské přijímal pascha židovské jako den svátku křesťanského. Asiáté dovolávali se největších autorit, apoštolů Jana a Filipa, jejich žáků Papia a Polykarpa, proroků, slavných mučedníkův. Jejich církve jsou slavné v celém křesťanstvu, jejich tradice je obecně uznávána. Řím nicméně neustupuje. Řím má také svou tradici, která se jasně objevila, srazivši se s obyčejem asijským. Marně přišel ctihodný biskup smyrnenský Polykarp do Říma urovnati tuto záležitost; papeže Aniceta nepřesvědčil. Papež Viktor (189—199) odhodlal se rozhodnouti spornou otázku a rozkázal proto biskupům v celé církvi, aby se shromáždili na církevních sněmech a pojednali o ní. Všechny sněmy prohlásily

se pro praxi římskou, vyjma asijské. Jejich jménem Polykrates, biskup efeský, v listě do Říma zasláném oznámil, že neupustí od své tradice. A co činí papež Viktor? Zakročuje proti nim ex-komunikací, vylučuje je ze společenství věřících. Je si tudíž vědom, že rozhodne o obecném společenství, že je v jeho moci netoliko přerušiti spojení s jistou skupinou církevní, nýbrž prohlásiti i klatbu celé církve nad touto skupinou, jinými slovy je si vědom, že je hlavou celé církve, jejíž rozhodnutím třeba se podrobiti. A skutečně Asiáté také zřekli se své praxe a uznali obyčej římský.¹⁾

Tak přinášeli nástupci sv. Petra netoliko olivovou ratolest míru, udíleli netoliko nuzným hojně almužnu, nýbrž ukazovali se vždy také neohroženými obhájei pravdy. Proto také ubírali se mnozí vynikající mužové po oněch cestách, po nichž kdysi tak mnozí králové jako zajatci byli vedeni, do velkého světového města, aby s papežem, starcem, jenž v katakombách skrývali se musel, o nejvyšších zájmech lidstva mluvíti. Sv. Justin přichází sem z Palestiny řecké, Hegesipp z Palestiny syrské, Tatian z Assyrie, Abercius Marcellus z Frygie. Zvláště Asie skýtá značný počet návštěvníků. Mezi nimi vedle již zmíněného Polykarpa uvéstí zvláště třeba sv. Ireneje, pozdějšího biskupa lyonského, a Origena, jenž podniká cestu do Říma jedině z touhy viděti tuto velmi starou církev. Ba i bludaři svým jednáním uznávali přednost

¹⁾ Duchesne, *Églises séparées*, Paris 1905, str. 141 nás.

biskupa římského před ostatními biskupy tím, že se, jak sv. Cyprian píše, plní horlivosti do Říma obraceli, aby tam svých nauk hájili nebo jejich potvrzení dosáhli, když byli od svých biskupů nebo synod vyobcováni. Tak přišel sem Marcion z Pontu, Valentin z Egypta. Ze Syrie prodléval zde ještě před Marcionem Cerdon. Všichni tito rozsévající koukolu narazili však na bdělost papežů, které se marně pokoušeli oklamati předstíraným obrácením nebo falešnými protesty. Na konci století 2. vidíme sem přicházeti jiné náčelníky bludařů. Nauka subordinatianská, která Krista jako tvora Otci podřizovala, obrátila zde na se pozornost působením Theodota Byzantského. V téže asi době Praxeas a Epigonus, přišedše z Asie, otevřeli tu školu theologie modalistické, jež popírala osobní různost tří božských osob a s kterou spojeno zůstalo jméno Sabelliovo. Vůbec zdá se, že východ nemohl zploditi bludu, aniž by byl hned nepociťoval potřeby, s ním vystoupiti na jevišti římském. To však bylo totéž jako postarati se o jeho brzké a zjevné zavržení. Valentin, Cerdon, Marcion byli ihned vyloučeni z církve římské, jakmile odložili škrabošku; taktéž Theodot Byzantský, Sabellius a četní jiní.

Při tom je i to nápadno, že již tehdy vynikala papežská rozhodnutí otázek dogmatických nebo disciplinárních (t. j. kázně církevní se týkajících) onou moudrou zdrželivostí a odporem proti všelikému přepínání, jak tomu i na dále vždy bude při všech projevech svaté stolice. Někteří zpovědníci, abychom aspoň nějaký příklad

uvedli, v době Kalixta (217—222) a za vlády papeže Kornelia (251—253) nechtěli odpadlých křesťanů připouštět ke zpovědi. Kalixtus a Kornelius byli ve svém soudu mírnějšími. Jistý Heraklius, vrstevník papeže Eusebia (r. 309), žádá, aby odpadlí křesťané bez předchozího pokání byli opět přijímáni do společenství církevního. Eusebius sám je přísnější. Nikdy nebude papežství kolísati mezi oběma krajnostmi; stejně vzdáleno je shovívavosti, která zbavuje všelikého pokání, jako přísnosti, která odmítá odpuštění.¹⁾

Tak působila svatá stolice hned v prvních stoletích pro zachování a rozkvět a ještě více pro rozšíření křesťanského náboženství a mravnosti. A co ještě více — všichni téměř papežové tehdejší zemřeli pro pravdu smrtí mučednickou.

Pravda — toto slovo bylo prázdným zvukem pro Římany a nikoli zdrojem životním a vroucím přesvědčením, kterým skutky jsou proniknuty a se krásně a vznešeně rozvíjejí, jako rostlina svlažovaná rosou a zahřívána teplem slunečním. Řím pohanský byl spokojen, jestliže bohatá loďstva vyloďovala lesk zlata, záři purpuru, vůni východu v nádherných letohrádcích, kde málo poměrně boháčů při veselé hudbě ověnčený pohár požitkův až na dno vyprazdňovalo, zatím co lid spustlý otrocky při jejich hostinách sloužil nebo se venku vyrážel „při hrách a chlebě“. Zásad neměl Řím více. Proto nemaje vůdčí hvězdy kolísal v nejistotě na všechny strany. Požíval, ale neznal více silné vůle a ušlechtilé pýchy svých

¹⁾ Goyau, Das Papsttum in der Geschichte, str. 12 nás.

předků. Než hle: do shromáždění, kde soudcové, obávající se meče nebo žízníce po zlatě a stříbře, zbožňují vraha svých otců, hanobitele svých žen a dcer, vstupuje ctihodný stařec. Caesara pozdravuje uctivě, ale krále králů poslouchá více než císaře. Umírá raději, než aby zapřel nejvyššího a jediného Tvůrce a před dřevem nebo kamenem kaditelnicí mával! Na místě jeho mučednictví stojí brzo jeho nástupce. stejně zmužilý, neochvějný a veliký. Mocní tohoto světa posmívají se soustrastně velekněžím křesťanským, ale tito umírají ve své vznešené prostotě. Pohan považuje nové náboženství kříže za vymřelé a vyhubené. Tu povstává však ono náhle, jako kdysi povstal Vykupitel z hrobu, a pozvedá se jako svět ovládající moc před zrakem udivených národů. Zářivě stkvěje se vítězkyně v červánkách nové civilisace; obrozený svět pozdravuje je radostně s „Credo“: „Věřím v Boha“ a velebněji než ranní vůně růží vystupuje chvalozpěv z úst dítek k Tvůrci všech věcí.

Toť vítězství bojovníků Kristových, zcela zvláště však vítězství papežů! Kde zemřelo kdy téměř na třicet po sobě následujících králů, velekněží nebo filosofů smrtí mučednickou za své přesvědčení? za svoji víru? za svoji říši? za svého Boha?

Mluvil-li Kristus k Petrovi: „Ty jsi skála“, ukázaly nám dosavadní dějiny, že to zaslíbení v pravdě skvěle se vyplnilo. Následující dějiny papežů skýtají pro pravdu božského slova další a ještě větší důkazy.

Papežové od ediktu milánského až ke smrti Karla Velikého (313—814).

Konstantinovo obrácení se na křesťanství po bitvě u mostu milvijského (Ponte Molle) poblíže Říma bylo událostí nanejvýše významnou. Jásaje, posmívaje se, anebo aspoň rameny potřásaje, chodil pohan kolem brobů tisícův a tisíců mučedníků každého stavu a stáří; Řím viděl většinu náčelníků „nenávistníků pckolení lidského“ umíratí smrtí, která byla obdivuhodnější než smrt Sokratova; a vždy přece ještě zůstávalo staré náboženství pohanské na trůně. Tu náhle sklánějí se mocní tohoto světa před vítězným křížem a císařové skládají své koruny k nohám beránka, „jenž snímá bříchy světa“. Episkopát jeví se ve své úplné úctu vzbuzující podobě a větší ochrana, skýtaná pronásledovaným, otrokům a opuštěným dítkám, je prvním krásným ovocem nově založené civilisace.

Pusté ono volání: „křesťany lvům“, christi-
anos ad leones, doznělo v mlčícím amfitheatru. Po dlouhé bouřlivé noci nastalo konečně mnoho-
slibné, jasné jitro. Zvláštním zákonem z r. 313 tak zvaným ediktem milánským, byla poskytnuta

křesťanům úplná nerušená svoboda náboženská a poddaným dovoleno volně přestupovati na víru křesťanskou. Zároveň také dovoleno církvi nabývati statků. Snadno si lze představit, jaká radost plnila při tomto šťastném obratu věci srdce křesťanův a zvláště srdce papežovo. — Bude však nyní křesťanství bez boje proměňovati a obnovovati tvářnost země? Bude nerušeně uplatňovati svoji vnitřní sílu v srdcích a zároveň zevním rozvojem lesku lid povznášeti věcmi viditelnými k věcem neviditelným? Nezdálo se, že splní se očekávání takové. Jak již Simeon v chrámě jerusalemském zakladatele nového náboženství předpověděl jako znamení, jemuž bude odpíráno, tak poukázal i Kristus sám zřetelně na ustavičný boj v budoucnosti, slíbil však zároveň slavně, že zůstane se svými až do skonání světa.

Jak mohla také jinak se šířiti nauka, která pýchu ponižuje a žádostivosti převrácené mocně na odpor se staví? Jak mohla se šířiti zvláště ve společnosti, v níž pohanství co nejúžeji bylo spojeno se všemi politickými, rodinnými a sociálními poměry? Jak mohlo se bez boje šířiti náboženství kříže v dobách tak pohnutých a neklidných, jako byly doby tehdejší?

Po celou dobu, kterou máme na zřeteli, vládly veliké nepořádky. Pýcha falešné vědy pohrdala prostou věrou a zplodila, upravujíc tajemství víry dle svých domněnek, četné bludy, kterými křesťanské základní pravdy byly napadány. Císařové z nedbalosti nebo pro ženu zaponínali mnohdy

na velikost národa nebo na hájení hranic říše a hloubali o pošetilých malichernostech. Neznámí národové křižovali Evropou a rozlévali se po světě, objevovali se hned tu, hned tam, rovněž tak rychle jako neočekávaně, stahovali se jako černé mraky bouří hnané, po celá století ohrožující staré říše a také jako výbuch orkánu je ničící.

Než ve všech těchto zmatcích a v onom strašném boji přehlížela hlava církve s výše, na niž ji Bůh postavil, klidným okem celé bojiště, ochotna krev svou obětovati tam, kde nebezpečnoství hrozilo praporu pravdy. Přes zříceniny říše západořímské převedl papež vítězně svěřené stádce, aby konečně vítězi i přemoženým prokázal dobrodiní neocenitelná. Tato dobrodiní jsou: zachování čisté nauky křesťanské, odpor proti tyranii knížat, obrácení barbarův a jejich vychování v civilisované křesťanské národy.

*

*

*

První a největší dobrodiní, které papežové lidstvu prokazovali, bylo zachování čisté, ryzí nauky křesťanské, jež snad nikdy větším nebyla vystavena nebezpečnostvím než v prvních stoletích po Konstantinovi Velikém. V pestré směsici střídaly se tu bludy, jimiž lidská zvědavost a lidská pýcha základní pravdy křesťanské porušiti se snažily, zvláště na východě, kde řecký neklid a hloubavost pochopiti chtěly, co bylo třeba uctivě věřiti pro neomylné a neklamné svědectví boží. Tím bylo ohroženo zjevení boží

ve své ryzosti, jeho blahodárný vliv na ušlechtilé a veliké činy a rušen přirozený řád věcí, poněvadž při nadpřirozených pravdách netázali se lidé: co praví Bůh nekonečný?, nýbrž: co uznává můj rozum konečný?

Kdyby byly ony všechny spory, které s počátku týkaly se častěji jen slov, později však základních pravd náboženství křesťanského, nebyly překročily prahu škol, akademií, bylo bývalo zlo ještě snesitelným. Ježto však se zlo šířilo ve všech vrstvách společenských, vstupovalo na trůn s císaři, za vojsky barbarů kráčelo a na tisíce věřících od pravdy k bludu svádělo, byly následky jeho nanejvýše škodlivy. Chceme-li poznati, jak veliké zlo působily v oné době rozeštvané boji náboženskými vášně lidu, slyšme jen sv. Řehoře Nazianského, který Arianům jejich obavnosti takto vytýkal: „Kdy jsme popuzovali lid, kdy do zbraní volali vojenskou moc, kdy pohany proti křesťanům štváli, modlitbu násilím rušili, při svatých tajemstvích vraždu a zděšení vyvolávali, církve ve hrob proměnili, všecko znesvčtili a nečistým rukám odevzdali, smilstvo na svatá místa zavedli, ostatky zhanobili, víru pohanům za hříčku předhodili, čest nevinnosti porušili, Boha a lidi urazili? Zda předhazovali jsme svaté psům, zda trestali jsme prokazování poslední pocty zemřelým, zda otvírali jsme násilně hroby biskupů, kteří následující Krista krev svou za lid prolili? Mučili jsme a usmrcovali kněze? Zkrátka, abychom závojem přikryli nejtěžší útrapy svoje, kdo byl z mocných

tohoto světa, jimž se zalíbíti chcete, obviňován z krutosti nebo krvelačnosti? Máme jíti dále? Ještě vás znovu naleznu. Kdo porušoval, aby víru poškodil, Písmo svaté, vyhnanství ukládal jako dobrodiní? Kým byla zhanobena tichá útočiště klášterních bratří a obviňována lživě ze smilstva? Zda odevzdal jsem zbožné muže, jichž svět nebyl hoden, katanům, vynalezavým v mukách? Vizte vaši zbožnost, vaši mírnost.“¹⁾

Jaká škoda vznikla z toho pro Evropu, že tak mnohé nepřátelské síly zadržovaly rozkvět křesťanské civilisace! Jak byli zklamáni ti, kdož očekávalice cd křesťanství zlatou žeň, pole s takovou námahou vzdělávali, vlastním potem zvlažovali a při tom viděti museli, že nepřináší výživného zrna, nýbrž trní a býlí!

Nebylo tu nikde útočiště v oněch neklidných, bouřlivých dobách? Výmluvnou odpověď podává nám list sv. Basilia, ve kterém vyzývá papeže Damasa (366 – 384), aby přispěl církvi východní bludem arianským zmítané a zachoval pravou víru. List tento zasluhuje zde tím spíše býti uveden, poněvadž je jednak dokladem, jak papežové svou moc považovali za vyzvání pomáhati v každé potřebě, kdekoli jim bylo možno, a jednak poněvadž je velkého významu pro nauku o nejvyšší učitelské moci papežské. Světec píše takto:²⁾ „Zákony staré lásky opět obnoviti a mír otců, tento nebeský a spásonosný dar Kristův, jenž časem uschl, opět

1) Řehoře Naz. Homilie proti Arianům.

2) Basilius, Ep. 70.

k rozkvětu přivést, je pro nás nutno a užitečno; srdci tvému, Krista milujícímu, vím dobře, bude příjemno. Neboť co je potěšitelnějšího, než viděti lidi prostorou tolik od sebe vzdálené, spojeny poutem lásky v jednotu a svornost v těle Kristově. Téměř celý východ, ctihodný otče, — nazývám pak východem vše od Illyrie až k Egyptu, — je otřesen prudkou bouří, poněvadž blud dávno Ariem zasety nyní vrchu nabyli. V tomto stavu očekávali jsme jako jediné vykoupení návštěvu Tvoji dobrotou; vždycky nás v dobách uplynulých občerstvila Vaše podivuhodná láska a ještě před krátkou dobou byli jsme posíleni zprávou ještě potěšitelnější, že se nám má dostat Vaší návštěvy. Poněvadž se však tato naděje obrátila v niveně a my toho déle nemůžeme snést, proto jsme puze listem Vás vyzvali, abyste se pozvedli k naší ochraně a několik mužů stejně smýšlejících poslali, kteří by odloučené opět sjednotili a mezi církvemi božími přátelství obnovili, nebo aspoň Vám původce odpadu zřejměji označili, by Vám i v budoucnosti bylo zřejmo, s kým máte udržovati společenství. Nežádáme nic nového, nýbrž co ostatním ctihodným mužům, Vaším předchůdcům a zvláště také Vám, je úplně zvykem. Neboť víme a máme to dobře v paměti od svých otců, kterých jsme se na to tázali, a z listů u nás ještě chovaných, jak onen nejctihodnější biskup Dionysius, jenž zářil u Vás věrou nezměnitelnou a ostatními ctnostmi, písemně se na naši církev caesarejskou obrátil, dopisy naše otce potěšil, a vyslanci naše

bratry ze zajetí vykoupil. Nyní však je naše věc ještě obtížnější a chmurnější a potřebuje mnohem větší péče. Ne zboření našich rodných domů, nýbrž násilné odnětí chrámův oplakáváme. Ne těla, nýbrž duše musíme denně zřítí, jak jsou průkopníky bludu do otroctví vlečeny. Nepozvednete-li se proto nyní k pomoci, nenaleznete brzo nikoho, komu byste mohli ruky podati, protože vše do bludu upadne.“

Jiný list poslán byl od východních biskupů k papeži Symmachovi (498—514). Podáváme jej pouze zkráceně, pokud možno, však věrně. „Církev východní Symmachovi, biskupu římskému. Náš Pán a Bůh, jenž pln dobroty nebe sklonil a na zemi sestoupil, učí nás ve svatém evangeliu: Kdo z vás, jenž má sto ovec, ztratí-li jednu, nezanechá 99, aby ztracenou hledal, až ji nalezne? Svátý Otče, připomínáme Tobě toto podobenství, nežádajíce o zachování jedné ovce, nýbrž celého východu, o neocenitelnou spásu téměř všech částí obydlené země, o spásu, která není vykoupěna pomijitelným zlatem a stříbrem, nýbrž krví beránka božího. Rač nám proto přispěti, musíš nám pomoci poskytnouti, poněvadž jsme od hlavy až k patě jedinou jen ranou; musíš nás vzpřímíti na cestách pravdy.“¹⁾

Tato řeč není ojedinělou prosbou, která k nám z východu zaznívá. Nikoli, všude svědčí jednosvorně hlasy ve prospěch papežův a kdybychom chtěli ovinouti kolem hlavy vrchních pastýřů církve vavřínový věnec čestných názvů,

nemohli bychom udati nic slavnějšího, nic co více důvěru a úctu projevuje, než co křesťané, a zvláště křesťané východní, tehdy o papežích do-
svědčovali. Nástupce sv. Petra je jim „jediným, bezpečným útočištěm v hrožících nebezpečnostech; neohroženým bojovníkem za pravdu a právo, jehož horlivost roste s obtížemi; věrným a zmužilým pastýřem, který zahání vlka a lva od stáde; pramenem života vše zúrodňujícím, zářivým světlem, které mlhy bludu rozděljuje a zahání; sloupem, na nějž Bůh písmem plamenným pravdu napsal.“¹⁾

Všecko, co hledalo světlo v temnotách, operu pevnou ve zmatech, obracelo zraky svoje k věčnému městu. Císařové, jako Lev, Marcian, Justin; celé provincie, jako Epirus, Dardanie, bludaři sami vyhledávali dlouho kýženě otčerstvení nebo mocnou ochranu pod mírnou berlou pastýřskou náměstka Kristova. Od břehů Nilu a Temže přicházeli nejctihodnější biskupové hledat sily a pomoci tam, kde Tibera sedm pahorků svlažuje. Jako dříve sv. Irenej a Cyprian, tak nalezali také nyní křesťané nepřemožitelnou baštu: Řím. Rozvíňme na okamžik staré listiny, aby pohled na dějiny rozvoje tehdejších bludů nám to lépe a jasněji znázornil.

Kdo je Ježíš Kristus? Je Bohem a je proto přísnou povinností v nejbližší úctě jemu se klaněti? Byl onen Bůh zároveň člověkem, zníčil se dle výrazných slov sv. Pavla a přijal

¹⁾ Chrys. t. 3. str. 522.; Basilus Ep. I, 20 ad Dam.

podobu služebníka? Je Ježíš v pravdě Boho-
člověkem? To byla sporná otázka náboženská
oněch dob. Se všech stran bylo na ni nejruž-
nějším způsobem odpovídáno; než nástupcové
sv. Petra hájili vždy pravdy od apoštolů zacho-
vané: Ježíš je Bohočlověkem, a tázal-li se jich
svět: Co míníte o Kristu?, odpovídali: „Je Synem
Boha živého.“

Arius, kněz z Alexandrie, hájil skvělou vý-
mluvností a obratnou logikou věty, že Kristus
je sice vynikajícím tvorem božím, prvorozeným
všeho tvorstva, nikoli však pravým Bohem. Tím
popíral základní pravdu křesťanskou, s níž kře-
šťanství stojí a klesá. Všecky pokusy biskupa
alexandrijského Alexandra, pohnouti Aria, by zřekl
se bludu svého, zůstaly marny. Teprve vše-
obecný sněm, se svolením papeže Syl-
vestra (314—335) od císaře Konstantina svo-
laný a za hojného účastenství 300 ctihodných
biskupů, z nichž mnozí prošedše školou mučed-
nictví měli na sobě stopy uplynulého utrpení,
v Niceji v Malé Asii r. 325 konaný, způsobil
Ariovi jasným výkladem nauky církevní o božství
Krista a jeho stejné podstatě s Otcem těžkou
porážku. Přes to však šířil se mor arianismu,
podporován dvorem cařihradským, vždy víc a
více. Sv. Athanáš, biskup alexandrijský a ne-
ohrožený obhájce pravé víry, Asklepias z Gazy
a jiní pravověrní biskupové byli Ariany se svých
stolců násilím zapuzeni. Než vypovězení našli
novou vlast ve věčném městě a mocnou ochranu
u římských papežův, u nichž pronásledovaná

nevina nikdy marně útočiště, ochrany a útěchy nehledala. Nedlouho potom dalo se 300 biskupů na sněmu v Rimini v Itálii neopatrně svěsti k přijetí obojetného vyznání a vřry a Ariani již jásalí nad tímto vítězstvím. Než odsuzující hlas papeže Liberia (352—366) utlumil náhle vítězný jasot. Brzo po té vrátili se mírnější Ariani, tak zvaní Semiariani, kteří vyslance do Říma poslali, zpět do lůna církve. Ariani sami žili na západě ještě několik století dále. Když pak jejich zuřivost jen v Africe samé více než 100 biskupů v krátké době poslala do vyhnanství, tu byla to svatá stolice, která tyto věrné pastýře laskavou štědrostí podporovala. Na východě ustoupil po té arianismus vznikajícímu novému bludu, nestorianismu.

Blud tento dle Nestoria, patriarchy cařihradského, tak nazvaný, přijímal v Kristu dvě osoby: považoval Krista Ježíše za člověka, v němž druhá božská osoba jen jako v chrámě bydlela. Proto tvrdil také, že Panna Maria není Matkou boží, nýbrž jen člověka Krista zrodila. Záhy obrátili se Nestorius a jeho hlavní odpůrce sv. Cyrill, biskup alexandrijský, do Říma na papeže Coelestina I. (422—432). Coelestin ukázal se vrchního pastýřského úřadu svého úplně hodným. Brzy nabádal poučováním a opěťovanými napomenutími Nestoria k lítosti a pokání, biskupy a věřící k bdělosti; brzy opět ukládal sv. Cyrillovi, aby choval se k zbloudilému se vši mírností a sám pečoval o jasné vysvětlení katolické nauky; zkrátka jeho horlivost pro pravdu vedle

upřímné lásky k zbloudilým v té míře se ukázala, že 200 biskupů, kteří byli shromážděni na třetím obecném církevním sněmu v Efesu roku 431 a zde nauku Nestoriovu zavrhlí, jej pozdravilo jménem druhého Pavla, strážce víry.¹⁾

Ještě větších zásluh o zachování pravé víry získal si papež Lev Veliký (440—461) vůči Eutychovi, archimandritovi neboli představenému velikého kláštera v Cařihradě. Učil-li Nestorius, že v Kristu jsou dvě osoby, tvrdil Eutyches, že v Kristu nejsou přirozenosti dvě, nýbrž pouze jedna, a že tudíž Ježíš není v pravdě Bohem a člověkem, a že proto základní pravda křesťanská se všemi svými důsledky je bludem. Patriarcha alexandrijský Dioskorus a císař východořmský Theodosius II. chránili Eutycha. Jak Eutyches se svým císařským ochrancem, tak i jeho odpůrce Flavian, biskup cařihradský, předložili záležitost svoji svaté stolici. Lev však, nedav se v blud uvést ani lichocením Eutychovým, ani vlivem císařským, ani konečně násilností Dioskorovou, bojoval za čest a neporušenost víry katolické. Hájil nauku, že v Kristu jsou dvě přirozenosti, božská a lidská nerozlučně a nesmíšeně spojeny v jednu osobu, projevil však také přání, jak psal k Flavianovi, aby bez ohnivých sporů láska byla zachována a pravda hájena.²⁾ Na neštěstí byly jeho mírumilovné snahy zmařeny. Kdyby byl Eutyches uposlechl rady slavného tehdejšího bi-

¹⁾ Hefele, Conciliengeschichte II str. 154 nás.

²⁾ Ep. ad Flav.: ut sine strepitu concertationum et custodiatur caritas et veritas defendatur.

skupa ravennského Petra Chrysologa, aby se papeži podrobil, „poněvadž sv. Petr, který na svém trůně dále žije, pravdu skýtá těm, kdož ji hledají“;¹⁾ nebylo zajisté způsobeno tolik zmatků a neštěstí naukou, která úplně v odporu byla s Písmem sv. a ústním podáním. Než Eutyches se svými stoupenci vrhl se místo toho v náručí násilí a biskup alexandrijský Dioskorus způsobil za pomoci vojákův a lodníků takové zmatky a násilnosti na novém sněmu v Efesu r. 449, že sněm tento pověstným se stal jako synoda loupežnická čili „latrocinium“. Flavian, stařec pověsti svatosti se těšící, ztratil při tom, hrozně byv ztýrán, život. Všecky tyto obtíže a všecka tato nebezpečnoství zdvojnásobila činnost svatého papeže; jeho veliká duše ukazovala se vždy více. Ruku císařovu či spíše jeho všemocného ministra Chrysapia již nataženou, aby ještě více byla rozmnožena nesvornost v náboženství a v říši, zadržel, křesťanstvo pak povzbuzoval; obecný s ním chalcedonský r. 451 měl učiněné bezpráví opět napravit. Tam odhalil Lev Veliký jako druhý Jan tajemství vtěleného Slova, potrestal bezpráví na Flavianovi spáchané a vyslovil nejvznešenější pravdy s moudrostí, která celou církev obdivem naplňovala a Lva jako jednoho z nejlepších papežů všem stoletím následujícím za vzor postavila.²⁾

¹⁾ Quoniam beatus Petrus, qui in propria sede vivit et praesidet, praestat quarentibus fidei veritatem. Ep. s. Petri Chrys. ad Eutych.

²⁾ Hefele, u. d. II. str. 405 nás.

Není však vedle tak mnohého světla stínu? Neupadli papežové, hájící s obdivuhodnou zmužilostí po šest století pravdu, podobně jako všichni jiní lidé na cesty bludu?

Zda nebylo papeže, který podporoval biskupa cařihradského Sergia, jednoho z nej přednějších obhájců Monotheletů, kteří učili jedné pouze vůli a jedné činnosti v Kristu? Tak táží se mnozí, poukazující na papeže Honoria (625—638), jako by byl Honorius ve svých dvou listech, jež napsal k Sergiovi, úskočnému patriarchovi cařihradskému, jasnými slovy učil monotheletismu? Tato záležitost bývá od odpůrců neomylnosti papežské jako velmi závažná v popředí stavěna.

Kritické pojednání a vyvrácení tohoto tvrzení je ovšem mimo meze našeho pojednání. Tolik jen na porozuměnou poznamenáváme: Patriarcha Sergius, jako stoupenec bludu monotheletskeho, chtěl také papeže pro svou věc získati nebo aspoň k tomu pohnouti, by o otázce jedné nebo dvou vůlí v Kristu uložil mlčeti. Papež šel úskočnému Řekovi do pastí. Honorius napsal dva listy, ve kterých schvaluje úmysl Sergiův, aby se o otázce mlčelo.

Použil ovšem v listě svém prvním výrazu, že v Kristu je „jedna vůle“; nicméně nepobloudil přece, poněvadž výrazem tímto, jak z celé souvislosti vysvítá, chtěl pouze vyloučiti v Kristu hříšnou vůli lidskou, nikoli však dobrou, jinými slovy zlou žádostivost. Jeho pak vina

záležela pouze v tom, že poslouchaje rady Sergiovy chtěl, aby spor, jehož nebezpečností mu Sergius přehnanými barvami líčil, byl potlačen, a to tím, že by se neužívalo výrazů, které by mohly zavdati podnět k novým hádkám. Tím ovšem pravá nauka nemohla nabýti jasného výrazu. Ostatně jen ještě poznamenáváme, že Honorius byl od svých vrstevníků, i vynikajících, chválami zasypáván, což by se zajisté nebylo stalo, kdyby jej byli považovali za bludaře.

Jak velikými se ostatně papežové ukazovali oproti monotheismu, je známo. Martin I. na př. potvrdil po měsíci krutých muk pravdu smrti mučednickou r. 655.

Odváží se snad ještě někdo v našem civilisovaném století ušlechtilý boj, který papežové bojovali, označiti za pouhý spor o slova? Jak, napadal snad jen Arius slovo „homoousios“, t. j. rovné podstaty, a Nestorius jen výraz „theotokos“, t. j. bohorodička? Šlo Monofysitům a Monotheletům jen o výrazy: jedna přirozenost, jedna vůle? Nehlásali snad dosti hlasitě na sněmech a ve svých spisech, že bojují proti církvi? Jednají spisy Otců církevních, akta sněmů, listy papežův a ostatní literární plody oné doby jen o jednom slově?

Namítá se mnohdy také, že popírané pravdy nebyly tak dalekosáhlého významu. Nikdo však po našem soudu nebude přece vážně tvrditi, že božství Ježíše Krista je méně důležitou pravdou věroučnou! Bylo pravdou nebo ne, co orel novozákonní, miláček Páně sv.

Jan, zřel ve vznešených viděních: „Na počátku bylo Slovo a Slovo bylo u Boha a Bůh byl Slovo; a „Slovo tělem učiněno je“? Mávaly panny liliemi své čistoty a mučedníci svými palmami, roze-
stírali králové svůj purpur, pěli proroci své zpěvy před vtěleným Slovem nebo před pomíjejícím tvorem? Plesali duchové temnosti nebo pěly sfery nebes se svými cherubíny a serafíny spolu radostně, když země klekala a panny pěly svůj chvalozpěv, seskupeny kolem trůnu beránka? Usnuli mrtví katakomb v hanebném bludu či nikoli? Bylo klaněti se Kristu modloslužbou nebo nejvyšší přikázanou povinností? Hle! oč šlo! Šlo o bytí nebo nebytí víry křesťanské; neboť byla-li jedna pravda, jako na př. pravda vtělení Boha, libovůli na pospas vydána, co by bylo pak zůstalo z celého zjevení? Velice případně líčí na př., abychom jen něco uvedli, veliký dosah sporů arianských dějepisců Weiss, když praví: „Homo-ousius, rovné podstaty je Syn s Otcem,“ tak prohlásilo shromáždění v Niceji. Proto název Homo-ousianů pro katolíky. Nejzazší pravice strany arianské, zejména oba Eusebiové (Caesarejský a Nikomedijský), chtěli přiznati homoiousios, že Syn je podobné podstaty, což však církve neuznala. Kolem jota točil se tedy zdánlivě spor, v pravdě však kolem celého křesťanství a kolem celé náboženské budoucnosti světa... Kdyby byl arianismus zvítězil, nebylo by božství Kristovo nadšením plnilo srdce, barbaři nebyli by bývali obráceni, pro tvora nebyly by podniknuty výpravy křížové, svoboda západu byla pak ztracena. Co

vykonali Ariani v umění a ve vědě? Nic. Katolíci však? Všecko. Důvěřující v božství zakladatele svého náboženství, vystupovali kněží odvážně proti světské moci, kde byla v nepravu; Ariani však, kteří neznali Bohočlověka více, vrhali se k nohám císaři, jenž jim byl biskupem biskupů. Aby byli chráněni od státu, obětovali vládě všecky velké zájmy, zatím co katolíci dovedli za ně umíratí a tím jim k vítězství dopomohli. Naproti tomu císařové přikloňovali se rádi k arianismu, který jim přiděloval úlohu papežů, ježto před Bohočlověkem Kristem jejich moc mizela. Ariani byli všude přívrženci státní církve; velikost, svoboda, bohatství duchovního rozvoje západního souvisely s tímto sporem.“¹⁾

Velice snadno bylo by nám neúnavnou horlivost papežů v hájení ryzosti víry dále sledovati, tu proti rozkolu Donatově, tam proti nauce Pelagiově, tu opět proti odporným zásadám Manichejců, setkaným v nesmyslný celek z křesťanských pravd a z náboženských idejí perských. Přehlížeti nepřehledné řady bludů bylo by však věci unavující a suchopárnou. Tolik je však jisto, že osmý sněm obecný r. 869, nedlouho tedy po době, o níž zde mluvíme, za spolupůsobnosti východních a západních biskupů v Cařihradě shromážděný, slavně prohlásil, že slova Kristova: „Ty jsi Petr, t. j. skála a na této skále vzdělám církev svou,“ jsou událostmi potvrzena, ježto nábo-

¹⁾ Weltgeschichte sv. III. 1900 str. 523 nás.

ženství od stolice apoštolské bylo zachováno vždy neporušené.¹⁾

Co tedy bylo hlásáním evangelia od apoštolů světu darováno, bylo hlavně od papežů s veškerou silou hájeno a zachováno, jak neváhá doznati sám slavný dějepisec protestantský Müller: „Náboženství bylo nesporně papežem zachováno.“²⁾ V pravdě o stolici papežskou zlomily se vlny všech haeresí; do římské církve bludy nikdy nevnikly. Naopak papežům třeba v první řadě děkovati za to, že národové od bludů přivedeni byli nazpět a otevřely srdce své znovu světlu ryzí křesťanské pravdy.

*   *

Jako druhé od papežů světu prokazované dobrodiní jmenovali jsme odpor proti tyranii. Vizme z kterých důvodův.

Svoboda je oprávněným vlastnictvím všech lidí. Dle přirozenosti své jsme si všichni rovni. Proto nemá nikdo sám ze sebe práva bližnímu svému poroučeti: jdi! čiň nebo nech toho!, tak že by tento nutně jíti nebo něco činiti nebo nechat musel. Naopak nemá také nikdo morální povinnosti, svým spolubližním jedině jako takovým se podrobovati.

Než tato slova nemají smyslu, jako by bylo lze libovolně všechny společenské, mravní, náboženské závazky roztrhati jako pavučinu nebo

¹⁾ Hefele, u. d. IV.

²⁾ Werke XVI, str. 156.

jako nějakou věc ještě slabší. Tento závěr byl by jedině tehdy správným, kdyby nebylo nejvyšší bytosti, která nad lidi jsouc povznešena, je základem každého zákona a každé autority a nám všem bytí dala. Věříme-li však ve Tvůrce, od něhož ve svém vzniku a trvání závisíme úplně, musíme ho také dokonale poslouchati a úplně jemu se podrobovati. Tato poslušnost a toto podrobení není snížením naší svobody, nýbrž mravním závazkem, který nutně vyplývá z poměru mezi Tvůrcem a tvorem, mezi sochařem a jeho dílem.

Onen Bůh, jako nejvyšší vládce a pán, může také, ať již k zachování společenského řádu nebo z jiného důvodu nejvyšší moudrosti, dávatí závazné zákony, dle nichž musíme poslouchati některých z našich spolubližných, od krále králů ustanovených. Také v tom není opět nic, co by člověka snižovalo, co by jej znehodnocovalo. Neboť podrobujeme se pouze z úcty a lásky k Tvůrci; a nikdo není proto méně velikým, sklání-li se před svým Bohem. Tak byla svoboda všech lidí také křesťanstvím pojímána. Týž sv. Pavel, který okem rozhorlením planoucím v pyšném vědomí svobody křesťanské, k Římu volal: „Tu již není žid ani pohan, není služebník ani svobodný, není muž ani žena; nebo vy všichni jedno jste v Kristu Ježíši,“ ¹⁾ týž sv. Pavel opětovaně žádal také, aby se poddaní podrobovali v úctě a poslušnosti králi, dítky pak rodičům,

¹⁾ Gal. 3, 28.

poněvadž tito svou moc a vážnost obdrželi od krále králův a Otce všech lidí.

Co jsme o svobodě všeobecně pravili, zdaž neplatí to zvláště na poli pravdy a přesvědčení? Zajisté. Neboť všichni směřujeme na perutích klidné jistoty a pevného přesvědčení k štěstí svému. Byť i nejvýznačnější osobnosti našeho pokolení výše vystoupily než orel, který v čistějších sferách krouží a z nezkaleného slunečního světla se těší, ostatní pak v požitku svobody se vyrážejí jako pták, jenž vesele v zeleném sadě poletuje, — zůstává přece přes tento rozdíl vždy pravdivo, že pravda je nutnou potřebou života, pochybnost pak otrávenou krajinou. Připojme k tomu ještě, že s přesvědčením náboženským jsou co nejúžeji spojeny nejtěžší závazky. Není to pravým snížením člověka, podrobuje-li se ve věcech nejsvětějších někomu, kdo k tomu není ustanoven od Boha?

A přece trval takový zlořád, a to u národa, který se honosil svrchovanou vládou nad národy jinými: u Římanův. U nich měl císař v rukou náboženskou moc, aniž se tato vláda opírala o něco vyššího než o pouhou moc, o krev a železo. Císař rozkázal umělci: „Zhotov ten neoben obraz.“ A když byl obraz hotov, volal ke světu: „Kleni! — Římané, vizte tu svého Boha!“ Tato závislost náboženství, náboženského svědomí a náboženských zřízení od moci politické byla také jednou z hlavních příčin úpadku starých pohanských náboženství. Stal se tato pro nositele

světské moci pouhým prostředkem pro jejich sobecké účely a záměry, vstoupila ve službu politiky a tím byl jejich úpadek zpečetěn.

Křesťanství bylo názoru, že nedostačuje nositi korunu a míti stráž, aby mohly býti dikтовány zákony náboženské. Kristus, jenž na pouhé slovo žádal nepodmíněné víry a prohlásil, že ti, kdož nevěří, budou zavrženi, předepsal sice také náboženství, učinil to však mocí svého božského posláni. Kdo se Ježíšovi podrobil, nesnižoval se. Kdo naproti tomu náboženské předpisy přijímal na rozkaz Nerona nebo jiných císařův, ukazoval, že v něm vymřel cit náboženský. Proč? V Ježíši bylo slyšeti Boha samého; a kdo nám může bezpečněji darovati oživující vodu pravdy, než Bůh sám? V císaři nebylo slyšeti než člověka, ovšem purpurem a zlatem přioděného, ale přece jen člověka, a komu je náboženské přesvědčení tak naskrze bezcenným, kdo chce tak málo sebevědomí ukazovati, aby tuto důležitou otázku životní libovolným nařizením toho neb onoho knížete ponechal?

Také pro římskou stolicí povstal z toho dlouhý, jen tu a tam přerušený boj, který i po obrácení Konstantina ještě trval. Papežové hájili svobody náboženské, neboť snažili se nauku Kristovu šířiti prostředky morálními, přesvědčováním a ve jménu božím. Císařové naproti tomu snažili se často světu svojí mocí fysickou vnutiti náboženství dle své císařské šablony a dle svého schválení.

Abychom to pochopili, musíme mítí na zřeteli, že císařové byzantští měli o své moci a o moci papežské představu, která se s představou papežů velmi špatně shodovala. Císařové byzantští považovali se totiž za přímé dědice caesarů starého Říma. Caesarové však vykonávali úřad velekněží pohanské modloslužby, ano považovali se a byli považováni i za bohy. Konstantin Veliký a jeho nástupcové zříkali se jen neradi této římské tradice. I když byli pokřtěni, bylo jim těžko vysvléci starého člověka, nebo spíše starého Boha, kterému dle trvajících dvorní etikety v nich musela býti úcta prokazována. Až příliš snadno dali se křesťanští císařové těmito pohanskými zvyky, ochranou, již církvi skýтали, a neposléze také pýchou moci své a leskem svého titulu svéstí k zasahování do otázek náboženských. Konstantin, první z této řady, dal si název „zevnějšího biskupa“. Zůstává si vědom tohoto příjmení, odpovídal na apellace bludařů s počátku prohlášením své theologické nepříslušnosti a odkazoval je na rozhodnutí sněmů; brzo však podporoval také, sveden názvem biskupa zevnějšího, blud proti pravověrnosti, Aria proti sv. Alexandrovi, biskupovi alexandrijskému, a Ariany proti sv. Athanášovi. Syn Konstantinův Konstans již docela neváhal prohlásiti: „Má vůle je církevním zákonem.“ A při tom domnívali se císařové byzantští, že hraje si na theology plní část svého úkolu. Brzo svolávali sněmy církevní, jako císař Theodosius II., původce onoho církevního shromážd-

dění, které bylo označeno jménem „loupežnické synody efeské“. Brzo rozpouštěli sněmy, jako císař Zeno, jenž svým henotikem, t. j. formulí sjednocovací, rozhodnutí sněmu chalcedonského podvrátiti doufal. Se zvláštní zálibou vystupovali císařové byzantští jako zákonodárci n^a poli dogmat. Sám císař Justinian, který ostatně nebyl bludařem, osoboval si úřad rozhodujícího soudce v příčině indexu a odsoudil o své újmě a z vlastní moci devět vět Origenových. Císař Lev III. Isaurský, jenž boj prohlásil účtě obrazů, psal k papeži Řehořovi II.: „Jsem knězem a králem.“ A když papež neschválil císařského názoru o účtě obrazů, psal Lev, „že obraz sv. Petra z Říma odnese a papeže zajatého odvede, jako to učinil Konstans II s papežem Martinem.“ To byly zásady císařů byzantských.

Bohužel, byli zvláště na východě biskupové, ano i sněmy, kteří tyto zvláštní nároky císařů cařihradských podporovali. Na štěstí však stál nad těmito biskupy a sněmy papež, náměstek Kristův, který slibům a hrozbám císařů dovedl odpírati, obdrželtě s berlou kněžskou také sílu, aby s neochvějnou věrností pravdy se přidržoval, dle zaslíbení Kristova Petrovi daného: „Já pak prosil jsem za tebe, aby nezahynula víra tvá.“

„Velmi křesťanský a ctěný císaři“, tak psal Lev Velký císaři Theodosiovi II., „obávající se, že by mlčení nás mohlo učiniti vinnými před soudnou stolicí Kristovou, zapřísáháme vás při nerozlučitelné Trojici, před tváří svatých andělův,

abyste náboženství škody nižádné nečinili.“¹⁾ Felix III. (483–492) zapřísahal východního císaře Zenona, aby náboženství nepoutal pouty otrockými, a pravil: „Nežádám toho autoritou apoštolské stolice, ani jako náměstek sv. Petra, nýbrž prosím vás o to úpěnlivě jako otec, jemuž blaho dítek tolik je na srdci. Blahosklonně slyšíte výtky národů barbarských, kde běží o mír říše, čím spíše vyslyšíte tedy prosby stolice apoštolské ve prospěch církve. Domníváte se, ctěný kníže, že kdy toto píšu, neprolévám slz a, pokud to jde, nepadám k vašim nohám? Rád se chci, zvláště v takové věci, před císařskou mocí ponížití, poněvadž apoštol sám praví, že se stal lidem za posměch.“

V jiných dobách vyjadřovali se papežové způsobem důraznějším. Ještě na konci století 5. hlásal papež Gelasius (492–496) v listě k císaři Anastasiovi nezávislost duchovní moci slovy tak důraznými, jak jich nebylo mocněji od velkých papežů středověkých použito. „Dvě věci jsou to především, kterými tento svět je řízen a spravován; autorita papežův a moc královská; ale úkol kněží je tím těžší, že v den soudu poslední budou muset klásti počet Bohu i z duší králů. Víš dobře, že, ačkoliv tě důstojnost tvoje staví v čelo pokolení lidského, ve věcech božských hlavu svoji skláněti musíš před římskými veleknězi. Ve všem, co se božských věcí týká, máš jim býti podřízen a nemáš je chtít říditi. V těchto

¹⁾ Ep. 14.

věcech jsi závislým od jejich rozhodnutí a nemáš práva je dle své vůle říditi.“¹⁾

Papežové dále připomínali korunovaným hlavám, že vláda je knížatům dána ku blahu poddaných, aby chránili ctnosti a cestu k nebi rozšiřovali;²⁾ že však žez' o nemá násilím vynucovati, co berli je svěřeno;³⁾ že zájmy říše jsou spojeny co nejúžeji se svobodou.⁴⁾ Papežové poukazovali na to, jak pronásledovatelé náboženství ve svých snahách bídně pcdlehli; ano se šlechetnou otevřeností Jana Křtitele připomínali císařům, „že jsou také lidmi, kteří se budou muset zodpovídati před věčným soudcem nad králi a národy.“⁵⁾

Než slova sama nemohla otupiti meče pronásledování. Nikoli, pro svatou věc náboženství a pro svobodu církve museli nástupci Petrovi mnohdy kalich utrpení až na dno vypít. Museli vzdychati pod těžkými ranami, pod ponížením a potupou, kterou Cařihrad chtěl Řím potříti. Svědectví ještě podávají o tom bolestné cesty, po nichž papežové Liberius, Vigilius, Martin z Italie na východ byli vedeni; zdi vězení Palmarie, které náměstka Kristova věznily; oltáře svaté, u nichž císařové každého šetřili, vyjímaje papeže,⁶⁾ když se zpěčo-

¹⁾ G o y a u, u. d. str. 17 nás.

²⁾ Greg. M. ep. 62. ad Mau.

³⁾ Gelas. ep. 8.

⁴⁾ Leo M. ep. 44.

⁵⁾ Symm. L a b b e, t. 4 str. 296.

⁶⁾ H e f e l e, Conciliengeschichte III, 268 nás.

vali dogma dle vůle jejich vykládati a bludům ve smyslu císařských našeptávání ústupky činiti. Odpor papežův, a především utrpení, které trpělivě snášeli, bylo východním císařům tak nemilé, že v jistých dobách opětovaně se zabývali myšlenkou povýšiti na stolec Petrův papeže, které by jako dvorní kaplany mohli řídit; všecky však jejich námahy zůstaly bezvýslednými. Tak činí císařovna Theodora Vigilia jakýmsi protipapežem, ale jakmile Vigilius stal se právoplatným papežem, ihned se zpěčuje císařovně učiniti jakýkoliv ústupek a volí raději vyhnanství.

Proto nebylo to marnivým vychloubáním, psali-li vrchní pastýři církve, že „pro pravdu dlužno ochotně vše obětovati“. Po století bojovali za svatost a nedotknutelnost hluboce cítěného přesvědčení, základu to ušlechtilé povahy. Po století bojovali za svobodu církve, která jsouc svobodnou dcerou nebe, jen v atmosféře svobody může žiti a činnost svou rozvíjeti.

Nepochybujeme o tom, že i ti, kdož svaté stolici nechtějí přiznati ani neomylné, ani ve věcech náboženských vyšší vážnosti než císařům byzantským, přece Římu papežskému své úcty nemohou odepřiti, poněvadž tam ušlechtilé vědomí bylo zachováno a vysoce ceněno: „že úcta nejvyšší bytosti a náboženské přesvědčení jsou příliš svatými věcmi, než aby směly býti ponechány za hříčku libovůli knížat.“

*

*

*

Na posledních stránkách obraceli jsme svoji pozornost hlavně k východu. Pohlédněme nyní na západ.

Jaký neklid a zmatek vládl tu zvláště v 5. století! Přival divých barbarských národů rozlil se do všech provincií světové říše římské, aby pomstil krev mučedníků, v níž se koupala říše římská. Dlouho byly činěny pokusy, aby byl neškodným učiněn. V malých skupinách byli příchozí buď jako osadníci nebo jako žoldneři přijímáni. Takovéto záchranné pokusy byly však nedostatečné, když šlo o celé kmeny, které posmívajíce se těmto pokusům na brány říše římské burácely. Jakoby letem stály před Římem, se zvířecí krutostí a krvežíznivostí vše ničíce. Římská vlčice, jež všecko roztrhala, ležela na zemi z tisíce ran krvácejíc. Převraty, jenž tento valící se proud národů přivodil, byly tak veliké, že mnozí očekávali konec světa.

S králem visigotským Alarichem r. 410 plen a zármutek slavily vjezd i do samého Říma. Chrámy, paláce a příbytky měnily se v trosky, po deset dní bylo celé město kořistí barbarův a plamenův. Avšak uprostřed tohoto hrůzyplného zpuštění stálo neporušeno jako oasa posvěcené místo, kde odpočívaly kosti knížat apoštolských. „Proti lidem, ne proti apoštolům bojovati přišel jsem,“ pravil vůdce Visigotův. Jednoho dne stalo se také ono místo asylem neboli útočištěm pro lidi. Voják jistý chtěl vyloupiti starou ženu. Tu mluvila k němu:

„Přechovávám poklady“ apoštolské a nemám ani moci je rozdělit, ani práva ti je dáti.“ Když Alarich o této příhodě byl zpraven, dal rozkaz, aby všechny tyto předměty byly přenešeny do basiliky, které náležely. A ihned utvořil se veliký průvod, vítězové a přemožení, Gotové a Římané, plnili vzduch svými zpěvy. Kdo se připojil k průvodu, bez trestu mohl s sebou nésti svoje drahocenné věci, žádný z Gotů nesáhl na ně. A čím průvod a nosiči svatých pokladův od obydlí oné staré ženy více se blížili k basilice vatikanské, tím větším stával se počet účastníkův. Ano i pohané spěchali sem s plným náručím, aby svůj movitý majetek pod ochranou svatých apoštolův ukryli. Vážnost obou knížat apoštolských objevila se tu v nejskvělejším světle ku blahu Říma.¹⁾

Nástupce sv. Petra Lev Veliký (440—461) byl to, jenž několika slovy zastavil vítězný pochod divokého syna stepí, krále Attily, proti bezbrannému Římu. Na prosby přestrašených Římanů chopil se papež berly a provázen svým duchovenstvem odebral se r. 452 do ležení krále hunského v údolí řeky Padu. Jako lev, jenž nezná bázně a strachu, předstoupil před krále. Velebný zjev jeho a mocná slova zastrašily Attilu. Barbar spatřil dle legendy za svatým Lvem ctihodné postavy knížat apoštolských Petra a Pavla, a byl zjevením tímto tak mocně dojat, že nastoupil zpáteční pochod se slibem míru. Celá Italie

¹⁾ G o y a u, u. d. str. 25 nás.

Sv. Lev Velký a Attila.

jásala a velebila papeže, neboť záhuba její byla odvrácena, Řím a brob sv. Petra zachráněn.

Sotva však Attila z Italie odtáhl, objevuje se r. 455 Geiserich, král vandalský, „nový vlk severu“, žízňě pomstou, aby Řím proměnil v zříceniny. A opět je to papež Lev Velký, který zachraňuje město před úplnou zkázou. Na prosby papeže slibuje Geiserich, že má býti života Římanů šetřeno, město že nemá býti zapáleno, zajatci že nemají býti mučeni. V pravdě bez pomoci papežů Řím ležel by dávno již v troskách, jako pyšné Ninive a bujný Babylon.

Než s Attilou a Geiserichem nebylo ještě nebezpečství u konce. Po století zůstaly průduchy severu otevřeny a noví vždy národové pustošili zemi a hnali se jako bouřlivá vlna i proti lodičce Petrově. Opět jako kdysi za dnů pohanských caesarů jásal svět nad záhubou lodičky a jako nevěrci a revolucionáři na počátku minulého století posílali si dary, ana prý poslední uhodila hodina církvi římské, tak blahopřáli si tehdy pohané a bludaři, že kormidelník lodi, že proroci zemřeli, kteří trýznili obyvatele země. (Apok. 11, 10) Než lodička Petrova, na níž Pán, jenž bouřím rozkazuje, neviditelně u kormidla seděl, lodička, které dal výsadu, aby bouřemi byla napadána, a rozkaz: *Duc in altum*, vypluj na moře a vzdoruj vlnám, lodička Petrova veslovala klidně dále a rozprostírala za všech těchto bouří apoštolskou síť, vynášejíc bohatou kořist z hlubin. S plamenným západem apoštolské hor-

livosti, s plamenem lásky, jež Pán zanítil a se silou požehnání, jež nikdy nemůže zabynouti, strávilo papežství všechny svoje nepřátele, žhavé uhlí na hlavu jejich shromáždujíc a zlé dobrým splácejíc. (Řím. 12, 20.) V životě církve jako v životě přírody je nejtemnější hodina noční vždy ta, která předchází bezprostředně před ranními červánky a koruna, jež zdobí šlechetnou hlavu papežů, září vždy leskem tím jasnějším, čím více byla ovinuta trny. Bezčetní národové barbarští, kteří Evropu novým ohrožovali pohanstvím, nebo do bludu upadnuvše, papežství záhubu přísahali, stali se jejími syny a nositeli vševlády katolické církve. A čím větší byly bouře, které na církev dorážely, čím větší nebezpečství, tím více upevňovalo se papežství a dokazovalo svoji moc jednotící, umravňující, civilisatorskou, kterou jediné mohla býti vševláda církve založena a křesťanství v pravdě povýšeno na náboženství světové, které všechny národy bratrsky v sobě obsáhne přes různost řečí a mravů, vloh a potřeb jejich.¹⁾

Kdo mohl by se také odvážit popíratí spolupůsobení a vliv papežů na obrácení a civilisaci národů barbarských? Vynikající protestanti uznali je a toto uznání vyslovili slovy duchapluými. „Bez římské hierarchie,“ praví Herder, „byla by se stala Evropa snad pouští mongolskou“²⁾ a „čím bychom se byli stali,“

¹⁾ Hermann von Vicari, Das Papsttum in der Geschichte str. 12 n.

²⁾ Idee zur Philosophie der Gesch. der Menschheit.

praví J. Müller, „bez papeže? Cím se stali Turci, kteří setrvali ve svém barbarství?“¹⁾

V pravdě za mnoho děkujeme svaté stolici, poněvadž křesťanstvím civilisace a papeži křesťanství v Evropě bylo rozšířeno.

Ano křesťanství to bylo, jež přineslo našemu dílu světa civilisaci. Neboť odkud jinud zaštipena byla do srdce tohoto dílu světa ona nevyčerpatelná síla životní, která sice mnohdy jakoby chorobou byla zachvácená, vždycky však opět ožila a nikdy nepřipustila, aby státy evropské s mnohými jinými zeměmi světa klesly v hrob klidu a nečinnosti; která právě těmto, ačkoli menším státům, rozhodnou vědeckou, politickou a morální převahu nade všemi říšemi pohan-skými a mohamedanskými dala? Křesťanství darovalo světu neposkvrněnou mravouku, jejíž hlavní zásadou je láska. Rozvoj této nauky nezaložilo ani na meči, ani na zlatě, ani na jiném zevnějším prostředku, nýbrž dalo jí skálopevný základ, totiž nejvnitřnější přesvědčení o vznešených a dalekosáhlých pravdách: o Bohu, který pln lásky a spravedlnosti dobré a zlé váží a odměňuje, o božském Vykupiteli, jenž sám je nejvznešenějším příkladem každé ctnosti a dokonalosti.

Křesťanství mělo při tom bohoslužbu, která člověku stále vyšší život připomíná a jej ponenáhlu k němu vede, a nedarovalo ony neocenitelné statky malému pouze počtu učenců;

¹⁾ J. v. Müller ve svém listu k Bonnetovi.

nikoli, chudým a prostým bylo evangelium hlásáno.

Tak byly základy položeny k reformě ve státu a v rodině, k zdokonalení každého jednotlivce, a to k zdokonalení spočívajícímu na rozvoji rozumu, srdce a smyslů, zkrátka celého člověka.

A koho vyvolil Kristus za svého předchůdce a za jitřenku, než sám jako slunce nekonečné dobroty nad Evropou vzešel a zahřívajícím světlem svého láskuplného srdce nové jaro, nový mladý život přivodil? Kdo volal národy od loveckých zábav na horách, pověrečných slavností v tajemných lesech, aby v otcovských síních nebo ve stínu starých dubů rovněž tak nábožně naslouchali věčným pravdám, jako to dříve činili, když slavní pěvci (bardové) skvělé skutky válečné při zvuku harfy opěvovali? Kdo zanesl křesťanství tam, kam caesar mečem svým nepronikl? Byl to hlavně papež.

Řím zachoval náboženství před zotročením knížat, učinil je tedy nezávislým od úzkých hranic, kterými každá říše je omezena, tak že ze společenství katolického žádný kmen nezůstal vyloučen. Řím zachoval křesťanskou pravdu neporušenou, mohl tedy v nezmenšené síle působiti na mladistvé národy. Řím měl jediné, co umožňuje všeobecné rozšíření křesťanství, viditelnou, katolickou společnost, t. j. církev, která všeobecná a přece jedna je; Řím pouze měl, co každému umožňuje poznání největších pravd; Řím měl autoritu učiti. Neboť praví jeden z největších myslitelů křesťanských, sv. Tomáš Akvinský: „Bez

jednoty víry není jednoty církve; jednoty víry není však bez nejvyšší hlavy.“¹⁾

Řím byl mimo to hluboce proniknut a pro-
dchnut vědomím svého vznešeného poslání a po-
užíval síly, která se neleká hor ani propasti:
lásky. Láska nabádala papeže neméně mírniti
tělesná utrpení jako ušlechťovati ducha. „Je
pravda,“ psal učený Kassiodor k papeži Janu II.,
„vy živíte duchovně stádce vám svěšené; nic-
méně nesmíte z oka pouštěti ani toho, co se těla
týká.“ Skládáť se člověk z dvou částí a povin-
ností dobrého otce je starati se o obojí tyto po-
třeby. Ne tím, že stál na prahu sakristie nebo
prodléval v atriu (nádvoří) basiliky, vykázal kře-
stanský klerus v oněch těžkých dobách nové
dráhy civilisaci. Skutky úplného oddaní se, kte-
rými pomáhal materielním, hmotným potřebám
národů, podařilo se mu probuditi v nich cit jejich
morálních potřeb. Bystrovtipně poznala mladá
církve, že je zvláště nutno a pro úspěch její
nauky rozhodujícím, bděti nad tím, aby lidé přede-
vším měli chléb, než se jim dá na srozuměnou,
že člověk nežije pouze chlebem. Lidé tehdejší
neviděli v církvi jen těšitelku, která vystavuje
směnku na nebe, která náhradu skýtá za jejich
bídu nebo jejich žízeň po požitku ukájí poukazem
na budoucí život. Naopak církev vrhala se s nimi
do víru světa, osvědčovala se v plném smyslu
slova vůdkyní jejich, sdílela denní jejich starosti,
řídila je, sjednocovala a živila.

¹⁾ Contra Gent., I, IV. c. 76.

A papežové římsští kráčeli tu opět v čele. Po několik století byli živiteli Říma. Na úpatí Aventinu u Tibery stály jejich zásobárny. Nedostávalo-li se obilí císařského, žilo obyvatelstvo z obilí papežského. V Lateraně nalezala se dobře opatřená „komora oděvu“, která záležela z různých vzácných věcí, jež byly odkázány od císařů, patriciův a konsulů sv. Petru. V dobách všeobecné nouze stávalo se toto bohatství svatyně společným majetkem všech. Papež Gelasius (492—496) nařídil, aby církevní důchody byly rozděleny na čtyry části: jedna určena byla pro biskupa, druhá pro klerus, třetí pro chudé a čtvrtá pro potřeby chrámové. Kromě toho doporučil biskupům sicilským, aby částku na chudé připadající věnovali neztenčenou zapsaným chudým a sumy pro poutníky a zajatce potřebné brali z podílu biskupského. Byla-li nouze zvláště velká, byly i posvátné nádoby prodávány, aby byli za stržené peníze chudí podporováni nebo zajatci vykoupeni. Pro každý způsob lidské bídý byla u hlavních chrámů římských útočiště; byly tu chudobince (*habitacula pauperum*), špitály (*xenodochia*), a sirotčince (*ptochia*). Papež Řehoř Velký (590—604) uznával v péči o chudé jednu z předních svých povinností. Ještě dlouho po jeho smrti uchovávány byly seznamy, kde byli uvedeni všichni pravidelně podporovaní chudí dle jména, věku a postavení. Tak byl Lateran v těchto bouřlivých dobách střediskem dalekosáhlé organizace a péče o chudé. Také nástupci Řehoře Velkého starali

Sv. Řehoř Velký.

se horlivě, aby papežský majetek zůstal svému určení zachován. Vůbec po čtyři století byl Řím chráněn majetkem sv. Petra před bídou, právě jako jej osoba sv. apoštola sama kdysi proti barbarům do ochrany vzala.

Byla-li část majetku papežského násilně odcizena nebo spustošena, vznikala tím nouze, která ihned byla od značného počtu lidí pociťována.

Máme-li to na zřeteli, pochopíme také žárlivou péči, s kterou papežové svůj majetek proti každému útoku chránili. Když ve století osmém Longobardové obsadili patrimonia (statky papežské) Kottických Alp a patrimonia v Romagni zpustošili, a když císař byzantský Lev III. Isaurský církevní majetek v jižní Italii násilně zabral, aby se pomstil za to, že papežové zavrhlí jeho obrazoborectví, protestovali papežové proti tomu hlasitě a veškeren lid římský bral na výsledku toho protestu papežského nejživější účastenství. Bylať mezi zájmy stolice papežské a zájmy Římanů vzájemnost zkušeností několika pokolení potvrzená.¹⁾

Než mužové, kteří proměnili svůj palác papežský v útočiště pro chudé a trpící, kteří dlouho hořce plakali, zemřeli-li někdy v hlavním městě někdo hladem, museli se přirozeně také snažiti, aby dostalo se všem neocenitelného pokladu Ježíše Krista, svaté nauky jeho. Proto Coelestin I. posílá kolem r. 431 jáhna Palladia do Irska a dává později sv. Patrikovi posláni k jeho apoštolské činnosti, kterou z „ostrova

¹⁾ G o y a u, u. d. str. 28 n.

zeleného“ stává se Irsko „ostrovem svatých“ a štěpníci hlasatelů víry pro evropskou pevninu, zvláště pro Německo. Mužem však, který dlo obrácení okršku světa rázně do svých rukou vzal, byl Řehoř Velký (590—604), potomek vážené rodiny patricijské v Římě.

Řehoř organisoval první propagandu, jako pohanský Řím před tím řídil dobytí světa. Aby Anglii získal pro víru křesťanskou, vyslal tam r. 596 benediktinského opata Augustina se čtyřiceti soudruhy, kteří také chvalozpěvy prozpěvujíce a kříž před sebou nesouce vstoupili na půdu anglickou, aby do ní zaseli símě víry křesťanské. Brzo papež mohl s plesáním volati: „Jazyk Britů pěje chválu Páně a opakuje alleluja Hebraeů; bouřlivý ocean uklidnil se před šlépějemi svatých a kněžské slovo spoutalo vlny, kterých meč caesarův nemohl zkrotiti.“¹⁾ Pokyny pak, které missionářům papež dal, byly vskutku opatřeními prozíravého státníka. Tak trvali na př. nově obrácení křesťané Velké Britannie na tom, aby dle starého zvyku nadále mohli používatí svatyň, v nichž dříve pohanské obřady konali. Bez váhání prohlásil se Řehoř pro všemožné šetření těchto míst, „aby,“ jak praví, „lid vyznav pravého Boha, se tím raději na místech mu již známých shromažďoval, by se mu také klaněl; neboť,“ pokračuje, „je věcí nemožnou z tak tvrdých srdcí všecko najednou vykořeniti.“ Také v příčině uzavírání manželství zuirňuje papež ve prospěch obrácených přísnou kázeň. Prospěšnost

¹⁾ Beda, Hist. eccl. I, 53 nás.

vrchní moci papežské ukazuje se tu opět ve světle zcela novém. Pověra a mravy národů pohanských vyžadují mnohdy přizpůsobení a přání po úspěších podněcuje k povolnosti; avšak také naopak bývají missionáři svou láskou pro přísnou kázeň zadržováni ode všech ústupkův. A toto nerozhodné kolísání oohromuje jejich činnost. Tu zakročuje papežství, stanoví hranice, které nesmějí býti překročeny, a netrpí toliko, nýbrž i podporuje jakousi rozmanitost v existenčních podmínkách církví. Než tato rozmanitost je daleka toho, aby byla znamením rozštěpenosti a nejednoty. Jeť přece doporučována, ano přikazována samou mocí střed jednoty tvořící.

Následující papežové, jako Bonifac IV., Honorius, Vitalian, Agathon, Řehoř II., vstoupili do šlépějí svého ctihodného předchůdce a zalévali, co on zasadil. Zejména obrácení Německa ve století osmém bylo krok za krokem opětováním obrácení Anglie na sklonku století šestého. Máme ještě list papeže Řehoře II., kde Bonifacovi, apoštolu Německa, radí, aby příliš příkře nevystupoval proti stromům lichých bohů pohanských. „Čiň jim námitky,“ psal mu, „ale námitky ty nemají ani urážeti ani vyzývati, nýbrž vyznamenávati se umírněností a shovívavostí.“ Vůbec papežové jsou v jistých věcech více k shovívavosti nakloněni, než se tomu zdá býti u Boniface.¹⁾

Takto přičiněním papežů celí národové proudili k Sionu křesťanského náboženství a denně otvíraly se brány chrámů pro nové vyznavače a

¹⁾ Goyau, a. d. str. 37 n.

ctitele Ježíše Krista, Krále věčné slávy. Takto poznali tisícové jednoho Boha, svůj původ; naslouchali nadšeně radostným obrazům betlemským a na hoře Tábor, poznali účinnou lásku. Dostačilo to však?

Nikoli. Aby lid byl povznešen od staré hrubosti ke vznešené mravnosti a ušlechtilosti křesťanské, k tomu bylo potřebí silné vůle, neúnavné vytrvalosti, velké moudrosti a hrdinné ctnosti. A těmito vlastnostmi a ušlechtilými city hleděli papežové sami sebe a jiné obohatiti a nadchnouti. Papežové svolávali sněmy církevní, na nichž byla učiněna velemoudrá opatření pro kážeň duchovních, pro neporušitelnost zákonů manželských, na odstraněnou pověrečných zvykův a pohanských slavností a podobných věcí. Papežové posílali četné výmluvné listy, obsahující výborná opatření, nebo listy bohaté praktickou moudrostí, z nichž kněz podnes ještě čerpati může velký užitek. Papežové prokazovali křesťanstvu neocenitelné služby mocným vlivem, jež měli na vynikající muže, kteří v oné době ze všech zemí k břehům Tibery spěchali, jako zmíněný již sv. Bonifac, dále apoštol Belgie, sv. Amand, který třikráte, jako sv. Benedikt, jenž pětkráte klepal na brány věčného města. O svoji poutnickou berlu se opírajíce ubírali se onino ctihodní mužové po cestách, na nichž již byly stopy jejich předchůdců. Tu viděli Řím ve zlatu italského slunce se koupající vystupovati před svými udivenými zraky a blížili se rychlejšími kroky k městu, kde tak četní biskupové na hrobě

Petrově za svoje vzdálené stádce vroucí modlitby k nebi vysílali. Slovy moudrosti od otce všech věřících povzbuzení a posílení, vraceli se pak, aby vždy vyšší štěstí obráceným národům přinášeli a na místě své práce v Pánu usnuli a odpočívali až do dne vzkříšení.

Podařilo-li se jim kromě toho získati knížata ne pro pronásledování pohanů, nýbrž pro ochranu věřících, pro křesťanství, mohl Řím snáze za jejich spolupůsobnosti sloupy pravdy, dobra a krásy vždy výše budovati.

To neušlo papežům. Papeže Hormisdu na př. vidíme, jak se přičiňuje u krále burgundského Sigmunda, Řehoře II. u Karla Martella, Boniface a Honoria u krále anglického Edwina, Řehoře Velkého zvláště u králů franckých Childeberta II., Chlotara, Theoberta a Theodorika, aby podporovali čistotu a bezúhonnost mravů, modloslužebníky obraceli, simonii nebo-li svatokupectví vykořenili. Řehořovou radou a péčí podporována viděla kněžna longobardská Theodelinda, že její snahy o získání arianských Longobardů pro víru katolickou ovoce přinášejí. Za podpory papežů mohla kněžna francká Brunhilda divoké Franky vésti k vzdělání a podařilo se visigotskému králi Rakkaredovi Španělsko z arianismu převést do lůna církve katolické. Řehoř vytykal králům bez bázně jejich pochybení, jako na př. povyšování nehodných velmožů říšských k úřadu biskupskému a prodávání církevních důstojností. „Takovýmto jednáním,“ psal, „myslí ti, kdož po svatých svěceních touží, méně na

nápravu svých mravů, než na shromažďování pokladův, aby si mohli svaté důstojnosti koupiti; zatím co muži bohabojní, kterým brána zavřena zůstává, službu oltářův opouštějí.“¹⁾

Tak byly péčí papežů hluboce zakořeněné zlořády barbarských národů vykořeněny a státní moc jejich moudrými snahami v křesťanských zásadách vychována. Co již papež Anastasius přál Chlodvíkovi, „pyšnému Sicambriovi“, „aby se stal železným sloupem církve,“²⁾ bylo zcela ve smyslu papežském uskutečněno a rozuměno, když Karel Veliký papeži Lvu III. psal: „Je naší povinností církev všude chrániti; na venek tím, že odvracíme vpády pohanův a loupežná tažení nevěřících; uvnitř vyznáváním víry katolické.“³⁾ Knížata měla, tak tomu chtěl papež, křesťanství přistup do srdce a ducha poddaných zjednávati moudrými zákony a odrážením loupeživých, křesťanům nepřátelských sousedů; biskupové umrtvováním, ctností, láskou a mírností v hlásání křesťanských pravd, kněží světostí a řeholní obětavými důkazy lásky, při nakažlivých nemocech i s nasazením života. Násilně k náboženství chtít někoho nutiti, nebylo příjemno Bohu, který chce svobodnou oběť; také neměli býti kněží, kteří nepořádný život vedli, zapuzováni, nýbrž spíše láskyplnou shovívavostí a přátelským napomínáním získáni. Tak smýšleli papežové, jak nám svědčí zacho-

¹⁾ List Řehoře V. králům Theobertovi a Theodorikovi.

²⁾ List A n a s t. papeže: Potěš tedy slavný a vznešený synu, matku svou a buď jí sloupem železným.

³⁾ O z a n a m, La civilisation chrétienne.

vané jejich listy.¹⁾ Třebas i vítězný meč Karla Velkého, podrážděn tvrdošíjnou věrolomností, jednou mezi Sasy hrozně řádl, papež Hadrian I. (772—795) předpisuje naproti tomu, než k modloslužbě zpět odpadli, velmi mírné tresty, záležející v pokání, které má býti jen dle dobrého smýšlení kajícího vyměřováno.²⁾

Jaká to radost pro neúnavné velekněze a hlasatele evangelia, že křesťanství při každém kročejí dobrodiní prokazujíc na svém vítězném postupu vždy dále kráčí! Brzo byla žerď kříže ve všech zemích vztýčena. A obraceli-li někdy velekněží starostmi vysílení zraky své vzhůru, nebo klečeli-li v nočním tichu kořice se před tím, jehož nehodnými byli zástupci, pak slyšeli zajisté ona útěchy plná slova: „Tvé dítky rozmnoží se a budou četny jako hvězdy nebeské a jako písek na břehu mořském.“ V pravdě mohl se papež těšiti, že získal tolik národů pro Ježíše Krista, svého božského Mistra, a u vytržení sv. Pavla volati: „Dobrý boj jsem bojoval, složena je mi koruna spravedlnosti.“

*

*

Kdo v dějinách 6. a 7. století jen několik málo stránek četl, ví, jaké bohaté ovoce křesťanství ve všech nově obrácených zemích přinášelo. Jako čerstvá zeleň a vonné květy pučely všude umění a vědy na břehu onoho zúrodnujícího proudu.

¹⁾ Gregorii M. Epp. VII, 5.

²⁾ Ep. 25. Adriani papae.

Již samo blásání křesťanského náboženství bylo tu počátkem. Na úpatí pahrbku nebo na březích řeky byli hrubí lidé, kteří ve svých osamělých chatrčích žili, na hon nebo do boje chodili a umírali, shromáždění kolem ctihodného řeholníka. Tento mluvil s nimi o jejich starém náboženství a ukazoval jim, co v něm rozumného a co zavržitelného a pošetilého bylo, předkládal jim některé otázky o původu člověka a jeho určení způsobem prostým a pochopitelným, srovnával staré bohy s Bohem křesťanů, který na počátku nebe a zemi stvořil, a podněcoval tak dřímající mohutnost myšlení prostých lidí k přemýšlení.

Jinde vidíme biskupa v hostinných jizbách, kde kníže obklopen velmoži své říše a pohanský velekněz spor vedou o prospěšnosti nebo škodlivosti blásaného náboženství. „Ukáže-li se ti tedy po zralé úvaze nauka přijatelnou, musíme se k ní bez váhání přiznat.“ Podobným způsobem pronášejí velmožové říše svoje názory a král činí rozhodnutí.¹⁾ Tak stalo se dle vypravování Bedy Ctihodného s Edwinem, králem northumberlandským. Ukazuje se nám tím názorně, jak křesťanství na rozvoj rozumu působilo.

Neméně byly i obrazy pro ony prosté lidi vydatným zdrojem a prostředkem poučení. Co slovo nemůže, znázorňují často barvy a formy. Proto bylo také oněch prostředků hned od počátku Římem používáno k poučení věřících. „Čím je pro ty, kdož umějí čísti,“ píše Řehoř

¹⁾ Beda Vener. Hist. eccl. I. II. cap. 13.

Veliký, „písmo, tím je pro ty, kdož čísti neumějí, obraz, který i neznalé poučuje, kterou cestou kráčetí musí.¹⁾ Jednoduchý venkovan nemohl do chrámu přijíti, aby se mu nedostalo užitečných naučení, aby s vroucí radostí nepozoroval mírnost Spasitelovu, obrazy jeho věrných služebníků; viděl tam velebná tajemství vtělení, vykoupení; pohled na poslední soud ukazoval mu, jak spravedlnosti Všemohoucího bylo dosti učiněno.²⁾

A třebaž i úcta obrazů, sama v sobě nic zlého neobsahující, aspoň ne pro toho, kdo dovede rozeznávatí úctu od klanění se, mnohému obrácenému mohla býti příležitostí k zneužití, ano i k modloslužbě; poučováním biskupů mohlo býti brzo zneužití odstraněno.

To měl také na zřeteli papež Řehoř Velký v listě k biskupu Serenovi v Marseillu, který chtěje zabrániti všem zlořádům dal obrazy zničiti. „Chválím tvoji horlivost,“ psal, „s kterou vystupuješ proti klanění se obrazům, zdá se mi však, že jsi neměl dáti obrazy zničiti, poněvadž jsou v chrámech vystaveny, aby, kdo neumí čísti, na stěnách viděl, čemu se nemůže naučiti z knih. Bylo by tedy bývalo lépe, obrazy ponechatí a lidu říci, že bloudí, klaní-li se jim.“³⁾

Než i osobní učenost papežů přispívala nemálo k civilisaci a vystupovala jako slunce za sedmi pahorky, aby pozdravila mnohé země

¹⁾ Greg. M. LIX ep. 9.

²⁾ Beda Ven. homilia nat. d. Bened.

³⁾ Greg. M. Ep. 8.

prvními ranními paprsky vědeckého pokroku a zvýšeného smyslu pro krásu. Hodiny, kterých úřad velekněze nezabíral, byly věnovány užitečným studiím. Papež Damasus (366—384), jeden z předních papežů století 4., je slaven jako veliký stavitel Říma. Archeologie byla v jeho očích zbožným dílem; noc katakomb otevřel světlu dennímu a vrátil ona místa bohoslužbě. Sám jsa geniálním spisovatelem dal na zvláště ctihodných místech umístiti velebné metrické nápisy. Celému podzemskému Římu, k němuž úcta mučedníků den ode dne větší počet věřících vábila, dal novou tvářnost, vyzdobil je novými malbami, mramorem a bohatými sloupy.

Lev Velký a jiní papežové jsou oslavováni pro svoji výmluvnost a theologické vědomosti, Gelasius (492—496) pro svoji výbornou kritiku a rozlišování užitečných a pověrečných spisů. Král anglický Alfred dal některé spisy Řehoře Velkého, tak bohaté praktickou moudrostí, k prospěchu svých poddaných na jazyk anglický přeložiti a rozšiřovati. Co papežové sami nemohli podniknouti, k tomu povzbuzovali a to usnadňovali jiným, podporující na př. vědecké podniky, jako to učinil Damasus s překladem Písma sv. od sv. Jeronyma pořízeným, Zachariáš s řeckým překladem latinských církevních Otcův, a zvláště Vigilius (538—555), který netoliko příhodnou příležitost skýtal k literárním schůzím, nýbrž i od císaře Justiniana plat žádal a obdržel pro právníky, řečníky, lékaře a grammatiky. Tak vidíme papeže Agapeta (535—536) zřizo-

vati nejdříve akademii a později rozličné knihovny, které tvořily základ k slavné nynější knihovně vatikanské.

Učení benediktini našli ochranu ve zdech římských proti pronásledovatelům. Vedle domů, v nichž balsam byl lit do zraněného srdce nešťastníků, kde ti, kdož neměli příbytku, našli útočiště a opuštění na zemi útěchu, podporu, bratrskou lásku, zřizovány byly školy k vyučování mládeže z nejrůznějších zemí; povstávaly chrámy, co možná velkolepě vyzdobené, aby věřící roznítily pro věci vyšší. Obrazy a sochy připomínaly nejdůležitější události Starého a Nového Zákona, předváděly poučné příklady velebných ctností. Ano Řehoř Veliký vyučoval sám přes nejrůznější starosti a slabé zdraví v onom zpěvu, kterému děkujeme za dojemné, k srdci pronikající zvuky „Miserere“ a „Pange lingua“. ¹⁾

Jako voda pramene žářem slunečním vypařována jinde jako blahodárny déšť padá, tak byly také umění a věda z Říma do jiných zemí šířeny. Od missionářů svaté stolice byly vybudovány ony kláštery, kde vymoženosti pohanského světa byly opisovány a uchovávány, básníci, zvláště Virgil, s největší horlivostí studováni a vysvětlováni, školy stavěny a knihovny zakládány. Zda nebyl Řím po 400 let školou Anglosasův a ještě déle pokladnicí vědy pro mnohé národy?

Roku 601, jak nám Beda Ctihodný vypravuje, obdržel apoštol Anglie, sv. Augustin, od papeže

¹⁾ Joh. Dia c. Vita Greg. II, c. 6.

Řehoře Velkého základ ke knihovně pro missii v Canterbury, a Anglie podnes s pýchou ukazuje dva evangeliáře v latinském písmu, jež pocházejí ze 6. nebo 7. století, a jež někteří pokládají za dvě od Řehoře Augustinovi darovaná díla. Theodor, učený mnich z Tarsu, obeznámený s jazykem latinským a řeckým, s hudbou a astronomií, byl od papeže Vitaliana poslán do Anglie, aby tam tyto vědomosti šířil. Opat Benedikt, zakladatel klášte Wearmuthu a Jarrowa, přinesl z Říma mnoho knih, uměleckých děl a také přivedl cvičené zpěváky. Pipin obdržel r. 757 z Říma rozličné vědecké spisy, Karol Velký mistry v krásných uměních cvičené. Zvláště v Irsku pěstovali řeholníci s vášnivou láskou klassiky, bardové pak, z nichž sv. Patrik dva ze svých nejvěrnějších žákův obdržel, provázeli na harfu hluboce prociťené zpěvy Davidovy.

Ve všem tom nezůstaly ovšem pozdější akademie pozadu: také by se tam byli národové ve svém dětství málo naučili. Než vliv papežů byl dobám přiměřen a tak důležit, že jeden z nejpřednějších protestantů mohl říci: „Bez papežů byly by nám vědomosti minulosti tak cizími, jako vědomosti řecké Turkovi.“¹⁾

Mohli bychom tu obšírně mluvit o něžnosti citu, o čistotě mravův a praktické moudrosti, které tehdy do zemí obrácených byly zavedeny. Poněvadž hrubí národové ustavičně slovem a skutkem k mírnosti a čistotě, k lásce a manželské věrnosti, k odporu proti vraždě a loupeži-

¹⁾ J. Müller XVI, str. 157.

vosti byli nabádáni; poněvadž i nejnižší pastýři dle zákonů církevních každou neděli sestupovati museli s hor ke katolickým bohoslužbám, kde se jim zároveň s nejváženějšími země dostávalo týchž dobrodiní náboženských; poněvadž konečně soudcové spravedlnosti, knížata, slyšeli o svých těžkých a svatých povinnostech k ochraně vdov, sirotků a celého svého lidu, musela konečně také nastati mravní a obecně prospěšná náprava. To vysvítá také netoliko ze zachovaných listin oněch dob, z nichž vidíme, že na tisíce otroků na svobodu bylo propuštěno, nýbrž i ze zlepšení zákonů. Dříve jedině materielní mocí od převráceného jednání zastrašování, nalezali národové nově obrácení lepší školu v křesťanství. Křesťanství nechťelo pouze zlo potlačovati, nýbrž i provinilce polepšiti. Křesťanství doporučelo lásku a bázeň boží jako věrné strážce, kteří člověka mají na všech jeho stezkách provázeti, vážně napomínati nebo laskavě povzbuzovati. Křesťanství určovalo církevní tresty, jež vědomí o dobru a zlu živým udržovaly a vůli učily dle mravních zásad povznášeti se k pravé ctnosti a účinné zbožnosti. Národové nevzdělání považovali otroka, o jehož mravní rozvoj se nikdo nestaral, za méně než dobrého hončího psa nebo sokola; křesťanství staralo se také o náboženské vyučování otroka, povznášelo jej z jeho ponížení a otvíralo mu i bránu ke kněžství. Knížata pohanská a jejich zákony ponechávali libovůli volné pole. Přičiněním ctihodných biskupů, kterým na mnohých místech dozor nad prováděním zákonů z velké části byl svěřen, poutalo křesťanství

hrubost. S ušlechtilou otevřeností bylo knížeti připomínáno, že obyvatel nejchudší chatrče má rovněž tak vznešený původ a stejně vysoké určení jako muž, jenž je ctěn v královských komnatách; že ruka, která pluh řídí nebo pastýřskou hůl nosí, stejně jako rámě, které žezlo třímá, poslouchají téhož mistra v království nebeském; že mocným tohoto světa autorita a vážnost nebyla dána na zkázu, na potlačování slabých, nýbrž že jednáním v pravdě královským je šlechtnými skutky a hrdinnou ctností příklad dávati poddaným. Boje mezi jednotlivci byly zakázány. Obyvatel venkova nemusel se tolik jako v dřívějších dnech obávat, že jeho dozrávající žeň bude rozdupána kopyty koní, také pastýř na svých pahrbcích nebyl tak často znepokojován divokým pokřikem vražedným. Krev tak mnohých nevinných neměla již tak bez přestávky téci, slabý neměl se více pod ranami kata svíjeti, neboť přísné vyšetřování každého bezpráví bylo uloženo soudcům.¹⁾

V této tak ušlechtilé snaze neměla stolice apoštolská věrnějšího spojence nad Karla Velkého. Úzký přátelský svazek spojoval tohoto velkého knížete tak něžně s papežem Hadrianem I., že muž, který podnikl 54 výprav, na hrobě svého velekněžského přítele jako o otce plakal. Zajisté doznal svět blahodárných účinků přátelství dvou tak vynikajících mužů, z nichž jeden spojoval největší obezřetnost s mužnou silou vůle v slově i skutku, kdežto druhý, lev

¹⁾ Syn, pařížská r. 614 (Mausi Conc. X, 543).

Lev III. korunuje Karla Velikého.

na poli válečném, orlím okem poznával prostředky, které jeho poddaným ku blahu sloužiti měly. Dva mužové: oba směřující k témuž vznešenému cíli: k rozvoji nejušlechtlejších sil člověka, k ideálu dokonalosti, jenž u Boha uskutečnění dojde. Lev III. (795—816) byl to, jenž měl zpečetiti, co svatá stolice se stanoviska zákonodárce a učitele vykonala. Obnovil totiž císařství západní, vloživ při slavné mši o svátcích vánočních r. 800 Karlovi Velkému, jenž na urovnanou sporů do Říma přišel, císařskou korunu na hlavu. Nyní nastoupila mladá křesťanská civilisace na místo staré římské. Civilisace římská v Byzanci počala kostnatiti, křesťanství bylo jí jen zevnějším rouchem, nikoli duchovním oživením. Proto klesala ponenáhu s císaři východními do hrobu. Pravá civilisace křesťanská naproti tomu vstoupila jako královna plná mládí a krásy v Evropě na trůn. Nejrozličnější národové, již spojeni poutem vyznání náboženství křesťanského, byli nyní také spojeni jedním politickým svazkem, jenž bránil jejich přílišnému rozdrobení a jenž také později vady tak zvaného systému lenního z části napravil. Císař měl nejvyšší moc, byl však svobodnou volbou papežovou povyšován, jenž volil k tomuto důstojenství toho, kdo se mu nejzpůsobilejším zdál. Vyvolený byl zavázán osobně do Říma přijíti, aby od papeže na císaře byl korunován a teprve od tohoto okamžení příslušel mu název římského císaře. Jeho důstojnost svým vznešeným určením a spolupůsobením náměstka Kristova

novým leskem obestřena měla všechny národy křesťanské v míru a jednotě spojovati a církev katolickou a papeže v jejich vznešeném povolání podporovati a chrániti. Už dříve měli králové frančtí jako patriciové římské závazek mocí svou římského papeže a jeho církve proti všelikému bezpráví chrániti; nyní vznikla z toho velkolepá idea ochránce práv veškeré katolické církve. Proto bylo císaři celý obvod církve katolické proti nevěřícím na její hranice dorážejícím chrániti; proto považovali také císařové římské za svou úlohu národy tyto si podrobiti a obrátiti, aby tak ponáhlu všichni barbarští národové mocným vlivem císařovým k přijetí evangelia a tudíž ku mravné vzdělanosti i k velkolepé jednotě celého světa v pravdě a lásce přivedeni byli. Uvnitř obvodu církve pak bral císař římský především pod svou ochranu práva jednotlivých biskupství, vdovy, sirotky a poutníky a zavazoval všechny poddané, aby sloužíce Bohu úplně dle svého stavu žili. — V tomto ideálním duchu bylo západní císařství obnoveno či spíše nově zřízeno. — Nyní teprve stalo se císařství vlastně křesťanským; neboť římské císařové stali se sice s Konstantinem Velikým křesťany, ne však římská idea císařská.

Tak stojí papež v dějinách v době od Konstantina až do Karla Velikého. Kdo by se byl při všech oněch násilných otřesech a bouřích netázal, zda z budovy církve zůstane kámen na kameni? Než velekněz stojí na prahu svatyně, která je péči jeho svěřena, odvrací všechny ne-

přátele od oltáře náboženství, přijímá s otevřeným náručím otcovským národy, jež staly se křesťanskými a daruje jim vznešenou bohoslužbu, ušlechtilější mravy, spravedlivější zákony, květy vědy a umění a moudřejší, jakož i dokonalejší správu státní. A po velké záplavě hrubých hord stojí papežství jako duha na nebi a zvěstuje mír celému světu.

Takovými byli papežové ve stoletích, kterými jsme jakoby letem prošli; provázejme je nyní do následujících dob středověkých.

III.

Papežové od smrti Karla Velkého až k Řehoři VII. (814—1073).

Na ony slavné a skvělé dny papežův, o kterých jsme právě mluvili, následovaly doby, které byly zasypány nejtěžšími obviněními a předhůzkami. Ze tří hlavně přečinů, které na historických pamětních deskách tak ostře jsou vtisknuty a tak často do světa byly a jsou hlásány, byl Řím obviňován.

Papežství totiž, v odporu se všemi ideami křesťanskými, osobilo prý si netoliko světskou moc, nýbrž způsobilo i také řecký rozkol a kromě toho znesvětilo důstojnost velekněžskou rozličnými nepravostmi. Ano, mnozí lidé viděli vždy a všude, pokud jejich úzký rozhled sahal, 9. a 10. století vylíčeno tak hroznými barvami, že se před touto dobou jako před propastí zastavovali a k Římu volali: „Jak hluboko jsi klesla, jitřenko!“ O důvod více, aby-
chom zde uvedených a velmi důležitých obvinění nepomýjeli mlčením. Vizme tedy, zda koruna skutečně spadla s hlavy Říma.

Papežové osobili si neprávem světskou moc, tak zní první obžaloba a výtka. Zda neřekl Kristus: „Království moje není z to-

hoto světa“? Zda nevyslal svoje apoštoly chudé a bez majetku obrátiti svět a zda měl sv. Petr více než prosté roucho poutnické a poutnickou hůl, když jako cizinec blížil se k Římu? — Všecky tyto zastaralé a přece zároveň tak svůdné protivy na jedné straně mezi chudým Spasitelem a jeho svatými apoštoly, a na druhé straně mocným papežem králem připouštějíce, tážeme se především, zda nižší stav apoštolů také skutečně pro všecky jejich nástupce byl závazným? Tážeme se, zdali doba pronásledování, ve které byli křesťané prvních století nuceni skrývati svoji duševní velikost v katakombách, daleko od velkého jeviště světa, zdali doba, ve které Ježíš hlásání evangelia, zázraky, krví mučedníkův a podobnými mimořádnými prostředky podporoval, nikdy a nikdy neměla ustoupiti dni vítězství a hodině svobody? To zdá se těžko přípustitelné. Nuže, může-li se církev nezměnná a nezměnitelná ve svých dogmatech, ve své mravouce, ve svých svátostech, v zevnějších formách přece přizpůsobiti poměrům doby, a tak ve všech stoletích svůj blahodárny vliv uplatňovati, co je pak na překážku, aby její velekněží nepoužili také moci světské jako prostředku bez odporu užitečného k svobodnému vykonávání moci duchovní, spojujíce takto žezlo a berlu pastýřskou? Tak jednati, neznamená hledati království Kristova na tomto světě, nýbrž zabezpečovati nezávislost a rozkvět této božské říše lidskými prostředky, a to je zajiště zcela rozumné. Či nesmí věci přirozené sloužiti věcem nadpřirozeným?

Dále: je světská moc papežů majetkem právně nabytým a ne spíše ovocem vzpoury proti moci zákonné? Sám protestantský dějepisec Müller dává nám odpověď: „Může-li přirozená slušnost rozhodovati, pak je papež v pravdě pánem Říma,“ ¹⁾ a dějiny rozvoje papežské suverenity (svrchovanosti) potvrzují tuto odpověď.

Jakkoli barbarští národové, pátým stoletím počínaje, věčné město často pustošili a deptali, přece po Konstantinovi Velkém nezarazil žádný kníže více trůnu svého v jeho zdech. V tomto žalostném stavu, kdy Řím a veškeren obvod jeho podobal se zemi bez pána, nalezali obyvatelé jeho, od byzantských císařů zanedbání a opuštění, jen u papežův útočiště a ochrany. Tím rozvinulo se ze stavu, do něhož ustavičně vpády barbarův Itálii uvedly, lhostejností císařů východořímských, vlivem řecké tyranie jaksi přirozeně světské panství papežů, kteří s knížaty a jejich vyslanci o mír vyjednávali a od lidu za skutečné panovníky nad Římem a okolím byli považováni a také zeměpanskou činnost tu vykonávali, dříve ještě než nabyli titulu. Proto také Pipin, král francký, ještě před svým tažením proti longobardskému králi Aistulfovi, jenž Řím pro své království zabratí chtěl, mluví o navrácení území od Aistulfa obsazeného svaté stolici;²⁾ Ludvík pak Zbožný o Pipinovi a Karlu Velkém dosvědčuje,

¹⁾ Werke P. 8. str. 20.

²⁾ Ut pacifice sine ulla sanguinis effusione, propria S. Dei Ecclesiae et reipublicae rom. reddant iura.

že světský majetek papežům nedarovali, nýbrž navrátili.¹⁾

Než ať je tomu jakkoli, papež Štěpán III. (752—757) žádal ještě, krátce než Pipin do Italie přišel, císaře východořímského Lva III. Isaurského snažně o pomoc proti dobyvačným Longobardům. Marně! Lev bojoval proti obrazům, ne však proti Longobardům. Nyní byl Pipin od papeže na pomoc povolán. Pipin také dvakráte pomoci žádané ochotně poskytl a donutil Longobardy, že vrátili svaté stolici všecky uloupené statky, které ještě zvětšil darováním části území na Longobardech dobytého. Tímto činem Pipinovým založen byl r. 754 právně stát papežský, obsahující Řím s větším okolím, v němž papežové vykonávali práva svrchovaných, suverenních panovníkův.

Chce-li kdo ono darování Pipinovo nespravedlivým nazvati, ať řekne jen, co Pipin měl činiti. Longobardům svým vítězstvím odňal území, které neprávem měli, Římané byli syti násilnické vlády východní, císařové sami ponechali neodpustitelnou lhostejností státy italské uchvatitelům za kořist, a byl-li by je Pipin navrátil císařům byzantským, bylo lze očekávati nové války vlády-
chtivých Longobardův a Římanům nové útrapy. Co bylo možno za takovýchto okolností činiti? Zda nepřinesl proud událostí, jakoby sám od sebe, papežům moc světskou?

¹⁾ Exarchatum quem... Pepinus rex — et genitor noster Carolus imperator, B. Petro et praedecessoribus vestris iam dudum per donationis paginam restituerunt.

Království papežů takto získané přineslo mnoho prospěchu kultuře křesťanské. Itálie, od lhostejného dvora císařského za provincii považovaná, byla nyní od nesnesitelného téměř jha byzantského osvobozena a zároveň železné koruny Longobardův odňata, kteří podrobeným městům jejich majetek, úřady a zákony, ano i jejich národní jména odníмали. Italové dostali se pod vládu velekněze, který od dlouhé doby byl obhájcem jejich práv, pomocníkem v jejich bídě a utrpení. Italové holdovali žezlu starce, který svým vzorným životem a svým vznešeným postavením římské jméno tolik pohrdané a nenáviděné opět ke cti povzněl a takto národ, který přes mnohou stinnou stránku tolik velikého a znamenitého pro civilisaci vykonal, novým leskem ozářil.

Kdo nouzná kromě toho nepokrytě výhod a prospěchu, který měl římský velekněz ve svých vyšších funkcích ze světské neodvislosti? Zda nebylo zvláště v tehdejších bouřlivých dobách světské panství papežů nezbytnou zárukou pro svobodu vlády církevní a pramenem k opatření prostředků, kterých vláda tato na prospěch církve potřebuje? Co by se bylo stalo z onoho mocného odporu papežů proti bezpráví knížat, proti zlořádům v duchovenstvu, proti znemravňlosti lidu, kdyby byl Řím býval podroben žezlu některého cizího panovníka? Byla by bývala jejich napomenutí s tak velikou úctou slyšena? Vláda od domu toskánského a tuskulského a od německých císařů až do 11. století nad Římem vykonávaná,

pozdější pobyt papežů v Avignoně a události našich dnů mluví tak hlasitě a jasně, že další výklad těchto věcí byl by zde zbytečným.

*

*

*

Vizme druhou výtku: Papežové zavinili řecký rozkol ve století 9., kterým církev západní a východní byly od sebe odtrženy. Co máme odpověděti? Všimněme si nejdříve, kým a proč bylo schisma způsobeno! Tolik je jisto, že schisma bylo připraveno pletichami Fotiovými, jenž r. 857 po neoprávněném svržení zbožného patriarchy Ignatia, který se nechtěl snížiti za spoluvinníka výstředností caesara Bardy a proto do vyhnanství byl poslán, od císaře Michala III. na stolec patriarchální v Cařihradě byl povýšen.

Kdo však byl Fotius? Muž vychytralý, v němž se pojila obdivuhodná pro jeho dobu učenost s neomezenou národní pýchou a velikou osobní ctižádostí. To připouštějí i dějepisci nekatoličtí. V celém jeho chování jeví se největší odpor. Nejdříve uznává svrchovanou moc Říma a žádá tam o potvrzení uchvácené důstojnosti patriarchální v Cařihradě. Když veliký papež Mikuláš I. (858—867) se zpěčuje jej uznati, prohlašuje nad ním klatbu, ač právě před tím jeho se dovolával. Ve svém ospravedlňujícím listě k papeži píše dlouze a široce o lásce, ano i o velké lásce, která ani zlého netuší, a zatím vytlačuje oprávněného patriarchu Ignatia z jeho biskupského stolce. Ustavičně uvádí svou bolest nad vnucenou mu důstojností patriarchální, trpí

však a mlčky aspoň schvaluje přes domnělý zármutek výstřednosti rozmařilého císaře Michala III., který jediný může jej v důstojnosti uchvácené udržeti. Když je konečně volán, aby hájil svojí neviny před církevním sněmem v Cařihradě r. 869, praví se žalmistou, že „postavil stráž před svoje ústa“ a mlčí.

O nenasytné ctižádosti Michala Caerularia (1043—1059), jenž ve století 11. neblahý rozkol mezi církví západní a východní obnovil a dovršil, nepotřebujeme ani mluvit. Zda nepodávají tudíž obrazu úplně nesprávného o rozkolu ti, kdož dva tak vynikající papeže, Mikuláše I. a Lva IX. (1049—1054), kteří všemožně jednotu zachovati se přičiňovali, líčí barvami černými, původce rozkolu, Fotia a Caerularia, naproti tomu vy-chvalují jako posly blížící se svobody, ozářené leskem nebeským a se zrakem planoucím svatým rozhorlením?

A které jsou to vlastně příčiny, jimiž k onomu neblahému rozkolu v církvi Kristově byli puzeni? Kdyby to nedokazovala věrohodná svědectví dějin, kdo by chtěl věřit, odezíráme-li od jediné závažnější otázky sporné, totiž od předavku filioque do tak zv. vyznání víry nicenokonstantinopolského, kterým vyslovena byla jasně nauka, že Duch sv. i ze Syna vychází, že půst sobotní, vynechávání alleluja v době postní, zkrátka některé rozdíly liturgické a disciplinární samy o sobě lhostejné, Řekům za důvod rozkolu mezi východem a západem sloužily? Právem mohl proto Lev IX. patriarchovi cařihradskému Caerulariovi, jenž

r. 1053 všecky chrámy Latínků v Cařihradě ve své nesnášlivosti zavřel, psáti: „Jak mnohem umírněnější je tu církev římská! Neboť jak v Římě tak i mimo Řím je několik řeckých klášterův a chrámů, kterým se nikterak nebrání žiti dle otcovských podání. Ano jsou k tomu napomínány, poněvadž je dobře známo, že různé zvyky a obřady, závislé od času a místa, blaženosti neškodí, je-li jednota ve víře a v lásce.“

Co bylo na obviněních proti církvi západní pronášených důležitého, bylo důkladně vyvráceno. Lev IX. dal napsati zvláštní spis, ve kterém sporné body byly s náležitou obezřelostí a učeností objasněny. Řecký biskup v Niceji, později známý kardinál Bessarion, ujišťuje, že Řekové na sněmu florentském (1439), jehož se sám také účastnil, sotva čtyři nezávažné důvody pro rozkol uvésti mohli, a že výmluvnou logikou katolických učenců překonání si navzájem šeptali: „Odejďme odtud,“ a to mínili tak vážně, že jen autorita císařská je od kroku toho odvrátila.

V podstatě vzato hlavním důvodem rozkolu byla žárlivost Cařihradu proti Římu od století trávící. Kdyby byl Řím složil volepastýřskou berlu k nohám pyšných a ctižádostivých patriarchů cařihradských, nebylo by ovšem rozkolu, nebylo by však také víry katolické. Katolická víra spočívá na zásadě neomylnosti, jejíž ohniskem je náměstek Kristův. Papež však nepovolil a nemohl povolit. Východ odtrhl se od středu jednoty, jež byla tak krásně a důrazně hájena od nejpřednějších církevních učitelů

řeckých, jako sv. Jana Zlatoústého a sv. Basilia, od bezčetných východních biskupův a všeobecných církevních sněmů. Východ odpadl od živého středu jednoty jako ratolest vinného kmene a proto také uschl. Jako temný stín uhostil se úpadek církve východní nad zeměmi, které zářily kdysi v tak jasném světle víry a křesťanského života. Jako půda východní ztratila svou bujnou úrodnost, tak zdálo se po rozkolu, jako by dědici víry prvních křesťanských dob na východě byli ztratili sílu a chuť k tvoření, která se na západě téměř bez přerušení jevila. Mocnému rozvoji západní bohovědy od 12. století neodpovídá v církvi řecké žádný podobný zjev. A zatím co dostalo se mnichům na západě světodějného povolání a poslání, vzdělávati půdu západní a mladistvé národy osvěcovati blaživým světlem vznešených nauk křesťanských a svým příkladem plniti je nadšením, jeví se mnišstvo východní, netknuto novými proudy životními, které sv. Bernarda, Dominika a Františka do kláštera vedly, ve stavu, který obyčejně jako zkostnatělost označujeme. Činnost missionářská v církvi byzantské od století 11. uvázla docela; její rozsah byl vždy menší.

A jak málo splnilo se přání patriarchů cařihradských, státi v čele církve východní jako papežové na západě! Jejich vážnost klesala spíše tou měrou, kterou rostla jeho závislost od zne-mravnělého císařského dvora: Sesazení a opětné dosazení, vždy dle vůle okamžitého vládce, bylo více než jednou ode dnů Fotiových jejich údělem. Po dovršeném rozkolu byl sám Michael Caeru-

larius první, kterého osud ten stihl. Císař Isák Angelus sesadil na př. neméně než 4 patriarchy. Za Turků klesla důstojnost patriarchální často na prodejné zboží. Patriarchové, svrhnuvše lehké jho náměstků Kristových, museli skloniti šji svoji pod těžké jho sultanův tureckých a ruských carův.

Než i po rozkolu Řím nezapomněl na východ a nabízel Řekům častěji pomocnou ruku. Hned na sklonku 11. století stal se za Urbana II. r. 1098 pokus Řeky opět s církví římskou smířiti, ve stol. 12. vyjednáváno mezi papežem Alexandrem III. a mezi řeckým císařem Manuelem Komnenem; ale patriarchové odporovali sjednocení. Později dvakráte, totiž r. 1274 na sněmu lyonském II. a r. 1439 na sněmu florenckém, zaplesal sice západ nad bratrským svazkem s východem opět navázaným, než předčasný byl jásot! Řecko bude zrádně proti křižákům vystupovati; a je-li na okamžik spojeno se svatou stolicí, brzo opět lehkomylnost a ctižádostivost každý záblesk lepší budoucnosti zaplaší. Po století leží již ony krásné země jako bez života, zchudlé, téměř zpustošené. Než navštíví-li kdo východ a kráčí tam soucitně a s pláčem jakoby kolem chudáka, nedávej vinu veleknězi římskému, ani ubohému lidu, který tu jako všude je zaslepen a sveden; vina padá jedině na ony nehodné císaře a patriarchy, kteří, aniž sami následků svých činů předvídali, křesťanské civilisaci nenahradiitelnou škodu způsobili!

Než přes to, že církev východní, od té chvíle, co se odtrhla od středu jednoty, téměř jakoby

zmrtvěla a zkostnatěla, zůstává vezdy tím pozoruhodnou, že u víře a v ústroji (vyjma úchylku v nauce o Duchu sv. a o uznání Bohem ustanovené hlavy církve a některé menší různosti) skoro vše věrně zachovala, co v 9. století v sobě obsahovala, a že tím nevyvratný dává důkaz o starobylosti nauky, svátostí a zřízení církve katolické.

*

Zbývá nám ještě odpověděti na výtku třetí, na výtku totiž o nehodných mravech a životě některých papežů století 10. a 11.

Ač není nemožno, aby Bůh, buď aby svoji pomoc v těžkých dobách co nejskvěleji osvědčil, buď z jiných úradků, jeho moudrosti pouze známých, připustil, aby život toho neb onoho papeže neodpovídal ideálu dokonalosti křesťanské, ač není v tom odporu, chce-li Bůh nemravným papežem jako nevhodnou nádobou, vzácnou libovůni křesťanského náboženství a pravdy v lidstvu rozlévati, přece nepředpojaté dnešní bádání dějepisné nás poučuje, že ony obžaloby a ona obvinění proti některým papežům, s kterými bylo dříve tolik hluku tropeno, z části jsou upřilíšeny, z části pak lichy nebo nedokázány. Luitprand, biskup kremonský, muž, který rovněž tak jako vyslanec na dvoře řeckém, tak i ve své vlastnosti jako spisovatel podal jasné důkazy vášnivě stranickosti, byl dlouho jediným dějepisným pramenem pro život oněch papežů, kterým se tyto výtky činí. Tím se stalo, že i tak vynikající dějepisec, jako byl učený kardinál Baro-

n i u s, Luitprandovy zprávy do svého díla, *Annaly* církevní zvaného, přijal. Nicméně i tu novější kritika a pramenné bádání, jako již v tak mnohém případě, očistila jméno papežské od různých pomluv. Jiní vrstevníci, jejichž spisy byly nalezeny, a zvláště znamenitý dějepisec *Flodoard* († 966), archivář církve remešské, usvědčují Luitpranda z nepravdy, tak že konečně zůstávají jen tři nebo čtyři papežové, kteří lesk ctností velekněžských značnějšími poklesky poskvřnili.

Kromě toho nesmíme zapomínati, že od sklonku století 9. až skoro do polovice století 11. zápasily jako v Itálii vůbec, tak i v Římě různé mocné strany šlechtické o vrchní vládu, zvláště rody hrabat Toskánských a markrabat Tusijských, k nimž náležely též tři zlopověstné ženy, totiž *Theodora Starší*, manželka *Theofylakta*, konsula i senatora římského a držitele hradu andělského, a její dcery *Theodora Mladší* a *Marocia*. Ženy tyto rozmařilé asi 50 let prováděly nad Římem nejen vládu politickou, nýbrž zasahovaly svémocně i do věcí církevních hlavně tím, že nedbajíce svobodné volby papežské, dosazovaly na stolec papežský popřednosti své příbuzné bez ohledu, zda mají k úřadu tak vznešenému potřebných vlastností, a zase je dle libovůle násilně sesazovaly. Tím se stalo, že na stolec Petrův dostali se i někteří mužové vznešeného důstojenství nehodní, jako zejména *Jan XII.* (956—964) a *Benedikt IX.* (1033—1045). Z toho však zároveň patrno, že zlo nevzniklo v církvi ani z církve, nýbrž že zvenčí do ní bylo vnešeno násilnou

rukou světskou. Lidé světští to byli, kteří zneužívajíce své moci, kteří nemajíce mnohdy, než jen jméno křesťanské, povyšovali osoby nehodné k první důstojnosti v církvi. Případně poznamenává o této době německý dějepisec Döllinger: „Papežská stolice podobala se spoutanému, jemuž potupa nemůže býti k vině připočtena, kterou snášeti musí, pokud je o svobodu svoji oloupen.“¹⁾

Ostatně my katolíci nemáme v pravdě příčiny život nehodných papežův okrašlovati a všechny jejich skvrny omývati. Neboť jednotlivé tyto příklady, jakkoli jsou ovšem bolestny, nemohou otřásti naší radostí a naší spravedlivou pýchou nad životem ostatních papežů. Jednak těší nás myšlenka že odpůrci naši i při nejlepší vůli nejsou s to, aby objevili než jen několik málo špatných papežů. Pak můžeme však také ještě srovnati papeže a jiné vládcy, a i tu opět nedopadne srovnání nikterak v neprospěch stolice papežské. Ano my jsme dosti předsudku prosti, abychom právě v této horlivosti, s kterou odpůrci naši slabosti několika papežů vykořisťují a tolik přepínají, že při tom zásluby dvacetkrát většího počtu vynikajících mužů přímo mizí, neviděli útěchu a nedomnívali se, že moc, na níž malá temná skvrna tak špatně se vyjímá, je i v očích odpůrců čímsi neobyčejně vznešeným. A tak posiluje nás právě toto umělé rozhořčení nepřátel našich v úctě a vážnosti k důstojnosti papežské.

Při tom však rovněž vysoko ceníme právě to, že žádný z těchto několika nejvíce očerňovaných

¹⁾ Lehrbuch der Kirchengeschichte I., 425.

papežů nezneužil svého úřadu na úkor víry a mravů, že žádný nepobloudil ve víře, neučinil nemravného rozhodnutí nebo opatření, že žádný nepostavil se na odpor zákonům zbožnosti, jak v církvi byly zavedeny. I na jejich prsou skvěl se náprsník (thummim) neposkvrněný, jako nejryzejší zlato, třebaš některé skvrny blankyt jejich velepastýřského roucha zatemňovaly. I tito papežové stáli, když vydávali rozhodnutí ve věcech víry a mravů, když poučovali církev mocí svého úřadu, pod ochranou Ducha sv. a byli od každého bludu ve věcech víry a mravův uchráněni. Církev proto právem i v těchto nehodných papežích uznávala oprávněné představitele autority, nástupce sv. Petra, náměstky Ježíše Krista; církev jich poslouchala. Zda není v tom skvělé svědectví pro božský původ papežství? Není-li papežství od Boha, je-li jen zřízením lidským, vrátkým, jako všechno jiné ústrojí lidské, pak nelze pochopiti, jak mohlo projíti stoletím desátým, aniž ztratilo některou ze svých výsad, aniž pozbylo byť i jen částky své autority.

Je tudíž pošetilostí pátrati po slabostech a skvrnách papežů, poukazovati na nehodný, ano snad nepravostí poskvrněný život několika nástupců Petrových, aby z toho byly dovozovány námitky proti svatosti církve katolické a proti autoritě papežské. Či co dokazují takovéto politováníhodné věci jiného, než že tito málo hodní nositelé tiary sami na čas, nebo trvale se vymknuli z blahodárného vlivu církve, co dokazují jiného, než že také papežové jsou lidé, lidé s vůlí hříchem dědičným

seslabenou, co dokazují jiného, než že také papežové jsou svobodni v používání prostředků spásy proti převrácenosti srdce, co dokazují jiného, než že význam papežství nespočívá v osobní ctnosti a svatosti. Neboť třebas Kristus při ustanovení primátu slíbil Petrovi a jeho nástupcům božskou pomoc, neslíbil přece, že jen svatí papežové církev budou spravovati.¹⁾

Tážeme-li se pak dále, jaké postavení papežové i v tomto tak zv. temném období zaujímali, vidíme i tu, že bylo veliké a vlivuplné.

* * *

Poměry doby byly velmi nepříznivé. Vpády Saracenův a Normanů, loupeživými taženími Maďarů, ustavičnými vnitřními boji Evropa zdivočela a zkáza obecná dotkla se i duchovenstva, zvláště když knížata počala s církevními důstojnostmi obchodovati. Moc nastoupila místo práva a Evropa dlouho kolísala, než se rozhodla, zda má vítězství náležeti duchu, nebo hmotě. Avšak i tu třeba vyhýbati se všeliké nadsázce. Ci snad pozbylo křesťanství, dříve pod ochranou Boží veleknězi a jejich pomocníky šířené a neposkvrněno zachované, naprosto své blahodárné moci a síly? Nikoli, zajisté nikoliv! Křesťanství slíí svoje vyznavače v neúnavném boji proti Mohamedánům a brzo vidíme uchylovati se Saraceny, kteří i Francii ohrožovali, do krásných niv španělských, až konečně i tam milované Alhambře bolestně s Bohem dávatí musí. Vynikající knížata, jako

¹⁾ Apologetische Rundschau, 3. Jahrg. 9. hl., str. 341.

Alfred Veliký v Anglii, Jindřich Svatý v Německu, sv. Václav v Čechách, sv. Štěpán v Uhrách, kněžny, jako Adela a Kunhuta, biskupové, jako Dunstaán v Anglii, sv. Volfgang v Řezně, sv. Vojtěch v Praze, kláštery a opatství, jako Sv. Havelské, Reichenavské, Klugnské, Fleurské na Loire, Klusské, sv. Řehoře v Benátkách, všecky útočiště a nositelky vědy, prorážejí jako rovněž tak četné paprsky sluneční všeobecnou temnotu. Že i tehdejší papežové prokázali Evropě velmi mnoho platných služeb, kdož chtěl by o tom pochybovati?

Za nich byl Řím pevnou baštou proti Saracenům, zapřisáhlým to nepřátelům všeho, co mělo jméno křesťanské. Dobývačnost těchto nevěfících, která podobajíc se horskému přívalu, všecko s sebou strhovala a zaplavovala, mohla až ke zdem věčného města dospěti, než tam byla síla nepřitele zlomena. Tam otupil se maurský jagatan (meč) na imposantním opevnění se 383 věžemi a 7020 baštami od rozličných papežů vybudovanými, rozšířenými a od Hadriana II. dokončenými. Tam trůnil Lev IV. (846—855), jenž v biskupském rouchu často na bojiště přicházel a tolik zmužilosti dodával svým, jakož i najatým vojínům, že musulman, jemuž se jiná knížata k poplatku zavázala, nebo před nímž zbaběle ustupovala, byl poražen a nedal se v okolí Říma spatřiti. Později Jan X. (914—928) docílil válečného spolku, kterým Saracenové v Kampánii již usazení byli ze svého opevněného postavení u Garigliana zapuzeni a k opuštění Kampanie donuceni.

Pokojnějšího vítězství nabyt Řím nad mnohými ještě neobrácenými na křesťanství národy. Slované, Moravané, Čechové, Poláci, Bulhaři, Rusové, dále pak Normané přijali blaživou nauku kříže, a jakými city nástupci sv. Petra nově obrácené národy tyto prodchnouti se snažili, vysvítá na př. z listu papeže Mikuláše I. k Bulharům. „Usmrtili jste,“ tak zní list, „všecky velmože (bojary) a jejich dítky pro vzpouru. Usmrcením nevinných dítek jste zhřešili. Také jste měli zajatým mužům a všem, kterých mohlo býti v bojích ušetřeno, život darovati.“ Pak mluví papež o jednotě manželství a rozvinuje předpisy, které již na začátku listu dány byly. „Křesťanství záleží ve víře a v dobrých skutcích.“ Takovéto zásady šířil Řím svými missionáři mezi hrubými národy, jejichž obrácení církev útěchou naplňovalo v době kolísající věrnosti Řeků. Také v mnohé jiné příčině papežově nezůstali nečinnými. Již trvajících stále existence a vážnost, kterou na veliký podív samého Voltaira i špatní papežové podrželi, působila příznivě a blahodárně. Neboť tím byla velká, křesťanská společnost, na celý tehdejší svět se vztahující, poutem jednoty udržována a citem bratrství a příslušnosti zachovávána. „Papežská hegemonie“ (nadvláda), praví slavný anglický dějepisec Macaulay, „spojovala národy západní Evropy ve velkou společnost. Z toho vznikly city velké blahovůle. Národové horami a mořemi oddělení uznávali jedno bratrské pouto a jeden všeobecný zákoník. I ve válce byla nezřídka krutost vítěze

krocena myšlenkou, že jako sám tak i nepřátelé, které přemohl, jsou členy jednoho velikého spolku.“¹⁾

Dějiny církevních sněmův ukazují nám kromě toho ustavičný boj svaté stolice proti svato-kupectví neboli simonii a proti osobám, nehodně k úřadu biskupskému povýšeným. V době, kdy duchovenstvo tak bezprostřední mělo vliv na umravňení lidu, byl boj takový nanejvýše významným. Totéž lze říci o horlivosti, kterou papežové v barbarských stoletích, kdy hrubý vládl bojovník, a králové a četní malí tyranové na hradech jiného práva uznávati nechtěli, než práva meče, hájili jednoty, svatosti a nerozlučitelnosti svazku manželského bez ohledu na postavení osoby. Krvesmilné manželství Judithy, dcery krále Karla Lysého, s Ethelbaldem, králem anglickým, i cizoložství Engeltrudy, manželky hraběte Bosona, a jiná podobná provinění byla v Římě odsouzena. Dával-li v 9. století král lotrinský Lothar II., jenž svou manželku Teuthbergu bezprávně zapudil a souložnici Waldradu za manželku pojal, po dlouhá léta pohoršení svým cizoložstvím, byli tu dva bezprostředně po sobě následující papežové: Mikuláš I. (858—867) a Hadrian II. (867—872), aby hrdinným odporem smazali pohoršení, jímž libovůle a špatný příklad mocných na tak mnohé národy, kteří se ještě v ohni mládí nalézali, působily. Náměstkové Kristovi byli tu, aby právo a čest nešťastné kněžny vzali v ochranu, aby manželství, stěžejní

¹⁾ Hist. of Engl. V. I p. 8.

pilíř života rodinného a národního, vždy více a více povznášeli k důstojnosti, kterou má ve společnosti křesťanské. Bylo jim ovšem za to snášeti různá příkoří a pronásledování, zvláště Mikuláši I. Když všecka umění světské politiky marně se pokoušela jeho odpor zlomiti, přitáhl císař Ludvík II., bratr Lotharův, s vojskem před Řím, jeho zástupy dobyly města, ztýraly kněze a laiky, rozlámaly kříže a korouhve. Veliký Mikuláš však zůstává neochvějným. Hledá útočiště ve chrámě sv. Petra a prodlévá tu, od císaře oblehán, po dva dni a dvě noci bez pokrmu a nápoje na hrobě knížete apoštolského. Chce raději hladem zemříti, než se tyranu podrobiti, a připustiti porušení zákona manželského, životního zákona křesťanské rodiny.¹⁾

V 11. stol. propouští Filip I., král francouzský, manželku Bertu, aby pojal Berthradu. Však papež Urban II. (1088—1099), sám původu francouzského, prohlašuje nad ním klatbu, a to ve vlastní zemi králově na sněmu v Klermontu. Teprve když král propustil souložnici, zrušuje papež exkomunikaci. Jen „duchovnímu meči sv. Petra“ děkujeme za to, že křesťanská Evropa nebyla poskvrněna knížecími haremy, že mnohoženství nenabylo vlády, že se svatým a nerozlučitelným manželstvím palladium naší civilisace bylo zachráněno. „Kdyby starci u sv. Petra,“ praví protestant Müller, „nemohli se vykázati jinými zásluhami o lidstvo, než těmi, kterých si získali

¹⁾ Hergenröther, Handbuch der allgemeinen Kirchengeschichte 4. Aufl. 2. Bd. str. 112 n.

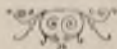
v stoletém boji, nedávající se mýliti lákáním, hrozbami a pronásledováním, proti smyslným choutkám světských vládců k ochraně jednoženství (monogamie), byli by nesmrtelnými pro všechny doby.“

Papežové získali si však ještě jiných zásluh. Také v této době nezapomínal Řím na vědy a umění. Stavbou chrámů, hotovením hudebních nástrojův a rozličných ozdob bylo vždy dáváno zaměstnání osobám umění milovným. Papež Lev IV. sám použil k tomu 4000 liber stříbra a 200 liber zlata. Lev IX. (1049—1054) odpustil všem, kdož na stavbě chrámů spolupůsobili, část trestů časných a povzbuzoval lid k obrovské práci, kterou vybudování tak mnohých mistrovských katedrál vyžadovalo. Eugen II. určil na sněmu římském (r. 826), že mají býti ustanoveni při všech chrámech biskupských a venkovských, a kde by toho dále bylo třeba, učitelé (magistri et doctores), kteří by vyučovali ve svobodných uměních a v církevních vědách.

Marinus II. (942—946) přičítal jistému biskupovi za velmi vážnou chybu, že nevěnoval studiu náležitě pozornosti. Římská sbírka knih zůstala jako již dříve bohatým pramenem pro pro učence a badatele. Tak máme na př. list opata Ferrièrského, v němž žádá papeže Benedikta III (855—858), aby mu zaslal část výkladů Jeronymových k proroku Isaiášovi, Ciceronův spis „De oratore“, Quinctilianovy „Institutiones“ a Donatovy výklady Terentia. Také seděl v oněch dobách na stolci Petrově učený Gerbert jako

Silvester II. (999—1003), kterého italský dějepisec Cantù „obnovitelem evropské vědy“ nazývá. Papež tento založil netoliko učenou školu v Reměši, ale psal i sám o mathematice, hvězdářství, geometrii a přírodních vědách. Ze všeho toho vysvítá, že stolec Petrův vždycky se vynasnažoval, aby dal lidské společnosti směr k dobrému. Jeho snahy nebyly však dříve kýženým výsledkem korunovány, až ujal se důstojnosti papežské muž, daleko nad svoje století vynikající. Mírně Řehoře VII.

S ním však počíná nový oddíl v dějinách papežův a nový život pro Evropu.

IV.

Od Řehoře VII. až po Benedikta XI. (1073—1303).

Mnohdy povstávají v dějinách mužové, kteří vznešenou svojí velkodušností postupů dějin zcela nový obrát a směr dávají. Hannibal je před branami: Hannibal „ante portas“, brzo, zdá se, podlehne velké světové moci Karthaga, — než Scipio staví se v čelo římských legií a — Karthago klesá. Peršané hrozí, že zničí Řecko svým ohromným vojskem; Themistokles a Miltiades dodávají svým neohroženým zástupům nové zmužilosti a po celá století jásají Marathon a Salamis nad porážkou tyranů. Podobně dala i v novějších dějinách mnohdy velikost jednotlivcova věcem příznivější obrát.

Od dlouhé doby ovládal ve století XI. mohamedánský půlměsíc mnohou zemi, nad níž kdysi slunce křesťanství zářilo, a kdo mohl věděti, zda neustoupí v brzkou Evropu před Asii, křesťanská civilisace před kulturou mohamedánskou?

Církev východní odtrhla se od církve západní a od Říma, zdroje a základu křesťanské jednoty; kdežto Evropa, brzo od hrubých národů

severních, brzo od fanatických Arabů zaplavena, stále ještě musela bojovati obrovský boj mezi mravní silou a nezkrocenou vášní a násilností.

Bylo ovšem dovršeno splnutí starého římského světa s mladistvými národy německými a zaujali národové tito po neklidných, válečných taženích pevná sídla; bylo ovšem náboženství křesťanské se svojí vznešenou, ryzí mravoukou hlásáno potomkům Attilovým; než ustavičnými válkami a částečnou poruchou duchovenstva, tehdy tak vlivného, byl křesťanský rozvoj kulturní tak ve svém postupu zadržén, že mnohé země evropské, jakoby zcela zhaveny síly vůle a ušlechtilosti duševní, poklesly do trudného stavu mravního a do úplné temnoty.

Než v této temnotě byla skryta obrovská síla, jako ve stínu lesů lev se skrývá. Mladiství národové čekali jen na vůdce. A prozřetelnost božská dala jim vůdce takového.

Řehoř VII. se objevuje: tolik tupený, šlechtetný Hildebrand, jeden z oněch mála mužů, kteří zkoumajíce hlubokým zrakem svoje století, budují na poznání slabosti a síly své doby velkolepé záměry svoje. Vyzbrojen obzvláštním nadáním a bystrotipem, co nejpevněji přesvědčen o svatosti své věci, ctností vynikaje a horlivostí plna pro zachování ryzích mravů v církvi, ukazuje tento nezapomenutelný papež všude ve svých skutech ušlechtilost duše, důstojnost, velikost, nejlepší úmysly a vytrvalou snahu po vznešeném cíli. Orlím letem vznešeného ducha svého povznáší se Řehoř VII. nad svou dobou, bystrozrakem zlo

poznáváje a zmužile a mocně proti němu bojuje. Císaře a krále na jich trůně, kněze u oltáře, celou Evropu volá k světlejším mravům. Odpor klade knížatům v jejich dobývačných plánech, varuje před blížícím se moslemámem a umírá s krásnými slovy na rtech: „Miloval jsem spravedlnost a nenáviděl nepravost, proto umírám ve vyhnanství.“

Řehoř umírá, Kristus žije. Ze slavnostních síní velmožů stejně jako i z nízkých stavů společnosti povolává důstojné muže na stolicí apoštolskou, založenou pro všechny doby. Co Řehoř započal, v tom pokračovali jeho nástupcové. Vyburoval-li Řehoř VII. svět jako blesk ze spánku smrtelného, vedli druzí papežové přes všechny překážky Evropu k vyššímu stupni kulturnímu, jak z následujících řádků vysvitne.

*   *   *

Není zjevem mimořádným, jestliže člověk, jenž dosáhl jistého stupně důstojnosti, vždy výše a výše chce vystupovati, jestliže neuhastitelná žízeň po slávě jej trýzní a nabádá, aby vše své moci podrobil. Je-li takováto vášeň, jednou v srdci kořeny zapustivší, z venku živena a posilována, pak třeba se připravit na věci nejhorší.

Takovéto nebezpečství hrozilo církvi západní kolem polovice století 11. osobivým vystupováním moci císařské a zároveň právními přehmaty systému lenního. Tento vznikl tím, že panovník odměňoval své úředníky za

jejich služby státu prokázané odevzdáním státních pozemků, jejichž užitky tvořily jejich plat. Tím obdržel úředník do svých rukou kapitál, jehož úroky mu měly jen náležeti. Než příliš přirozena byla snaha každého úředníka, kapitál tento podržeti netoliko pro sebe, ale i pro své potomky, t. j. všichni úředníci se snažili proměnit statky lenní, k užívání jim svěřené, v dědičný majetek. Léna stala se vskutku také všude ponenáhlou dědičnými.

Postupem doby rozprostírala se po celé Evropě veliká síť lén, do níž více nebo méně každý držitel půdy byl zapleten. I biskupové a opatové byli zapleteni do spletitého a těsného tohoto tkaniva. Ježto totiž po celá století téměř jen biskupové a opatové, vynikající vzděláním, byli s to, aby zastávali důležitá místa ve správě státní a při zákonodárství spolupůsobili, svěťovali zvláště jim panovníci rádi úřady státní. Četné pak služby, které jim v těchto úřadech prokázali, odměňovali králové jako při jiných úřednících tím, že jim odevzdávali státní pozemky v léno. Praelati stali se takto vasally (many) koruny a museli králi skládati přísahu vasallskou, tak zv. homagium. Toť první zlořád. Neboť nutil služebníky Kristovy k řemeslu válečnému.

Ještě větší a pro závislost církve daleko nebezpečnější zlo vyplývalo však z investitury. Ve středověku bylo totiž při povyšování k důstojnosti používáno symbolických odznaků, které

byly povýšenému odevzdány. Tak obdržel vévoda korouhev, hrabě meč. Biskupovi, v jeho vlastnosti jako držiteli pozemkův a říšskému hodnostáři podáváno bylo žezlo. Ježto však byl zároveň svěcen za obhájce náboženství a pastýře církve, dostával též prsten a berli. Co však žádala některá knížata? Hleděla investituru prstenem a berlou a tím svobodné rozhodování o volbě a svěcení biskupa dostati ve svou moc. To se jim ponenáhu podařilo. Biskup a opat pak nutně stával se přísahou věrnosti, kterou knížeti skládati musel, v první řadě služebníkem panovníkovým. Světský ráz duchovního hodnostáře zastiňoval duchovní vlastnosti pastýře duší. Ježto pak investitura, na kterou bylo vázáno propůjčení majetku, předcházela před svěcením, byla tím hlavní úloha a povinnost biskupova, spravovati totiž klerus a lid, jako podřízené právo, takorča jen jako nějaký přívěšek, přidělována držiteli statků čili církevní domény. Předpisy církevní upadaly čím dál tím více v zapomnutí a v opovržení. Brzo dával lenní pán jakoby na posměch církevního zákazu o manželství kněžském biskupství svému příbuznému, který se oženil, aby důchody zachoval své rodině a tak episkopát stal se kastou. Brzo prodával lenní pán biskupství, aniž se lekal výtky svatokupectví.

Nade všemi těmi bezčestnými kaížectvími, která se na evropské pevnině utvořila, stál římský císař. Jakožto nejvyšší pán feudálního světa viděl i v církevním státu jen léno, které dával papeži, a v papeži sámém jen vasala.

V domněnce, že je nástupcem římských caesarův, a z té příčiny že je také neomezeným pánem, zapomínal císař na to, že vláda nad světem byla rozdělena, a že Bůh papeži vyhradil vládu nad dušemi. Povaha císařské plnomoci sama v sobě, příklad panovníků byzantských, kteří si osobovali právo potvrzovati volby papežské, konečně ústupky Eugena II., Jana IX. a Jana XII., kteří papežskou volbu učinili závislou na souhlasu císařských vyslanců, daly německým králům podnět k rozličným přehmatům, stoliči apoštolskou poškozujícím. Byly ovšem doby, kdy takovéto zasáhování jevilo se dobrodiním. Otto I. (936—973) ve století 10. a Jindřich III. (1039—1056) ve století 11. vrátili papežství, které jako jednoduché biskupství od hrabat z Tuskulum a Nomentum bylo znásilňováno, opět jeho důstojenství. Jiná ovšem je otázka, jaký při tom měli úmysl. Chtěli papežství vrátiti opět sobě samému, či chtěli mu vnutiti pouze nového pána? Klement II., jenž pod nátlakem Jindřicha III. r. 1046 byl zvolen za papeže, učinil ústupek, že budoucně i papežská volba může býti konána jen za přítomnosti císaře. Jeho nástupce Damasus II. byl bezprostředně od Jindřicha za papeže označen. Tak zdála se církev ve všech stupních hierarchie sevřena dvojí budovou moci císařské a lenní. Ve skutečnosti byla vydána na pospas zotročení.

Jaké toho byly následky? Veta bylo po blahodárném vlivu praelatů na život společenský, veta po jejich velikosti a ctnosti. Ci mohla církev očekávati řádných pastýřův od panovníků, jako

byl Jindřich IV. a Fridrich II? „Snaží li se kněží důstojnost biskupskou,“ tak píše sv. Anselm, „obdržeti od knížat, pak pohrdají duchovní svými pastýři a opouštějí svůj chrám. Často dostává se důstojnosti oné docela i otrokům, nevolníkům, lidem bezectným, vědíť dobře velmoži, že lidé takoví je pro jejich nepravosti kárati nebudou.“ Právem proto nazývá na konci století 11. kardinál Deusdedit investituru morem, štěpnicí svatokupectví, zkázou celého náboženství křesťanského. Možnost obdržeti od knížat důstojnost biskupskou vede dle něho k podplácení krále a jeho služebníkův a k nedůstojným službám na dvoře světském, k prudké závisti a žárlivosti mezi duchovními. Zda nemusel takovýto trudný stav církve zármutkem naplňovati každého lépe smýšlejícího? Kdo však odváží se zlomit pouta otrocká, jimiž církev je sevřena?

Mnich Hildebrand jménem učinil si úkolem církev osvoboditi. Se Lvem IX. (1049—1054), od císaře právě papežem jmenovaným, přišel r. 1049 do Říma a dosáhl od něho slibu, že papež novou důstojnost jen tehdy podrží, dosáhne-li předem souhlasu kleru a lidu římského. Tak povstaly první vlny onoho hnutí, kterým církev dřívější své svobody dosáhla. Když pak r. 1073 přes svoje zdráhání přijati musel Hildebrand papežskou tiaru jako Řehoř VII. (1073 až 1085), podjal se s mocnou silou ducha a s celou energií své Bohem propůjčené autority boje za očistu a osvobození církve z její nedůstojné závislosti na moci světské. Bez bázně prohlásil

despotickému císaři Jindřichovi IV. (1056 až 1106), že nemá práva biskupům udělovati duchovní moci, že žádný světský kníže, byť stál i sebe výše a byl sebe mocnějším, tohoto práva si nemůže osobovati, aniž by zasáhl bořivě do řádu Bohem stanoveného. Proto také zapověděl pod trestem klatby knížatům, aby komukoli biskupství nebo opatství dávali v léno. Duchovním pak zakázal od nich investituru přijímati. Ano papež prohlásil každé takové udělení a přijetí léna předem za neplatné. S plamennou horlivostí a přísností apoštolskou žádal dále též, aby odstraněno bylo svatokupectví, jakož i aby zachováván byl coelibát čili bezženství od duchovních. Tím způsobil si ovšem nenávist všech postižených. Odpůrci jeho stali se císař, mnozí šlechtici, kněží, ano i biskupové. Z mocných tohoto světa byla jediná hraběnka Mathilda z Toskany jeho spojenkyní. Za to přidal se k němu křesťanský lid nižších tříd. V boji dlouhém, tak zvaném boji o investituru, Řehoř podlehl; císař Jindřich IV. jmenoval protipapeže a Řehoř musel po mnohých protivenstvích opustiti Řím. Jako vyhnanec, s myslí však nezlomenou, zemřel v Salernu. V posledním jeho listě, zaslaném k celému křesťanstvu, čteme památná slova: „Jen proto se všechno proti mně pozvedlo a spiklo, jak duchovní tak světská knížata, poněvadž jsem dle úkolu mi uloženého nikdy nechtěl mlčeti o hroziícím církvi nebezpečení, poněvadž jsem proti těm vystupoval, kdož se neostýchali církev zotročovati, a poněvadž jsem se vynasnažoval, aby

církev své dřívější velebnosti nabyla, a aby byla čistou, svobodnou a jednotnou.“

Snahy Řehořovy žily však dále. Símě, které zasel, kvetlo. Neodolatelnou mocí setřásla církev pouta, do kterých ji světská moc uvrhla. Císař Jindřich V. (1106—1125), syn a nástupce Jindřicha IV., viděl se konečně nucen uzavřít se stolicí papežskou mír ve Vormsu, tak zvaný konkordát vormský r. 1122. Dle konkordátu tohoto volba a konsekrace biskupů měla se budoucně konati nezávisle od moci státní; prsten a berla, odznaky duchovního úřadu a moci, nebyly více udělovány císařem. Jen investitura žezlem, kterou bylo výlučně přenášeno právo časného majetku, děla se i v budoucnosti ještě laikem. Právo vládnouti nad dušemi bylo nyní přesně odloučeno od skutečného držení země. Tím byl konečně mír mezi církví a státem, ovšem na krátkou jen dobu, obnoven.

Neuplynulo ještě ani 50 let od ukončení sporu o investituru, když tu papežům nastal nový, daleko těžší a delší boj proti císařům z rodu Hohenstaufů. Panovníci tito, podněcení oživeným studiem pohanského práva starořímského, snili o tom, založiti světovou říši a universální monarchii, jež by spočívala na základech vlády absolutistické. Netoliko nad Itálií, nýbrž nad celou Evropou usilovali o naprostou vládu, jakou vykonávali kdysi římscí císařové. Strýc císaře Fridricha Barbarossy, Oto, biskup irisinský, dosvědčuje o něm, že toužil po koruně

Říma a světa.¹⁾ Fridrich II. jmenuje knížata provinciales (t. j. vládci nad provinciemi) a sebe sama živým zákonem.

Zda nebyly takovéto zásady prohlášením boje proti svobodě Evropy? Kdyby byly vítězství nabyly, čím by se byli stali svobodní panovníci, ne-li poslušnými otroky a pokornými služebníky všemohoucích císařů? Tomu však nesmíme rozuměti, jakoby každá podřízenost pod císaře ostatní panovníky tolik v důstojnosti jejich byla snižovala. Nikterak; něco jiného je však, vykonávali císař jakýsi patriciat (ochranu) nad křesťanskými státy, a něco jiného, chce-li býti považován za jediný zákon a osóbuje-li si absolutní moc. Kdežto první poměr spočíval v duchu středověkém, nemohl býti druhý poměr v přísném smyslu, jak jej pojímali císařové, od žádného rozumného člověka schvalován.

To se ukazuje ještě lépe, máme-li na zřeteli, jak císařové tito netoliko moc světskou, nýbrž i duchovní poddajnou služebníci svou učiniti chtěli. Zejména papežství, zneužívající pravého rázu jeho, hleděli snížit na pouhý nástroj sobecké své politiky. Pohlíželi-li křesťanští národové k papeži s úctou a láskou jako k náměstkovi Kristovu a společnému otci křesťanstva a ochránci společných vyšších zájmů, středu, společnému vůdci ve velkém spolku národů, chtěli panovníci z rodu Hohenstaufů samostatnost papežství zničiti, z papeže učiniti po-

¹⁾ Otto Frising. lib. II c. 16: Anhelabat enim ad accipiendam orbis et monarchiae coronam.

volného svého dvorního biskupa, jak to učinili císařové byzantští s patriarchou cařihradským. Takovémuto záměru, který byl by znemožnil poslání papežství na celý svět se vztahující, museli se ovšem papežové, jakožto Bohem ustanovení strážcové svobody a práv církve boží postaviti na odpor. Odtud vzniká dlouhý prudký boj mezi papežstvím a císařstvím, mezi Velfy, přívrženci papežovými, a mezi Ghibelliny, přívrženci císařovými, který celé století vyplňuje. V některých prostředcích a opatřeních pochybili ovšem i papežové; zásadní však stanovisko jejich bylo správné. Bojovaliť za neodvislost papežství od politického zotročení a zároveň za svobodu národův od vlády absolutní, pohanskými ideami prochnuté. Neohroženost a zmužilost, s kterou hájili stanoviska svého, když hmotných prostředků téměř zcela zbaveni stáli proti fysické přemoci Hohenstaufů, musí vzbuditi v každém nepředpojatém pozorovateli úctu a neličený obdiv. Jejich vítězství bylo proto v první řadě vítězstvím ducha nad fysickou mocí a zároveň požehnáním pro církev a celý křesťanský svět, který byl bez jejich odporu zdupán železnou nohou znova oživujícího anticko-římského císařství. To doznati musí i sami protestanté. Tak píše na př. nej přednější z protestantských theologů Harnack¹⁾: „Církev římsko katolická zachovala v západní Evropě myšlenku samostatnosti náboženství a církve proti pokusům i zde nescházejícím státní všemohoucnosti na poli duchovním. V církvi řecké

¹⁾ Das Wesen des Christentums. str. 154.

náboženství . . . tolik se s lidem a státem sbratřilo, že nemá více samostatného místa, vyjma bohoslužbu a unikání ze světa (t. j. v klášteřích). Na půdě západní je tomu jinak; náboženství a s ním spojená mravnost má svůj samostatný obor a nedá si jej uloupiti. Za to děkujeme hlavně církvi římské.“

Absolutismus panovníků mohl na západě teprve vzniknouti, když reformace podkopala autoritu papežskou a duchovní moc do rukou kuňžat světských vydala. Nyní teprve mohla se uplatniti zásada: cuius regio, eius religio (komu náleží země, ten má právo určovati náboženství), zásada, která poddané tělem i duší libovůli zeměpána na pospas vydávala a tam to dovedla, že jednotlivé kraje Německa v době stopadesáti let šestkráté až sedmkráté víru změnití musely.

Než ačkoliv papežství císaři trvale se ohroženo vidělo, přece nepomýšlelo nikdy na to, ponechati korunu císařskou osiřelou. Viděloť v císařství jeden z obou orgánů, pro život Evropy naprosto nutný. Vědělo dobře, že ku blahu společnosti náleží, aby i světská moc úlohu zcela splnila. Společnost, v níž by této moci nebylo, nedá se mysliti, poněvadž jí pak schází pravidlo a potřebná moc chrániti a dozírati ve jménu sociálního práva na podniky a činy jednotlivcovy. Proto také papežové nevystupovali proti císařství jako takovému, nýbrž jen proti snahám jednotlivých císařů, když zapomínali, že mají býti ochranci křesťanské společnosti, a zvláště papežství, a nikoli jejich utiskovateli. Byloť tehdy ná-

boženství katolické ode všech vyznáváno a ctěno; žebrák a král skláněli se před jeho nebeským žezlem. Kdo se ho zřekl, stál mimo křesťanský stát. Církevní a občanská společnost byly tak úzce mezi sebou spojeny, že zločin proti společnosti církevní, dotýkal se také společnosti státní. Vrchní dohled nad obecným blahem spočíval v rukou římského velekněze, kterému Bůh dal klíče království nebeského, a na kterého se holubice Ducha sv. zvláštním způsobem usadila. Vrchnímu dozoru tomuto nesmí se však rozuměti tak, jako by byl jen papež králem a každé knížectví státem vasalským, jemu podrobeným, nebo jako by mohl papež dle libovůle koruny rozdávat i opětně odnímat, mocné svrhovati a slabé povyšovati; nikoli! Aniž omezoval svobodnou volbu lidu nebo porušoval práva jiných, dával papež, kde se mu vidělo záhodným, a kde se domníval, že bude museti počet kláster soudci veškerého lidstva tam nahoře, králům pokyn, že si nesmí činiti posměch ze svatých zákonů, národům pak odpověď na jejich pochybnosti, nevěděli-li v důležitých naskytnutých se případech, zda přísaha věrnosti, kterou přísahali králi nebo císaři, pozbyla právně a bez výhrady platnosti. Neboť nikdo nevstupoval tehdy na trůn bez výslovné nebo samozřejmé podmínky, že vládnouti bude jako křesťan. Stal-li se nevěrným tomuto slibu, byl také lid sprostěn své poslušnosti. Než kdo měl zde rozhodovati? Lid? Pak by nebylo nikdy klidu a pokoje — lid, nespokojený a tak snadno se měnící, byl by trůn

podvrátil. Kdo měl tedy býti soudcem rozhodčím? Zajisté nikdo nebyl k tomu lépe oprávněn než papež. Povrchnímu pozorovateli mohlo by se ovšem zdáti, jako by právo papežů souditi krále bylo trvalým ohrožením stávajícího řádu. Přesnější však zkoumání ukazuje nám spíše, že tím bylo zabráněno celé řadě revolucí, poněvadž jim Řím předešel tím, že buď knížata k polepšení pohnul nebo sesadil. Tak byla papežská supremacie (svrchovanost) pro práva knížat, jakož i pro práva národů spolu mezi a zárukou.

V třech případech vyobcoval vrchní velekněz císaře: za prve pro zapření víry, pak pro cizoložství a konečně pro násilí na náboženství spáchané.

Toto právo a tento vrchní dohled papežův uznávala i sama knížata. Tak na př. neupíral císař Jindřich IV. Řehoři VII. práva exkommunikace, nýbrž tvrdil pouze, že byl nezaslouženě klatbou stížen. Innocenc III. vyobcoval Ottu IV. a německá knížata přikročila s králem francouzským k nové volbě. Když Fridrich II. kolem r. 1228 byl prohlášen za zbavena trůnu, psal Ludvík IX. papeži, že tak mělo býti učiněno na obecném sněmu. Přál si totiž, aby Fridrich byl lépe poučen, a poněvadž později skutečně obecné církevní shromáždění bylo r. 1245 v Lyoně konáno, neodvážil se odsouzený Fridrich popírati papežských práv, nýbrž dovolával se, aby se rozsudku vyhnul, jiného papeže a jiného sněmu. Roku 1192 vyzyvala Eleonora Anglická velekněze, aby svojí autoritou nad knížaty světskými vymohl pro-

puštění jejího syna Richarda I, od císaře Jindřicha VI. vězněného.

Je dovoleno proto, jak to mnozí činili a posud činí, nazývati papeže středověké tyrany, kteří s bezohlednou libovůlí klatbu pronášeli? To bylo by zneuznáním a tupením jejich ušlechtilého ducha. Nikoli, mužná síla nevylučuje lásky, jak dokazuje život nejvíce tupených papežů Řehoře VII. a Innocence III. Řehoř VII píše na př. biskupu pražskému: „Napomínáme tě, abys nikdy zločinně a nerozvázně meče klatby na něčí hlavu nevrhal, nýbrž vinu každého vážně zkoumal; a povstal-li spor mezi tebou a tvým svrchu jmenovaným bratrem, jednej s ním jako s bratrem a přítelem.“¹⁾ Velmi učený dějepisec protestantský Müller nazývá Innocence III. mužem, jenž spojoval velkou pevnost charakteru s mírností a laskavostí.²⁾ Třebas i různá nařízení Říma mnohou poskytla záminku k tupení papežů, spravedlivější a ponejvíce správněji soudící potomstvo položilo jim odňatý věnec vavřínový opět na náhrobek. Nemohl-li dříve protestant rozhorlení a hněvu svého zadržeti, četl-li, jak Jindřich IV. na hradě Kanosse po tři dny kajícně na zbavení od klatby čekal, — musejí nyní i mužové jiného smýšlení připustiti, že ten, kdo krátce po absoluci, tak velkým ponížením téměř vynucené, rušil lehkomylně nejsvětější přísahy a sliby, v pravdě zasloužil, aby s ním bylo jednáno s bezohlednou přísností; ba nekatoličtí učenci velebí namnoze jako velko-

¹⁾ Greg. VII. ep. II. 6; ep. VI. 13; III. 4 atd.

²⁾ Hist. univ. t. 2 hl. 9.

dušnost, co bylo od jiných označováno tyranstvím. „Svědčí o omezenosti,“ píše protestantský dějepisec Leo, „dál-li se kdo národní pýchou tak ovládati, že se nemůže radovati nad vítězstvím, jehož v Kanosse muž vynikající nad člověkem nízkého smýšlení a bezcharakterním nabyt.“¹⁾ Zajisté by mnohý, kdo nyní nikoli klidným, a střízlivým rozumem, nýbrž roznícenou fantasií při posuzování papežů dává se vésti, rozumněji a správněji o nich soudil, kdyby se byl dal zevrubněji poučiti o ukrutnostech páchaných od císařů v Milánu, Spoletu a Tortoně, kdyby byly k jeho sluchu dospěly nářky a stížnosti šlechticů, kteří přes všechny úpěnlivé prosby svých manželek jako zajatci Fridricha II. bez smilování hynuli v temných sklepeních paláce palermského. Alespoň považoval Voltaire²⁾ plenění Milánu samo již za dostatečné, aby bylo ospravedlněno vše, co papežové činili.

A nezpůsobili papežové válek?, bude se někdo tázati. Odpovídáme jinou otázkou: bylo lze se toho uchrániti v době, kdy trůny ještě nebyly upevněny? Život lidský je svatý, kdo by o tom pochyboval! Než zda nemůže býti zachování ctnosti, náboženství a svobody příčinou spravedlivé války? A neprokázali nástupcové Petrovi, jimž lze bezprostředně nanejvýše dvě nebo tři války přičísti za vinu, tím právě, přes bolestné oběti, jichž ovšem vyžaduje i hájení spravedlivé věci, Evropě nových, velkých dobro-

¹⁾ Leo, Ital. Gesch. IV. H. 4., § 5.

²⁾ Essai sur l'hist. gén. II. ch. 61 p. 156.

diní? „Svrchovanost papežův i ve světské vládě,“ praví Michaud, „vycházela z jejich společenského postavení, nikoli z jejich vůle. Evropská společnost, bez zákonů v anarchii a nevědomost kleslá, vrhla se papeži do náručí, v přesvědčení, že se takto staví pod ochranu nebe. Jejich diktatura působila často příznivě na veřejnou mravnost a společenský řád; chránila často slabého proti silnému, zabránila provedení zločinných záměrů, obnovila mír mezi státy a zachovala svět v rozvoji se nalézající před bezměrnou ctižádostí, před nevázaností a hrubostí.“¹⁾ Než slyšme ještě některé nekatolické spisovatele: „Ve středověku,“ píše jeden z nich, „když společenský řád nebyl ještě uspořádán, zachránil snad jedině papež Evropu před úplným barbarsvím; postavil se mezi tyrana a jeho oběť, navazoval přátelské svazky mezi rozličnými národy a byl tak ochráncem rodiny, národa a jednotlivce.“²⁾ „Papežská moc zdržovala ducha tyranského od krutosti; Tiberius byl nemožným, Řím by jej byl zničil.“³⁾ Řím měl knížata a národy považovati vespolečně za krajany, poněvadž všichni božskému žezlu náboženství byli podrobeni, a po mnohá století bylo toto středisko náboženské jednoty pravým dobrodiním pro lidstvo. Ve všech sporech velmožův ukazovali se papežové obhájci lidu, jedinými prostředníky; jejich život musil budit úctu, jako jejich dobrodiní činila nároky na vděčnost, jejich

¹⁾ Michaud, Hist. des croisades VI. str. 230 nás.

²⁾ Ancillon, Tableau des rév. introd. str. 133 n.

³⁾ Coquerel, Essai sur l'hist. du christianisme str. 75.

otcovská ruka podpírala budovu hierarchickou a zároveň svobodu všech státův, a kdyby měli ještě touže moc jako za Mikuláše I. nebo Řehoře VII., byl by to prostředek zajistiti všeobecný mír a přivoditi zlatý věk.

Tak leskne se a září vždy více koruna kterou se všech stran vidíme přiznanou papežům středověkým; jejich velký, neohrožený duch bojoval, aniž ublížil zákonité autoritě, pro dobře rozuměnou svobodu, udržoval národnost mnohých národův a podporoval všude blahobyť a vzdělanost.

*   *

Pro silný, zdravý rozvoj člověka nedostačí plnými doušky vdechovati čistý vzduch, nýbrž musí býti také atmosféra čistá a nakažlivých látek prostá. Tak se to má také se svobodou. Svoboda je sice podstatnou, ne však dostatečnou pro štěstí a velikost národa; je prostředkem, jenž moudře používán a dobře rozuměn, blahodárně působí, je-li spojen s mnohými jinými věcmi. Má-li stát dosíci pravého rozkvětu, je též požadavkem nanejvýše důležitým odstranění vážných zlořádův a různých nedostatků.

K nedostatkům a vadám středověkým náleží v první řadě hrubost mravů, dědictví starých Germanův a Gotův. Proti tomu opásali se papežové, věrně oddáni své povinnosti, nejprve mečem.

Řehoř VII., kráčeje ve šlépějích svých předchůdců, potíral především zlořád olupovati ztroskotané. „Poněvadž jsme se dověděli,“ praví papež, „že nešťastníci, kteří řízením božím na

moři se ztroskotali, od těch, kdož by jim měli útěchy a pomoci poskytnouti, naopak často ještě olupování a vyplnění bývají, stanovíme a rozkazujeme, — co již naši předchůdci činili, — pod trestem exkommunikace, že každý, kdo by se setkal se ztroskotaným nebo jeho majetkem, má jej a majetek jeho nechati netknutým.“¹⁾ Urban II. (1088—1099) zavedl na sněmu v Klermontě r. 1095 mír boží, jedno z nejkrásnějších zařízení středověkých, a přikázal pod hrozbou církevních trestů, že každý se má po několik dnů v týdnu, totiž od čtvrtka do neděle, jakož i o svátcích výročních a svatých apoštolů, boje a jiného sporu zdržovati. Tím zamezena byla aspoň polovice násilností, k nimž spory privátní až příliš často podnět dávaly. Zachováván jsa po celá století působil mír boží k ušetření krve lidské a k zušlechtění náruživé povahy lidí tehdejších.

Innocenc III. (1198—1216) vystoupil i jako obhájce prostého občana, s kterým dože benátský příliš přísně jednal, a používal také vlivu svého u knížat, aby od národů příliš tísnivá břemena odvrátil. Zvláště však projevil svoji velekněžskou ctnost ochranou, kterou ochotně skýtal týrané kněžně Ingeburce. S energií sobě vlastní hájil práva ctnostné této kněžny, která hned v prvních dnech svého manželství od manžela svého, krále francouzského Filipa II. Augusta, potupně zapuzena byla a vypověděna z královského zámku do pevného hradu.

¹⁾ Baronius, Ad annos 1076 a 1078.

Když všecko napomínání a mírné varování ukázalo se marným, prohlásil Innocenc III. nad králem klatbu a nad jeho zemí interdikt a donutil jej tak posléze ke smíru s manželkou. Podobným způsobem musel papež zakročiti proti Alfonsovi IX., králi leonskému ve Španělsku, jenž svou vlastní neteř, dceru krále kastilského, za manželku pojal. I v tomto případě byli oba manželé tresty církevními donuceni, aby od sebe se odloučili a s církví smířili.¹⁾ Takovýto odpor proti libovolným násilnostem velmožů byl veřejné mravnosti na nemalý prospěch. Náboženské a státní blaho byly tím velkou měrou podporovány. Neboť jak mohlo provinění tak velké jako porušení manželské věrnosti ve zcela křesťanském státě středověkém velmožům býti prominuto, aniž se táž naděje na beztrestnost nerozšířila brzo i mezi nižší vrstvy, a jádra státu, domácího života, nenakazila?

Než není možno další jednotlivé příklady uváděti. Tolik jen připomínáme všeobecně, že u stolice papežské nalezali ochotné ochrany všichni nespravedlivě utiskovaní. Manželky zapuzené, oloupení klerikové, nespravedlivě zapuzená knížata, oloupení obchodníci, utiskovaní poddaní, všichni obraceli se proto také k papeži jakožto k zástupci a ochránci práva. „Ze všech zemí světa přicházejí k církvi římské, jako k společné matce, lidé každého věku a stavu, buď z bázně před násilnostmi svých vládců, nebo po-

¹⁾ Marx, Lehrbuch der Kirchengeschichte 2. Aufl. 1906, str. 374.

nevadž těžká vina jejich svědomí tíží, a prosí o spásu netoliko pro svou duši, nýbrž i pro své tělo.“ Tak psal Mikuláš I. ve století devátém. A tento obraz papežem nastíněný odpovídal také skutečnosti. „Všecko za sebou potáhnu,“ řekl Spasitel, a jeho slovo zdálo se uskutečněno. Po široké cestě ubírali se utiskovaní do Říma, aby nástupce Petrův jejich věc učinil svojí věcí, utiskovatelům do svědomí mluvil a je k polepšení pohnul. Kamkoli papežové na svých apoštolských cestách přišli, všude u cest nalezali se žalobníci a žalobnice, plni radosti, že opět spravedlnost přichází.

A papežové také, pokud na nich bylo, nepřipustili, aby jeden slavil posměšné triumfy, jiný zakoušel nezaslouženého pokoření. Papežové netrpěli, aby jednotlivec zasahoval bořivě do společnosti, by ji podle vzoru svých snů přetvořil a ji sklonil pode jeho své libovůle. Papežové skýтали slabým ochotně ochrany, bděli opatrně nad mocnými a udržovali tak rovnováhu, pravou rovnost. Papežové bojovali za svět proti sobeckým choutkám jednotlivcův a byli záštitou práva všech a proti všem. Proto také žehnali národové činnosti papežů, kteří jediné zabránili, že Evropa nestala se kořistí hrubé moci, anarchie a despotismu. Jen despotové, jako císař Fridrich II., mohli sultana Saladina blahoslaviti, poněvadž proti němu nestojí papež, jenž by jeho libovůli meze kladl. A třebas dnes mužové vědy nevěrecké a piety neznající, mluvčí hrubého materialismu, kteří se světu vnutiti chtějí za tlumočníky vyšších tajem-

ství v lidském životě, horlí proti politickým akcím papežů, národům to v pravdě bylo na prospěch, že papežové na ochranu práva a nevinnosti krále a tyrany krotili a jako nejvyšší vládcové je řídili.

Proto také, zůstávali-li někdy papežové němými k jistým zlořádům, ihned zdálo se vrstevníkům, jakoby nepoužívali plnosti svých práv, také svých povinností nedokonale plnili. A vrstevníci tyto byli tím tak nemile dotknuti, že často na papeže přímo naléhali, aby se ujal s důrazem ochrany utiskovaných. I v dobách nejživější víry vidíme, že se útočí proti některým papežům z řad věřících. Mnozí chtěli v těchto útocích spatřovati první hnutí reformace a toto zkypění duše lidové tak vykládali, jako by v něm předem již se ohlašovalo vystoupení Lutherovo nebo docela po něm se touha vyjadřovala. Všimneme-li si však zevrubněji žalob, které proti onům papežům byly pronášeny, shledáme, že vůbec nejsou to tak přehmaty, jež by se jim vytýkaly, jako spíše opominutí. Neběží tedy o protesty proti papežské autoritě, nýbrž naopak o naléhavý požadavek, aby papežové této autority použili. Obžaloby nevztahovaly se tak na to, co papežové praví nebo činí, nýbrž na jejich mlčení a nečinnost. A všechny tyto útoky jsou daleky toho, aby byly projevem tajně kvasícího nepřátelství proti instituci papežské, spíše jsou výrazem toho, co křesťanský středověk douhá a žádá.¹⁾

¹⁾ Goyau, u. d. cit. 73.

Než všimněme si již další činnosti papežů v tomto období. Mocným prostředkem k podpoře křesťanské lásky bylo odstranění otroctví. Je ovšem přirozeno, že otroctví, u všech pohanských národů rozšířené, nemohlo býti ihned při rozvoji křesťanství zrušeno; souviseloť tak úzce s pohanským a společenským životem národů pohanských, že tvořilo takoruka základní pilíř, na němž celý hospodářský a politický život spočíval. Kdyby byla církev hned otrokům plnou svobodu hlásala, místo aby jim povinnosti jejich k pánům připomínala, kdyby byla tímto kázáním úspěchu docílila, bylo by bývalo netoliko otroctví odstraněno, nýbrž bylo by bývalo i veta po společnosti. Jediné slovo: „Jste svobodni,“ bylo by jako výzva ke vzpouře nalezlo v celém světě ohlasu. Hrozná válka byla by říši římskou uvedla v plameny. Mezi pány a otroky byly by se odehrály hrozné boje. A dle toho, zda by byli otroci nebo páni z tohoto boje jako vítězi vyšli, byla by se církev na vlastním těle o ovoci svého kázání přesvědčila. Zda by byla mohla s plnou váhou křesťanské pravdy vystoupiti před otroky? Či byli by jí kdy vítězní páni odpustili hlásání vzpoury? Takovéto kázání bylo by snad pronásledování prodloužilo o několik století. Obrácení Konstantinovo, vítězství kříže, světla a křesťanského vzdělání bylo by se celá století oddálilo.

Tak nemohla a nesměla církev jednati. Církev připomínala lidem především vzájemné povinnosti, než položila důraz na vzájemná práva.

Spolu však se přičiňovala, aby otrokům vrátila jejich lidskou důstojnost hlásajíc, že všichni lidé jsou dítkami jednoho otce v nebi, že v Kristu, jenž na kříži za všechny lidi oběť výkupnou přinesl, přestal rozdíl mezi služebníkem a svobodným. Tím byla zásadně otroctví půda odňata a vyznavačům nové nauky vytknut úkol, aby se ujímali, nejdříve ve vlastním kruhu a pak i mimo něj ve společnosti státní, důstojnosti lidské.

Jak ponenáhlu vlivem a působením církve, zvláště pak stolice papežské, společenské názory ve prospěch otroků dosud bezprávných se měnily, toho nejlepším důkazem je nařízení papeže Kalixta (217—222), že může býti uzavřeno mezi otroky a urozenými pannami zákonitě platné manželství, zatím co zákon římský otrokům vůbec zákonitého manželství nepřiznával. Papež pak Kalixtus dle všeho náležel dříve sám k stavu otrockému. Jeho povýšení na stolec Petrův podává tudíž skvělé svědectví pro změnu, jaká ve veřejném mínění zatím nastala. V témže duchu jako Kalixtus pracovali i jeho nástupci. „Poněvadž Vykupitel a Stvořitel světa,“ prohlásil Řehoř I., „chtěl se státi člověkem, aby milostí a svobodou zlomil pouta otroctví našeho, sluší se, navrátiti lidem, které příroda svobodné zrodila, a jež právo národů pod jeho otroctví sklonilo, dobrodiní původní svobody.“ Ozvěna této řeči ozývá se po celý středověk výnosy papežů, jejichž moudrosti a vytrvalosti se podařilo trudný osud otroků zmírniti. Opětovaně zejména pozvédali papežové odsuzujícího hlasu svého proti nedůstojnému obchodu

s otroky a používali zároveň svých vlastních pokladův, aby aspoň některým z těchto tak četných nešťastníků ke svobodě pomohli. V bulle z r. 1258 uložil Alexander IV. Ezzelinovi a Alberichovi za trest jejich neposlušnosti k církvi povinnost, aby všechny svoje nevolníky, jak ženy tak muže, na svobodu propustili. Krásný to trest, jenž hoden byl zajisté následování! Kalixtus II. zapověděl r. 1119 všem křesťanům, aby svých souvěrců používali jako otrokův, a r. 1167 rozkázal Alexander III., že všichni křesťané musejí býti osvobozeni od jha otrockého. Kolem polovice století 15. mohl Pius II. radostně volati: „Díky nebi a svaté stolici, jho otroctví nehanobí více žádného národu evropského.“

Zmenšoval-li Řím všemi těmito nařízeními denně hrubost a odstraňoval vždy víc a více zlořády, prokázal Evropě ještě velmi důležitou službu tím, že od ní odvrátil dědičnou kasty kněžskou, jak i sami nekatolíci uznávají.

„Často bylo,“ píše francouzský dějepisec Guizot, „duchovenstvo nazýváno kastou. Tento výraz je nesprávný. Neboť s pojmem kasty je spojen pojem dědičnosti. Projděte světem a užíte, že všude, kde bylo a trvá zřízení kastovní, jako v Indii a v Egyptě, — vztahy byly dědičnými.

Kasta je přenesení téhož stavu s otce na syna. Proto není kasty tam, kde není dědičnosti; tam je pouze korporace. Tak zvaný korporáční duch má také svoji stinnou stránku, je však od ducha kastovního zcela rozdílným. Nelze proto

tohoto označení použití na církev, kde mu na překážku byl coelibát čili bezženství kněžské.“

„Lze poznati,“ tak pokračuje Guizot, „ihned následky tohoto rozdílu. S kastovnictvím, s dědičností, je nevyhnutelně spojena výsada; ta samo sebou vyplývá z povahy kasty. Jestliže táž moc, tyže úřady dědičnými se stávají v rodině, musí s tím nutně ruku v ruce kráčet výsada, že nikdo jich nemůže nabýti, komu již narození k nim práva neuděluje. A to se vskutku také stalo. Všude, kde duchovní moc připadla kastě, vznikla z toho privilej, nikdo nemohl dosáhnouti na ní podílu, kdo nenáležel k rodinám předností významaným. Jediné v církvi nikdy nebylo něco podobného, nýbrž církev naopak vždy hájila zásady, že každý, ať je jakéhokoli stupně nebo stavu, má míti přístup ke všem jejím důstojnostem a úřadům. Duchovní stav byl, a to zcela zvláště od 5. až do 12. století, všem a každému přístupen. Církev volila služebníky svoje ze všech vrstev společenských, jak z nižších tak také vyšších, a často po přednosti právě z nižších. Všecko jiné kolem sklánělo se před mocí privileje. Jen církev udržovala zásadu rovnosti a všeobecné přístupnosti. Jediné církev povolávala muže, vynikající ctností a nadáním, k moci. A za to bylo jediné děkovati okolnosti, že duchovenstvo nebylo kastou.“¹⁾

Z toho vidíme, že coelibátem duchovenstva

¹⁾ Guizot, Hist. générale de la civilisation en Europe, Leçon IV.

netoliko byla odstraněna škodlivost ducha ka-
stovního, nýbrž i zásada rovnosti podporována
a ctnostem a vědomostem široká otevřena.
Prost starostí a závazků k užšímu kruhu pří-
slušníků mohl se kněz výlučně věnovati širšímu
kruhu věřících, mohl pracovati neúnavně o ná-
božensko-mravní výchově lidstva. A byť i byl
coelibát spojen s velikými mravními nebezpeč-
stvími, byť i byl dal, zvláště v dobách uplynu-
lých, někdy podnět k smutným, velmi smutným
zjevům, tolik je přece jisto, že církev mu děkuje
za velkou část svých úspěchů.

Kdo však s neumdlévající vytrvalostí udr-
žoval a hájil přede všemi jinými kněžský coe-
libát? Slyšme o tom učeného dějepisce prote-
stantského Lüdena: „Řehoř VII. byl srdcem a
rozumem pohnut provéstí důrazně coelibát kněž-
ský: srdcem svým, poněvadž cítil, že církev Kri-
stova dle vůle boží má býti svobodnou a nezá-
vislou a svět ovládati; rozumem, poněvadž dobře
poznával, že církev nemůže býti ani svobodnou
ani nemůže světa ovládati, pokud by její služeb-
níci, duchovní, pouty manželství k zemi byli
poutáni a od mocných světa ovládáni. Jeho
opatření zdála se mu správnými, ano i nutnými.
Budoucnosti se tázaje, odezíral klidně od přítom-
nosti; nepochyboval o vítězství a porážka zdála
se mu nemožnou. Třebas i byl spor prudký a
rozhodnutí dlouho kolísalo, přece budoucnost
rozhodla se pro Řehoře a ukázala, že jeho postup
souhlasil s dobou, jejíž nároky jediné dovedl
oceniti, a jež svým duchem oživoval. Čeho hájil

tento veliký muž, to nesmí se tudíž posuzovati dle názorů, mravův a poměrů pozdějších století.“

Obšírné doklady pro všechny námahy papežů v příčině coelibátu byly by zbytečny. Jejich horlivost v této příčině uznávají všichni, jen účinek její se různě posuzuje. Lüd en vyslovuje se o tom takto:

„Ve všech a ku všem věcem nás coelibát duchovních uschoptil; všechno nám dal, co máme: rozvoj ducha, pokrok lidstva. Hlavně coelibát dal církvi jednotu a skrze jednotu sílu potřebnou, aby odporovala hrubé moci meče a zmírnila hrubé tyranství, systémem lenním přivedené.“

Správnost těchto slov lze snadno poznati. Aby důstojně zastával svůj vznešený úřad a své svaté povinnosti, aby s dobrým výsledkem potíral bezpráví a násilí, byla knězi především nutna veliká neodvislost. Starostí o rodinu, výchovou a zaopatřením svých dětí zatížen, byl by často neměl netoliko odvahy, nýbrž i možnosti, neohroženě vystupovati. Pronásledování, které si tím často způsobil, nebylo by pouze jej, nýbrž i jeho bezbranné potomstvo stihlo. Kromě toho jak mnozí byli by použili ochoty mocných prodati církevní důstojnosti ve prospěch svých synů! Jak mnozí jiní byli by svoji hlavu sklonili pod světící ruce biskupa, kdyby nebylo bývalo potřebí velkodušných obětí k přijetí kněžského úřadu! Coelibát skýtal také hodnému a bezúhonnému knězi většího práva na úctu a důvěru katolického středověku, mocnějšího vlivu na mravní

zušlechtění lidu a působil, že konání vznešených náboženských povinností v jasnějším se jevilo světle.

*   *

Při tak veliké snaze po dobru byla však Evropa nebezpečným nepřítelem ohrožována. Toho odraziti, bylo korunovati vše, co posud velikého bylo vykonáno. Neboť co prospěje, zrá-li bohatá žeň plných klasů v žáru slunečním, pakliže pustošivý proud poklad rolníkův odnese dříve, než obilí je ve stodolách ukryto? A rovněž tak, co pomáhalo, že křesťanství vzdělalo hrubé lidi k vyšší a dokonalejší existenci, měl-li býti Kristus vytlačen Mohamedem, evangelium koranem, naše zákony, státní zřízení a mravy zákony, zřízením a mravy v koranu obsaženými?

V daleké Asii vzbudil Mohamed národ, jenž v divokém fanatismu žezlo za žezlem ničil, řadu knížat s trůnu svrhl, široších krajů jako kořisti se zmocnil a svoje široká křídla rozestřel nad bezmocnou Asií a Afrikou; národ, který v Indii zákony diktoval a ve Španělsku svoji Alhambru vystavěl. Ze Španělska snažil se přes mohutné Pyreneje proniknouti do Francie, aby pak odtud dále ve výbojích svých pokračoval. Kde byli by pak zůstali věrní papežovi? Než Karel Martel porazil železným ramenem Abderahmana a zničil výkvět vojska jeho na polích u Poitiersu 732. Bitvou touto byl islam (jak se mohamedanismus též nazývá) navždy odvrácen

od Francie a sousedního Německa. Po té byl od papežův a císaře vypuzen z Itálie a moudrostí Alfonsovou a mečem Cida ve Španělsku téměř zničen. Za to však zůstal na východě jagatan vytasen. Tam obnovily vpády sveřepých Selžuků starou bojechtivost Saracenů. Malek šach nabídl svým vojevůdcům Egypt a Řecko za odměnu jejich udatnosti. Cařihrad, ochranná bašta a štít Evropy, byl ohrožen. Tu nastala rozhodná hodina, svět čekal na boj mezi křížem a půlměsícem.

A Řím v těchto těžkých dobách opět ukázal se důstojným nositelem berly sv. Petra.

Pouti byly ve středověku velmi obvyklé a oblíbené. Mnohé zastaralé nepřátelství bylo dlouhou nepřítomností poutníkův odstraněno a všeobecné vědomosti návštěvou mnohých zemí a poznáním jejich výrobků rozšířeny. Kruté týrání však, jež zakoušeti bylo poutníkům a bezbranným křesťanům palestinským, nabádaly lid sdíleti všecka nebezpečí křížové výpravy. Či mohli křesťané západní klidně k tomu přihlížeti, že svatá, každému křesťanu drahá místa, na nichž vykoupení naše bylo vykonáno, jsou v rukou nevěřících, a že jejich bratři na východě a často i jejich krevní příbuzní sténají pod jejich těžkým jhem a jsou tolik tupeni, týráni, šlapáni a pronásledováni? Nikoli, takováto potupa vyzývala k spravedlivé pomstě.

Kdo však měl rozptýlené jiskry rozstříti v oheň, kdo tisíce nadchnouti, aby se pozvedli jako jeden muž? Papež. Všude jako hlava křesťanstva ctěn, mohl jen on kolem vytvořiti pořádek,

nadšení a jednotu. Papež také nikdy neustával upozorňovati Evropu na celou velikost nebezpečení, usnula-li málomyslně nebo lhostejně vedle rezavého meče. Již Silvester II. na konci prvního křesťanského tisícletí a později Řehoř VII. zabývali se myšlenkou výpravy proti pūlměsíci, než okolnosti nezdály se jim příznivy. Také v době Urbana II. (1088—1099) se nezlepšily; Urban nedal se tím však másti, S obdivuhodným bystrozrakem poznal, že nadešel pravý okamžik a učinil proto konec všeliké pochybnosti a všemu váhání. Nadšená promluva, kterou papež k nesčetným zástupům po sněmu v Klermontě v jižní Francii roku 1095 konal, přesvědčí nás lépe, než mnohá slova na vysvětlenou o šlechetném smýšlení papežově. „Vyslance církve východní“, tak mluvil papež k shromážděnému množství, „jste slyšeli. Vylíčil vám politováníhodný stav města, kde trůnil král králův. Onen hrob, ve kterém smrt svojí kořisti nemohla zadržeti, nad nímž vzešlo slunce zmrtvýchvstání, je znesvěcen. Turecké hordy vztýčily již svůj praporec na březích Hellespontu, odkudž všecky křesťanské země ohrožují. Který národ uzavře jim brány západu, neozbrojí-li Bůh proti nim svých dítek? Synové Hagary neušetřili panen a kněží; nemocné a starce spoutali, dítky z náručí mateřského vyrvali, jméno pravého Boha zapomenuli, svatý chrám Boží poskvrnili. Moji bratři, moje dítky, běda nám, kteří jsme se dožili dnů potupy! Není lépe v boji padnouti, než na toto srdce rozdírající divadlo patřiti? Oplakávejme všichni, kteří jsme hněv nebe zavinili,

svých provinění; neplačme však slz neúrodných, jako sítě, jež padá na půdu písčitou! Na naší lítosti musí se rozlítiti svatá válka, bratrská láska musí nás oživovati k boji. Bojovníci, kteří vždy nicotnou hledáte záminku, zde je boj spravedlivý! Nyní můžete ukázati, je-li ve vás pravá zmužilost; nadešel okamžik napravití násilnost, které se tak často v dobách míru dopouštíte, smýti krví svou skvrny nespravedlnosti, které lpí na tak mnohých vítězstvích. Vy, kteří jste tak často byli postrachem svých bratří, chopte se nyní meče, abyste hájili domu Israele, vinice Pána zástupů. Vytáhněte proti nevěřícím, kteří království a císařství vyvracejí, kteří vyhladiti usilují jméno křesťanské. Tu třeba pomstiti urážek, které se nedějí lidem, nýbrž Bohu nejvyššímu. Bojovníci Boha živého, roztrhněte pouta pozemská, uvažte slovo Páně: „Kdo otce nebo matku více miluje, nežli mne, není mne hoden!“¹⁾

Z této výmluvné řeči vidíme jasně, s jakým hlubokým porozuměním papežové dovedli oceňovati výpravy křížové. Jiní viděli v nich pouze osvobození svatého města: Řím naproti tomu poznával je v plném jejich významu jako jediný záchranný prostředek proti saracenské zátopě a zároveň za prostředek odstranění nekonečného boje šlechticů, kteří nyní všichni měli pracovati pro jeden společný cíl, pro samostatnost Evropy na poli politickém a náboženském.

¹⁾ Canth, V, 247.

Po slovech papežových šlo mocné hnutí od muže muži, od města k městu, od národa k národu celou Evropou. Za volání: „Bůh to chce!“ proudilo vše k Jerusalemu. U všech jevilo se jakési náboženské nadšení, jež bylo ovšem u mnohých spojeno se ctižádostí, u jiných s touhou po kořisti. U druhých jevila se opět touha významenati se hrdinskými činy, ještě jiní puzeni byli touhou po cestách a dobrodružstvích. Z tohoto náboženského smýšlení, jež vycházelo částečně ze zbožné touhy státi se účastným odpustků, z části z rytířského a křesťanského vědomí povinnosti, že nutno přispěti utlačovanému lidstvu, nebo také z ryzí lásky k Bohu, mluvila všude hluboká úcta před svatým městem, odkud svatí apoštolové do světa vyšli, a veliká láska k zemi, kde cedry Libanu, cypřiše hory Sionu, růže jerišské nejvznešenější budily vzpomínky; kde vše ještě se ozývalo plamennými řečmi Ježíšovými a pláči Jeremiášovými, kde modlitby Ježíšovy dřímalý pod palmami gethsemanskými, a kde láska Spasitelova vznášela se nad Golgotou. Než třebas sebe větší nadšení všecky ovládalo, ukázalo se tu znova, že horlivost bez pořádku a pravidla je nadarmo. Mužové, starci, dítky, všichni táhli bez zkušených vůdců, bez dobrých zbraní, bez kázně do Palestiny. Papežové poznali brzo zlo; byli by však snáze mohli vodopád zadržeti na jeho dráze, než tento proud poutníků. Nadšení stalo se maníí: tisícové hynuli bezúčelně.

Pro budoucnost byla však učiněna moudrá opatření. Řím nařídil, že do Jerusalema smějí

táhnouti pouze ti, které pohlaví a věk k tomu uschopňují. Starci, nemocní a děti mohli modlitbou a almužnou pomocí poskytnouti; ženy směly jen v průvodě svých mužův a bratří jíti; duchovní a řeholníci musili si opatřiti dovolení představených. Eugen III. (1145—1153) postavil manželky, děti a majetek křížáků pod ochranu církve; zapověděl každý útok na jejich majetek; napomínal je, aby nenosili drahocenného oděvu, nebrali s sebou k lovu cvičených psů nebo sokolů neb cokoliv jiného, co jen vyrazení sloužilo. Tak velikou horlivost projevovali papežové v boji proti Saracenům, že někteří z nich se i chystali podjati se obtíží výpravy, a že zármutek nad neblahým osudem Palestiny smrt Urbana III. urychlil († 1187).

Neúspěch výprav křížových snadno se nyní vytýká hlavním jejich původcům; než nezdar, který až příliš často třeba na vrub připsati zdánlivě nepatrným okolnostem, nemůže nikdy připravit o cenu podniku o sobě chvalitebného a rozumného. A kromě toho, zda neměly výpravy křížové nepopíratelně užitečného účinku tím, že po celá dvě století Mohamedány na vítězném jejich postupu zadržely? A kdyby nebyl meč křesťanský proti Mohamedánům bojoval na jejich vlastním území, nýbrž tito, jak bylo s jistotou očekávati, válku přenesli do Evropy, zda bylo by bývalo teklo méně krve, zda méně mravní zkázy do Evropy bylo by přišlo? Třebas tedy podniky na východě nebyly korunovány úspěchem, ježž s počátku právem bylo lze si

slibovati, a kterého by snad bývalo také dosaženo, kdyby se bývali Řekové starého svého hněvu proti římskému křesťanstvu zřekli, třeba přece papežům děkovati za nový rozkvět činnosti missionářské, za rostoucí rozkvět umění a vědy, za rozsáhlejší obchodní styky s východem, za přerušení vnitřních bojů domácích, za zkrocení divé zpupnosti dítek Mohamedových, kterým i v pozdějších ještě stoletích mnohá rána byla od papežů zasazena. Vůbec všechny skvělé úspěchy, které evropské civilisaci z výprav křížových vznikly, a do dnešního dne Evropě vládu nad světem pojistily, třeba přičísti zásluhám papežským.

*   *

Středověk dá se srovnati s jinochem, jemuž schází spíše rozvaha než šlechetná mysl. Jiní srovnávají jej s oceánem; všechny jeho bouře, ale také celá jeho velebnost je v něm spojena. Nebo také obrazem samorostlého lesa daly by se rozličné součástky tehdejší společnosti znázorniti. Léčivé a jedovaté byliny, stromy, jež občerstvujících plodů cestujícímú skýtají a jiné, z jejichž vrcholu jedovaté páry sestupují, bují tam přehojně. Jelen občerstvuje se u široké řeky a had syčí v bažině, v blízkosti vše dýše mírem, než v dáli je slyšeti hukot vodopádu a řev divých obyvatel jeskyň: celek má však vždy mohutný a vznešený ráz. Ještě lépe znázorňoval by dojem, který na nás činí středověk, nádherný dóm. Představte si takovýto ctihodný chrám

se štíhlými, vzhůru se pnoucími sloupy, s milými postavami světců, se špičatými oblouky oken a vysokými klenbami, kterak září v slunečním světle, jež malovaným sklem přívětivě proniká. Lid prodchnutý dětinnou věrou klečí tu u vroucí modlitbě před oltářem, na němž kněz oběť mše sv. přináší. Dítka se zbožně sepnutýma ručkama vedle matky klečíc, zírá usmívavě k hrajícímu si Ježíšku na jednom z malovaných oken, ba i spustlík bije se lítostivě v prsa, zatím co velebný hlas varhan širou prostorou se nese. Než ať hledíme jakýmikoli obrazy, myšlenky své o této těžké době vyjádřiti, vždy musí míti náboženství katolické na obraze první místo. Náboženství katolické bylo andělem, jež jinocha, jako kdysi Rafael mladého Tobíáše, vésti musilo; sluncem, které teprv oceánu okouzlujícího lesku skýtá, hvězdným nebem, které pocestnému cestu ukazuje, knězem u oltáře svatyně.

A skrze koho mluvil katolicismus hlasitěji než skrze papeže? Byli tu nade všelikou pochybnost mnozí ctihodní mužové, vynikající učenci, bez jejichž mocného působení Řím by nebyl nikdy dosáhl vytknutého cíle, než je zároveň neméně pravdou, že hlavní hnutí vycházelo od velepastýřů. Nařízením, aby všude a každoročně konány byly synody provinciální, apoštolskými legáty, listy plnými moudrosti a slavnými dekrety mluvili nástupcové Petrovi ke každé zemi, kde zdálo se, že kníže nebo poddaní pohrdají křesťanstvím nebo alespoň na ně zapomínají.

Nedostačilo-li to, svolávali papežové ona ne-

vyrovnatelná shromáždění, na nichž vše, co ohrožovalo náboženský, mravní a tudíž celý společenský řád, bylo odsuzováno nikoli dle vypočítavých, nýbrž dle naskrze ryzích a pevných zásad a mocí vyššího poslání za přítomnosti světských knížat a před tváří celého křesťanstva. Sedm obecných sněmů mezi r. 1123—1311 konaných potíralo hlavní vady doby. Proti tyranii císařů, proti málo kněžským mravům některých duchovních, proti neustálým bojům a sporům, proti loupeživému rytířstvu, proti lichvě a podvodu v obchodě vydána byla moudrá nařízení a opatření. Při takovýchto příležitostech vyznamenávali se papežové tolik, že Řekové přítomní na církevním sněmu v Lyoně r. 1274 za vlády Řehoře X. konaném papeže ne za člověka, nýbrž za nebeského ducha považovali.¹⁾

Tak zůstala křesťanská pravda neporušenou. Mravní vědomí bylo zachováváno živým, tak že cesta k návratu zbloudilým, cesta k vyšší dokonalosti dobrým vždy byla před zraky. Ký div, že tak mnohé velkolepé zjevy ve středověku se vyskytují! Či neukazuje zběžný pohled na středověk pokladů pravé velikosti a vznešeného duševního šlechtictví?

Nejdříve mezi duchovenstvem: jak mnozí papežové trůnili tu jako důstojní vrchní pastýři, záříce svým duchem a rytířským, rekevným srdcem lidstvu blahodárným příkladem a zabraňující, aby Evropa nebyla snížena na podnoží císařovo, aby Arabie netriumfovala nad Evropou.

¹⁾ Raynald, an. 1276, n. 2.

Jak mnozí biskupové vynikají jako zmužilí obhájcové církve a lidu, jako sv. Anselm a sv. Tomáš z Canterbury, který na stupních oltáře hlavu svou nabídl vrahům se slovy: „Umírám pro Boha, pro spravedlnost a pro svobodu církve.“ Kněží a řeholníci objevují se nám, jejichž jméno celému století znak vtiskuje, jako sv. Bernard, jehož zjev světu lásku místo pomsty, čistotu místo smilstva, dobročinnost místo rozmařilosti a mrhání vnukal, jako sv. František, jenž lidi vede k lásce věcí nebeských a celý duchovní život světa povznáší, a jako sv. Dominik, jenž víry proti bludu plamennou výmluvností hájí, se sty a tisíci následovníků.

Na trůně zříme knížata, jako krále francouzského Ludvíka IX., stejně velkého, vrhali se v čele svého vojska do nebezpečenství, jako volali při čtení tří slov na svůj prsten vrytých: „Bůh, Francie, Marketa: Mimo tento prsten nemám lásky“; stejně obdivuhodného, snášeli jako zajatec pouta mohamedánská se zmužilostí křesťanskou, jako dávali v královských komnatách moudré zákony pro lid. Kněžny objevují se nám, jako sv. Alžběta, stejně milostná jako dítě, manželka a vdova, jako krásná ve své lásce manželské a nevyčerpatelné dobročinnosti. Pak u rytířů, kdo nejmenoval by tu s úctou jména Gottfrida z Bouillonu a Tankreda? A lid? Zda neplní nás obdiv při pohledu na ony zástupy, jež s obětavostí velkodušnou oddávají se vznešenému cíli, proniknuty mocnou touhou kříž na svoje plece vzíti! Zda nemusíme zaple-

sati, vidíme-li, jaké vytrvalosti a jakého rekovného smýšlení lidstvo je schopno, jež se tak krásně jeví v boji, který vedlo Španělsko po celá století na obhájenou svobody a svých práv v domácích horách?

Tolik vznešenosti bylo ovocem náboženského citu, jenž se tak jasně jevil ve světcích, jenž tak zřejmě ukazoval se u lepší části křižáků, kteří heslo: „Bůh to chce“ měli netoliko na rtech, nýbrž i v srdci; heslo, jež tak živé bylo u Španěla, tak vroucí u Gottfrida, jenž se zpěchoval nositi zlatou korunu tam, kde nosil jeho božský mistr korunu trnovou. Jaká to vznešená odměna pro papeže, kteří s neslýchanou námahou a za prudkých pronásledování život a krev obětujíce, čisté a neporušené zachovávali oživující pravdy křesťanské.

Ano, čeho Řím před stoletími proti tak četným nepřátelům hájil, ukazovalo nyní svoje potěšitelné účinky. Proč na př. těší se žena v křesťanské společnosti čestnému postavení, jehož všude jinde musí postrádati? Jak se stalo, že žena, která byla v pohanství takorča jen otrokyní a služkou mužovou, ve vážnosti všech tak vysoko vystoupila, že se stala netoliko přítelkyní a družkou muže, nýbrž i předmětem zbožné úcty, a že každý rytíř, který pro její čest a nevinnost život nebyl ochoten obětovati, za nectného mohl býti považován? Jak jinak, než skrze Ježíše Krista, který svazek mezi ženou a mužem na svátost povznesl, lásku obou vyšším posvěcením zušlechtil? Jak jinak, než náboženstvím, které Marii dětinně uctívá jako

nejdokonalejší z tvorů, jako královnu andělů, jako ratolest, na níž květ Jesseův rozkvetl, jako Pannu neposkvrněnou, jejíž panenství mateřstvím rovněž tak málo bylo poskvrněno, jako hvězda světlem, jež vyzařuje!

Rovněž tak pozorovati možno v těchto stoletích rozvinutější vědomí rovnosti a bratrství, které, aniž by chtělo zrušiti nezbytného rozdílu stavů, nižší a vyšší třídy vzájemnou blahovůlí spojuje. Knížata, která se ubírala do svaté země, starala se co nejsvědomitěji o své průvodce. Biskup Adhemar z Puy opakoval vždy slova: „Jsme všichni bratři; vzájemná láska nás spojuje.“ Richard Lví Srdce, král anglický, vrhal se do největších nebezpečností s heslem: „Titulu královského bych nehoden, nechtěl-li bych smrti vzdorovati na obhájenou oněch, kteří mi byli po boku věrně ve všech nebezpečnostech boje.“ Ludvík IX., vida smrt před očima, volal smutně: „Kdo přivede můj dobrý lid zpět do Francie?“ „Žádný rytíř, bohatý nebo chudý, nemůže se vrátiti bez hanby, zanechá-li lid, který s sebou vzal, v moci Saracenů,“ pravil de Boulaincourt ze Joinvillu. „Nikdy neviděl jsem tolik národů v jedno vojsko spojených,“ psal Fulko ze Chartresu; „než jakkoli řeči rozdělení, zdáme se býti jen jedním národem láskou k Bohu a k našim.“ To vše působila přirozeně nejvíce víra v toho, který za všechny zemřel; jehož obraz u cest vztyčený pronásledovaným ochrany skýtal; jehož kříž každý rytíř v podobě válečného meče u sebe nosil, na něj

pak v příboji nebezpečnosti s důvěrou patřil, jež láskyplně na rty umírajícího spolubojovníka tiskl.

Zde nesmíme také zapomínati na četné dobročinné ústavy.

Hleděla-li církev, která žádné dobré myšlenky nezavrhuje ani nemáí, nýbrž je všechny plodnými činí a zušlechťuje, rytířského ducha středověkého uvéstí ve službu hájení náboženství, práva a nevin, činila to ještě zcela zvláště duchovními řády rytířskými, jako se na př. bratři špitální čili Johannité, Templáři, Němečtí rytíři utvořili. Vyznamenávala li se šlechta v celku rozšafností a hrdinností, spojila se v těchto řádech vše obětující láska s největší statečností. I když padlo později mnoho plev do pšenice, úcty všech století zasluhují přece oni věrní mužové, kteří všem požitkům životním výhost dali, aby poutníka na osamělé cestě provázeli a chránili, nemocnému, jenž vzdálen své vlasti ode všech opuštěn byl, bratrské srdce ukázali, aby „tvrdí jako dýmánek a útlomit jako matka“ byli útěchou všech trpících, hrůzou a postrachem všech utlačovatelův. Ano, vysoce ctěnými zůstali vždy oni šlechtetní synové církve, kteří lilii panictví s vavříny reků válečných a růžemi lásky v nepomíjitelný věnec spojovali.

Vedle rytíře stojí mnich. I jeho zjev svědčí o veliké síle vůle, obětavosti a velkodušnosti.

Mladý učenec university pařížské rozhodl se v den, kdy po prvé jako kněz vystoupil na stupně oltáře, zasvětit život svůj osvobození otrokův.

Jeho jméno bylo Jan z Mathy. Když odpočíval kdysi se svým přítelem, Felixem z Valois, u pramene lesního v blízkosti hradu de Gandelu, svěřil mu svůj velkomyslný záměr, a spojenými silami obou založen byl řád, kterému tisícové otroků děkovali za svoji svobodu, a jenž znám je podle jménem řádu Nejsvětější Trojice k vykupování zajatců.

Několik let po té byli král španělský a šlechta v Barceloně v hlavním chrámě svědky zasvěcení nového řádu, který tak mnohému otci syna, tak mnohému bratru vrátil bratra. Třinácte šlechticů se spojilo, aby vymohlo svobodu otrokův i na útraty svobody vlastní. Podobné spolky vznikly též k jiným vznešeným účelům. Zda může býti na př. co šlechtetnějšího, než co měli na mysli dva z největších zakladatelů řádů, seraf lásky, sv. František, a cherub vřvy, sv. Dominik? Jejich žáci museli v dokonalém plnění evangelických rad, čistě, chudobně, poslušně žíti a neúnavně bojovati za ctnost a vědu, za lásku k bližnímu a pravou svobodu. Mnozí z těchto mužů stali se také ozdobnými korunami universit, postrachem tyranů, anděly pokoje pro hašteřivý lid, hlasateli evangelia v palčivých pouštích asijských a v zasněžených polích severních. Žili dle důležité nauky, kterou dal sv. Tomáš Akvinský svým vrstevníkům. „Je to krásné,“ pravil světec tento k některým, kteří se domnívali, že jsou šlechtetnými, poněvadž jsou ze šlechty, „je to krásné, vzorům šlechtických předchůdců nečiníti hanby, než krásnější je nízký původ velikými

skutky skvěle povznést. Proto opakuji se sv. Jeronymem, že v tak zvaném dědičném šlechtictví není nic závidění hodného, než jediné, že šlechtici, aby svou čest zachovali, povinni jsou k rozšafnosti. Žádného pravého šlechtictví bez ctnosti!“

Ve všech oněch různých osobách a spolcích, které jsme tu vypočetli, a vůbec v celé tehdejší společnosti jevila se ctnost, jež pohanům naskrz byla neznámou. Byla to veliká horlivost sdružená s obětavostí a láskou.

Vše to, a zvláště lásku, označujeme jako účinek katolického naboženství vůbec a hlavně pravdy od Říma proti Ariovi tak zmužile hájené o božství Ježíše Krista. Dle své přirozenosti je člověk utrpením odstrašován. Jen kde velkodušnost, láska, krevní příbuzenství nebo krása je stížena bídou, budí soucit k pomoci ochotný, soucit, který při mimořádných útrapách často ještě ustupuje přirozenému odporu. V křesťanství však byla myšlenka důstojnosti lidské tak zušlechťena, že netoliko lhostejnost, nýbrž i odpor a ošklivost byly odstraněny. Pro křesťana jsou všichni lidé bez rozdílu stavu stejného původu a stejného určení, dědici jednoho nebe, stvoření dle obrazu a podobenství jednoho Boha, bratři jednoho Krista, dítky jednoho Otce nebeského; a kdekoli obraz Boží tělesně nebo duševně jeví se zohyzděn, tam vzpomíná si člověk na slova božského Spasitele, jenž pravil: „Cokoli jste učinili jednomu z nejmenších bratří mých, mně jste učinili“, všecky lidi tak přiodívaje svojí bož-

skou krásou. Tak zkvétala účinná láska k bližnímu, která původ svůj měla v upřímné náklonnosti, ano v úctě pro obraz Nejvyššího.

*   *

Společnost v plnosti života kvetoucí viděla, kterak i umění a věda v celé význačné velikosti a jednoduchosti oné doby se zápalen bujného mládí znovu ožívají, a to opět hlavně štědrou podporou papežů.

Ze papežové byli štědrými podporovateli vědy, snadno pochopíme, máme-li na zřeteli, že mnozí z papežů vyšli sami ze stavu učencův, veřejných učitelův a spisovatelův. Innocenc III. (1198—1216) byl jedním z nejučenějších mužů své doby, jenž si na universitě pařížské ve všech oborech tehdejšího vědění velikých vědomostí nashromáždil a je ve svých spisech uložil. Innocenc IV. (1243—1254) těšil se rovněž u svých vrstevníků pověsti veliké učenosti. Jako znalec práva církevního neboli kanonického měl takovou slávu, že se mu dostalo čestného názvu: „lesk kanonistův a otec práva“. Mezi mnohými jeho spisy byl zvláště jeho výklad k Zákoníku církevnímu Řehoře IX. po celý středověk pokládán za klassický. Innocenc V. (1276) byl považován za nejznamenitějšího theologa jako Bonifác VIII. (1294—1303) za největšího učenice právního své doby. Innocenc VI. (1352—1362) byl dříve professorem v Toulouse a zůstal vždy velkým přítelem učencův. Jméno duchaplného a učeného Aeneáše Sylvia, jenž napsal i dějiny české a na

stolici papežskou pod jménem Pia II. (1458—1464) dosedl, zná celý svět.

A jako sami vynikali učeností, tak podporovali papežové též učence, povzbuzovali v jejich pracích, je na svůj dvůr nebo aspoň sobě na blízko povolávali a svým přátelstvím poctili. Když veliký Lanfrank, mnich a učitel na klášterní škole v Beccum v Normandii a později arcibiskup v Canterbury v Anglii, do Říma přišel, aby obdržel od papeže *pallium*, jako odznak své důstojnosti arcibiskupské, pozvedl se papež Alexander II. se svého trůnu, šel mu vstříc a políbil jej se slovy: „To jako znamení mé úcty k Lanfrankovi, učenci; nyní teprve učiň ty, čím jsi jako arcibiskup v Canterbury k hlavě církve zavázán!“ Když sv. Anselm, jeho nástupce na stolci arcibiskupském, k papeži Urbanu II. (1088—1099) přišel, poručil mu papež, aby bydlil vedle jeho vlastního příbytku.¹⁾

Nejskvěleji však nám dokazuje lásku papežů k vědám jejich poměr k universitám středověkým, jež účelem měly vědu, dosud hlavně od mnichův a kněží pěstovanou, do širších vždy kruhů nésti. Všecky university středověké byly pod bezprostřední ochranou papežovou, jenž kancléřem zvláště k tomu splnomocněným dal udíleti akademické hodnosti a dozor měl nad zachováním výsad universitám udělených. Bez papežského schválení nebyla proto také nikdy a nikde zřízena universita, vyjma universitu neapol-

¹⁾ Möhler, *Gesammelte Aufsätze* I, 100.

skou, kterou r. 1224 císař Fridrich II. papeži na vzdor o své újmě zřídil. Zřízení mnohých universit, jako ve Frýburku, v Tubinkách a v Ingolstatě umožnili jen papežové, přidělivše jim církevní statky a obročí. Učitelům a studujícím na universitách byly udíleny od papežů četné výsady. Aby pak právě na universitách studium bylo podporováno a co nejvíce kvetlo, bylo nařízením Alexandra III., Innocence III. a Honoria III. zavedeno, že ti, kdož na universitě — ne však jinde — věnují se studiu theologie, smějí býti po 5 let od svého benefícia vzdáleni, aniž ztrácejí jeho důchodův, a že veřejný učitel theologie na vysoké škole navždy může žíti vzdálen od svého obročí, i bez dovolení svého biskupa, leč byl-li by řeholník, a že s dovolením svých církevních představených může míti tyže výsady, učí-li na universitě jiným vědám než theologickým.¹⁾

Tato nařízení, aby všeliká pochybnost byla vyloučena a zabráněno spolu každému poškozování studií na universitách, byla ještě pro jednotlivé vysoké školy zvláštními výnosy potvrzena. Honorius III., abychom aspoň jeden příklad uvedli, dovolil magistrovi Michaelovi Scottovi, který uměl arabsky a řecky, aby mohl míti více než jedno beneficium, a staral se v jiných případech o to, aby při vzniklých sporech university škody nebraly.²⁾ Aby studium na těchto ústavech podporoval, nařídil Klement V., že

¹⁾ Thomassin, *Vetus et nova eccl. disciplina* p. II. l. 3. c. 71.

²⁾ Raumer, *Gesch. der Staufer* VI. Bd. str. 388.

v Římě, v Paříži, v Oxfordu, v Bologni a v Salamancae mají býti ustanoveni dva učitelé řeči arabské a chaldejské, o jejichž dostatečnou výživu má v Římě pečovati stolice apoštolská, v Paříži král a na jiných místech praelati, kapitoly a kláštery. Jeden z jeho předchůdcův, Alexander III., vydal nařízení, jež zakazovala veliká vydání při dosažení hodností akademických a tím jejich získání snazším a všeobecnějším učiniti se snažila.

Ze se za takových poměrův university velkolepě povznášely, je na jevě. Vskutku university dosáhly výše a významu, o němž si dnes nemůžeme učiniti představu. Cteme o 30.000 studujících, kteří roku 1340 v Paříži nebo o 36 000, kteří r. 1407 v Praze žili. Ze všech zemí pozvedaly se zástupy vědychtivých, a jako průvody poutníkův ubíraly se k těmto předním sídlům vědy, na nichž největší duchové středověcí učili.

Theologie a filosofie pyšnily se muži, jako sv. Anselmem, Bonaventurou, Tomášem Akvinským, Duns Scotem, vesměs hodnými čestného místa v chrámě moudrosti. Třebas i probírány byly, zvláště v dobách pozdějších, někdy neužitečné otázky, které sice rozum bystřily, vědě však nikterak neprospívaly, přece třeba nám podivovati se hlubokému, jednoduchému, jasnému rozřešení tak mnohých náboženských, mravních a filosofických záhad nejvyšší důležitosti a církvi díky vzdávati, že uprostřed všech oněch sofistických malicherností mnohým hrubým bludům zabránila

a mimo to sv. Tomáše Akvinského a sv. Bonaventuru jako zářící vzory postaviti mohla, kteří dovedli v nejkrásnější souhlas uvéstí božské zjevení a lidský rozum a pokoru a svatost s hlubokou učeností spojovali, jako v dřívějších stoletích sv. Jan Zlatoústý a sv. Augustin v nejvěrnější příchyllosti k církvi světlem svým zářili.

Vedle filosofie rozvíjelo se církevní neboli kanonické právo sbírkami Petra Benvenuta a Raymunda z Pennaforte, zatím co umění řečnické se honositi mohlo hlubokou a ozdobnou řečí sv. Bernarda. Co se týče věd přírodních, víme sice, že nebylo tehdy dosaženo čelnějšího pokroku, protože scházely nutné podmínky, zejména nástroje, které teprve umožnily přesnější pozorování přírody, jako dalekohled, drobnohled atd. Přes to však byly vykonány v ohledu přírodovědeckém věci pozoruhodné. Dostačí jen poukázati na chvályhodné snahy dominikána Alberta Velkého a františkána Rogera Bacona v této příčině, snahy to, které nejpřípadněji mohou býti srovnány s létacími pokusy mladého orla, který ze svého hnízda s nezkušenými ještě křídly kolem výšin poletuje a toužebně do dál před ním se šířících hledí.

První z nich, Albert, byl v pravdě mužem ducha universalního, obeznámeným se všemi obory vědy. Celá řada přírodovědeckých a filosofických spisů vyplynula z pera tohoto učeného mnicha dominikánského, jenž zejména jako botanik a chemik byl po celá století nepřekouán. Ve spisech těchto jeví, zvláště pokud se týče

Sv. Tomáš Akvinský.

známosti bylin, jemný dar pozorovací; vědomosti svoje čerpal z největší části z vlastního názoru. Vždy opět kladl na to důraz, že při zkoumáních přírodovědeckých je potřeba vzíti na poradu vlastní zkušenost a sáhnouti k pokusu. Rovněž tak vynikal Roger Baco, zvláště v oboru fyzikálním. Znal jako optik zvětšovací sílu čoček, tedy princip dalekokledu a drobnohledu, tvrdil zcela určitě možnost viděti účelně postavenými skly obry jako trpaslíky a trpaslíky jako obry. Také rozvinul nauku o lámání se světla a reflexi paprskův a popsal činnost oka a zrakového nervu důkladněji a správněji než kterýkoli badatel před Keplerem. Chemicko-fyzikální studie vedly jej k poznání mocných účinků páry, rovněž jako na poli astronomickém tušil mnohé daleko pozdější poznatky, nebo na př. již opravy kalendáře u papeže Klementa IV. dosíci se snažil. Také v lékařství spatřujeme u něho některé názory, které traditionelní předsudky vrstevníků převyšují. Zejména přiblížil se poznatku, že nakažlivé nemoci spočívají na jistých parazitních zárodcích. A jako byl šťastným přírodovědcem, tak byl také přírodovědeckým prorokem. S jasností překvapující mluví o cestě, po níž bádání přírodní má se bráti k vysokým cílům svým. Píšeť: „Mohou býti sestaveny lodi, které veslují bez lidí, tak že plují jako největší říční a námořní lodi za řízení jednoho člověka rychleji, než kdyby byly plné lidí veslujících. Mohou býti též postaveny vozy, které bez zvířete mohou býti uvedeny v pohyb a jedou s neoby-

čejnou rychlostí.“¹⁾ Také potápěcí zvon a létací balon náležejí k nálezům moderní techniky od něho předpověděným.

Jaké zvláštní světlo vrhá vše to, co uvedeno, na frázi až do omrzení opakovanou o ohlupující a zatemňující činnosti církve! A tento čilý vědecký život rozvíjel se v době, než ještě tak zvaná reformace se svým „osvěcujícím světlem“ temnoty středověku, v duchovním otroctví a nevědomosti úpíciho, zapudila.

Než i umění krásná těšila se za podpory papežů čerstvé síle životní a rozkvětu, jak to pozůstalé až dosud památky dosvědčují. Jaká to vroucnost, nadšenost a velebnost jeví se nám v duchovních písních, jako na př. v našich staročeských roratních zpěvech z doby prvního arcibiskupa pražského Arnošta z Pardubic. Co poesie ukryto je v středověkých nadšených legendách, jako na př. v české legendě sv. Kateřiny ze století 13. a v rozličných pověstech vůbec.

Jak četná díla mistrovská byla vnuknuta náboženstvím křesťanským! U jeho posvátných oltářů čerpal stavitel svoje nejvznešenější ideje, u stupňů oltáře předstupovaly před ducha malířova nejlibeznější obrazy, vymýšlel básník nejvelebnější zpěvy. Neboť kde uhostěno je náboženství, t. j. víra a poznání Boha, láska a svatá bázeň před nekonečnou velebností Boha trojjediného, tam nalezá se také výraz oné víry, lásky a všech lidských citů, které se tím ušlechťují, — tam je také zastoupeno umění. Tam pěje Dante

¹⁾ De secretis operibus artis et naturae c. 4.

(† 1321), básník božské komedie, na velebné lýře, tam povznáší se z místa, „kde vcházející pozbývají všeliké naděje“, k ráji, sleduje se zrakem věštce svatého od kruhu ke kruhu a upírá zrak za Beatricemi, až jejich záře hvězdná zastíněna je slunečním světlem božstva. Kde je náboženství, tam je lýra Danteova a harfa Tomáše Akvinského tlumočnicí nejhlubších myšlenek, tam zdá se štětec Fra Angelica nořiti se do nebeských barev; tam vznikají chrámy „krásné, jednoduché, čisté jako nevěsta, nebo chrámy založené duchem a vytrvalostí předků našich, posvěcené jejich zbožnou modlitbou, kde nás ovívá jako šumot hlasů z vyšších sfér a jako let svatých myšlenek“.

Než papežové nepoužívali moci své pouze k podpoře vědy a umění, nýbrž i k ochraně práva a spravedlnosti. Byly-li právo a pravda porušeny, byli hrabata, jako Konrád Durynský, králové, jako Jindřich II. anglický, jako jiní křesťané povinni, veřejným pokáním napravit opět špatný příklad, který dali svými politování hodnými přečiny; a to nestalo se, aby tito mužové vůči papeži byli sníženi, nýbrž aby libověle velmožů byla krocena, aby světu bylo dokázáno, že pozemský titul královský nedává práva přestupovati bez trestu zákon krále nebeského.

Svatořečení byla pořádána s největším leskem, aby tento slavný hold přinášžený kráse a ušlechtilosti duše, a nikoli prokazovaný zevnější zásluze a skvělým titulům, všem na paměť

uváděl, že pravá velikost nezávisí na zlatu a stříbru, ani na zvukném jméně, nýbrž jen na vnitřní ceně a křesťanské ctnosti.

Také nové spolky a společnosti řeholní nalezaly svoje středisko ve svaté stolici. Svátý František a sv. Dominik, osvoboditelové otrokův a ošetřovatelé nemocných, kupili se kolem papežského trůnu, kde náměstek Kristův, co dobrého je v jejich zřízení, do ochrany bere, vše, co by škoditi mohlo, vymýtuje, svým širším rozhledem po celém křesťanstvu síly užitečněji rozděluje a často i řeholní roucho nových bojovníkův určuje.

Papežové zapomínali při tom všem rovněž tak málo na šíření jako na svědomitou správu církve jim svěřené. Kalixt II. podporoval rozšíření křesťanství v Pomořanech, poslav tam španělského mnicha Bernarda a pak sv. Ottu, biskupa bamberského. Innocenc III., Honorius III., Innocenc IV., Řehoř IX., Alexander IV., Urban IV. pracovali na obrácení severní Evropy a Řekův a Mohamedanů na východě. Zejména Innocenc IV. založil r. 1252 společnost bratří cestujících pro Krista (*societas fratrum peregrinatum propter Christum*), z bratří řádu františkánského a dominikánského, kteří měli víru pravou hlásati Mohamedanům a pohanům. Ano ještě více, když když celá Evropa jen na to pomýšlela Mongoly zničiti, snažili se papežové získati divoký národ onen pro křesťanskou víru a mravnost a Innocenc IV., Řehoř IX., Mikuláš IV., Klement V. vyslali některé vynikající muže k tomuto těžkému

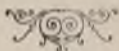
podniku. Pozorně sledovali papežové tyto pokusy missionářské, podporující je zejména udělením různých plnomocí.

Nespokojen vším tím měl Řím také všude bdělé oko, aby se nezakořenily zlořády a chyby z nedbalosti. Jedním z nejpamětihodnějších toho dokladů je bulla papeže Innocence IV. (1243 až 1254). Byla poslána praelatům francouzským, anglickým, skotským, španělským a uherským. Sv. Otec stěžuje si tu do smutné k sluchu jeho došlé zprávy, že theologie a filosofie od nastávajících kněží se zanedbává a občanskému právu musí ustupovati. „Chovanci filosofie, její naukou živeni,“ praví se tu, „její péčí ke každému plnění povinnosti tak výborně vzděláni, hynou v chudobě, v níž jim schází i denní chléb a oděv, tak že se lidským zrakům vyhýbají a temnotu vyhledávají. Zatím však staví tak zvaní duchovní, v právní učence proměnění všude pýchu svoji na odiv, na vzácných sedíce koních, v purpur oděni, drahokamy, zlatem a hedvábím pokryti, a popuzují tak lid netoliko proti sobě, nýbrž i proti svaté autoritě, jejíž nehodnými zástupci jsou.“ Dále ukládá se pak vážně duchovním za povinnost studium theologie nebo aspoň studium filosofie, čímž sice se neprobouzejí vroucí city náboženské, přece však přijímají některé paprsky věčné pravdy, čímž duše osvobozuje se od žádostivosti, která se obnovené modloslužbě rovná a kořenem každého zla je.

Tím pokusili jsme se podati, třebaš neúplně, ideu činnosti papežů.

Než třeba se nám podařilo zásluhy svaté stolice ve středověku poněkud správně oceniti, stojíme tu přece opět před otázkou, zda zachovala také v pozdějších stoletích svou tisíciletou důstojnost neporušenou. Na tuto otázku pokusíme se odpověděti nestranně na listech následujících.

V.

Od Benedikta XI. až do revoluce francouzské (1303—1789).

Počátek století 16., doba reformace, kdo z katolíků nemyslí na ni s pocity různými brzo radostně a vděčně pro získané vítězství brzo se zármutkem pro těžké ztráty, které stihly tehdy církev katolickou; kdo z protestantů nebyl by naproti tomu již nepozdravil onu dobu jako radostnou jitřenku po bouřích noci?

Než ať jakkolivěk smýšlíme o oné době, ať struny srdce našeho prudce se zachvívají a ozývají buď zármutkem nad způsobenou škodou nebo radostí nad dosaženým později úspěchem, vždy zůstává reformace jednou z památných událostí, zaznamenaných na listech dějepisných, jednou z nejdalekosáhlejších scen světového dramatu. Tisícové a tisícové, celá království, ano půl světa, změnilo jakoby v okamžiku své nejvyšší zásady. Řím, jenž mohl ukázati na 1500leté podání a na víru millionův a millionův, byl dle krátkozraké lidské domněnky ke kolísání přiveden, a to mnichem dosud téměř neznámým. Zjev takového významu mimoděk obrací na se celou naši pozornost. Je to událost, kterou třeba

pozorovati jak v jejích následcích, tak odůvodniti v jejích příčinách. Neboť reformace není událostí nahodilou, nemající vztahu k dějinám minulosti, nýbrž souvisí s nimi co nejúžeji. Pohled na obě století před Lutherem je nutný, abychom zdůvodnili toto tvrzení.

Za dlouhých sporův a zhoubných bojů středověkých mezi papežem a císařem, jež počaly ve století 11. a ve století 13. vrcholu dosáhly, neklonily se vždy mysli ke stolici papežské. Ba naopak mnozí přívrženci císařův útočili prudce na papeže a hleděli srdce lidu jim odciziti a nepřátelské smýšlení proti nim roznítiti. Snahy tyto setkávaly se aspoň z části s úspěchem. Vážnost stolice papežské byla otřesena. Papež nezaujímal více onoho postavení všeovládajícího jako v rozkvětu středověku.

I mezi lidem povstal ponenáhlu jistý skrytý odpor proti Římu a počaly doutnati jiskry, které později vybuchly v mohutný požár. Potupou a posměvačnými zpěvy císařům lichotících básníkův a spisovatelů vyrostlo z onoho odporu pohrdání, zvláště když čas a zvyk seslabily s počátku tak mocný účinek trestů církevních a především klatby.

Přesídlení nástupců Petrových do francouzského Avignonu (1305—1378) dalo nový podnět k onomu hnutí protipapežskému. Blížili se ovšem ještě vyslanci chána tatarského k svaté stolici, žádali sice ještě vzdálení národové asijských „o otcovské požehnání a mocnou modlitbu všemocného pána křesťanstva“; přicházeli ovšem ještě králové

k náměstku Kristovu, aby se s ním radili o odvrácení nebezpečení od Saracenů hrožícího, mohl sice papež ještě jako kníže pokoje prostředkovati mezi Anglií a Irskem, mezi Aragonem a Novarou a zabrániti krvavým válkám; také nemohli býti papežové, kteří dleli „v zajetí babylonském“, jak Italiani právem označovali jejich pobyt v Avignonu, viněni z nejmenší poskvrny mravní. Přes to vše nepřítomnost papežů v Římě, veliká nádhera milovnosti některých a přílišná láska pro Francii a příbuzné, zkrátka omezení jejich svobody, způsobily, že vážnost stolice papežské klesala a že nemohli papežové jako před tím uplatňovati svého rozhodujícího vlivu v Evropě. Záměna Říma s Avignonem způsobila, že obecné, universální postavení papežů nad národy, v němž spočívalo z nemalé části tajemství moci a téměř neomezeného vlivu velkých papežů středověkých, hluboce bylo otřeseno. Náзор, byť ne vždy odůvodněný, že nejvyšší církevní důstojnost stala se nástrojem francouzské politiky, zmenšila značně vážnost papežství. Přílišné nebo nerozvážené podporování příbuzných, tak zvaný nepotismus, stále rostoucí dávky církevní, a s tím spojené zlořády, přednost některým národům dávaná nedaly se spojití s důstojností otce všeho křesťanstva; zatím co jistá nádhera milovnosti některých papežů ubírala na vnitřní ceně jejich osobnosti, co se zdálo získáno zevnějším leskem. Nedostatek konečně plné svobody, — netoliko skutečný, nýbrž i zdánlivý nedostatek — jak neblaze muselo vše to působiti

na vznešené postavení papežovo a podkopávati všeobecnou důvěru k společné hlavě církve! Zazníval-li dříve ctihodný hlas jeho svobodně a zřetelně z věčného města, zdál se býti nyní jakoby vlivem Francie tísněn a zeslaben. Vztahovala-li se jeho ruka kněžská žehnajíc od sedmi pahorků římských na všechny národy, v Avignoně tak mnozí se domnívali, bylo jeho požehnání řízeno vládci francouzskými. Třebas byly tyto domněnky a výtky z velké části liché a neodůvodněné, spatřována v tom přece záminka vymaniti se ze zákonů, spravedlivých sice, přece však nepohodlných.

Bůh dopustil, že za pobytem papežů v Avignoně následoval neblahý čtyřicetiletý rozkol na západě (od r. 1378—1417). Za této pro křesťanství tak trudné doby vystupovali vždy vzdoropapeži proti papežům řádně zvoleným a přívrženci nepřátelských stran potírali se tvrdšími. Veleknězi byly trpké výtky a obžaloby na hlavu metány. Lid, jenž rovněž tak nedovedl rozeznávati papeže oprávněného od neoprávněného, jako výtky liché od pravých, pozbýval vždy více úcty, kterou všichni dobří katolíci náměstku Kristovu prokazovati musí. Jaký vliv mohl tudíž pravý papež na křesťanstvo mít, jehož polovina snad se seskupila kolem korouhve vzdoropapeže? V brzkou dobu všeobecný zmatek, v němž vážnost stolice papežské velmi byla poškozena. Papežové, chtějíce si své přívržence zachovati a rozmnožiti, činili dalekosáhlé ústupky ve prospěch knížat světských. Knížata snažila

se církev skloniti pod svoji moc a osobovala si nová práva. Světská moc rozhodovala, zda má býti papežská bulla uveřejněna a provedena; nebo nikoli. Křesťanstvo, místo aby slyšelo se stolce Petrova slova jednotící lásky křesťanské, muselo pomýšleti na cesty a prostředky, kterými by nejvyšší církevní autoritě vrácena byla jednota, a příklad nesvornosti, jež její zástupci dávali, ze světa byl odstraněn.

V době, která viděla vynález knihtiskařství a objev nového světa; v době, která ve válečnictví vynalezením střelného prachu, ve styku společenském mizením rytířstva a vysokým rozkvětem nově založeného stavu středního; ve vědě všeobecnějším rozšířením knih a oživením studia klasiků; v obchodu velikými poklady americkými se vyznačovala, — zkrátka v době, která v celém lidstvu nové hnutí a nový směr viděla, bylo zmenšení mravní síly ve středu křesťanstva opravdu nejhorším ze všeho zla. Také objevoval se vždy více u mnohých údů církve duch nekřesťanský. Právem proto lze říci, že žádná událost nepřipravila velkému odpadu od papežství, jenž nastal ve století 16., tolik půdu jako velký rozkol západní.

Zajisté nescházeli ani nyní nevěstě Kristově šlechtění synové, hodní své matky, kteří se obětovali s hrdinnou ctností, neohroženou zmužilostí a s činností neúnavnou, nevyčerpatelnou za lidstvo. Jména sv. Antonína Florenckého, sv. Brigitty, Kateřiny ze Sieny, Vincence Ferrerského, sv. Bernardina Sienského, jakož i Ko-

lumba, kardinála Ximena, Martina V., Eugena IV., Mikuláše V. skvěla se jako perly na koruně církve a sněm florencký r. 1439 ukázal, jak velké theologické vědomosti a nadané muže měl tehdy katolicismus. Spojení rozkolného východu s Římem bylo tam provedeno, bohužel, na krátkou jen dobu, poněvadž církev východní v pyše své a domýšlivosti v brzku opět nastoupila starou cestu bludu. Amerika vykořisťovaná zvrhlými křesťany, jen zlata a požitků hledajícími, těšila se přece také účinné, obětavé lásce četných katolických kněží, kteří se doprošovali spravedlnosti pro týrané domorodce u krále kastilského Ferdinanda. Rafael maloval své madonny a slavné proměnění, Leonardo da Vinci „poslední večeři“, Michael Angelo budoval do výše pantheon a Tomáš Kempenský psal svou zlatou knížku o „Následování Kristově“.

V takových to zjevech ukazovala se ovšem životní síla, která vždy v církvi katolické byla a bude; — než ani zlořádů nesmíme zakrývati.

U římského dvora zahnízdily se různé nepořádky. Rozličným biskupům scházel duch apoštolský, duchovního správce hodný. Církevní úřady, a to i vyšší, dostávaly se mnohdy do rukou mužů nehodných. Ano i na trůně katolického křesťanstva seděl, ač nezřídka přílišně obviňovaný, přece však nikterak vzorný a bezúhonný Alexander VI. (1492—1503). Lev X. (1513—1521), jakkoli byl učený, dobromyslný, štedrý, dal se více uchvátiti nadšením pro pohanské umění,

než bylo přiměřeno netoliko okolnostem doby, nýbrž i jeho postavení jako papeže. Třídy nižší oddávaly se nezřídka nemravnosti, opilství a mnohým jiným nepravostem. Biskupové na sněmu basilejském (r. 1431—1437) shromáždění dávali pohoršení velké vzpourou proti oprávněné církevní autoritě. Viklif († 1384), který Boha zneuctil, popřev jeho všemohoucnost a jeho svobodnou vůli, Viklif, v jehož očích Řím byl nevěstkou, papež nikoli náměstkem Kristovým, nýbrž Antikristem, každý pak král v těžkém hříchu žijící žádným králem více, počal s Husem († 1415) a Jeronymem Pražským († 1416) neblahý boj proti církvi, jenž směřoval k úplnému převratu jak církevních, tak i politických a socialních poměrů, jak se ukázalo jasně v krvavých válkách husitských.

Učenci dali se kouzlem pohanského Říma a pohanských Athen, pohanskými bohy a bohyněmi svést na nepravé cesty. Novota a svůdnost staré literatury klassické strhly duchaplné a vzdělané muže tyto tolikou měrou, že, ač syny byli společnosti křesťanské, u vytržení stáli před Jupiterem a Venuší, a Boha křesťanského, Spasitele světa, Pannu Marii a celý nebeský dvůr s tak chladnými a lhostejnými zraky pozorovali, jako by to byli cizinci, s kterými se potkali na cestě. V Římě samém mluvilo se o Lvu X. jako vyvoleném „milostí bohů nesmrtelných“. Příroda, vyobrazovaná zcela bez závoje v sixtinské kapli, kde velekněz nejsvětější tajemství konal, dokazovala nad slunce jasněji, jak velice znalost — a

smíme zajisté říci vyčerpávající znalost — forem u mnohých zatlačila čistý, vroucí, hluboký, ducha povznášející cit pro umění křesťanské.

Je však jisto, že člověk žádá vždy souladu a harmonie mezi srdcem a duchem, mezi cítěním a myšlením. Představme si jen jakýkoli požítek: nalézá-li tam napomínající zrak rozumu něco nedovoleného, pozbyl celé své ceny. Rovněž tak jasně ukazuje zkušenost, že rozum brzo bývá vůlí ovládán, a že konečně všecko bývá považováno za dobré, krásné a dovolené, po čem bylo s počátku ohnivě touženo. Věci nepřijemné bývají jen zdlouhavě a s odporem pozdravovány jako pravda, věci vítané naproti tomu velmi brzo.

Byl-li tedy kolem století 15. duch tak zcela zahloubán do náboženství a mravouky smysly dráždící, do umění starověkého, mistrovského sice, přece však nekřesťanského, vládla-li mezi lidem toliká nemravnost a družila-li se k tomu dosti obecná lhostejnost pro katolickou nauku a zároveň prudký odpor proti oprávněné autoritě, který spěl až ke vzpouře, — co mohla jiného církev očekávati než prudký náraz, než ničící ránu? Co jiného než vzpouru a oddělení, později ozdobené krásně zašlým jménem reformace?

* * *

Co bylo lze očekávati, stalo se také brzo. Na konci roku 1517 započal Martin Luther, mnich augustiniánský, který již dávno před tím svou povahou, svým celým vnitřním rozvojem s názory církve katolické se rozdvojit, svou

„činnost reformační“, vyvěsiv 95 thesí čili vět na dveřích kollegiatního chrámu vittenberského v Sasku. V thesích těchto napadal hlavně církevní nauku o odpustcích vůbec a o dobrých skutcích zvlášť.

Dle nauky katolické, již ve století 13. ustálené, jsou odpustky, odpuštění trestů časných, jež musí člověk po odpuštění ve zpovědi vině a po odpuštění věčných trestů zde na zemi nebo v čístci odkáti. Nezbytnou podmínkou pro odpustky je tudíž stav posvěcující milosti, t. j. kající smýšlení a zpověď; vedle toho předpisovány byly dobré skutky, jako modlitba, návštěva chrámův, a zejména almužna na různé dobré účely. Naskytly se tu a tam ovšem při hlásání odpustků některé výstřelky, jako zejména, že někteří kazatelé kladli hlavní důraz na almužnu neprávem se však vytýká, jako by byla církev učila, že odpustky jsou odpuštění hříchů, nebo jako by byla odpustky prodávala. Také Tetzeli, jemuž r. 1517 hlásání odpustků v Německu bylo svěřeno, neprodával odpustků, nýbrž dopustil se jen nadsázky tvrzením, že dle nauky církevní k získání odpustků pro mrtvé je třeba především almužny, ne však lítosti a zpovědi, a že získané odpustky mohou býti zcela neomylně určité duši přivlastněny. Tyto nadsázky nebyly však Lutherovi vnitřní příčinou, nýbrž jen zevnější záminkou k vystoupení jeho. Již dávno se rozdvojiv vnitřně s církví, chopil se této příležitosti, aby nové svoje evangelium veřejně přednésti mohl a pozornost na ně v širo-

kých kruzích obrátil. Toť počátek hnutí Lutherem vyvolaného. Počátek tento zdál se býti mnohým v celku nepatrným. V Římě nevzniklo veliké znepokojení pro vystoupení Lutherovo a mistr vittenberský, který dosud byl mužem v celku neznámým, sám líčil věc jako bezvýznamnou. Než věc nepatrná šířila se rychleji, než bylo lze očekávati. První činy Lutherovy staly se lidem, kteří vlnami nejružnějších tužeb a žádostí byli zmítáni, jako by vůdčí hvězdou. Jak od těch, kteří bez výhrady a hořce nenáviděli se zlořády také církev a její kněze, tak i od takových, jejichž láska k zděděnému náboženství si protivila každý zlořád jako skvrnu na bělostném rouchu církve, byl Luther přijat s otevřeným náručím a jako vůdce a apoštol, jako druhý Pavel, jako průkopník dlouho kýžené nábožensko-mravní reformy v církvi pozdravován. Jeho pyšný a zpupný tón způsobil sice, že ještě mnozí opatrně zůstávali v pozadí, přece však byli vynikající mužové, ano i biskupové, kteří nepoznali hned, že Luther netoliko zlořády, nýbrž i hlavní nauky církevní napadal. Jediný Jan Eck, professor v Ingolstadtě, poukázoval hned od počátku na příbuznost thesů Lutherových s dávno odsouzenými bludy Viklefovými a Husovými.

V brzku reformátor vittenberský, naplněn nesmiřitelnou záští a plamenným hněvem proti stolici papežské, jež počátkem r. 1521 nad ním prohlásila klatbu, strhl za sebou mnohé jak z knížat, tak z lidu a duchovenstva. Ký také div! Svými návrhy opravy církevní skýtal kní-

žatům německým netoliko naději na větší nezávislost od moci císařské, nýbrž i na bohatou kořist z majetku církevního. Lid namnoze utlačovaný získal si tím, že mu sliboval osvobození od útisků pánů, od vlády kněží, od zpovědi a postů, kněze pak nehodné, že jim hlásal svobodu od nejsvětějších slibův a závazků, jež svěcením na se vzali.

„Svoboda a reformace!“, tak v brzku všude ozyvalo se heslo a národ za národem byl při tomto hesle jako horečkou zachvácen. Tisícové patřili toužebně a žádostivě za vlající korouhví, na které slova ona se skvěla. Mnich opouštěl tichou celu, dosud posvěcenou kajícími skutky a vroucími modlitbami, neúnavným studiem, čistou láskou a užitečnou prací svých předchůdců, která však se mu, ježto nerozvázně, bez povolání do kláštera vstoupil, stala záhy těsnou. Od svého bujného hodování pozvedlo se dítko světa, aby pochvalu vzdávalo nové nauce, ve které byla všude hlášána jako jediná podmínka k blaženosti. Učenec, který se již dlouho považoval za vlastního Boha svého, poněvadž se v některých bodech nalézal v odporu s naukou katolickou, opouštěl svou knihovnu, aby pozdravil svobodné bádání. Německá knížata vztahovala ruku po reformaci, poněvadž v ní viděla dobrou zbraň k rozmnožení státní své moci. Gustav Vasa ve Švédsku založil na ní svůj sotva získaný trůn a novou ústavu. Jindřich VIII., zvrhlý král anglický, použil jí k ukojení svých bezuzdných vášní a k odtržení Anglie od středu jednoty. Papežům

sice krvácelo srdce při pohledu, že tak velké království je odtrženo od jednoty katolické. Než raději celé království ztratili, jen aby svátost manželství, jež velikou je svátostí v Kristu a v církvi, neporušenou zachovali.

Tak velkým příbojem šířila se reformace brzo vždy více. V málo letech byla polovice Evropy, Německo, Nizozemí a Švýcarsko z velké části, Švédsko a Anglie, zcela svaté stolici a tím katolicismu ztracena. Kde kdysi nejvěrnější synové Říma papeži pro Krista, jehož náměstkem byl, uctivě hold vzdávali a upřímnou lásku projevovali, tu ozývaly se nyní kletby. Nejmocnější obrazy z Apokalypse vzaté a nejnižší nadávky sotva dostačily roztrpčení, nenávisti a zuřivosti, po tři sta let často znovu vybuchující, nikdy však v takovém stupni se neprojevující.

Než tážeme-li se nyní, jaké byly účinky odpadu, zda jím skutečně kýžené nápravy a povznesení nábožensko-mravního, jak Luther předstíral, bylo docíleno, tu musíme odpověděti rozhodným: Nikoli! Sami původci reformace skýtají nám v té příčině svědectví výmluvné a neklamné. Nová nauka o ospravedlnění skrze víru samu a popírání ceny dobrých skutků zničila především obětavost, která ve středověku tak veliké věci vykonala zřizováním chudobinců, nemocnic, sirotčinců, škol a velebných chrámův, a přivodila hluboký úpadek života charitativního. Lutherovy nářky do nedostatku obětavosti pro ideální statky životní počínají brzo po jeho vystoupení a stávají se

každým rokem silnějšími a častějšími. „V pa-
pežství,“ praví na př., „byl každý milosrdným a
dobročinným, tu bylo dáváno oběma rukama
radostně a s největší zbožností, nyní však pro
svaté evangelium nikdo nechce dáti ničeho, nýbrž
jen brátí.“ ¹⁾ „Kdybychom toho neměli z almužen
a fundací předků našich, bylo by evangelium ve
městech občany, na venkově šlechtou a sedláky
dávno zničeno a nebyl by ani ubohý predikant
(kazatel) nasycen a napojen.“ ²⁾

Zmatky náboženské z vystoupení Lutherova
vzniklé vedly dále k obecnému a rychlému
úpadku života duševního. University, jež
ve středověku tolik kvetly, upadly v málo letech
s rychlostí rovněž tak politování hodnou jako
obdivuhodnou. Místo vážného studia a práce na-
stoupily u studentův a také u učitelů nábožen-
ské boje a spory. Luther, podrážděn odsouzením
své nauky od universit, nazval je pelechy vrahův
a synagogami zkázy a prohlásil: „Vysoké školy
zasloužily by, aby všechny obráceny byly v prach;
nic pekelnějšího a ďábelštějšího nepřišlo na zemi
od počátku světa a také nepřijde.“ ³⁾

Mnozí z nových kazatelů horlili proti všemu
vědeckému vzdělání jako pohanské marnosti.
Již r. 1524 počíná spustnutí universit v Erfurtě,
ve Vittenberku, v Basileji, v Heidelberku atd.,
do něhož si humanisté típce stěžují. Obchod

¹⁾ Werke 13. 23.

²⁾ Werke 14. 389.

³⁾ Werke 7. 63.

s knihami upádal, poněvadž šířena byla jen literatura polemická.

Podobný osud měly školy obecné, v nichž v dobách papežství dle názoru Lutherova ďábel rozestřel síť, že bylo nemožno, aby mu chlapec mohl uniknouti bez zvláštního zázraku božího.“ Roku 1524 naříká: „Zdá se mi, věci spějí tam, že oba, učitel a kazatel, musejí zaniknouti a k řemeslu se obrátiti nebo k něčemu jinému, aby unikli hladu“, a opět v témže roce: „Všude nyní upadají školy.“

Ještě horší byly však spousty „nového evangelia“ na poli ctnosti a zbožnosti. Nářky Lutherovy a jeho vrstevníků neponechávají nás o tom v nejmenší pochybnosti. Tak stěžuje si Erasmus,¹⁾ že „vidí pod pláštěm evangelia vyrůstati nové, pusté, nestoudné a nevázané pokolení, takové, že i Lutherovi samému musí býti nesnesitelným.“

S ním souhlasí Melancton, jeden z předních podporovatelů novoty: „Právem, Erasme, stěžuješ si do mravů těch, kdož nyní evangelium uznávají. V době našich předků nebylo takového hýření, jak se nyní vždy více šíří. Smilstvo a nevázanost rostou denně.“²⁾ Luther pak sám doznává: „Čím déle se evangelium káže, tím hůře je. Denně nabýváme zkušenosti, že nyní lidé za evangelia větší a tvrdší chovají nenávisť a závist, horší jsou v lakocení a v hrabivosti, než před tím za papežství. Neboť svévole ve

¹⁾ Epp. I. XVIII. p. 593.

²⁾ Melanct. Evangel. Dom. 1552. Opp. III, p. 110.

všech stavech s různými nepravostmi, hříchy a hanbami je dnes mnohem větší než před tím, kdy lidé, a zvláště obecný lid byl poněkud přece v bázni a na uzdě držán.“¹⁾

*   *

Takové je ovoce, jež reformace přinesla. Než obraťme již zraky své k Římu a k papežství.

Jakkoli nelze upříti, že reformace církvi bolestné zasadila rány, přece slavila církev v boji s touto nepřátelskou mocí opět vítězství. Církev netoliko vydržela útok protestantismu, nýbrž obnovila se za tohoto boje a stála tu před zraky udiveného světa omlazena. Proti liché reformaci byla postavena reformace pravá. Opět ukázala se vnitřní životní síla papežství, nad čímž pozdější protestanté ne vždy svůj obdiv potlačití dovedli; o čemž veliký Macaulay se vyslovil: „Církev katolická bude ještě v síle nezlomené trvati, když snad některý cestující z Nového Seelandu v širé poušti se posadí na zlomený oblouk londýnského mostu, aby kreslil zříceniny chrámu sv. Pavla.“²⁾

Odkud přišla tato pomoc? Kalvín řekl kdysi: „Bůh postavil trůn svého náboženství do středu světa a daroval mu vrchní hlavu, kamž všichni zrak svůj musejí obracet, aby lépe v jednotě zůstali.“³⁾ K této jednotě, k Římu pohlíželi všichni katolíci toužebně, k oné svaté

¹⁾ Kirchenpostille Walch XII. 2120.

²⁾ Crit. and hist. essays IV. p. 99.

³⁾ Calv. Institutiones VI § 11.

hoře, odkud také pomoc přišla. Neboť neviditelný ochránce náboženství vzbudil sice také jinde výborné muže k pravé činnosti reformní — uvnitř, ne mimo svou církev, — ukazoval však zároveň vždy, že kdo buduje a staví mimo jednotu, marnou práci koná, a že rozptýlené snahy jednotlivců dosahují teprve plné síly v ohnisku: v papeži Kristus mluvil skrze Petra.

Podceňování následků reformace, politické zápletky, odpor a činnost nepřátelská korunovaných hlav, lidská slabost, ukrytá pod tiarou a rouchem pastýřským, ochromovaly sice na počátku tak kýženou horlivost v boji proti denně rostoucímu odpadu, než brzo započalo veliké katolické hnutí mocným způsobem se probouzeti, aby povznesena byla církev k starému lesku a dřívějšímu květu.

Již Hadrian VI. (1521—1523) počal vážně pomýšleti na pravou reformu církve; provéstí ji zabránila mu však předčasná smrt. V jeho šlépěje vstoupil později Pavel III. (1534—1549) a Marcell II. († 1555), jenž byl rovněž mužem, který vynikající přinášel vlastnosti na trůn papežský. Jen volba papeže, jakým byl Pavel IV. (1555—1559), před tím kardinál Petr Caraffa, zakladatel řádu Theatinů, mohla zmírniti bolest církve nad brzkou smrtí Marcella Cerviniho. „Slibujeme a přísaháme,“ pravil Pavel IV., že chceme v pravdě o to se starati, aby reforma celé církve a římského dvora započala.“ Skutečně také neuplynulo dne, kde by nebyl energický, přísný a žárem horlivosti planoucí papež učinil

opatření toho neb onoho k obnově původní čistoty církve. Z mnohých jeho opatření prosvítají již dekrety obecného sněmu tridentského.

Pius IV. (1559—1565), jeho nástupce, muž, jehož mírná a ušlechtilá povaha vystříbala se chyb, které přílišná horlivost jeho předchůdce způsobila, byl rovněž tak naplněn upřímnou snahou a touhou, aby vinice Páně opět v dřívější své kráse rozkvetla. „Napравíme,“ pravil, „co třeba napravit. Také v naší vlastní osobě a v našich vlastních záležitostech. Máme-li co jiného na mysli, než Bobu sloužit, ať nás trestá.“ Girolamo Soranzo, jenž nenáleží k straně papežově, praví, „že Jeho Svatost ukazovala všecku onu horlivost, kterou od takového velepastýře bylo lze očekávati.“ Poslanec benátský byl dojat, když slyšel papeže na lůžku ležícího naříkati: „Vůle naše je dobrá, stojíme však sami.“

*   *

Největším dílem papežů tehdy vládnoucích je svolání všeobecného sněmu tridentského (1545—1563). Od Pavla III. již svolán, uskutečnil se sněm, toto mistrovské dílo katolické jednoty, přes odpor lidu a knížat, meče a moru, planoucí vášně a chladné lhostejnosti za Pia IV. Byla to velká odměna za velikou práci. Shromáždění četných knížat církevních, přispěchavších na hlas náměstka Kristova ze všech zemí, aby pracovali o blahu celého světa křesťanského, velkolepý, harmonický celek nauky, pravidelné rozčlenění dogmat v kanony, kde

každý řádek vznešenou pravdu obsahuje, každé slovo nejvyšší význam má; to všecko bude tu po všecky doby vznešeným pomníkem křesťanství.

Rovněž tak důležitou pro křesťanskou civilisaci je zásada, kterou Řím uplatnil na sněmu tridentském.

Svobodné bádání, žádná zavazná církevní autorita ve věcech víry, žádná neomylnost papežská, sněmu nebo církve — hle, toť okouzlující strom poznání, jehož lákavé ovoce tak mnozí žádostivě trhali a proto zemřeli. Či je výraz tento upřilišený? Neobsahuje v sobě zásada svobodného bádání, pojatá ve smyslu protestantském, zničení každé náboženské společnosti, zárodek smrti pro civilisaci křesťanskou? Alespoň rozumíme-li civilisací křesťanskou onu civilisaci, jež spočívá na všeobecném a dokonalém rozšíření pravdy od Ježíše Krista zjevené.

Představme si křesťanský svět vyzbrojený jen zásadou reformace, že každý sám má rozhodovati o své víře, a že každý má z Písma sám čerpati osvětlení a sílu. Představme si Řeky a Římany, Germány a Peršany, volného obyvatele amerických lesův a Indiána zemí tropických v jejich době přechodné z hrubosti a pověry ku vznešenému náboženství Ukřižovaného. Mohli bychom za to míti, že všichni tito národové, — byť i byli dostatečně připraveni, aby svaté knihy mohli správně čísti, — věrně se přidržující zásady protestantské a na ní dále budující, byli by dospěli k poznání pravdy? Mohli bychom i při většině vzdělaných Evropanů tolik vědomostí

a porozumění předpokládati, že by byli s to, aby vědecko-kritickým bádání se samostatně přesvědčili, zdali Písmo sv. od Boha pochází, zda se neporušené zachovalo a věrně je z původního textu hebrejského a řeckého přeloženo a v něm dogmata křesťanská obsažena jsou? Pak teprve bylo by lze povznést se na perutích k slunečnímu jasů věčných pravd, ač nebyla-li by tomu překážkou temnota Písma sv., nedostatečnost rozumu a lichotící hlas vášní, jež tak ochotně, co je lehčí, za pravé a dobré označují. Máme při tom vždy na mysli pevné přidržování se zásady reformace a chceme tím dokázati, že náboženství, jehož hlavní zásada je lichou, nemůže činiti nároků na nepodmíněnou naši důvěru.

Je to proto rozumno ještě doufati, že z tisíců biblí kolkolem rozšířených vznikne mocné a cti-hodné křesťanství?

Než dosti! Máme svědkem dějiny tři století. Hned za života prvních reformátorů, Luthera a Kalvína, mělo odstranění autority ve věcech víry v zápětí nesčetné spory. Luther sám píše Zvingliovi, že bude-li svět ještě déle trvati, bude třeba vrátiti se k sněmům, aby jakás jednotu ve víře byla zachována. Později skládána různá protestantská vyznání víry, čímž vlastně již opuštěna byla zásada volného bádání. Však ani tato vyznání víry neměla dalekosáhlejšího úspěchu, a tak rozštěpení šířilo se vždy více, a potomstvo vidělo protestantismus vrhati se z propasti pochybnosti do propasti, ano až do hrozné hloubky nevěry.

Luther zavrhl církev, Socinus Krista, a co všecko nezavrhne dnešní protestantismus?

Víra protestantská spěje za našich dob, zvláště ve vrstvách vyšších, s rychlostí šílenou k rozvratu a zániku a bible je na kusy roztrhána. Zavrhují se netoliko jednotlivá dogmata, před kterými se ještě Luther zastavil, nýbrž popírá se již i božský původ křesťanství, ano jsou sekty, které již vůbec žádné víry nemají. A při tom není prostředku, jenž by tento rozvat zastaviti mohl, neboť je dán se základem protestantismu, se zavržením neomylné autority ve víře.

Již učený biskup francouzský Bossuet († 1704) napsal ode všech obdivované pojednání „O proměnách církve protestantské“, a kdo v našich dnech žije a pozoruje bezpočetné sekty protestantské, které zejména v Americe stále ještě se množí, táže se mimoděk: Byl to věčný démant pravdy?

Zkoumejme nyní také zásadu na církevním sněmu tridentském uplatněnou a od papeže schválenou. Dle této zásady je tu ještě církev učící jako autorita. Moc od ní vycházející nesnižuje člověka, poněvadž spočívá na právu dobře odůvodněném a od lidského rozumu jen žádá, aby se podrobil rozumu božskému. Moc tato nezavrhne Písma sv., poněvadž právě Písmo svaté poukazuje na církev jakožto jeho vykladatelku a tlumočnici. Moc tato nezavrhne vyšší milosti, poněvadž jediné nadpřirozená pomoc Boží dovršuje, co rozumným přesvědčením bylo při-

praveno, poněvadž dar víry vede nás k oltáři chrámu, k jehož nádvoří nás rozum přivedl.

Důkazy pro božský původ této autority byly přesvědčivě a obsažně podány od jiných. Naším úkolem je tu obě zásady, jak historicky se jeví v protestantismu a katolicismu, přesně a nestranně osvětliti a vyložiti. Pozorujeme-li katolickou zásadu samu o sobě, vidíme, že zásada tato nad veškeru pochybu skýtá prospěch přilohodnosti k rozšíření neporušeného křesťanství, jako se ukázala zásada protestantská úplně nedostatečnou. Ceho by se dostalo vlastním bádáním jednotlivcům teprve po mnohých letech a pak ještě s mnohým bludem spojeno, to stává se všem snadno přístupným, žije-li takřka dále Kristus na zemi v neomylné autoritě učící, prostého a ochotného, jak to Kristus kdysi se Samaritánkou učinil, v mírnosti poučuje, nebo vzdorujícího a zbloudilého k návratu nutě, jak se stalo Šavlovi na cestě do Damašku. Co sněm jerusalemský učinil před 15 sty lety, utvořiv slavným nálezem pouto jednoty pro první křesťanství, to učinil také nyní sněm tridentský. Po odpadu millionů stal se korouhví, kolem níž se seskupili věrní bojovníci k společnému a mohutnému postupu v budoucnosti.

Vskutku šlo upevnění staré víry ruku v ruce se značným polepšením mravů. Jiní zákonodárci přemýšleli často celé noci o tom, aby našli oporu k mravnímu povznesení lidu svého, než takováto opora nescházela nikdy zákonodárci katolického křesťanstva. Zásady čisté mravo-

uky, o nichž Plato a Seneka často zvláštní měli názory, byly vždy Římem nezlomně zachovávány, třebaš i zachování oněch předpisův u jednotlivých členů církve často bylo nedostatečné. Reformace, byť i sebe prudčeji tepala zlořády u katolíků, nedovedla ničeho uvéstí proti jejich zásadám, aspoň nechceme-li útoky na coelibát, půst a úctu obrazů spíše považovati za velké zmatení pojmů, než za odůvodněné útoky.

Dále působilo zajisté katolické pojetí hříchu dědičného mnohem blahodárněji na všechny věřící, než protestantské. Popře-li se, že v nitru našem je velký rozpor mezi vyšší náklonností, která k nebi směřuje, a druhou náklonností, která člověka k zemi a k hmotě strhuje, pomíjí se tím význačný činitel při našem jednání. Tvrdí-li se však s druhé strany, že hřích dědičný přirozenost lidskou tak zničil, že vyšší síly duše úplně zmizely, tak že člověk je bezmocným ke všemu dobrému, ochromuje se tím nejušlechtlejší snaha, ježto se tím ničí ono vznešené sebevědomí, že člověk s milostí Boží může a chce konati dobré. Vystřihaje se obou těchto krajností učil Řím, že člověk klesl, nebyl však úplně zlomen, že jeho přirozenost byla sice hříchem dědičným seslabena, nebyla však přece úplně o život oloupena. I po hříchu dědičném zůstává člověku svobodná vůle a schopnost k dobrému. Proti nevěře přidržel se papež pevně toho, že vyšší milost boží je nutna k dosažení nebeského cíle, a proto že je obcování a společenství s Vykupitelem modlitbou o milost

prosící jednou z našich hlavních povinností; a že s druhé strany svobodná vůle člověka jej za všechny činy jeho zodpovědným činí, tak že vážka v rukou soudce věčného k věčné blaženosti se přikloní ne pouze jen skrze víru, nýbrž skrze víru, k níž se druží dobré skutky.

Řím bojoval vždy také za nerozdrobený celek křesťanských institucí a obyčejů, kterým náboženství katolické hluboko zastihuje náboženství protestantské, jež, jak praví G ö t h e, málo má plnosti. Úzké společenství mezi všemi údy církve, bratrské pouto, které spojuje bojující církve na zemi s trpící v očištění a s vítěznou v nebeském ráji; vznešená harmonie 7 svátostí, jež od kolébky až ke hrobu žádnou vyšší potřebu života nenechávají neukojenou: to vše byly prameny, jež skýtaly síly žítí dle zákona mravního, jehož čistoty Řím po století hájil proti národům změkčilým nebo hrubým, jehož trvání zajištěno bylo naukou o svobodné vůli, která Bohu účet klásti musí.

Z takovýchto zásad vycházejíce byly nálezy tridentské k nápravě kázně zavedeny. Postavení biskupů k stádcům, připuštění a výchování k úřadu kněžskému, udílení církevních důstojností a obročí, mravy kleru světského a řeholního, vyučování laiků, mírné používání církevních trestů, studium Písma sv., to vše bylo četnými nařízeními, vztahujícími se na mnohé užitečné jednotlivosti, pokud možno, stanoveno, aby světlo pravé ctnosti znovu zářilo a svatost kvetla jak

v chatrčích chudasů, tak v nádherných komnatách Vatikánu.

Pius IV. potvrdil r. 1564 tyto nálezy různými bullami a zrušil všechny privileje, které jejich provedení byly na překážku. Pius V. a řada výborných papežů, kteří jsou ke chloubě netoliko církvi katolické, nýbrž celému lidstvu, — přivodí po tak mnohých bouřích klid, po tak velkém zpuštění a zeslabení mladistvou krásu a nové síly církvi a budou pokračovati a dokončí velké hnutí, které sněmem tridentským započalo.

*   *

Zda-li kdy vysoce postaveným osobám na mysl přišlo o tom přemýšletí, jak mocně jejich příklad na chování jejich poddaných působí, kdo může to rozhodnouti; než o jednom, o Michaelevi Ghisleriovi, tak slavném a svatém papeži Piu V. (1566—1572), víme, že byl touto myšlenkou naskrze proniknut. „Kdo chce vládnouti, musí počítati u sebe sama,“ bylo jeho heslem a každý, kdo jej znal, musil doznati, že slovo toto nebylo prázdnou frásí nebo marnivou chloubou. Již v den povýšení svého na stolec papežský ukázal to tím, že opomenul značné obnosy promrhati v neužitečném lesku, nýbrž peníze raději určil pro chudé. V paláci papežském zachoval pokoru mnicha a nežil nádherněji nebo pohodlněji než v cele klášterní. Jeho oděv byl nanejvýše prostý, jeho obědy nestály ani jednoho zlatého denně, jeho dvůr souhlasil úplně s prostotou tohoto příkladného života. Postil se velmi

přísně a vstával v noci se svého tvrdého lůžka, aby v chrámě knížete apoštolského přednášel své modlitby. „Lid byl u vytržení, viděl-li jej při průvodě bosého, s hlavou nepokrytou a s obličejem zářícím nestrojenou zbožností, s dlouhým jako sníh bílým vousem; tak svatého papeže, všeobecným bylo přesvědčením, ještě nebylo. Prudkým jsa od přirozenosti, urazil v návalu hněvu někdy druhé; než lítost, kterou nad tím pociťoval, a námaha, kterou si dával, aby urážku opět napravil, byly tak velikými, že býti od něho poněkud hrubě oslovenu, bylo ve veřejném mínění totožným s ujištěním, že se uraženému dostane četných dobrodiní. Přes svoji mimořádnou pokoru neměl tento papež nikdy pokušení maličerné malomyslnosti. Denně prohlížel tento hlavní strůjce skvělého vítězství nad Turky v námořní bitvě u Lepanta r. 1571 seznamy chudých římských; ve dne a v noci pečoval o blaho křesťanstva; ani ubohé sirotě, jejíž ctnost nedostatku propadnouti hrozila, nescházela jeho otcovská podpora.“¹⁾

Slyšme protestanta Leopolda Rankea, popisujícího jiného papeže, Klementa VIII. (1592—1605). „Celou činnost,“ praví historik tento, „kterou se vyznačuje pokolení snažící se z mnohé bídy vybřednouti, přinášel nový papež do svého úřadu. Ráno byla sezení, odpoledne audience; všechny informace byly přijímány a prohlíženy: všechny vyhotovené listiny čteny a

¹⁾ De Falloux, Vie de Pius V.; Ranke, Päpste I. str. 354.

probírány: právní důvody vyhledávány, dřívější případy srovnávány: jednotlivostem vnitřní státní správy, osobním záležitostem věnoval papež neméně účast než evropské politice nebo menším zájmům duchovní moci. Na otázku, na čem papež má asi zalíbení, zněla odpověď: „Na všem nebo na ničem.“

„Při tom nebyl by se papež ve svých duchovních povinnostech dopustil ani nejmenší nedbalosti. Každý večer zpovídal jej Baronius, každého jitra sloužil sám mši sv.: v poledne obědvalo, alespoň v prvních letech, vždy dvanaácte chudých v jedné světnici s ním a na požitky stolu nebylo pomyslení: v pátek a v sobotu byl nad to půst.“

„Ve všech věcech postupoval papež tento se sebevůdomou obezřelostí. Pracoval rád; byl jednou z oněch povah, kterým z práce nová sfla se rodí; nečinil toho však přece náruživě, aniž by svou plíli nepřerušil pravidelným pohybem. Papež byl sice také mnohdy prudkým, trpkým, viděl-li však, že oslovený před velebností papežství mlčel sice, ale snad ve své tváři odpověď a nelibost ukazoval, šel do sebe a hleděl věc opět napravit. Bylo možno viděti, že se snažil jednati s mnohou horlivostí pro čest boží a pro obecné blaho.“¹⁾

Skizzy obou těchto papežů znázorňují nám poněkud stav papežského dvora v druhé polovici století 16. Pavel IV., Řehoř XIII., Sixtus V. byli všichni velepastýři, jejichž neúnavné snahy,

¹⁾ R a n k e, Päpste II, str. 232.

z vnitřního přesvědčení a svaté horlivosti vzniklé, v jasném světle ukazovaly, jak veliké povahy byly povolávány k nejvyšší důstojnosti církevní. „K dobru církve přispívá to velmi,“ praví Ranke se spisovatelem, jenž psal na konci století 16., „že několik papežů za sebou bylo života bezúhonného; také všichni ostatní stali se tím lepšími nebo aspoň zdálo se tak. Kardinálové a preláti účastní se pilně mše sv.: jejich domácnost snažila se vystříhati se všeho, co by mohlo býti pohoršlivým: celé město upustilo od staré bezohlednosti; v mravech a způsobu života je o mnoho křesťanštější, než dříve.“¹⁾

Než budeme dále vyličovati opravu mravů v církvi, třeba ještě na jednu věc upozorniti. Mluvili jsme dosud o třech prostředcích, kterých použila svatá stolice k zachování a rozkvětu křesťanstva, totiž: o jasném výkladu křesťanských dogmat na sněmu tridentském; o vydání četných obsažných zákonů mravních a církevních nařízení na témže koncilu; konečně o výborném příkladu od papežů daném.

Byl však ještě čtvrtý prostředek a prostředkem tímto bylo moudré a užitečné použití četných sil, které tehdy v církvi ke každému dobrému podniku pohotově byly. K tomu náleželi především vynikající světci, kteří k obraně náboženství byli probuzeni, hrdinové větší, než jací kdy pod řeckým nebem žili. Tu působili ve Španělsku sv. Teresie, vznešená, jako královna, láskyplná jako matka, duše zářící jasností a

¹⁾ Tie polo u Rankea. Bd. I., str. 504.

krásou slunce andalusského; Don Inigo, Lopez de Recalde, známý jako sv. Ignác z Loyoly, muž, který s plamennou povahou dob rytířských dovedl spojovati tak veliký klid a sebevládu, že jeho geniální duch zplodil jednak mistrovské dílo organisace, řád jezuitský a že by byl s druhé strany zůstal klidným, kdyby byl ideál jeho života — tovaryšstvo Ježíšovo — muselo zaniknouti. V Itálii povstal neúnavný reformátor Karel Borromejský, v němž se zdál znovu ožítí svatý Ambrož na biskupském stolci milánském, pastýř plný zmužilosti a sebezáporu, jenž se rovněž tak málo dal odstrašiti mečem odůvodněné a přikázané přísnosti, jako nakažlivou nemocí od své vše přemáhající lásky a tím tak blahodárný vliv na stádce sobě svěřené vykonával, že Gabriel Paleotto, vida mravní zdokonalení Milánu, volal: „Obdivuji se tvojí svatosti a bázni boží; druhý Jerusalemem spatřuji v tobě!“ Vedle sv. Karla Borromejského pozvedl se sv. Filip z Neri, pod veselým a nepatrným zevnějškem skrýváje duši, příliš velikou, aby jen o vlas upustil od vznešené snahy své, příliš láskyplnou, aby někým ze svých spolubližních pohrdal. Do všech zemí rozšířil se pak s neobyčejnou rychlostí řád jezuitský se svými světci a učiteli a jeho kněží působili ve všech dílech světa.

Sám a ojedinele byl by snad veliký papež jen málo vykonal; než ve spolku s tak mnohými vynikajícími muži mohl Řím zázraky činiti.

Věčnému městu prospěly nejdříve blahodárné účinky velikého hnutí katolického, jehož

Sv. Ignác z Loyoly.

střediskem byl papež. Roku 1576 psal již Tiepolo: „Lze tvrditi, že Řím ve věcech náboženských není více dalek od dokonalosti, které člověk dosáhnouti může.“ Roku 1585 započal Sixtus V. rozhodný boj proti banditství, právě to rakovině církevního státu, s tak velkou energií a nezlomnou vůlí, že poslední náčelníci Montebrandano a Arara již r. 1586 padli. Nyní mohli zbožný poutník a státník, umělec a kněz v pokoji a bez bázně cestu do Říma nastoupiti.¹⁾

Katolické duchovenstvo rozpomenulo se všude znovu na svoje vznešené poslání. Jak u vyššího, tak u nižšího kleru působil vzájemný vliv blahodárně. Jako příroda ustavičným horkem a suchem zvadlá a prachem pokrytá po občerstvujícím dešti opět u veškeré síle a kráse oživuje, tak ukazovaly se také zde všude čerstvé květy a plody upřímné ctnosti a šířila se na všechny strany vůně neúnavné horlivosti a účinné lásky. Na papežském dvoře setkáváme se s vynikajícími muži. Svatý Karel Borromejský, neúnavný reformátor kleru nižšího a praelatů, učený Bellarmin a Baronius nosili purpur. Sv. Filip z Neri, třebaš odmítl klobouk kardinálský, zůstal proto nicméně přece důvěrným přítelem papeže Klementa VIII.

Ranke, protestantský dějepisec papežů po reformaci, praví o dvoře papežském, že záležel nad veškeru pochybnost z výborných lidí, a když byl celou řadu takovýchto mužů z okolí Sixta V. vyjmenoval, pokračuje: „Dle příkladu kardinálů

¹⁾ Ranke, Päpste I., str. 454.

utvořila se také ostatní praelatura, jež jim v kongregacích po boku stála.“¹⁾ Pastýřská berla byla nejhodnějším mužům svěřována a zlořády s kořenem odstraňovány. Více než 10 kongregací kardinálských ustanovil papež, které jej při pronikavých opravách podporovati musely. Ani breviř a missál neušly bdělému oku vrchního pastýře. Papežští nunciové působili ve všech zemích, aby obnovili katolického ducha. Vynikal-li biskup některé diecese zvláštními vlastnostmi, přičiňoval se Řím, aby jej co možná nejdéle udržel na jeho místě. Dominikán Bartoloměj de Martyribus, týž, jenž na sněmu tridentském prohlásil: „*Illustrissimi cardinales egent illustrissima reformatione*“ (slovutní kardinálové potřebují především reformy), namáhal se marně u Pia IV. a u Pia V. prosbami a námitkami, aby byl zbaven svého úřadu biskupského. Řehoř XIII. sestavil si seznamy ctihodných mužů ze všech zemí, tak že byl vždy poučen, byla-li řeč o volbě nového biskupa.

Zatím probudila se a ožila také v starších řádech náboženských ochladlá horlivost. Benediktini, Františkáni, Karmeliti, Dominikáni navrátili se na cestu, se které více nebo méně se odchýlili. Kde dlouho byl vytlačen tichý mír, svatá modlitba a nepřerušené studium, světsky hlučnými vyraženými, tam zazníval nyní opět chorový zpěv, ze srdcí svatě smýšlejících klenbami radostně se ozývající, a zablouhal se

¹⁾ Ranke I., str. 506.

řeholník přemýšlející, hlavu o ruku maje opřenou, do učených úvah. Stříbrný zvon klášterní, tak dlouho už neslyšený, volal ráno a večer rolníka k vroucí modlitbě. Ve zdích klášterních nalézal chudás bohatou almužnu a blahovolnou srdečnost, učenec vzácné poklady a bohaté prameny vědy, pocestný pohostinného přijetí a přátelského pohostění, jinoch zdvořilého moudrého, láskyplného starce, u něhož nabýval vyznáním svých četných poblouzení pokoje pro duši vášněmi pobouřenou, hluboce zraněnou.

Těmito obrozenými řády ve spolku s kněžstvem světským a rozličnými náboženskými společnostmi, nabýval katolicismus všude půdy. Až tam, kde švycarský pastýř vysoko na Alpách svoje stádce pase, potkáváme se s kapucínem, mužem lidu v pravém slova smyslu. Jesuity nalézáme od Krakova až ke Kolínu, od Lombardska až k Andalusii při veřejných disputacích a v kollejiích, kterak kází a knihy píší. Postupem jednoho století nabylo katolické náboženství znova vrchu ve Francii, v Bavorsku, v Uhrách, v Rakousku, v zemích českých, v Polsku a v jiných zemích, kde boj byl na pováženou, ano téměř ve prospěch protestantů byl by býval rozhodnut. „Před krátkou ještě dobou,“ psal papežský vyslanec již roku 1598 v příčině Polska, „zdálo se, že blud vytlačí katolicismus: nyní nese katolicismus blud ke hrobu.“

*   *

Než nestačí hnutí katolické pozorovati pouze v úzkých hranicích Evropy. Syn Boží

pravil: „Jděte do veškerého světa!“ a od století ke století pracovalo papežství, aby věrně plnilo toto poslání. Pomíjíme snah vynaložených na znovuspojení církve řecké, ačkoli nebyly nepatrný od založení řecké kolleje Řehořem XIII. r. 1581, známé jako kolébky veliké ctnosti a učenosti. Skvěleji šíří víra katolická v zemích nově objevených podnikavými plavci portugalskými a španělskými na konci století 15. Eugen IV., Mikuláš V., Kalixtus III. pečovali jako praví nástupci apoštolův ihned o věrozvěsty v krajinách afrických, ano i jinak nehodný Alexander VI. nezapomínal nikterak po objevení Ameriky, že nosí klíče království nebeského, aby všem lidem otvíral brány k životu. Za vítězi kráčí víra katolická za oceán, nebojí se ani pouště, ani moře, ani bouře, ani muk, ani horka, ani zimy, ani hladu, ani meče. Vznáší se nad každým člunem, jenž pluje na nové cesty výzkumné, vstupuje na nehostinná pobřeží, kde ještě nikdo nepřistál. S hor sestoupiv, naslouchá Indián nábožně, jak k němu zaznívají křesťanské zpěvy přes vody Paraguaye. Obyvatel Kanady opouštěje své honitby, naslouchá zvědavě, hledí s uctivou bázní vzhůru, lpí konečně s oddanou láskou na dobrém cizinci, knězi, s kterým se v hluboké temnotě svých lesů setkal. Vážný bramín získáván je učeností pro Krista, chudý, pohrdaný a ubohý paria indický dobrotou kněze. Číňan koná s evropským jesuitou hvězdářské výpočty a stává se posléze křesťanem.

Na počátku roku 1600 čítala Amerika pět arcibiskupství, 27 biskupství, 400 klášterů, bez-

četné farnosti. V okolí Goie, v horách Kočínských a u mysu Komorin v Přední Indii čítalo se již r. 1565 na 300.000 nově obrácených křesťanů. Sv. Ludvík Bertrand získal si jména apoštola nového světa, zatím co sv. František Xaverský, největší věrozvěst oněch dob, až do Japonska pronikl. Roku 1516 byly zřízeny v 5 provinciích říše čínské křesťanské chrámy. Japan měl r. 1579 na 300.000 křesťanů. Pater Valignano († 1606) zbudoval 300 chrámův a 30 jezuitských residencí. „Nesmírná, svět obsahující činnost!“, volá tu dějepisec Ranke, „která zároveň proniká do And a do Alp, do Tibeta a do Skandinavie posílá své zvědy, svoje průkopníky.“¹⁾

Skutečně síla, s jakouž se církev katolická rozšiřuje, vzbuzuje pozornost jinověrců. Řecký patriarcha sedí nečinně ve žlutnoucí a usychající vinici obce, od kořene jednoty oddělené; od hrobu Lutherova rozcházejí se jeho žáci jako při babylonském zmatení jazyků. Řím jen žije mocně, plodně; od tisíců věrných synů všech národův papež římský je jako náměstek Kristův ctěn a milován. Katolicismus kvete všude, a netoliko jen věrou, nýbrž láskou a jejími skutky.

Ne jakoby všichni katolíci náhle a beze všeho dalšího v samé výborné vzory byli proměněni. Rozdílem národní povahy, vychováním a tisíci jinými okolnostmi, které vedle náboženství na rozvoj člověka mají vliv nepopiratelný, může se i státi, že některý národ nekatolický v mnohé příčině předčí národ katolický, zvláště poněvadž

¹⁾ Die Päpste II, 496.

základní zásady mravnosti, jsoucnost jednoho Boha, nesmrtelnost duše, božství Ježíše Krista, i mimo církev jsou věřeny. Nechceme zde řádných protestantův odsuzovati, jako nechceme katolíků svatořečiti, abychom se nepodobali sobeckým, nehodným dobrodruhům, kteří se v novém světě honili za zlatem a požitkem na úkor všeliké spravedlnosti a lidskosti. V pravdě marně hledá se v katolických spisech a naukách velebení nebo ospravedlnění, nechci říci takovýchto zločinů, nýbrž vůbec nejmenšího provinění proti zákonu mravnímu.

Než by i mnozí se odchylovali od ryzí vznešené mravouky církve, jak mnozí jiní zvelebovali ji svými činy! Věrozvěsti především, kteří často se zřekli skvělého postavení, aby v nekonečných strádáních a jako kdysi apoštol Pavel pronásledováni, hlásali jméno Ježíšovo pohanům; vynikající pak biskupové a kněží, zda nejsou ozdobami ctnosti, hodnými, aby byli zapísáni zlatým písmem nevyhladitelně do srdcí nejušlechtilejších dítek lidských?

Takových mužů bylo mnoho. Jen sta a sta kněží z různých řádů: františkánského, jesuitského, dominikánského, činných v četných missích, skýtá pro to jasný důkaz. Jaké vznešené divadlo bylo to zajisté pro cizí národy viděti tak mnohé muže, kteří zřikajíce se radostí manželských a otcovských, vzdáleni své vlasti a rodného domu, ohroženi nesčetnými nebezpečnostmi a krutým pronásledováním, s nuzným nuzní, s kajícím přísnému umrtvování podrobeni, všechněm všecko

Benedikt XIV. vysílá missionáře k pohanům.

se stali, aby všechny pro Krista získali. Španěl Alfons Navarrette zpečetil v Japonsku tvrdé zajetí potupnou smrtí. Nedaleko Číny na pusté hoře zemřel František Xaverský v chudé, osamělé chatrči. Kdyby bylo náboženství Xaveriovo náboženstvím naším,“ pravili protestanté, „museli bychom jej ctít jako druhého Pavla.“

Tito duchovní byli také přáteli lidu: lid měl v nich ochránce svých práv. Čtyřikrát ujímal se šlechtitný dominikán Las Casas na španělském dvoře věci Indiánů. Když viděl, že námahy jeho nemají úspěchu, složil mitru biskupskou a napsal ve své klášterní celli ve Valladolidě dvě díla, jedno o „Zničení Indiánů Španěly“, druhé „O tyranii Španělů v Indii“. Tyto spisy věnoval králi Filipovi II. Protestant Robertson praví více všeobecně: „Pro Indiána byli španělští missionáři posly míru a usilovali vždy o to, aby utlačovateli vymkli železnou hůl z ruky. Za vše, co zmírnilo osud původních obyvatel Ameriky, děkovali tito mocnému jejich prostřednictvím. Indiáni považovali duchovní, řeholní i světské, v španělských osadách, za svoje přirozené obhájce a k nim se utíkali v utiskováních a násilnostech, kterých zakoušeti museli.“

Vynasnažoval-li se Řím věrnými vyslanci, totiž missionáři a nezřídka i bezprostředně dekrety vydanými, osvoboditi ubohé potlačované domorodce, — obracel papež neméně svoji pozornost na jiné národy, které ještě úpěly pod potupnou vládou. Tisícové byli ještě pohřšzeni v pohanství; u nich přáli si velekněží šířiti

jméno Kristovo, aby němému, bezmocnému fetiši lidské oběti nebyly více přinášeny, nýbrž aby všichni znali a milovali živého Tvůrce, v jehož pravé účtě každá rozumná bytost nalézá štěstí a pokoje; jehož účta svým vlivem na vnímavou mysl rozkvétati dává čistotě, spravedlnosti a lásce. Náměstkové Kristovi také tam vždy s úspěchem se setkávali, kde jim bylo popřáno bez překážky rozdělovati poklady církve, pocházející z víry, naděje a lásky. Často byly sice nejhorlivější námahy křesťanské zmařeny pronásledováním, zhoubným vlivem zvrhlých Evropanův, obtížemi podnebí a jiných nepřátelských sil, — kdo by to popíral? Než rovněž tak často vidíme celé zástupy obrácených, ovládaných city velkomyslnými vykonávati nejkrásnější ctnosti. Projdeme jen dějiny katolických missií nebo životopisy nejslavnějších hlasatelův evangelia, a budeme nuceni na každé stránce podivovati se dětinné bázni boží a hrdinné ctnosti oněch křesťanů, kteří byli prodchnuti horlivostí doby apoštolské. Mnohé z těchto věrozvěstův uctívá církev bojující jako mocné přímlyvce u Boha v nebi. Tisícové klesli pod mečem pronásledovatelův a dřímají jako přátelé Nejvyššího v dalekých krajích spánkem míru, ve který pohříženi jejich druhové ve víře a v lásce, Řecka a Říma nejšlechtější synové, v katakombách věčného města den odplaty očekávají.

*

*

*

V Evropě závodili mnozí křesťané o cenu ctnosti a mravní velikosti s křesťany v jiných

dílech světa. Reforma mravů se skutečně zdařila. Vzpomeňme si jen na stav duchovenstva v době reformace a v oněch dnech, když psal sv. František Saleský svoji Bohumilu. Aniž bychom uváděli jména velikých světců, potřebujeme jen pohlednouti na četné ústavy, které za svůj vznik děkují duchu času. Ústavy tyto svědčí nám o pravé křesťanské ctnosti, o víře, pokoře, činnosti a lásce.

Sv. Kamill z Lellis založil r. 1584 dobročinný ústav pro poutníky a chudé nemocné. Jako větev učeného řádu benediktinského vynikli řeholníci sv. Maura, tak zv. Maurini: studium a vyučování bylo jejich účelem. Miani, šlechtic benátský, založil spolek k pěstování literatury a umění mechanických. Od markizy z Monteferrandu pochází kongregace svaté Panny, první, ve které se ženy věnovaly vyučování. S vděčností vzpomínáme na Jana Romillona, jenž zřídil řád k reformě vyučování elementárního; Pierra de Berulla († 1629), jenž dal kněžím oratoria vzpruhu které v několika málo letech děkujeme za četná díla theologická, řečnická a historická, na Josefa Calasanského, jehož mírností tak mnohých chudých ctnost byla ochráněna, jehož bohatá láska rozvoj dobrého sítě v srdcích tak mnohých nuzných dětí podporovala.

Pudila-li křesťanská láska Calasancia uložiti svým bratřím čtvrtý slib bezplatného vyučování chudých dětí, pohnula jinde bezčetné, aby s největším sebezapřením a obdivuhodnou horlivostí

zasvětili život svůj ošetřování nemocných a sirotků. Kdo nejmenoval by zde ihned s nehlubší úctou sv. Vincence z Paula, chudého chlapce, jenž stav se knězem otrokům na galejích vroucí lásku prokazuje, chudé v nejudlehlejších čtvrtích vyhledává a nalezence, které rodiče nemilosrdně zapudili, pln útlocitu na svoje srdce otcovské tiskne? A přece potřásají mnozí rameny nad mladými katolickými ženami, které v chrámech našich ve dne a v noci klečí, aby na první pokyn plny radostného, svatého klidu vyhledaly místa bídy a tam takofka mrhaly skutky lásky. Než, byť i pohlíželo naše století lhostejně a pohrdlivě na ony hrdiny a rekyně kříže, nešťastníci a opuštění nevzdávají jim proto díky méně vroucího. „To,“ pravil Napoleon, mluvě o sestrách sv. Vincence, „to nazývám užitečnými zřízeními. Pohlédte na takové oběti a nemluvte mi o vašich lidumilech, kteří mají plná ústa a nic nekonají.“ „Snad není nic většího na zemi,“ pravil Voltaire,¹⁾ „než oběť krásy a mládí, často také vysokého rodu, přinášena od slabého pohlaví, aby byla ve špitálech zmírněna lidská bída ve všech podobách, ježto pohled je pro lidskou pýchu tak ponižující, útlocit tolik urážeti musí. Národové, kteří se nalézají mimo společenství s Římem, napodobili jen nedokonale tak velkomyšlnou lásku.“

Řím, který, jak jsme již svrchu poznamenal, sněmem tridentským, moudrými zákony mrav-

¹⁾ Essai sur les mœurs.

ními, bezúhonným životem, rozumným použitím sil v církvi, katolické hnutí tolik podporoval, pokračoval ustavičně v díle započatém. Řehoř XIII. (1572—1585) sám zřídil 23 kollejí a použil millionu římských tolarů na výbavu chudých nevěst. Řehoř XV. (1621—1623) daroval církvi r. 1622 velkolepý ústav missijní, tak zv. propagandu, v níž zabývalo se 13 kardinálů řízením missií, a která je nejkrásnějším pomníkem horlivosti papežů pro šíření víry. Jeho nástupce Urban VIII. (1623—1644) spojil s ní o pět let později velkolepý ústav výchovavací pro missionáře všech řečí a národův a trvalá péče následujících papežů vybavila ústav tento takovými důchody a sbírkami, že jim nebylo rovných. Zvláště byla vypravena tiskárna pro tisky v cizích řečech jako sotva která druhá a národopisné museum ústavu mělo sotva soka. Světoznámým je ústav slavností řečí, takovka každoročně se opakujícím potvrzením, že duch apoštolátu, jenž o slavnosti letnic na apoštoly sestoupil, až dosud ještě v nástupci Petrově žije a působí. Innocenc XII. (1689—1691) vykořenil poslední zbytky nepotismu, zrušiv všecky úřady, které až dotud obyčejně připadaly pokrevným příbuzným a přátelům papežů. Kdo si chce, aniž by teprve studoval dlouhý seznam užitečných zřízení, představití, co papežové vykonali, nechť uváží, že rozsáhlá činnost katolické církve ze sálů vatikánských v neochvějně jednotě byla řízena. Kdo pohledem harmonické, neúnavné činnosti církevní uchvácen, rád by zvolal: „Jak krásni jsou tvoji příbytkové,

Hospodine!“, nechť nezapomíná střediska, kde spočívá archa s mannou pravdy a vždy kvetoucím prutem veleknězovým.

*

*

*

Pochopujeme ovšem dobře, že většina nekatolíků nepohlíží na Řím s takovým obdivem. Temné obrazy inkvisice a krvavé vraždy, spáchané v noci bartolomějské visí jako mlha před zrakem jejich, takže jen málo krásy a dokonalosti v papežství spatřují. Neodbytně ukazují na ony krvavé skvrny, kterými tak rádi mnozí pisálkové roucho papežské poskvřňují. Nade všelikou pochybu, krutost zasluhuje našeho nejhlubšího rozhorlení! — než pro některé neodůvodněné výtky chtít zneuznávatí celého papežství v jeho ušlechtilé snaze, nevážiti si vznešené řady velekněží se všemi dobrodiními a velkolepými podniky, poněvadž některý z nich dle špatného příkladu sta jiných světských knížat žil, bylo by lehkomyšlností a svědčilo by o nedostatku mravní vážnosti, která všude, kde setkává se s pravou velkodušností, nezapomíná vzdáti povinnou úctu.

Obyčejně takovýto nespravedlivý soud spočívá daleko více na lichých představách od mládí vštěpovaných, než na zlomyslnosti. Mluví se o inkvisici, aniž se uváží, že jiné doby a jiné tehdejší okolnosti skýtaly tomuto zřízení jiného významu. Stát byl tehdy založen na církvi a odpor proti církvi rovnal se odporu proti státu. Odpad od katolického náboženství šel nezřídka

ruku v ruce s pleněním, vraždou, násilím a převratem celého dosavadního církevního a státního řádu. Nejnebezpečnějšími stali se v té příčině zejména ve století 12. a 13. tak zv. Kathaři (čistí), kteří rychle se rozšířili po celém západě a církev i stát svými bezbožnými naukami v jejich trvání ohrožovali, jak souhlasně doznávají dějepisci. Dollinger na př. praví o nich: „Ony sekty gnostické: Kathaři a Albigenští (jakási odruda Katharů, dle města Albi v jižní Francii zvaná), které vlastně kruté a neuprosné zákonodárství středověké vyvolaly a krvavými válkami potřeny býti musely, byly socialisty a komunisty oné doby. Napadaly manželství, rodinu a majetek. Kdyby byly zvítězily, všeobecný rozvrat, zpětné upadnutí v barbarství a pohanskou nevázanost byly by toho vítězství následkem.“¹⁾ A protestantský dějepisec Lindner píše o nich: „Nauky Katharů byly naskrze povahy podvrtné a s to, aby rozežraly a podvrátily jak církevní, tak i státní a občanský život, poněvadž žádaly co největší se zřeknutí všeho hmotného, a také manželství zavrhovaly jako překážku spásy.“ Ký div, jetliže církev a stát sáhly k obraně a přísnými zákony sektu potlačití se snažily tím, že zřídily zvláštní církevní soud inkvisiční, jehož úkolem bylo vyhledávati a trestati bludaře?

A neméně nebezpečnými jeví se později ve Španělsku židé, zvláště židé jen zdánlivě obrácení na víru křesťanskou. Na oko jsouce

¹⁾ Kirche u. Kirchen. München 1861, str. 51.

křesťany, potají však zůstávající své dřívější víře a svým bývalým souvěrcům věrni, ohrožovali nemalou měrou víru křesťanskou a národnost španělskou. Přes to, že tajně přidržovali se starých obyčejů židovských, dovedli se vplížiti do duchovních hodností, i biskupství, a neméně též do vysokých úřadů světských a sňatky manželskými do rodin šlechtických a zneužívali pak svého vlivu k rozšíření židovství na úkor národních a křesťanských zájmů. Věci dospěly posléze tak daleko, že šlo o bytí nebo nebytí křesťanského Španělska. Když ostřejší provádění starých zákonů proti židům nepomáhalo, rozhodli se král Ferdinand Aragonský a královna Isabella Kastilská se svolením stolice apoštolské r. 1478 zavést na jejich potlačení inkvisici, která zde dostala název inkvisice španělské a se udržela, ovšem se značnými zmírněními a různými změnami až do roku 1820.

Inkvisice konala ovšem skutečný nátlak na vnitřní přesvědčení světskými prostředky, nečinila však toho v tom směru, že by byla chtěla nevěstí nutiti pode jeho Kristovo. Násilné pokřesťanění, jak je někteří vládcové ve středověku prováděli, zavrhovala církev sama a schvalovala jen k šíření evangelia používat duchovních zbraní. Též v samém státě církevním byli na př. židé nuceni poslouchati přednášky křesťanské, nikdy však nebyli tresty nuceni ke křtu. I křest židovských dítek bez svolení rodičů byl považován za zakázaný, leč by snad bylo bývalo dítě od rodičů opuštěno, nebo již u věku, že jeho vlastní

rozhodnutí mohlo býti považováno za směrodatné. Ovšem vykonávala církev jakýsi nátlak na svoje vlastní příslušníky, aby je v katolické víře udržela, a to netoliko jen duchovními, nýbrž i světskými prostředky. Bludař byl opětovně vyzván k odvolání, a pouze zůstal-li v bludu zatvrzelým, byl smrtí trestán. Církev byla při tom vedena přesvědčením, že víra katolická je jediné pravou věrou, že není důvodů, které by jí mohly skutečně otřásti, a že má každý katolík milost, aby uchoval víru svou proti všem pokušením; jeho vlastní vinou že je to, pozbude-li jí přece. Dle toho nemohlo vnitřní přesvědčení, nýbrž jen vzdor a tvrdošijnost bludaře udržovati v jeho bludu. K odvolání jej donutiti, nebylo tudíž jeho svědomí poutati, nýbrž pouze zlomiti jeho vzdor. A byl-li k smrti odsouzen, byl tento trest považován za zasloužený jednak těžkým proviněním na věci nejsvětější, jednak měl býti svět současný zničením bludaře uchován před svedením. Inkvisice nebyla tehdejší době potlačováním svobodného života duševního, nýbrž pevnou záštitou nejsvětějších duševních statků.

Kromě toho nesmíme zapomínati, že to byli opět papežové, kteří výstřelky, jež se tu a tam při inkvisici, a zejména při inkvisici španělské, objevovaly, hleděli odstraniti. Od Sixta IV. až do Innocence XII. (1471—1691) trval boj proti přehmatům španělských inkvisorů. Llorente, který zajisté nenáleží k přátelům Říma, vypočítává dvanácte různých prostředků, od Říma ke krocení zvůle a přísnosti španělské použitých.

Věc došla tak daleko, že vyslanci vzájemně byli uvězněni, a že papež vyslovil klatbu nad některými tvrdošíjnými inkvisitory.

S nemenším rozhorlením bývá často Řím v záležitosti Galileiově obviňován z krutosti. Galilei, jak známo, vystoupil s naukou, že země točí se kolem slunce, kdežto až dotud všeobecně za to se mělo, že země stojí a slunce se kolem ní točí. Poněvadž nebyl tehdy ještě s to, aby theorii svou přesně vědecky odůvodnil a všechny námitky proti ní vyvrátil, žádala od něho kongregace Indexu, aby nauku svou odvolal, a to tím více, poněvadž Galilei neodporoval pokušení, přenést otázku na pole theologické, a začal Písmo sv. ve svém smyslu vykládati. Galilei odvolal svou nauku, načež za pobyt vykázán mu byl letohrádek Arcetri nedaleko Florencie. Ze pobyt tento nebyl vlastním vězením, a že vůbec s ním při processu bylo jednáno mírně, uznal sám učenec. P. Renierimu psal, že si ho papež Urban VIII. (1623—1644) velmi váží. Trest nade mnou pronesený záleží v zákazu mého „Dialogu“. Po pětíměsíčním pobytu v Římě byl mi ušlechtilou dobrotou vykázán za žalář příbytek nejlepšího přítele, jehož jsem v Sienně měl, totiž arcibiskupa Piccolominiho.“ V Římě za processu musel se Galilei zdržovati v paláci toskánského vyslance Niccoliniho, kde se mu dostalo nejen pohodlného příbytku, ale i společnosti v rodině jemu přátelské. Jen 22 dní měl příbytek v budově inkvisiční, ale i tu bylo mu vykázáno tři krásných pokojů úřednických.

Jeho sluha přebýval u něho. Sám Galilei píše o tom: „Obývám tři pokoje, které patří k bytu inkvisičního fiskála, a mohu se volně procházeti po mnoha prostorách. Těším se dobrému zdraví a pan vyslanec i s chotí vedou přelaskavou péči, aby mi zjednali všelikého pohodlí.“¹⁾

Kde se má však odehráti scena, zvláště účinná proti Římu, tam nesmějí scházeti na jevišti duchové zavražděných z noci bartolomějské. Stejným právem mohli bychom vyvolávati zavražděné z Martagne, Montpellieru, kněze v Loíře utopené, katolíky v Německu, Dánsku, ve Švýcarsku, v Nizozemsku, v Anglii a jinde týrané jako duchy pomsty proti jinověrcům. Než všechny tyto nové nespravedlnosti mohly by snad zahanbiti stranickost mnohých, nikoli však ospravedlniti politikou způsobené krveprolití z 24. srpna 1572. Zde vtírá se jen otázka jediná: Jásal tehdy vládnoucí papež Řehoř XIII. nad spáchanou vraždou?

Při první zprávě, která do Říma došla, bylo tam pěno slavné „Te Deum“ a konáno procesí, tak tvrdí se. A právem! Než odkud tato radost? Nad ničemnou vraždou? Nikoli! Papeži byla podána zpráva, že král francouzský unikl broznému spiknutí. Bylo to něco zlého, radoval-li se z toho Řehoř? Však již tehdy také litoval, že nebyla zachovávána zákonitá cesta postupu, a že snad byli potrestáni nevinní s vinníky. Řehořův věrný kronista Maffei vypravuje, že papež, když

¹⁾ Srv. Hlavinka: Bludy a lži v dějinách, 2. vyd., str. 229.

uslyšel, že tak mnozí zahynuli, málo radosti ukazoval, ježto byli tak mnozí údové tak trapně od těla odříznuti. A když k sluchu jeho dostaly se všecky hanebnosti, tak vypravuje nikterak papežsky smýšlející Brantôme, oplakával obětí slzami upřímného bolu.

Odvolání ediktu nantského králem Ludvíkem XIV. r. 1685 a násilnosti při tom proti Hugenottům spáchané nalezly rovněž tak málo souhlasu ve Vatikáně. „Dílo obrácení,“ prohlásil Innocenc XI., „nesmí se státi ozbrojenými apoštoly, neboť tato nová methoda není lepší, poněvadž Kristus jí nepoužil k obrácení světa,“ a hleděl spolu také prostřednictvím krále anglického Jakuba II. pohnouti Ludvíka XIV. k mírnějšímu jednání s Hugenotty.¹⁾

*   *

Mohlo by se snad mysliti, že Řím v době onoho velikého církevního hnutí v prvních obou stoletích po reformaci málo mohl pomýšleti na reformu a blahobyť. Než to bylo by mylné. Náleží ovšem k prvním povinnostem papežovým ukájeti bezprostředně náboženské potřeby světa, než to nevylučuje péče a starosti o jiné směry životní. Řím sám zakusil záhy, jak papežové o tom smýšleli.

Za pobytu papežů ve francouzském Avignoně upadlo hlavní město křesťanstva velmi. Jako sídlo papežů byl Řím srdcem křesťanstva a

¹⁾ Brück: Lehrbuch der Kirchengeschichte 9. Aufl. str. 627.

slavenou královnou mezi městy, cílem vroucí touhy pro četné tisíce poutníků, kteří každoročně k hrobům knížat apoštolských putovali, aby zároveň náměstku Kristovu hold své věrné lásky a úcty obětovali. Bohatý zisk plynul z tohoto mohutného přívalu cizinců. Vše to přestalo přeložením sídla papežského do Avignonu. Řím tím sklesl s výše královny na provincialní město italské, zbaven byl nejpřednějších důchodů, vydán na pospas libovůli stran. „Královna měst stala se vdovou,“ bylo možno v pravdě o něm říci. Hlavní chrámy hrozily sesutím, pastýřů a stád bylo viděti dosti, avšak zástup učencův a umělců zmizel. Stáda pásala se kolem foru a kapitolu.

Sotva však se papežové objevili opět v Římě, všecko znova ožilo. Mikuláš V. (1447—1455), Sixtus IV. (1471—1484) a Julius II. (1503 až 1513) přiložili mocně ruku k dílu, aby město povznesli k dřívějšímu jeho rozkvětu a skvoucí velebnosti. Každý rok byla vykonána nějaká reforma. Nové nádherné budovy povstávaly na návrších, celé ulice byly obnoveny, basiliky vypínaly se nádherně k nebi, nové cesty byly zakládány, letohrádky rozvíjely svůj květ, fontány občerstvovaly jasnou vodou, s neuvěřitelnou námahou z daleka přivedenou, nádherná, široká náměstí římská. V málo letech vzrostlo obyvatelstvo z 50.000 na 100.000. Církevní stát těšil se velmi živému obchodu. Benátky, Janov a Neapol dostávaly odtud prostředky životní. Vývoz obilní docílil roku 1589 500.000 skudů. Faenza skýtala

len, Viterbo a Perugia konopí, Cesena, Montefiascone a Orvieto byly známy svým vínem; Rimini skýtalo olej a tak každé místo svoje vlastní plodiny. Ankona obchodovala s Turky a Řeky; tam bylo viděti karavany ze všech zemí. Benedikt XIV. staral se zvláštními zákony o orbu a továrny v době, kdy ještě dávno nebylo mnohým panovníkům jasno, že by měli i na tomto poli povinnosti.

O lid bylo pečováno hojnými podporami a rozličnými užitečnými ústavy. Pius V. (1566—1572) navštěvoval často osobně špitály, umýval chudým nohy, líbal jejich rány, těšil je v jejich utrpeních a připravoval je ke křesťanské smrti. Jeho moudrá spořivost umožnila mu netoliko denně rozdáti bohaté almužny, nýbrž i zbožné ústavy zakládati, z nichž zvláště podporoval ústavy ku vzdělání mládeže. Tato věc zdála se mu tak důležitou, že zvláštní bullou z roku 1571 doporučil všem biskupům stejnou péči. Na provdání chudých dívek věnoval značné summy. Při nouzi v Římě dal kupovati obilí a daroval je chudým, nebo dal je prodávati za laciný peníz. Zvláště pamětihodno je, co Řehoř XIII. činil pro chudé. Až dotud byla v Římě žebrota neobyčejnou měrou rozšířena. Řehoř zřídil pro žebráky roku 1561 asyl. Bratrstvo nejsv. Trojice vedlo chudé v průvodě do tohoto domu, v celku 850 chudých Tam zůstali, až jim Sixtus V. vystavěl na březích Tibery velikolepý špital. Pak ovšem lze snadno uvěřiti, že za Řehoře XIII. nebylo v Římě na ulici viděti

Pius V. mezi sirotky.

žebráka. Za hladu roku 1582 věnoval 52.000 dukátů na nákup chleba pro hladové. Na výbavu chudých dívek věnoval neméně než milion dolarů (5,700 000 K). Je to skutek milosrdenství, jenž náležitě konán, sociální otázku z polovice by rozřešil. Neboť vychovají-li se mladé dívky v mravnosti a cudnosti a budou-li uschopněny k založení zajištěné rodiny, nebude vznikat proletariát, který je jediným nebezpečenstvím trvalého řádu. Tím, že papežové se zvláštní zálibou konali tento skutek lásky, ukazovali způsobem vynikajícím smysl a srdce pro to, co je ve prospěch společnosti lidské. Než abychom se vrátili opět k Řehořovi XIII., není to ještě daleko všecko, co vykonal na poli křesťanské lásky k bližnímu. Při jubileu r. 1575 bylo na jeho rozkaz v Římě 200.000 poutníků stravováno. Zkrátka o jeho dobročinnosti vypravuje se tolik a velikolepých příkladů, že nezní to jako věc nepravdě podobná, vypravuje-li se, že vydal na almužnu 30 millionů

Klement VIII. (1592—1605) umýval v jubilejním roce 1600 poutníkům sám nohy a předkládal jim pokrmy. Tehdy bylo v Římě ubytováno 2,070 000 poutníků. Totéž vypravuje se také o Urbanovi VIII., Innocenci X., Klementovi X., Klementovi XI., Benediktovi XIII. atd. Poutníci s pohnutím patřili na toto divadlo a šířili všude pověst o lásce a blahosklonnosti papežů. Nevěřící a bludaři pak, vidouce toto ponižování sebe, byli dojati a obrátili se namnoze při tomto pohledu k víře katolické. Synovec Kalvínův byl jedním z těch, jichž dotkla se milost v takovém okamžiku.

Alexander VII. (1655—1667) zvětšil dva špitály, u sv. Ducha a u Vykupitele. Když vznikl veliký hlad a v jeho zápětí mor, nakoupil za velké peníze obilí v Holandsku a rozdával je za nepatrnou náhradu. Zároveň pak podnikal veliké stavby, aby opatřil lidu práci a chléb. A když město z vděčnosti sochu mu zříditi chtělo, zakázal si tuto poctu. Klement IX. (1667—1669) byl opět velikým přítelem chudých, z nichž vždy dvanácte u stolu s ním jedlo. Umýval jim nohy, a aby jim neprokazoval toliko tělesných skutků milosrdenství, vyučoval je také ve víře křesťanské. Při tom bylo mu zamilovaným zaměstnáním navštěvovati nemocné ve špitálech.

Innocenc XI. (1676—1689) vynikal v milosrdenství k chudým nade všechny svoje předchůdce tou měrou, že se mu dostalo čestného názvu: „otce chudých“, a že při jeho smrti lid byl tak zarmoucen, jako ještě při smrti žádného papeže. Když Romagna a Aemilia a jiné krajiny byly postiženy zemětřesením, rozdělil 150 000 korun poškozeným a odpustil jim všechny dávky, jako vůbec zmenšil všechna veřejná břemena. Prostředky k těmto skutkům milosrdenství, jakož i k velikým příspěvkům na válku s Turky opatřoval strádáním, jež si sám ukládal. Chudobné roucho svoje opravoval si sám, malé komůrky své s nuzným zařízením neopouštěl téměř nikdy. Nikdo nepochopoval, jak tak mohutné tělo, jako bylo jeho, při tak skrovné výživě na živu mohlo býti udrženo. Jen ke svým příbuzným byl přísným, ba až odpudlivým. Po padesát dní toužil

Innocenc XII. navštěvuje nemocné.

jeho synovec, Livio Odescalchi, papeže spatřit. Marně. Konečně, když se smrt blížila, připustil ho papež k sobě. Vida jej klečeti u nohou svého lůžka, uvedl mu staříčkový papež na paměť příklady předků jeho, kteří vždy chudé ošetřovali a se nemocných a slabých ujímali, a uložil mu, aby 100 000 skudů použil na dobré skutky. Pak mu udělil požehnání a rozloučil se s ním pro tento svět. To je závěť papeže.

Než i po příkladu takového předchůdce je to ještě obdivuhodným vzorem dobročinnosti, jestliže Klement XI. (1700—1721) r. 1706 ve dvou měsících dal 454 pannám prostředky na provdání. Jeho nejbližší předchůdce Innocenc XII. (1691—1700) vydal zvláštní bullu na potlačení nepotismu a učinil pamětihodný výrok, že jeho nepoty jsou chudí. Malé dary, které mu byly přinášeny, neboť jiných než věcí k jídlu nepřijímal, dával ihned svým nepotům, chudým. Pálác lateranský vykázal chudým za špitál. Žebráky v městě dal jako Sixtus V. sbírat, a zařídil pro ně vedle mnohých jiných budov především krásný špitál u sv. Michala. Sem opětovaně přicházel, tu sedal k sirotkům a nazýval je svými dětmi. Na jejich vychování v náboženství, na jejich vyučování ve školních předmětech a v řemesle věnoval veliké obnosy. Za to však milovali jej také chudí tou měrou, že v pravém takoruka shluku nosítka jeho násilím nosičům vytrhli a s voláním: „Nám náleží nositi otce našeho,“ na své rámě vložili, a tak ubíral se papež Římem a přišel ke Kvirinálu, nesen od

chudých, obklopen jásajícím zástupem mrzákův a chromých.¹⁾ Při tom byly jeho podpory stejně zajištěny v tísní postaveným v Polsku, v Benátkách, v Řecku, jako chudým v Římě.

Však papežové netoliko podporovali chudé almužnami, nýbrž zastávali se jich i tím, že je chránili rozličnými nařízeními proti nespravedlivému vykořisťování, zvláště lichvou. Alexander III., Urban III., Innocenc III., Řehoř IX. a X., Klement V., Lev X., Innocenc XI., Benedikt XIV. obnovovali stále církevní zákonodárství v této příčině. Není zde místa k dlouhému o tom zkoumání, zda předpoklady, na nichž spočívají jejich nařízení, jsou dle názorů dnešního národního hospodářství oprávněny nebo přece tehdy byly oprávněny. Toho však nelze popřít, že jejich nařízení byla velikou ochranou chudých proti nenáležitému vykořisťování lakotnými věřiteli, a že si tím papežové získali nároků na dík chudých. Proto neváháme ani v nejmenším připomenouti zde tyto zákony na důkaz, jak papežové užívali moci své blahodárně pro lidstvo. Když ve většině moderních států zákony proti lichvě byly zrušeny, dostavily se v málo letech tak hrozné poměry, šířilo se bezměrné vykořisťování okamžitou nouzí tísněných tak zřejmě před očima všech, že zajisté i mnozí z těch, kdož papežům nejsou nakloněni, aspoň v tichosti u sebe myslí, že zákony proti lichvě nebyly nejhorším, co vykonali. Neboť musí-li nejhorlivější ctitel našich

¹⁾ Ratzinger, *Gesch. der kirchl. Armenpflege*, 2. Aufl. str. 497.

kulturních poměrů mysliti, jsou-li takové věci možny v osvíceném století 19. a 20., co by se asi bylo stalo v oněch stoletích „barbarství a temnosti“, kdyby zákony církevní nebyly postaveny hrázi!

Sem náleží také zřízení půjčoven. Nedosti že církev svými zákony chudšasa proti nespravedlivému útisku chránila, církev učinila také opatření, aby člověku v nouzi postavenému v jeho okamžitých rozpacích za nepatrnou náhradu mohla býti poskytnuta vydatná pomoc. Z ducha takovéto lásky vznikly kolem polovice století 15. svrchu jmenované ústavy. Jejich kolébkou byla Italie. Ponejvíce byli to řeholníci, zvláště františkáni, kteří k jejich založení potřebný fond milodarů sbírali. Ačkoli se i mezi katolíky ozývaly některé hlasy proti oprávněnosti těchto ústavů, přece ujímali se jich papežové horlivě a dali je na pátém sněmu lateranském (r. 1511—1517) a na sněmu tridentském přímo schváliti, nařídili však při tom také, aby zabráněno bylo zlořádům, že ústavy tyto musejí býti postaveny pod správu nebo aspoň pod vrchní dozor církevní. Není pochybnosti, že ústavy v takovéto podobě, od zřízení našich dnešních půjčoven úplně rozdílné, byly pro lidi nuzné pravým dobrodiním.

*

*

*

Také na podporu vědy nebylo v této době zapomínáno. Již Klement V. (1305—1314), jak jsme viděli, a ještě více Lev X. (1513—1521) obraceli pozornost k studiím orientálním,

ovšem ještě bez značnějšího úspěchu. Více dosáhl Pius V. (1566—1572), když vydal účelné nařízení, že mají býti ve všech klášteřích ustanoveni professoři pro latinu, řečtinu, hebrejštinu a arabštinu. Od založení však propagandy a od doby, kdy nashromáždil nejvíce a nejlepší rukopisy, stal se Řím střediskem všech orientálních studií a dožil se i docela triumfu, že anglické společnosti biblické viděly se nuceny, když se jim orientální vydání bible nezdařilo, otiskovati vydání římská, jak tomu bylo zejména při bibli arabské.

O pravém porozumění papežů pro vědy svědčí dále četné kolleje v Římě, jež povstaly buď skrze papeže nebo za jejich podpory, ponejvíce ovšem v zájmu a na prospěch katolického náboženství, více nebo méně však také ve službách vědy. Všechny tyto kolleje byly opatřeny velikými nadacemi, aby nadaným jinochům ze všech zemí studium na školách římských usnadněno bylo, a uložena jim namnoze povinnost dosáhnouti hodností. K tomu byly ještě vybaveny velkolepými knihovnami, sbírkami a musei všeho druhu, laboratořemi a hvězdárnami. Jaké množství učencův a biskupů vyšlo z těchto kollejí, nemožno zde uváděti. Pouze seznam nejslavnějších bývalých žáků kolleje německé plní mnoho stran.¹⁾ A netoliko v Římě, nýbrž také jinde povstávaly takovéto vzdělávací ústavy. Řehoř XIII. (1572—1588) založil v rozličných

¹⁾ Otisknut u Cordary, Hist. colleg. germ. Roma 1770.

zemích a dlech světa 23 takovýchto vědeckých štěpnic.

Dále počítáme sem četné akademie v Římě, které těšily se zvláštní přízni papežů, jakož i učené společnosti a kroužky, jež vznikly v Římě kolem papežů. V této věci nemůže se s Římem nic měřit. Již kruhy a dvory učenců, básníků, humanistův a umělců, které Mikuláš V. a Lev X. kolem sebe shromáždili, převyšovaly leskem a jemností vše, co nám východní bajky z tisíce a jedné noci vypravují. S nimi závodili kardinálové a nejvyšší rody v městě a v celé Itálii, Medici a d'Este, Barberini a Caraffa, Chigi a Farnese, Borgia a Sforza, Orsini a Colonna, a jak se všechny nazývají. Všecky pak převyšovaly kroužky shromážděné kolem Pia IV. (1559 až 1565) nebo lépe kolem sv. Karla Borromejského, jejichž zábavy staly se tak pověstnými podle jménem nocí vatikánských, a společnosti královny švédské Kristiny. Které město může se tu jen z daleka vykázáti podobným leskem jako město papežů? Jen v Římě, jen v papeži mohla vzniknouti ona velká myšlenka, již uskutečniti se bohužel Alexandrovi VII. nepodařilo, z duchodů všech oněch klášterů, v nichž vyhasl duch staré kázně, zříditi velkou učenou společnost pro celý svět. Údy jejími měli se státi nejznamenitější mužové celého křesťanstva ze všech oborů lidského vědění pod ochranou papežského trůnu a povzbuzování jeho přízní, aby z jednoho jakoby ohniska v jednom duchu povznášeli všechny vědy.

K tomu druží se bezčeta musea a sbírky, které papežové založili, aby památky všech kulturních dob pro studium všem učinili přístupnými. Římské a řecké, japonské a čínské, egyptské, assyrské a etruiské starožitnosti mají tu všechny svoje místo, v řídkém počtu a výběru, napomáhající podporovati studia.

Pro všechny tyto a ještě jiné vědecké účely papežové vydali obnosy, jejichž sebrání sotva lze pochopiti, povážíme-li, o jak mnohé jiné věci museli papežové ještě pečovati. Co za tím účelem vydali Lev X., co Řehoř XIII., co Alexander VII., uniká všem výpočtům; jen oni sami vědí, jak tyto obnosy opatřili.

Jen jakoby mimochodem poukazujeme na další slávu papežů, na podporu věd astronomických a mathematických. Důkazem za všechny je zavedení gregoriánského kalendáře Řehořem XIII. r. 1582. Jemu děkuje také Vatikán za svou věž s krajinami nebeskými a za galerii zeměpisných map. Většina těchto map je od slavného dominikána Ignatia Dantiho, jednoho z největších matematiků století 16.¹⁾

Obraťme dále na okamžik svoji pozornost k římským knihovnám. I když odezíráme od toho, že každá z římských kollejí má svou zvláštní knihovnu — kollejí římská sama má šest knihoven —, mělo město samo, když ještě bylo papežským, jedenácte veřejných knihoven. A knihovny tyto jsou zvláště cenné, poněvadž jsou

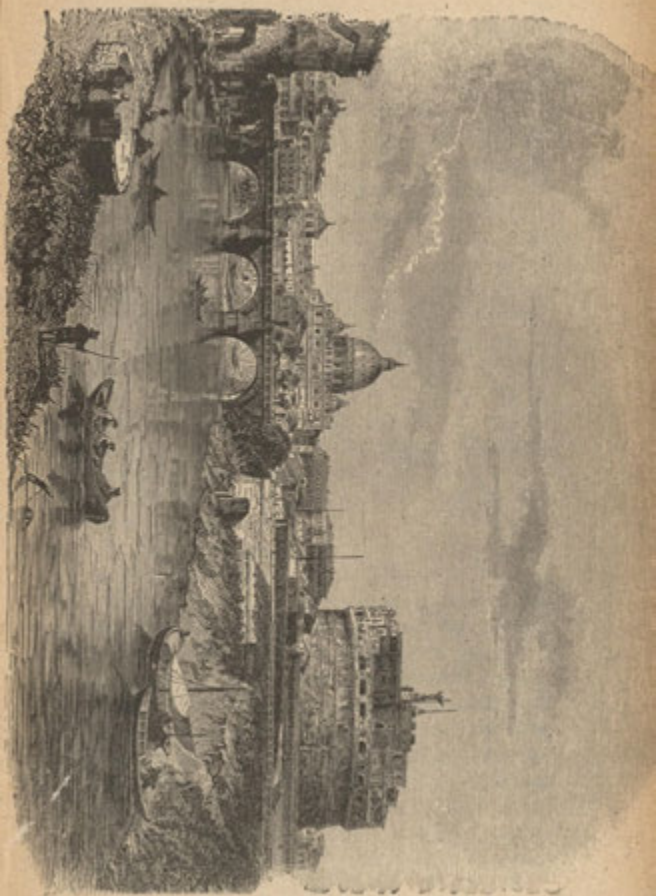
---

¹⁾ Gournerie, Das christl. Rom. Deutsch von Müller II, 463.

v nich nezřídka uloženy vybrané skupiny knih. Kdežto jinde bývají knihy, na jejichž sbírku veliký učenec všechen svůj bystrovtip a všechny své prostředky obětoval, často po jeho smrti po celém světě rozptýleny, bylo v Římě ode dávna zvykem takovéto vzácné sbírky ponechati pohromadě a potomstvu všeobecně přístupnými učiniti. Zde jsou vždy ještě vzácné sbírky Bel-larmina, Norisia, Passioneiova, Barberini, Casanate, Chigi, Corsini, Baroniova, knihovny královny Kristiny, Grotia, Mureta, Heinsia, Bossia, Petavia ve své celistvosti zachovány a usnadňují tomu, kdo se chce oddati podobným studiím, jako tito sběratelé, neobyčejně práci. Co však knihovny činí ještě cennějšími, jsou důležité rukopisy. A v této věci nevyrovná se Římu žádné jiné město. Již Mikuláš V. (1447—1455) byl to, jenž s vybranou péčí sbírku rukopisů ve velikých rozměrech započal. Ve všech zemích až do Řecka dal pátrati po rukopisech. Rukopisy, jichž nebylo lze koupiti, byly opisovány a velké obnosy za ně vydávány. Tak nashromáždil tento velký papež na 3000 rukopisův a položil tím základ ke knihovně vatikánské. V jeho šlépěje vstoupil Sixtus IV. (1471—1484), jenž četné knihy z celé Evropy shromáždil a jisté důchody výlučně pro nákup nových knih určil. Lev X. (1513—1521), rovněž tak velký příznivce věd, jako vynikající přítel knihoven, odměňoval s knížecí štědrostí nález ztracených klassiků, zejména klassického starověku. Nálezce prvních pěti knih Annalů Tacitových, jež v opatství Cor-

vejském ve Vestfalsku v prachu ležely, obdržel 500 skudů ve zlatě. Ano Lev X. vyslal přímé výpravy k nákupu rukopisů po Itálii a Německu, ba až do Skandinávie. To vše byla však jen jakoby dětská léta literárních zisků. Od stol. 17. nabývají akvisice tyto takových rozměrů, že daleko převyšují nejodvážnější naděje dřívějších papežů. Počaly knížecím darem bavorského kurfirsta Maxe I., jenž dobře věda, čím papeži může prokázati nejlepší pozornost, daroval Řehoři XV. (1621—1623) ukořistěnou vzácnou knihovnu heidelberskou. S nákupy rukopisů z kláštera Bobbijského od Pavla V. učiněnými tvořily tyto poklady jednu z hlavních ozdob Říma. Alexander VIII. (1689—1691) koupil vzácnou knihovnu královny Kristiny, v níž bylo jen rukopisů na 1900. Klement XI. (1700 až 1721) a Innocenc XIII. (1721—1724) pečovali hlavně o rukopisy východní. Konečně Benedikt XIV. (1740—1758) získal sbírky markyza Capponiho a kardinála Ottoboniho.

Nikdy také neopomíjeli v této době papežové blahovolně podporovati krásná umění. Každý, kdo z dějin stavitelství, sochařství, malířství, hudby jen základům se naučil, ví dobře, že nelze při nejlepší vůli papežům upřiti slávy, že používali své moci k podpoře krásných umění s větší horlivostí a s větším výsledkem, než všichni ostatní králové a knížata dobromady. To je také příčinou, proč i v dobách, kdy Řím ještě byl „baštou kněžské vlády“, nejzarytější protestant jako nevěřící žid, pietista jako anglikanský biskup, bez-

Chrám sv. Petra.

děčně kupovali si jízdní lístek do Říma, chtěli-li patřiti na svět a jeho divy. Slavení italští mistři oné doby, hudební skladatel Palestrina, stavitelé Fontana, Bernini atd. byli svými papežskými příznivci a podporovateli nadchnuti k mnohému dílu uměleckému. Bernini, původce slohu barokového a jeden z prvních umělců svého století, těšil se přízni papežů ve velké míře. Jako dítko desítileté byl již od Pavla V. obdivován a jako mnohoslibný umělec kardinálovi Maffeo Barberinimu doporučen. „Považuje-li se Bernini za šťastna,“ pravil později Urban VIII., „že je mým poddaným jak mnohem více mohu si blahopřáti, že oslavuje mou vládu.“ Mnohé stavby věnované vědě, umění a náboženství, chrámy sv. Petra, sv. Bibiany, sv. Anežky, sv. Šebastiana připomínají nám papeže 16. a 17. století.

Kromě toho snažili se tito papežové dáti umění ráz křesťanský.

Nikdo nemůže upírati umění starých Řekův a Římanů nevyrovnatelné mistrovství formy, případný a vkusný výraz vášní a citů. Známa skupina Laokoonova vyjadřuje úplně trapná muka a duševní bolest otce, který vidí oba svoje syny nestvůrami hadími otočeny a smrtelně zraněny a jejich úpěnlivou úzkost, a při tom neuráží citu krásy taby karrikovanými, zkřivenými. V Jupiteru nebo Apollinovi je ztělesněna klidná důstojnost sebevědomé síly. Není tudíž divu, že obnovené studium tohoto starého umění bylo tak okouzující.

Zajisté! geniové starověcí zasluhovali opravdového obdivu; než onen obdiv, jakkoliv oprávně-

něný, mohl vésti k dvěma zlořádům. Starých forem, otrocky napodobených, mohlo býti bezprostředně použito k vyjádření a představení křesťanských idejí, osobností a citů; to byl první blud, do něhož mnozí upadali. Neboť, kdo mohl popírati, že ideál křesťanky se liší od ideálu pohanky? Že mučedník v amfiteatru bude míti jiný výraz v očích, rysech než gladiator? Příklady tyto bylo by možno libovolně rozmnožiti.

Bylo tudíž snad lépe se starými formami pěstovati spolu také staré ideje? Tak nebylo aspoň nesouladu mezi myšlenkou a výrazem: umění nebylo by však zůstalo v mnohé příčině více výrazem citu umělce, předpokládajíc ovšem, že umělec jako křesťan nehledá svých ideálů na Olympu.

Byla možná cesta střední: studovati totiž díla Řekův a Římanů, dokonalost vkusných uměleckých výtvorů, aby se z nich poznalo, jak se vyjadřují stavy duševní, hnutí mysli, tělesná bolest barvami a v mramoru dokonalým způsobem; a onen očistěný, vyvinutý vkus uvést ve službu umění křesťanského. Rozum osvěcený pravdou křesťanskou, srdce naplněné a prochnuté hlubokým a vroucím vědomím všeho velebného a ušlechtilého, co křesťanství v sobě spojuje, krasocit povznesený a zjemnělý studiem výtvorů nejdokonalejších, jež poskytly doby jak předkřesťanské tak také pozdější: tak vybaven musel býti umělec, jehož si Řím přál, a jemuž před jinými přednost dával.

Ještě krátce před reformací a v prvních dobách reformace podali o tom papežové Julius II. a Lev X. důkazy. Rafaelovo „proměnění“ skýtalo by již samo úplné svědectví, kdyby se nedostávalo dalších důkazův. A přece byli by tito papežové křesťanskému umění prokázali daleko větší služby, kdyby byli dovedli svému století vštípit ještě vyšší křesťanský smysl.

Jejich nástupci, jak se stává při každé reakci, upadli ve druhý extrém a nečinili mnohdy pro studium výtvorů uměleckých z doby pohanské ničeho. Za to však podporovali krásná umění v mnohé jiné příčině. „Poslední večere“ a „František Xaverský“ od Poussina, „Snětí s kříže“ od Volterra, Rubensovo „Přijímání sv. Františka“ a klenot římských sbírek uměleckých „Přijímání sv. Jeronyma“ od Dominichina, zbavují nás námahy vypočítávati dlouhý seznam děl uměleckých, jež povstala pod vlivem a řízením Říma.

Jen mimochodem chceme se ještě zmíniti o pamětihodném oživení církevní hudby, jejíž poslední akkordy vyzněly koncem stol. 15. Hřmotné melodie, plné světských ozvěn, jež v nejmenším nesouhlasily s ideami a city, které měly býti vyjádřeny, zněly znesvěcenými klenbami basilik.

Papež Marcell II. (r. 1555) shledával to tak nedůstojným, že se rozhodl raději hudbu zcela z chrámů odstraniti, než trpěti nesouzvuky, urážející umění a cit náboženský. Na štěstí žil tehdy veliký nezapomenutelný mistr hudby Pa-

lestrina. Poslední pokus k obnově hudby církevní byl mu svěřen.

Dne 29. června 1565 účastnili se papež a kardinálové provozování mše, složené od tohoto katolického umělce. Všichni byli překonáni bohatými akkordy, plnými tiché podrobenosti při Kyrie, pokorně prosícími při Agnus Dei a majestátně zaznívajícími při Credo.

To byl počátek nevýslovných zpěvů, které tak dojímavě zaznívají, připutují-li nesčíslní cizinci k posvátným chrámům města a před oltáři klečíce k čistým, vznešeným náboženským citům, jak jich duše nikdy před tím nepoznala, uneseni bývají.

Pozorovali jsme nyní také papeže za prvních století po reformaci, ovšem jen velmi zběžně. Mnoho schází k úplnosti tohoto náčrtku, než doufáme, že jsme aspoň poněkud znázornili poměry. A jakkoli jsme našli mnohé síly účastenky na kulturním rozvoji lidstva, přece bude lze těžko popřít, že Řím také v tomto období se ukázal důstojnou hlavou náboženství katolického, které zvláště v 16. a 17. století tak mnohé veliké světce, vynikající učence, umělce, básníky, vojevůdce, tak mnohé dobročinné a moudré instituce světu darovalo.

VI.

Od francouzské revoluce až po naše dny. (1789—1908).

„Papežství umírá,“ bylo často voláno, a „je již pohřbeno,“ přidávali mnozí.

Přivrženci staré reformace a průkopníci moderní nevěry jásali při této zprávě. Výsledek zahanbil ty, kdož ctihodné dědictví této za mrtvou považované velmoci, duchovní vládu totiž, která přece přede všemi jinými papežům příslušela, již předem s toužebnou radostí rozdělovali. Církev katolická, a tedy také duše poutající síla, základ církve, papež, podal znovu důkaz nesmrtelnosti. Co Bůh staví, toho nikdo nezboří.

„Nic není mocnějšího nad církev,“ volal kdysi výmluvný Jan Zlatoústý. „Nic není mocnějšího nad církev. Člověče, ustaň od boje proti ní, abys nepromrhal sil svých. Neválči proti nebi... V boji proti církvi nemůžeš zvítěziti; neboť Bůh je silnější než všichni.“ „Bojovati může, přemožena býti nemůže,“ pravil v 5. století křesťanský Plato, sv. Augustin, o církvi již tehdy jako nyní těžce zkoušené. Co tito geniální mužové s neochvějnou věrou v božské zaslíbení, s důvěrou blásali, potvrzovaly ustavičně dějiny,

tak že i nekatolíci s obdivem to zaznamenali. „Arabská báje vypravuje,“ tak psal jeden z nej-
přednějších protestantských orgánů, „že velká
pyramida je vystavěna od králů předpotopních,
a že tato jediná ze všech lidských děl potopu
přežila. Tak se to má také s papežstvím: bylo
ponořeno do velké záplavy, jeho základní sloupy
zůstaly však neotřeseny, a když vody opadly,
stála samojediná prostřed zřícenin spustošeného
světa... Ano, papežství trvá ještě a nikoli ve
stavu úpadku, nikoli jako zřícenina, nýbrž plno
života, plno mladistvé síly... Vzpomeneme-li si
na strašné bouře, kterým (církve) vzdorovala,
nevíme v pravdě, jak by mohla klesnouti.“ Tato
slova naplňují duši naši obrazy slavného vítěz-
ství a přece zároveň nikdy konce nemajícího
obrovského boje.

Neodsuzujme proto však lidí jinak smýšle-
jících, kteří se svého hlediska papežství za dílo
lidské považujíce, v hrozícím nebezpečství a
dobách úzkosti plných, skutečně zničení tohoto
díla mají na mysli. Neboť že po lidsku řečeno
toto nebezpečství na konci osmnáctého a po-
stupem století devatenáctého bylo velmi blízké,
je při zběžném toliko pohledu na dějiny
patrné. Filosofie, přírodověda, dějiny, kritika,
literatura, knížata a národové, vše bojovalo brzo
spojeně, brzo ojedinele proti svaté stolici. Bez-
prostředně bojováno násilím papežům učiněným,
nepřímo posměchem, převráceným líčením, za-
píráním křesťanství vůbec, katolicismu pak
zvláště.

Jmenoval jsem především filosofii jako stolicí papežské nepřátelskou. Jak by tomu mohlo býti jinak? Ve všech dobách ukazoval se v člověku jakýsi odpor proti každé autoritě, pošetilá touha všecka tajemství zdůvodniti a zákony Kristovy setřásti. Dřívější bludaři a středověký Abaelard podávají o tom důkazy. Reformatoři razili této nezřízené touze po svobodě širokou cestu. Živou a neomylnou autoritu naučnou zavrhující, roztříštili božské zjevení v bezpočetné neviditelné částičky. Jejich potomci nevidí nic více nadpřirozeného v Písmě sv. O zjevené slovo oloupen, stál člověk jako kdysi pohan ve své snaze po pravdě osamocen. Nyní oslavovali filosofové jako den radosti prohlášení o povýšenosti ducha lidského. V Anglii udával Locke a v Nizozemí Spinoza ónen protikřesťanský směr filosofický, z něhož tisku anglickému, francouzskému a německému tolik skeptických, materialistických a pantheistických spisů povstalo. Byli učenci, kteří i o vlastní své existenci počali pochybovati. Jiní tvrdili, že každý jednotlivý člověk je dokonale dobrý, a že chyby a provinění vzešla z celistvosti lidstva ve společnost sjednoceného. Někteří mrhali dary ducha svého, aby proti zdravému rozumu lidskému uplatnili názor, že jen jednoglasný soud všech lidí skýtá úplné jistoty; a dnes zamítá se prostě božství Kristovo, nesmrtelnost duše, odplata ctnosti a hříchu. Bůh je duše světová, síla všechno oživující a člověk, pokud v něm přichází duše světová k sebevědomí, nejvyšší bytostí v přírodě. Jako vlny mořské

pozvídají se střídavě brzo lidé, brzo zvířata z lůna mocné přírody, aby po několika dnech opět zmizeli.

Četnými systémy rozvoje světa nahradili mnozí přírodopytci stvoření. V mohutných vrstvách granitových domnívali se čísti nepravdu vypravování Mojžíšova; z čínských a indických podání lidových soudilo se, že existence člověka na zemi musí býti o mnoho tisíciletí prodloužena; z harmonického rozvoje jakési prahmoty dovozovalo se, že první náš praotec náležel k čeledi zvířecí.

Vedle filosofa stojí dějezpytec, jenž bystře rozum a rozbled rozšiřuje, člověka zušlechťuje, podobně jako i básník cit povznášeje. Jak často zneužili oba svého nadání k tupení všeho nejkrásnějšího a nejsvětějšího, co papežství světu dalo. Gibbon, učenec anglický, který často spojuje velikou učenost s hlubokým bystrotipem, hledí na první církev s jejími mučedníky, pannami, kněžími, s jejími hrdinami, zářícími věrou, pokorou a láskou, tak pohrdlivě, jako by se u něho předsudky bludařů, židův a pohanů spojily v hořkou nenávist.

Jiným dějepiscům není církev katolická ničím dále než formou křesťanství, která vznikla asi z živiů vzájemně se odpuzujících a ponenáhlu mezi sebou smířených, která ve středověku všecko do pověry a nevědomosti nořila, od skvělého se objevení Lutherova ponenáhlu však byla oslabena a za našich dnů denně na hlas umíráčku čeká. Písmo sv. by mnozí nejraději vykázali do musea

starožitností. Knihy Nového Zákona jsou jim spisy strannickými, pocházejícími jen z nepatrné části z doby apoštolské — tak tomu učí moderní protestantské školy rationalistické. Renan proměnil Krista, kterého jako dítě miloval a jemuž se klaněl, v „okouzlujícího“ jinocha, „jehož chyby“ pravděpodobně byly zastírány; pro Straussa stala se božská osoba Vykupitelova mythem, Voltaireovo „Écrasez l'infâme“, „vyhladte tu bídnicu“, je známo. Jako by toho nebylo ještě dosti, umění výtvarné se zvláštní zálibou vrhlo se na obrazy kluzké nebo hledělo aspoň Boha a náboženství zcela vyloučiti. Geniové, jako Göthe, kteří cítili v sobě touhu po věcech vyššího života, nedovedli přece svých darů duševních věnovati něčemu vyššímu než pantheismu nebo zbožňování ušlechtilého ovšem, ale přece nikoli obecně dostačujícího, a nejhlubší potřeby srdce neukájejícího umění; nebo hleděli prázdnotu rozervané duše opojiti zpěvy, které nezkušeného jinocha vyzývají k hmotnému požitku, by se po té zoufalství stalo jeho podílem: myslili jsme na Byrona a Heineho. Jak mnozí jiní zdají se mimo to honiti se za smutnou ctí, aby nemravnými romány a podobnými věcmi, které denní chléb ducha tvoří, čistou červeň s tváře panny zapudili, víru, mužnou sílu a vědomí povinnosti, čistou zálibu a hluboký cit pro všecko ušlechtilé a krásné z duše jinocha vymýtili.

Zda musela se ještě moc materiální, zda museli se ještě králové a národové spolčovati se všemi těmito nepřáteli proti papeži tak cti-

hodnému pro svá, celá století stará práva, proti papeži ctností tak vynikajícímu, pro své vysoké postavení společenské tak vlivuplnému? Události mluví. Od té doby, kdy Klement XIV. (1769 až 1774), morálně byv donucen od dvorů bourbonských, zrušil r. 1773 řád jezuitský, od více nebo méně nepřátelského postavení, které zaujímalí Ludvík XIV., Josef II. a Fridrich II., světštlí vládci ponenáhlu a jakoby nepozorovaně vymkli se z úkolu hájiti papeže, zatím co lid se snažil všecko převrátiti, co by byl Řím rád zachoval. Uvedme si na paměť rok 1789, kdy duch revoluční pouta svá přerhal. Hlava královny Marie Antoinetty klesla vedle hlavy královského manžela Ludvíka XVI. na popravišti; osmdesátiletý papež Pius VI. zemřel týrán a jako zajatec ve vyhnanství; znamení vykoupení, kříž, ležel pošlapán. Vzpomeňme si na Pia IX., na jeho útěk do Gaëty, na lup jeho dědictví (r. 1870), na jeho, jakož i jeho nástupců Lva XIII. a Pia X. tíseň. A zapomněl kdo, co Irsko a Polsko postupem posledního století pro papežství musely trpěti? jak denně ještě Francie, Španělsko, Italie, ba namnoze i katolické Rakousko, musejí si dát líbiti, co vlády proti katolické církvi a svaté stolici ve zřejmé nesnášenlivosti provéstí se vynasnažují? Zkrátka, všude: v chudé venkovské škole a v říšském sněmu, v studijní světnici učence a v bouřlivých shromážděních lidu, tajně a veřejně, jsou nepřátelé Říma ustavičně činní.

Velmi neúplný je zajisté tento výčet sil tábora protipapežského a nepřátelské tahy válečné

jsou jen naznačeny: než dostačí to snad jako úvod ke krátkému rozhledu, který chceme podati o vlivu papežů v dobách posledních. Jen krátký přehled chceme podati; neboť k všestrannému vyličení poměru, ve kterém je nejvyšší moc křesťanská k dobám novým, bylo by potřebí celé knihy.

*   *

Pokud Pius VI. (1775—1799), třeba i bez naděje na jakoukoli pomoc knížecí, královskou nebo císařskou, vedle hrobu knížat apoštolských měl svůj trůn, zůstal dvůr papežský při vykonávání moci duchovní dosti ve vážnosti. Slavně byla r. 1794 jansenistická synoda pistojská zavržena; tisícové kněží francouzských za revoluce vypovězení nebo smrti uniklí nalézali v Římě pohostinného přístřeší a zavražděného Ludvíka XVI. velebil papež jako nevinnou oběť revoluce; „důvěřoval, že panovník pomíjející svou korunu a rychle povadlé lilie jen opustil, aby přijal za to nesmrtelný věnec z rukou andělských.“¹⁾

Než když tomuto veleknězi, o němž jeden jemu málo blahovolný dějepisec praví, že svůj čas rozdělil mezi své náboženské povinnosti, kabinet, museum a vatikánskou knihovnu, po bezpočetných urážkách bylo odepřeno tam zemřít, kde žil; když stařec osmdesátiletý na smrt nemocen v nosítkách přes Alpy ledem a sněhem pokryté odváděn byl do zajetí, kde zůstávaly tu

¹⁾ Baldassari, Hist. de l'enlèvement et de la captivité de Pius VI p. 397.

lesk, důstojnost a vážnost papežství? Dle našeho mínění ukazují nám právě potupa a pronásledování, kterých Pius VI. a jeho nástupcové zakoušeli, velepastýře církve v jejich nejctihodnější podobě. Zatím co u většiny diplomatů moc silně, šího a jemně upředená lest zatlačovaly do pozadí poctivost a věrnost; zatím co beznáboženská, lhostejná, protikřesťanská nálada srdcí se zmocňovala, tak že většina lidí čest a ctnost za zlato a požitky prodávala, dával náměstek Kristův ustavičně příklad nejvroucnější nábožnosti, neposkvrněné čistoty a věrnosti, vytrvalosti a trpělivosti a bezpodmíněné obcoty, raději život obětovati, než ustoupiti od své povinnosti.

Francouzské direktorium žádalo od Pia VI. aby všechny bully, dekrety atd., které byly vydány proti francouzské revoluci a jejím hrůzám, odvolal a zničil; papež odpověděl, že jak náboženství, tak i čest mu zapovídají přijati takovéto podmínky. Brzo po té zemřel velekněz v zajetí ve Valenci s čistým svědomím, s neporušenou věrností, zbaven však od francouzských držitelů moci úplně všeliké pozemské velikosti, tolik ponížen a potupami zasypán, že jeho přátelé přimlouvali se u Bonaparta z Egypta se vracejícího, aby jako zvláštní milost vyžádal v Paříži pro zemřelého papeže hrob v Itálii. Veliký byl jásot všech nepřátel církve; domnívali se, že Piem VI. pochovali posledního papeže.

Než dne 14. března 1800 uslyšela udivená Evropa, že je nový opět papež, že zvolen byl konklavem v Benátkách konaným kardinál Chiara-

monti, jenž přijal jméno Pia VII. (1800—1823). Dne 14. června téhož roku zvítězil Napoleon nad Rakušany u Marenga. Pět dní po té prohlásil vítěz, že chce vyjednávat se sv. Otcem o obnovu náboženství ve Francii.

Papež prohlásil svou ochotu k činu tak důležitému, s jeho apoštolským úřadem tak souhlasícímu, jeho srdci tolik vítanému a pro obnovu náboženství katolického ve Francii tak nutnému. Konkordát byl uzavřen a roku 1802 o slavnosti velikonoční konal papežský kardinál legát v chrámě Notre Dame v Paříži slavné služby Boží na poděkovanou. Zdálo se to býti snem. Přítomni byli konsulové velikou nádherou obklopení; dvacet biskupů vykonalo tam přísahu. „Veliký národ“ pěl „Te Deum“ v chrámě před málo lety tak znesvěceném, kněz stál opět u oltáře, milosrdná sestra u lůžka nemocného, školní bratr u svých dítek. Po tak mnohých proudech prolité krve a projevech prudké nenávisti mluvilo se opět o lásce a pokoji. Francie povstala z mrtvých, náboženství bylo obnoveno. — Než trudných dnů měl se dožít Pius VII.

Velikému Napoleonovi musel odporovati. Znova měla zazářiti velikost papežů z hlubokého ponížení.

Pius VII. byl téměř nucen ve Francii se usídliti. Prohlásil však: „Nuže, vezměte nám svobodu, o všecko je postaráno. Před svým odchodem z Říma podepsali jsme právoplatnou listinu poděkovací pro případ, že bychom byli uvrženi do žaláře. Listina je mimo obor fran-

couzské moci, kardinál Pignatelli v Palermu ji uchovává; chcete-li své záměry provést, nezbyvá ve vaší moci, než jen chudý mnich Barnabo Chiaramonti.“ Téhož dne byly vykonány přípravy pro odcestování papežovo. Nejhorší věci měly však teprve ještě následovati. Napoleonova ctižádost byla bezměrna jako jeho schopnosti; i neměl dále zřetele žádného na svatou stolicí. Vítěz zvykl si viděti vojáky na svůj pouhý pokyn chvátat; odpor stal se mu nesnesitelným. Pius VII. přikládal velikou cenu přátelství Bonapartovu, „ale třebas jsme ztratili věc tak vzácnou, jako přátelství a blahověli Vašeho Veličenstva“, tak psal, „kněz Ježíše Krista, který nosí pravdu v srdci a na rtech, hledí klidně a bez bázně všemu vstříc.“ Alexander století devatenáctého byl s tím však málo spokojen. „Alexander Veliký,“ pravil k pánu de Fontanes, „směl se bez odporu nazývati synem Jovišovým. V mé době stojím proti knězi, který je mocnější než já; neboť kněz tento ovládá ducha, já pouze hmotu.“ Spor nabýval stále větší prudkosti. Jak se mohl také stařec odvážiti vzdorovati orlu, který vedl legie francouzské? Než s druhé strany, jak mohl papež sdíleti bojovné choutky svého odpůrce, a nepřátele Napoleonovy, jak tento zcela nepokrytě žádal, učiniti svými nepřáteli? „Jak můžeme jednati proti svému určení?“ psal náměstek Kristův, „Bůh přikazuje nám zachovávatí mír se všemi bez rozdílu, zda jsou katolíky, nebo protestanty, zda blízko, nebo daleko nás bydlí, zda nám škoditi nebo prospěti mohou.

Pius VII.

Nesmíme posláni od Boha nám svěřeného zneužívat, a to bychom činili, kdybychom pro důvody od Vašeho Veličenstva uvedené. platili to totiž bludařským, nám ustavičně škodícím mocnostem, s Vaším návrhem souhlasili a meče proti nim se ujali.“¹⁾ A třebaž že císař své hrozby vyplnil a Řím r. 1809 obsadil svým vojskem, všecko marno! „Jsme ochotni uchýliti se do kláštera, nebo podle příkladu prvních nástupců sv. Petra do katakomb.“ Co nyní následovalo, ví každý.²⁾ Šlechetný trpitel byl státu papežského zbaven a jako zajatec odveden do Francie. Se všech stran vybižen, ba téměř nucen, ukázal se na okamžik příliš povolným, schváliv zásady nového konkordátu, Napoleonem mu vnuceného, než napravil opět ihned tuto slabost. Jinak choval se rytířsky a jako světec.

Hvězda Napoleonova již v Moskvě zatemněna, zašla úplně po jeho porážce na polích u Waterloo roku 1813. Pius VII. vrátil se zatím z vězení na cestě všude poctami zasypáván jako velekněz do Říma 14. května 1814. Zde za radostného jásotu jako v triumfu byl přijat a vládl v obnoveném státě církevním s velikým požehnáním, snaže se rány revolucí zasazené dle sil vyléčiti.

I v našich dobách bylo vyhrazeno Piu IX. a jeho nástupcům Lvu XIII. a Piu X. ukazovati skvěle na zmužilost papežství po všechny doby osvědčenou v hájení pravdy a práva. Jako jejich

¹⁾ Artaud, Histoire du Pape Pie VII., t. 2. c. 28.

²⁾ Pacca, Memoires sur Pius VII.

předchůdci se chovali jako společní otcové křesťanstva a velekněží, jako se nikdy nesnížili za nádeníky světské moci, jako s mnohými vynikajícími ctnostmi, tak mimořádnou zbožností spojovali, že i protestantům zdáli se býti anděly, nebo jako lidé, kteří již před trůnem Božím obcují, tak šířili také tito tři poslední papežové duchovní a světská dobrodiní po obou polokoulích. Přes nejtrpčí pronásledování nezradili náboženství, pravdy zachované nikterak nezkomolili, nýbrž zářivým věncem vznešených ctností si úctu potomstva a obdiv všech šlechtně smýšlejících vrstevníků zajistili.

Na štěstí vidělo uplynulé století nepřerušenu řadu velikých papežů: byli to mužové velikého charakteru, byli to mužové svatí. Nelze jich také srovnati s vojevůdci, jichž válečná moc se denně zmenšuje a ztenčuje, ač sami zmužile a rozhodně dále bojují, aby konečně zpět pohlížejíce na slavnou minulost, důstojně a čestně zemřeli vedle mrtvol svých udatných vojáků. Nikoli! Řím zůstával mocným přese všecky ztráty. Mnoho se již změnilo a zašlo od té doby, kdy Pius VI. přijal tiaru. Opětovaně byla revoluce spoutána; mužové až do nebe vychvalovaní svrženi byli v prach. Rousseau, slavený spisovatel Emila, byl snížen za genialního snílka. Kant, Fichte a Hegel stali se vzory nesrozumitelnosti, nabubřelosti. Lamennais, odpadlík hluboce skloněný, vlekl se za smušile a nepozorovaně až ke hrobu. Pyšný Korsičan, vítěz u Marenga a Slavkova, byl odveden potupně na osamělý ostrov sv. Heleny;

jeho potomstvo dle všeho na vždy trůnu zbaveno na polích u Forbachu a Sedanu. Protestantismus, od počátku již chrám bez oltáře, bez oběti a kněze, hrozí s posledním hlavním pilířem se zbořiti. Ostře rozlišují se strany. Úplná nevěra, t. j. atheismus, od učenců lépe znějícím jménem zakrytý, je na straně jedné, ochotně podrobující se víra a katolicismus na straně druhé.

Kolika vítězství nedobyl zatím Řím! Žádná věda, žádné umění u papežství, u křesťanství, tak volali křiklouni. Bůh daroval však církvi své muže duchaplné, genialní. Od de Maistra, de Bonalda a Bergiera až po Balmesa a Moehlera, Hettingera a Schanze vystupovali nepřetržitě hlubocí myslitelé jako důstojní obhájcové zjevení. Věda přírodní, která již roku 1806 na osmdesát církvi nepřátelských teorií o stvoření jako rozumu odporujících viděla umírat a z jeviště mizeti, počala s Cuvierem vždy více poznávati, že náboženství je vždy přítelkyní vědy, že mezi věrou a nejnovějšími objevy vědy je nejkrásnější harmonie a shoda. Slavní přírodovědci: Ampère, Volta, Dumas, Chevreul, Babinet, Faye, Biot, Leverrier, Barande, Cauchy, Secchi, Pasteur, Hermite a mnozí jiní velikáni vědy byli upřímnými a praktickými katolíky. O Pasteurovi, slavném chemiku prvního řádu, je známo, že horlivě přijímal sv. svátosti a smrtí velmi příkladnou zemřel. Když se blížila jeho poslední hodinka, vzal kříž do třesoucích se rukou a zemřel s vyznáním víry, naděje a lásky na rtech. Jeden ze žáků jeho tázal se ho kdysi, jak je to, že

tak veliký učenec po tolikém studiu a přemýšlení může ještě věřiti. Pasteur dal mu na otázku tuto krásnou odpověď: „Právě že jsem přemýšlel a studoval, zůstal jsem věřícím jako Breton. A kdybych byl ještě více přemýšlel a studoval, byl bych věřil jak bretonská selka.“ (Bretonové vyznamenávali se ode dávna neochvějnou pevností u víře.)

Příznivějším snad ještě směrem bralo se bádání dějepisné. Raumer, Voigt, Schlegel, Stolberg, Hurter, Gfrörer vydali Římu svědectví nejskvělejší. Nového, netušeného rozmachu nabylo však bádání dějepisné, když Lev XIII. velkomyslně otevřel a přístupným učinil archiv vatikánský učencům všech národův a vyznání. Tímto velkomyslným činem papeže staly se archivy vatikánské, jež obsahují nejpřednější prameny k dějinám církevním a světským, velikým shromážděním pro badatele dějepisné. Neboť záhy poslaly do archivů vatikánských nejen jednotlivé říše, nýbrž i různé učené společnosti, akademie své učence a své zástupce, aby v nich bádali a výsledky bádání svého uveřejňovali. A když kdysi Lev XIII. byl upozorněn, že hlavní návštěvovatel archivu, Theodor Mommsen, je protestant, odvětil papež: „Tím lépe! Nepotřebujeme se ničeho báti a nic neztratíme, bude-li pravda dějinná takovýmto mužem na světlo vynesena.“ A jak krásné a povznášející divadlo naskýtá se dnes pozorovateli, smíme-li tak říci, tohoto velikého úlu, kde zástupci všech národův západních, příslušící k nejrozličnějším školám a vyznáním,

Pius IX.

s činností vždy větší pracují společně o veliké úloze badatelské, kterou jim papež netoliko dovolil, nikoli, kterou od nich i žádal.

Objevy v katakombách posledních dob byly rovněž tolikerymi důkazy pro apoštolský původ náboženství katolického. A byli to opět papežové, zejména Pius IX., kteří bádání v katakombách horlivě podporovali. Přední badatel Giovanni Battista de Rossi, jenž katakomby takofka znova objevil, těšil se zvláštní přízni Pia IX. Před zraky hluboce dojatého papeže otevřel Rossi kryptu hřbitova Kalixtova, kde byli papežové 3. století pochováváni, jakož i neméně cti-hodnou kryptu, jež tělo sv. Cecilie chovala. Pius IX. stal se brzo takřka vášnivým ctitelem křesťanské archeologie, která přičiněním Rossiho stala se novou, pro církev nanejvýš důležitou vědou. Pius IX. však netoliko podporoval objevy a publikace mistrovy, nýbrž uložil mu i, aby poklady prvního křesťanského umění shromáždil ve vzácném křesťanském museu vatikánském a zřídil v Lateranu sbírku křesťanských hrobův a nápisů. Jeho utrpením zkoušená duše uchylovala se se zálibou do prvních dob církve, do století pronásledování, a když zemřel, přál si býti uložen v sarkofagu mezi freskami katakomb v choru svého milovaného chrámu S. Lorenzo fuori le mure.

Na poli posvátného řečnictví a umění krásných může se rovněž vykáhati papežství úspěchy potěšitelnými a skvělými. Nevyznely ještě v síních chrámu Notre Dame poslední

zvuky nadšené a ušlechtilé řeči, kterými Lacordaire francouzskou mládež pro víru a lásku rozohniti se snažil, a je známo, že i v dobách přítomných vystupují na kazatelnu biskupové a kněží, kteří nejsou zcela nehodni jména Missilonova a Bossuetova. Ti, kdož se domnívali, že katolicismus neměl poesie, četli plni obdivu Chateaubriandova „Ducha křesťanství“ (*Génie du christianisme*). Z harfy Lamartinovy plynuly opět dlouho zapomenuté křesťanské a náboženské zpěvy a po něm naladil Turquéty svou lyru pro všecko, co církev krásného a vznešeného skýtá. V zemi, kde Dante pěl, pozvedli Manzoni a Silvio Pellico, dva katoličtí básníci a chloubu své vlasti, svůj melodický hlas, mládež napomínající, by nikdy se nespojovala s nízkostí, by nikdy nezapírala svaté pravdy a nikdy nic nemluvila, co podporuje nepravost a ctnost směšnou činí Beethoven, Mozart, Rossini, náš Dvořák zasvětili z části svoje hudební nadání oslavě katolické bohoslužby; i v protestantských zemích považován byl návrat k umění křesťanskému za nutný, jak dosvědčují školy v Dusseldorfu a v Berlíně. Zároveň povstaly, nikoli bez malé spolupůsobnosti katolíků, nevyumělkované způsoby poesie středověké z dlouhého vyhnanství a zapomenutí.

Všech těchto projevů nesmíme nikterak podceňovati. Vidíme z toho, že papežství ve své podstatě nepoškozeno, také v dobách stísněných dává podnět k blahým nadějím. Bylo by možno církev v této příčině srovnati s oranžovými stromy

slunné Italie; i tyto znají léta méně úrodná; než vedle mála zlatožlutých plodů roku nepříslnivého rozvíjí se přece opět brzo bohatý, mnohoslibný květ.

Tak nejsou na př. časté návraty mužů krve knížecí, slavných učencův, lidí ze všech tříd společenských, u nichž úmysly a ohledy pouze zevnější, sobecké jsou vyloučeny, do lůna církve katolické bez velikého významu. „Uskutečněné, živé křesťanství, to byla stará, katolická víra. Její všudypřítomnost v životě, její smysl pro umění a hluboký cit lidský, neporušitelnost manželství, její láskyplná sdílnost, její láska k chudobě, její poslušnost a věrnost označují toto náboženství jako nevyvratně pravé.“ To napsal protestant Novalis r. 1799. Fakta dokazují, že v této náklonnosti k papežství nebyl ojedinělým. Roku 1817 vrátil se k jedné, svaté, katolické a apoštolské církvi mateřské vévoda sasko-gothský, r. 1818 Fridrich, třetí syn velkovévody hessensko-darmstadtského, r. 1826 hrabě z Ingelheimu, dále Charlota dánská, Marie bádenská atd. V Anglii setkáváme se s oxfordskými theology, jako byli Newman, Manning, Faber, kteří se stali světly katolické církve; s lordy, jako byl Stuart, Campden, Fielding, Ward; se znamenitými spisovateli, jako byl Richard Simpson; s vynikajícími umělci, jako byl James Herbert a mnozí jiní. V Rusku máme obraty tří knížat Galicinův a několika kněžen z téhož rodu. Kníže Gagarin stal se jesuitou, hrabě Jiří Šuvalov barnabitou, generál

Nikolaj zemřel před několika lety jako trapista. Z židů uvádíme jen Libermanna, zakladatele kongregace srdce Mariina, Weitha, který se stal jako karmelita jedním z hlavních buditelů katolického života ve Vídni, oba slavné Ratisbonny, bratry Lehmanny, kteří se s tolikerym nadšením obrácení svých bývalých souvěrců věnovali. Než další jména vypočítávati bylo by zbytečno. Tolik však je u všech těchto mužův a žen jisto, že se museli zřici mnoha věcí, aby se stali katolíky, a že obětovati museli nezřídka jmění a rodinu, ano někteří byli nuceni opustiti i vlast. Ti, kdož z nich byli nejvíce nezávislími, jako německá knížata a angličtí lordové, museli se aspoň zřici celá století trvajících tradicí svého domu, což právě není vždy snadno. Ohledy a úmysly pouze zevnější, sobecké jsou tudíž u nich vyloučeny.

Někteří byli k návratu puzei vytrvalostí a vážným studiem dějin rozvoje lidstva, rozkvětu a zániku mnohých náboženství a říší, společenského řádu a mravního ušlechťení národů; jiní vábeni byli k papežství více uskutečněním ideálního směru lidstva, který tu nalézali, dokonalým pořádkem a krásou svatých svátostí, dojemnou bohoslužbou katolickou. Jeden pociťoval hluboce, jakou náplň útechy skýtá pravá církev v pozemském zármutku, druhý, jak člověka pochybností a nevěrou v prachu tohoto světa pohřbeného opět povznáší; tento nabyt požehnání velekněze, poněvadž klidným a poctivým bádáním jej poznal jako zákonitého náměstka Kristova,

onen našel v katolicismu ukojení pro svůj ideál krásy. Tak vedly všechny cesty k Římu, odkud zmužilost síla a útěcha prýštily, aby boj životní usnadnily.

Mezi katolíky povstalo zatím mohutné hnutí. Katolíci probudili se, nabyli sebevědomí. Zatím co hierarchie v Anglii (r. 1850), v Nizozemsku (r. 1853) a ve Škotsku (r. 1878) byla obnovena a jinde větší vážnosti a významu nabyla, dávaly se moderní vědecké vymoženosti ochotně ve služby papežství. Mosty přes propasti vybudované, elektrický drát a okřídlené prostředky spojení s biskupy a kněžími okrsku zemského, přinášely služebníky pokoje jakoby obratem ruky do nejvzdálenějších vesnic a míst světových. V Číně a v Mongolsku jsou přes tvrdošíjná pronásledování tisícové katolíků. V zemích polárních počíná se přinášeti oběť mše sv. za malou obec. V Indii čítá církve na sta tisíce věrných přívrženců. Americké hory, údolí a města vidí denně rozmnožovati se kněze a oltáře. V Australii zastoupen je papež ctihodným episkopátem a mezi obyvateli Alžírsk a, střední a jižní Afriky, je jméno jeho rozšířeno a od mnohých již uznáno. Obětavost v šíření evangelia a nevyčerpatelná horlivost papežů mají na sobě pečeť vyšší, vnitřního člověka uchvacující moci. Na sedmdesát tisíc osob je činně v zemích missijních. Jaké to hrdinné vojsko, jež všecko, i krev a život v každé době ochotně obětuje, aby duše Kristu získalo. Více než 200 missionářů podstou-

pilo v uplynulém 19. století smrt mučednickou. Nesčetní jsou ti, kdož následkem velikých námah a strádání dosáhli v zemích missijních hrdinné smrti. Všude pronikli hlasatelé víry; v žádné době nebylo tolik lidí církvi získáno, jako v naší. Papež Lev XIII. sám zřídil do r. 1898 neméně než 218 missijních diecesí.

Než vraťme se k Evropě. Zda není tu papež jediným, důstojným obhájcem křesťanství? zda není jím přes italské vojsko, jež kolem Vatikánu se postavilo, přes mocný boj, obrácený na poli vědeckém jako politickém proti jeho cti-hodné osobě? Mocní a učení řekli: Moc, umění a věda jsou naším náboženstvím, ano my sami jsme Bohem; k boháčům bylo řečeno: zlato a požitky jsou našimi bohy; k chudým: není Boha. Dle takovýchto zásad žije také množství lidí. Ti, kdož v bohatých bydlí příbytcích, netáží se než po požitku: v hustých zástupech sedí u nohou básníka, umělce neb u toho, co je vůbec geniálního na zemi, aby každé slovo, každý tón, každou formu a novou vymoženost ve službu pozemského požitku uvedli. Chudásovi vzat byl jeho Bůh, jeho kříž, jeho útěchuplná naděje na nebe a nebylo mu za to nic dáno než prázdné, nerosozumitelné fráse toho neb onoho filosofa, než několik kůrek vědy, které srdce nesílí, žádné útěchy v jeho utrpení, žádného štěstí a žádné spokojenosti v jeho domácím životě nedávají; nebo byl za kus stříbra s celou svou rodinou zavřen do otráveného výparu továrny, kde duševně a tělesně vadne.

Než také lid probudil se s přestrašující logikou. Není Boha, řekl, nač ještě klásti úzdu nezřízeným žádostem? Není Boha, proto není také žádné authority, žádného práva, žádného zákona, žádného majetku, žádného rozdílu stavu. Není Boha, proto jsme také pány a neomezenými vládci nad statky tohoto světa. Není Boha, proto nechceme býti podřízenými. Nadarmo ukazujete se blahovolnými, povolnými a zvyšujete naši mzdu; to nám nestačí; chceme vládnouti, nechceme více pracovati, nechceme méně požívatí než boháči. Lze se ještě diviti, že všude, kamkoli poblédneme, zuří boj? Ano, lidská společnost je rozdvojena a roztržena ve velké politické a sociální strany, organisování stojí proti sobě odpůrci. Jako dvě velká ozbrojená vojska táhnou dělníci a prácedárci do boje. Poměr mezi prací a kapitálem stal se nepřátelským. Tímto bojem je pokojný rozvoj kultury naší, ano i další trvání našeho života společenského ohroženo.

To vše mohlo by se nazvati zbytečným mluvením, kdyby nedokazovala francouzská revoluce z r. 1789, rok 1848 a řádění kommuny r. 1871 více než s dostatek, jak kníže na svém trůně a boháč ve svém jídelním saloně musí se báti nespokojenosti lidu, onoho mladého lva, který denně více cítí, jak jeho svaly sílí a po kořisti lační. Z ulice ozývá se vždy hlasitěji hrozivé volání sociální demokracie a anarchie všech zemí, která hlásá den účtování a chce míti podíl na pozemském štěstí.

Celý tento nepořádek je novým zjevením,

výsledkem protikřesťanských zásad, denně tiskem a četnými jinými prostředky mezi všemi třídami a stavy šířených; je to živá, ve společnosti činná nevěra. Děla a bajonety jsou bezmocnými tam, kde vše závisí od osvětlení ducha a zušlechtění srdce. Ještě méně zmůže tu filosofie, aspoň vůči lidu; filosofie nedovedla by jej udržeti na úzdě ani na krátkou dobu, tím méně zcela přetvořiti. Lid stará se málo o filosofii. Platonové a Sokratové mohou snad na procházkách nebo v síních akademie malý počet lidí toužících po vědění poučiti o nejvyšších otázkách životních. Má však z toho lid, který v odlehlých čtvrtích v podkrovních světničkách bídně žije, jaký užitek? Každý nechť se kromě toho sama sebe táže, zda který z dnešních filosofů měřiti se může co do nadání a pojmání věcí božských a nesmrtelnosti s Platonem a Sokratem? A jak vzdálena by byla přece ještě taková filosofie od oné obdivuhodné křesťanské filosofie, „která,“ — abychom mluvili s nepodezřelým zajisté Juliem Simonem, — „tak snadno skýtá, co rationalismu je tak obtížno, a přidává, co rationalismus nikdy nedá: klid a pokoj duševní.“

Jeden byl, jenž chudým hlásal evangelium, jeden, jenž kázal čistotu, modlitbu, smířlivost, lásku a bázeň boží a horlivou péči o věci budoucího života s nedotknutelnou autoritou božskou. A tento jeden byl Ježíš Kristus Ukřižovaný. Nuže, kde žije náboženství, které bohočlověk hlásal? V protestantismu? Je to smutné doznání pro protestanty, kteří jen část božského zjevení

mají, ale je to proto neméně pravdivo, že protestantismus téměř ve všech svých zástupcích s nevěrou se spojuje, aby Krista zapřel a docela i křest odstranil.

Pohledme naproti tomu k Římu! Míru a klidu nemůžeme tam ovšem nyní očekávati, ale jak by to bylo také možno při bezpočetných nebezpečnostech, které svaté stolici se všech stran hrozí: přes to však jeví se papežové vždy důstojnými zástupci křesťanství všem nepředpojatým zrakům. Nikdy nespojovali se s nevěrou a převrácenou morálkou naší doby. Mužně odsuzují osobnou vládu moci nad právem, rozumu nad zjevením, státu nad církví, bohatství a požitku nad ctností a náboženstvím. Vytrvale hájí svatosti manželství, důstojnosti kněžství, poslušnosti k zákonu, mravního a společenského řádu. Neúnavně hlásají lidstvu veliké základní zákony života křesťanského: spravedlnost a lásku. S důrazem poukazují na nutnost křesťanské výchovy mládeže. Zářivým důkazem toho je zejména Pius X. K mládeži táhlo jej ode dávna jeho láskyplné srdce; mládeži a její spáse věnoval po celý život nejpřednější svoji péči. Nikdy nezní jeho slova vážněji a důrazněji, než když vyzývá rodiče a kněze k bdělosti nad mládeží. „V mládí,“ tak psal jako biskup mantovský, „vzdělává se člověk. Mladé srdce podobá se roli, které ochotno je přijati símě z rukou rolníkových. Zasejete-li do něho símě ctnosti, budete kliditi dobré ovoce; zůstane-li však mladé srdce sobě ponecháno, přináší jen zármutek a

slzy.“ Hlubokou bolestí naplňuje jej proto nebezpečenství svedení, jež mládeži se všech stran hrozí. „Nikdy nesmí kněz mlčeti,“ psal jako patriarcha benátský, „vůči záplavě špatných knih a novin, které právě mládež kazí a víru podkopati hledí.“ Proto s vysoké stráže stolce Petrova napomíná vůdce katolických spolků mládeže: „Vynasnažte se vštípití mladým křesťanům přesvědčení, že se nesmějí přizpůsobovati duchu světa, nýbrž svět svatostí svého života proměňovati musejí. Nemají činiti nároků na nezávislost, nemají se státi osobivými, nýbrž poslouchati mají představených, osvědčených rádcův a pravých přátel.“ Především však snaží se Pius X s něžným porozuměním nejušlechtlejších hnutí jež Bůh do mladistvých srdcí vložil, povzbuzovati mladistvé křesťany, by pracovali o vzdělání své povahy, by se stali pravými muži, kteří jsou v dobrém důkladně utvrzeni. Proto napomíná vážně mládež: „Aby člověk nad sebou a naruživostmi svými zvítězil, k tomu třeba je odvahy, Síly a zmužilosti je třeba, aby člověk víru zachoval... Buďte silnými! Pohrdejte převrácenými zásadami veřejného mínění. Nedejte se odstrašiti strašidlem lidské bázně.“

Znajíce dobře potřeby doby a úkol církve a jejích pastýřů, kladou papežové dále důraz na to, aby kněžstvo věnovalo svou působnost a práci lidu; úřad jeho pastýřský má se vztahovati na všechny životní otázky lidu. „Chceme-li obnoviti lidstvo,“ píše Pius X. hned v první encyklice, „musí se to státi ponenáhlu; neboť

společnost je zrcadlem, ve kterém se odráží duch a smýšlení jednotlivého člověka a jednotlivých rodin a spolků. Získáme-li napřed srdce jednotlivců pro Krista, bude mu opět získána celá lidská společnost.“

Zvláštní pozornost věnují papežové též životu spolkovému. O jeho užitku v městech a na venkově jsou tak přesvědčeni, že s velikou vážností doporučují zakládání katolických spolků. V tomto přesvědčení věnoval Pius X. hned v první své encyklice spolkům slova vřelého doporučení, napomínaje: „Kde katolíci v zájmu náboženství se spojí ve spolky, tam dávno již obdrželi od předchůdců našich schválení a požehnání. Také my vyslovujeme těmto spolkům otevřeně svoje uznání a přejeme jim ve městech a na venkově dalekého rozšíření a bohatého rozkvětu. Tomuto doporučení odpovídají však také požadavky, jež Pius X. na spolky činí: „Doba,“ praví, „žádá skutků, uctivého zachovávání božského a církevního zákona, skutků svobodného a otevřeného vyznávání víry, živé lásky k bližnímu.“

Podobně také doporučují podporu dobrého tisku. O Lvu XIII. je to všeobecně známo. Neménějším přítelem jeho je i Pius X. Před několika lety bylo v Benátkách konáno shromáždění diecesního spolku. Kardinál patriarcha Sarto (nyní Pius X.) předsedal. Také na tisk přišla řeč. Byla vyslovena stížnost, že „La Difesa“ (Obrana), dobré katolické noviny, jen živoří. Tu pozvedl se patriarcha benátský a pravil: „Bylo by velmi litovati, kdyby „Difesa“, když po tolik let mužně

bojovala za dobrou věc, nyní pro nedostatek prostředků měla zaniknouti. Pro mě, biskupa diecesního, bylo by to velmi zarmucujícím, kdyby se tak státi mělo za mé správy. To se nesmí za žádných okolností státi. Doufám, že katolíci benátští nedají padnouti svým novinám, které jsou dobře psány a zvláště v hájení církve velmi obratny. Nebudu se žádných obětí strachovati, abych „Difesu“ udržel. Bude-li nutno, dám k tomu i svůj prsten, svůj náprsní kříž, i kardinálské svoje roucho, neboť chci, aby noviny tyto dále trvaly.“

Papežové nepodmíněně věří však také v pokrok. „Pokrok existuje,“ tak zní slova Pia IX., „pokrok existuje a je velmi značný, je to však pravý pokrok víry a nikoli změna. Duch, věda, moudrost všech a jednoho každého zvláště musí činiti veliké pokroky.“ Podobně Lev XIII. jako biskup a jako papež opětovaně s důrazem na to poukazoval, že papežství a církve nejsou nepřáteli pokroku. Tak pravil na př. v encyklice *Immortale Dei* z r. 1885: „Tvrzení, že církve státům nepřije jejich nového řádu a bez rozdílu vše odmítá, co duch lidský v době naší vytvořil, je neodůvodněno a prázdnou pomluvou. Pošetilé domněnky ovšem církve odmítá; kárá také bezbožnou náklonnost ke vzpouře, a zejména onen směr ducha, ve kterém dlužno spatřovati počátek dobrovolného odpadu od Boha. Poněvadž však všechna pravda nutně musí vycházeti od Boha, uznává církve všechny skutečné vymoženosti bádní jako stopy ducha božského. A poněvadž

Lev XIII.

není pravdy, která by mohla odporovati všem v nauky zjevené, a poněvadž každá vědecká vy-
 moženost nám může býti popudem k poznání a
 chvále Boha samého, proto bude církev vždy
 všecko radostně pozdravovati, čeho se k rozšíření
 hranic našeho vědění získá... Jako odpůrkyně
 všeliké lenosti a zpátečnictví chce církev spíše,
 aby duch lidský svým vzděláním bohaté ovoce
 přinášel. Církev povzbuzuje ke každému umění
 a zručnosti a svým vlivem obrací snahy tyto na
 zušlechtění člověka a jeho spásu a snaží se za-
 brániti, aby věda a materiální snaha člověka
 neodvracely od Boha a nebeských statkův. A toho
 je právě dnes nanejvýše třeba.“ A také nynější
 slavně panující sv. Otec Pius X., ještě jako biskup
 opětovaně ve svých listech pastýřských připo-
 mínal, že obsah našeho sv. náboženství zabezpe-
 čenými výsledky lidského bádání nemůže býti
 ohrožen, nýbrž vždy nedotknutelným se jeví.
 „Náboženství,“ praví, „nemá bázně před vědou;
 podporovalof vždy mravnost a vzdělání; nábo-
 ženství chce, aby jeho přívrženci byli „dítětkami
 světla“ a nikoli tmy. Náboženství těší se
 z pokroku. Nechť jen člověk pozvedne perutě
 k vysokému letu, nechť jen vždy nová tajemství
 v přírodě objevuje; nechť slaví jen nad nepod-
 dajnou hmotou světovou nová vítězství, nechť
 získává společnosti vždy nové prospěchy...
 Za všechno to má náboženství jen slova radosti,
 důvěry a díků. Náboženství žádá si pokroku a
 požaduje bádání. Křesťanství nebojí se bádání,
 nýbrž jen nevědomosti.“ Proto také žádal

Pius X. na všech místech své dřívější biskupské působnosti na kleru co nejdůkladněji studia theologická a vyzýval jej k radostné práci ve vědách světských.

Tisícové nesní za našich dnů o ničem jiném než o materiálních, pozemských statcích, vynasnažují se bez oddechu uniklý požitek novým nahraditi, peníze na peníze hromaditi, vždy mocnějšími býti, nad své spolubližní se povznést. Než velekněží starci na stolci papežském volají jako s vyšších krajů k zemi, že všichni podle řádu světového Bohem stanoveného různé povinnosti plniti musejí v mnohých oborech; že den zmrtvýchvstání každý rozdíl vyrovná a pozemskou slávu zničí, a že jen ctnost bude zářiti v rouchu blažené nesmrtelnosti.

Žádný lidský projev citu, žádný objev doby naší, žádná vládní forma není od velepastýřů na stolci Petrově odsuzována. Papež jen oplakává, že se všech těchto věcí tak často zneužívá proti spravedlnosti a lásce, proti pravému štěstí člověka, proti Tvůrci a náboženství. Sami jsouce muži oživenými nejušlechtilejšími city, milovníky umění a podporovateli vědy, schvalují všechna velkolepá hnutí našich dnův a vynasnažují se ze všech sil, aby dali učencům ve víře bezpečnou vůdčí hvězdu a jasnější světlo, umělcům v nadpřirozeném řádu širší pole, všem, kdož počestně a šlechetně smýšlejí, v Kristu nový vzlet, nové perutě k vyššímu životu. Ctihodní biskupové ve všech dílech světa, spojení s papežem poutem jednoty, opakují a vysvětlují všude jeho slova, pracují

o uskutečnění jeho nejvroucenějších přání. Tisícové a tisícové synův a dcer církve věnují se horlivě vyučování mládeže, ošetřování nemocných, zaopatření starců. Kněží důstojní všude horlivě se vynasnažují, aby obrátili zraky na vyšší zájmy životní, nezapomínají zvláště na chudáka, udílí jeho dítkám svatý křest, vyučují je v nejdůležitějších pravdách víry a mravonky, vedou je k božské svatební hostině, kde se požívá chléb andělský, žehnají jeho manželství, občerstvují tělo a duši nemocného a podávají rtům umírajícího obraz Ukřižovaného k políbení. Biskupové v dalekých missích nebo v hlavních městech našeho dílu světa v mnohých starostech sešedivělí podávají ve svých listech pastýřských svědectví o své víře v jednoho Boha, Tvůrce nebes a země, o poslušné příchyllosti a oddanosti k náměstku Kristovu. Jaké účastenství jeví se u všech národů, knížat a vládců, slaví-li papež jubileum, nebo onemocní-li, nebo vydá-li okružní list! Celé zástupy poutníků dostavují se při slavných příležitostech do síní vatikánských. Lze tu viděti zástupce všech národů, všech zemí, poutníky z Evropy, Ameriky, Asie, Afriky a Austrálie, všechny proniknuté přáním spatřiti Otce křesťanstva. Ani různost sociálního postavení nedělí jich, všichni cílí se dítkami společného Otce, před nímž v pohnutí klečí, jemuž ruku líbají často až k slzám dojati a u vědomí štěstí, že dlí před náměstkem Kristovým, nástupcem sv. Petra.

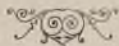
Katolíci v mnohých zemích probudili se z letargie a pracují horlivě o své organizaci a

dynastie, žádný trůn se srovnávat nemůže. Než nový boj čeká jej. Úplná nevěra, dle sil v denním životě se uplatnit snažíc, tasí meč proti veleknězi, jenž Boha a vyšší život na zemi přináší. Prudkost výpadů zjevných a skrytých nepřátel chtít popírat, bylo by upírat existenci světlu dennímu. Ale i náboženství katolické těší se nové bohatší vnitřní síle a větší moci, než kdykoli jindy. Tím posílen a zvláště důvěřuje v toho, jenž srdce lidí má v rukou svých, očekává sv. Otec všecky události, všecky zápletky, radost a utrpení, kletbu a požehnání s klidem a pokojem. Láskyplně vztahuje otcovskou ruku svou nad světem a vroucí modlitba velekněžského starce vystupuje k nebi jak za ubohého Indiána, jenž vděčně ovinul kříž Spasitelův, tak za nevěrce, který Boha nevděčně od sebe odmítá.

Jak dlouho nynější boj proti církvi potrvá, neví nikdo. Že papežství zvítězí, o tom je každý pravý katolík přesvědčen, to musí i mnohý nekatolík dle logiky dějin jako věc pravděpodobnou připustiti. Dříve nebo později zajisté mnohý bezbožec, sténaje v hluboké bídě, pozvedne oko své k nebi a vrátí se k Bohu, ke Kristu, k církvi a k papežství. K Bohu: neboť jeho obraz je vtisknut do srdcí lidských, poznání jeho jsoucnosti základem všelikého mravního a společenského řádu; ke Kristu: neboť Kristus je cesta, pravda a život, prostředníkem mezi Bohem a lidmi, ideálem všeliké dokonalosti; k církvi: neboť v ní žije Kristus dále, uče národy autoritou církve učící, zahrnuje skrze svaté

svátosti milostmi; k papeži: neboť papež je to, k němuž Kristus v osobě chudého galilejského rybáře pronesl slova: „Ty jsi Petr, t. j. skála, a na té skále vzdělám církev svou; pasiž moje beránky, pasiž moje ovce.“

o probuzení vědomí náboženského. Chrámy jsou lépe navštěvovány, svaté svátosti horlivěji přijímány, nádherné chrámy se budují, stav řeholní je hojně vyhledáván, staré kláštery se obnovují, nové zakládají, missie a exercitie často konají.

Úžeji než kdy jindy episkopátem spojeno a od katolíků více než kdy před tím ctěno a poslušně uznáváno, kráčí papežství pod vyšší ochranou a pomocí pevným krokem budoucnosti vstříc, pamětlivo neklamných zaslíbení Kristových. Kříž Kristův skýtá mu při tom sílu, pomocí jejíž neochvějně stojí v době přítomné a státi bude po všecku budoucnost.

Závěr.

Kdo vážně někdy přemýšlel o 1900leté činnosti Říma, obsahující základy všeliké civilisace, uzná zajisté s námi, že jsme na listech předchozích podali jen nepatrný a nedokonalý příspěvek k znázornění ctihodné velikosti papežství. Nicméně doufáme přece, že jsme aspoň jednoho nebo druhého z našich neznámých čtenářů povzbudili, by pohlížel s hlubší úctou, s větší láskou a spravedlivějším oceněním na tak dlouhou řadu velebných vrchních pastýřů, kteří jakkoli často zármutkem naplnění pro potupné zneuznání svých nejlepších a nejušlechtilejších snah a záměrů, přece vždy mužně a neochvějně udržovali náboženství, křesťanství a ctnost rozšiřovali a v ochranu brali právo, mravnost, pravdu a lásku. Římští císařové a pohanství, Arius a zástup bludařů, Cařihrad se svou lstí a násilností, nezkrocení barbaři, ctižádostivé hlavy rodin, mocní císařové, prudcí reformatoři, jansenismus, tyranie knížat — to vše v různých dobách ohrožovalo papežství. Většina oněch nepřátel obrátila se v prach. Potomstvo sotva jich vzpomíná. Papež žije. Papež hledí na řadu předků, s jejichž slávou žádá

Posloupnost římských papežů.

1. Petr (42)—67 ?	31. Eusebius 309.
2. Linus 67—76 ?	32. Melchiades 311—314.
3. Kletus 76—88 ?	33. Silvester I. 314—335.
4. Klement 88—97 ?	34. Marek 336.
5. Evarist 97—105 ?	35. Julius I. 337—352.
6. Alexander I. 105—115 ?	36. Liberius 352—366.
7. Sixtus I. 115—125 ?	37. Damasus I. 366—384.
8. Telesfor 125—136 ?	38. Siricius 384—399.
9. Higin 136—140 ?	39. Anastasius I. 399—401.
10. Pius I. 140—155 ?	40. Innocenc I. 401—417.
11. Anicet 155—166 ?	41. Zosimus 417—418.
12. Soter 166—175 ?	42. Bonifác I. 418—422.
13. Eleuther 175—189.	43. Celestin I. 422—432.
14. Viktor I. 189—199.	44. Sixtus III. 432—440.
15. Zefyrin 199—217.	45. Leo I. Velký 440—461.
16. Kalixt I. 217—222.	46. Hilarius 461—468.
17. Urban I. 222—230.	47. Simplicius 468—483.
18. Poncian 230—235.	48. Felix III. (II.) 483—492.
19. Anterus 235—236.	49. Gelasius I. 492—496.
20. Fabian 236—250.	50. Anastasius II. 496—498.
21. Kornelius 251—253.	51. Symmachus 498—514.
22. Lucius I. 253—254.	52. Hormisdas 514—523.
23. Štěpán I. 254—257.	53. Jan I. 523—526.
24. Sixtus II. 257—258.	54. Felix IV. (III.) 526 až 530.
25. Dionysius 259—268.	55. Bonifác II. 530—532.
26. Felix I. 269—274.	56. Jan II. 532—535.
27. Eutychianus 275—283.	57. Agapitus I. 535—536.
28. Kajus 283—296.	58. Silverius 536—538 ?
29. Marcellin 296—304.	59. Vigilius 538 —555.
30. Marcellus I. 308—309.	

60. Pelagius I. 555—561.
61. Jan III. 561—574.
62. Benedikt I. Dobrý 575 až 579.
63. Pelagius II. 579—590.
64. Řehoř I. Velký 590 až 604.
65. Sabinianus 604—606.
66. Bonifác III. 607.
67. Bonifác IV. 608—615.
68. Adeodatus I. 615—618.
69. Bonifác V. 619—625.
70. Honorius I. 625—638.
71. Severin 640.
72. Jan IV. 640—642.
73. Theodor I. 642—649.
74. Martin I. 649—655.
75. Eugen I. 655—657.
76. Vitalian 657—672.
77. Adeodat II. 672—676.
78. Donus 676—678.
79. Agathon 678—681.
80. Lev II. 682—683.
81. Benedikt II. 684—685.
82. Jan V. 685—686.
83. Konon 686—687.
84. Sergius I. 687—701.
85. Jan VI. 701—705.
86. Jan VII. 705—707.
87. Sisinius 708.
88. Konstantin 708—715.
89. Řehoř II. 715—731.
90. Řehoř III. 731—741.
91. Zachariáš 741—752.
92. Štěpán II. 752.
93. Štěpán III. 752—757.
94. Pavel I. 757—767.
95. Štěpán IV. 768—772.
96. Hadrian I. 772—795.
97. Lev III. 795—816.
98. Štěpán V. 816—817.
99. Paschalis I. 817—824.
100. Eugen II. 824—827.
101. Valentin 827.
102. Řehoř IV. 828—844.
103. Sergius II. 844—847.
104. Lev IV. 847—855.
105. Benedikt III. 855—858.
106. Mikuláš I. Velký 858 až 867.
107. Hadrian II. 867—872.
108. Jan VIII. 872—882.
109. Marinus I. 882—884.
110. Hadrian III. 884—885.
111. Štěpán VI. 885—891.
112. Formosus 891—896.
113. Bonifác VI. 896.
114. Štěpán VII. 896—897.
115. Romanus 897.
116. Theodor II. 897.
117. Jan IX. 898—900.
118. Benedikt IV. 900—903.
119. Lev V. 903.
120. Sergius III. 904—911.
121. Anastasius III. 911—913.
122. Lando 913—914.
123. Jan X. 914—928.
124. Lev VI. 928.
125. Štěpán VIII. 929—931.
126. Jan XI. 931—935.
127. Lev VII. 936—939.
128. Štěpán IX. 939—942.
129. Marinus II. 942—946.
130. Agapitus II. 946—955.
131. Jan XII. 955—964.
132. Lev VIII. 963—965.

- 134 133. Benedikt V. 964—966.
 135 134. Jan XIII. 965—972.
 136 135. Benedikt VI. 973—974.
 136 136. Benedikt VII. 974—983.
 139 137. Jan XIV. 983—984.
 140 138. Jan XV. 985—996.
 141 139. Řehoř V. 996—999.
 142 140. Silvester II. 999—1003.
 141. Jan XVII. 1003.
 142. Jan XVIII. 1004—1009.
 143. Sergius IV. 1009—1012.
 144. Benedikt VIII. 1012 až 1024.
 145. Jan XIX. 1024—1032.
 146. Benedikt IX. 1032—1044.
 147. Silvester III. 1045.
 148. Benedikt IX. (po druhé) 1045.
 149. Řehoř VI. 1045—1046.
 150. Klement II. 1046—1047.
 151. Benedikt IX. (po třetí) 1047—1048.
 152. Damasus II. 1048.
 153. Lev IX. 1049—1054.
 154. Viktor II. 1055—1057.
 155. Štěpán X. 1057—1058.
 156. Mikuláš II. 1059—1061.
 157. Alexander II. 1061 až 1073.
 158. Řehoř VII. 1073—1085.
 159. Viktor III. 1087.
 160. Urban II. 1088—1099.
 161. Paschalis II. 1099—1118.
 162. Gelasius II. 1118—1119.
 163. Calixt II. 1119—1124.
 164. Honorius II. 1124—1130.
 165. Innocenc II. 1130—1143.
 166. Celestin II. 1143—1144.
 167. Lucius II. 1145—~~1153~~.
 168. Eugen III. 1145—1153.
 169. Anastasius IV. 1153 až 1154.
 170. Hadrian IV. 1154—1159.
 171. Alexander III. 1159 až 1181.
 172. Lucius III. 1181—1185.
 173. Urban III. 1185—1187.
 174. Řehoř VIII. 1187.
 175. Klement III. 1187 až 1191.
 176. Celestin III. 1191—1198.
 177. Inocenc III. 1198—1216.
 178. Honorius III. 1216 až 1227.
 179. Řehoř IX. 1227—1241.
 180. Celestin IV. 1241.
 181. Inocenc IV. 1243—1254.
 182. Alexander IV. 1254 až 1261.
 183. Urban IV. 1261—1264.
 184. Klement IV. 1265—1268.
 185. Řehoř X. 1271—1276.
 186. Inocenc V. 1276.
 187. Hadrian V. 1276.
 188. Jan XXI. 1276—1277.
 189. Mikuláš III. 1277—1280.
 190. Martin IV. 1281—1285.
 191. Honorius IV. 1285—1287.
 192. Mikuláš IV. 1288—1292.
 193. Celestin V. 1294.
 194. Bonifác VIII. 1294 až 1303.
 195. Benedikt XI. 1303 až 1304.
 196. Klement V. 1305—1314.

197. Jan XXII. 1316—1334.
 198. Benedikt XII. 1334 až 1342.
 199. Klement VI. 1342—1352.
 200. Inocenc VI. 1352—1362.
 201. Urban V. 1362—1370.
 202. Řehoř XI. 1370—1378.
 203. Urban VI. 1378—1389.
 204. Bonifác IX. 1389—1404.
 205. Innocenc VII. 1404—1406.
 206. Řehoř XII. 1406—1415.
 207. Martin V. 1417—1431.
 208. Eugen IV. 1431—1447.
 209. Mikuláš V. 1447—1455.
 210. Calixt III. 1455—1458.
 211. Pius II. 1458—1464.
 212. Pavel II. 1464—1471.
 213. Sixtus IV. 1471—1484.
 214. Innocenc VIII. 1484 až 1492.
 215. Alexander VI. 1492 až 1503.
 216. Pius III. 1503.
 217. Julius II. 1503—1513.
 218. Lev X. 1513—1521.
 219. Hadrian VI. 1522—1523.
 220. Klement VII. 1523 až 1534.
 221. Pavel III. 1534—1549.
 222. Julius III. 1550—1555.
 223. Marcellus II. 1555.
 224. Pavel IV. 1555—1559.
 225. Pius IV. 1559—1565.
 226. Pius V. 1566—1572.
 227. Řehoř XIII. 1572—1585.
 228. Sixtus V. 1585—1590.
 229. Urban VII. 1590.
 230. Řehoř XIV. 1590—1591.
 231. Innocenc IX. 1591.
 232. Klement VIII. 1592 až 1605.
 233. Lev XI. 1605.
 234. Pavel V. 1605—1621.
 235. Řehoř XV. 1621—1623.
 236. Urban VIII. 1623—1644.
 237. Innocenc X. 1644—1655.
 238. Alexander VII. 1655 až 1667.
 239. Klement IX. 1667—1669.
 240. Klement X. 1670—1676.
 241. Innocenc XI. 1676—1689.
 242. Alexander VIII. 1689 až 1691.
 243. Innocenc XII. 1691 až 1700.
 244. Klement XI. 1700—1721.
 245. Innocenc XIII. 1721 až 1724.
 246. Benedikt XIII. 1724 až 1730.
 247. Klement XII. 1730 až 1740.
 248. Benedikt XIV. 1740 až 1758.
 249. Klement XIII. 1758 až 1769.
 250. Klement XIV. 1769 až 1774.
 251. Pius VI. 1775—1799.
 252. Pius VII. 1800—1823.
 253. Lev XII. 1823—1829.
 254. Pius VIII. 1829—1830.
 255. Řehoř XVI. 1831—1846.
 256. Pius IX. 1846—1878.
 257. Lev XIII. 1878—1903.
 258. Pius X. 1903. Na mnohá léta!

259. Benedikt XV. 1914—1922

260. Pius XI. 1922—1929

261. Pius XII. 1929—1958

262. Jan XXIII. 1963—1963

OBSAH:

	Strana
Úvod	I
I. Papežové od císaře Klaudia až do vydání ediktu milánského císařem Konstantinem Velikým (41 až 313)	7
II. Papežové od ediktu milánského až ke smrti Karla Velikého (313—814)	24
III. Papežové od smrti Karla Velikého k Řehoři VII. (814—1073)	80
IV. Od Řehoře VII. až po Benedikta IX. (1073—1303)	101
V. Od Benedikta IX. až do revoluce francouzské (1303—1789)	156
VI. Od francouzské revoluce až po naše dny (1789 až 1908)	229
Závěr	265

STANOVY

Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje

v Brně.

§ 1. Účel Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje.

Dědictví pečuje o zvedení lidu moravského, jakého náš čas požaduje; o zvedení všestranné, avšak na základě víry katolické s vyloučením všelike politiky.

§ 2. Prostředky k dosažení účelu tohoto.

Spisování a vydávání knih a sice netoliko výhradně náboženských, nýbrž vůbec vzdělávacích a k duchovním potřebám věku našeho prohlédajících, zvláště dějepisu, zeměpisu, poznání vlasti, přírody, řemesel a orby, atd. — I v zábavných spisech obsažena býti má buď obrana, buď utvrzování některé pravdy katolické, jížto se odpor časový dotýká.

Vydávati se budou Dědictvím, pokud jmění stačí:

1. Obšírné životopisy svatých,
2. Spisy poučné,
3. Spisy zábavné,
4. Časopisy a všelike listy běžné,
5. Předměty umělecké, ku př. obrazy, zeměvidy čili mapy atd.

Poznámka: Orgánem Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje jest »HLAS«, časopis církevní.

§ 3. Šetření zákonův tiskových.

Při vydávání časopisův, knih běžných, obrazův atd. budou se stávající zákony tiskové zevrubně zachovávat.

§ 4. Zřízení Dědictví.

1. Spoluúdem Dědictví státi se může každý, kdo za sebe jedenkrát na vždy položí 20 K r. m.

2. Vklad tento může se zapraviti buď najednou, anebo ve dvou po sobě jdoucích ročních lhůtách po 10 K r. m., které až do dne 30. září každého roku vyplaceny buďtež. Kdo by do té doby vklad nezaplatil, přestává býti údem Dědictví.

3. Kdo však témuž ústavu 200 K věnuje, považován bude za spoluzakladatele a obdrží 4 výtisky věci Dědictvím vydaných zdarma.

4. Kdo jednou na vždy dá 100 K, bude téhož ústavu spoluúdem I. třídy a obdrží 3 výtisky. Kdo 40 K dá, stane se spoluúdem II. třídy a obdrží 2 výtisky. Kdo 20 K položí, bude spoluúdem III. třídy a obdrží 1 výtisk zdarma.

Spojí-li se manžel s manželkou v jeden toliko základ o 20 K, vydávati se jim budou knihy jen do úmrtí toho, který první v diplomu poznamenán jest.

Poznamenání. Bylo-li by potřebí druhého nebo třetího vydání některé již vydané knihy, spoluúdomě ji dostávati nebudou, nýbrž knihy ty prodávati se budou ve prospěch pokladnice Dědictví, aby se nákladnější díla vydávati mohla.

Abý úmrtí spoluúda přišlo ústavu tomuto ve známost, žádají se vpp. duchovní pastýřové, aby úmrtí takové pokladníkovi Dědictví, třebaš přímo poštou oznámiti ráčili. Podobného oznámení písemného potřebí jest, kdykoliv spoluúd některý buď k vyšší důstojnosti vynikl, nebo jinam se přestěhoval.

5. Řehole, děkanství (vikariáty), osady, knihovny, školy, rodiny, spolky, bratrstva atd. vstupují dvojnásobným vkladem za spoluzakladatele nebo za spoluúdy věčné do Dědictví podle tříd svrchu jmenovaných.

6. Každému volno doplněním vkladu u vyšší třídu postoupiti. Zašle-li tudíž na př. spoluúd III. třídy k prvním 20 K opět 20 K, stane se spoluúdem II. třídy atd. Avšak spoluúdství postoupiti jinému se nedovoluje.

7. Každý přistupující račiž jméno a místo přebývání svého jakož i biskupství a děkanství (vikariát) a poslední poštu zevrubně udati.

§ 5. Rozesílání knih a výtvorův uměleckých.

O rozesílání knih, spisův a jiných předmětů Dědictvím vydaných, postará se výbor. Každý přistupující k Dědictví hned račiz oznámiti, ze které z ustanovených expedicií si knihy bráti bude.

Poznamenání I. Pravidlem v této věci zůstane, co na lístku tištěno jest: že na poukázání lístku svého každý spolu-úd v hlavní komisi u p. K. Winikera, knihkupce v Brně v Cyrillo-Methodějském knihkupectví (Gustava Francela) v Praze a Bedřicha Grosse v Olomouci knihy sobě vybíratí má. Kdo by však chtěl poštou knihy své dostati, račiz se obrátiti frankovaným listem na jmenovaná knihkupectví a přiložít 6 h., kterýžto peníz přísluší knihkupci za práci a obálku, mimo to ještě 12 h na kolkovaný list nákladní.

Poznamenání II. Všeliké dopisy v záležitostech Dědictví ss. Cyrilla a Methoděje buďtež posílány pod adressou: Vd. msgr. Vladimír Šťastný, bisk. rada a pap. komoří v Brně, starosta Dědictví Cyrillo-Methodějského; zásilky peněz a objednávký knih pak buďtež činěny v listech frankovaných pod adressou:

**Pokladnictví Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje
v Brně, ulice Antonská, biskupský alumnát.**

§ 6. Poměr k vládnímu řízení.

1. Vládnímu řízení se ponechává, nahlédati v jednání spolku, hdíti nad zachováním nařízení v propůjčeném potvrzení daných, aneho všeobecnými předpisy ustanovených, a uzná-li toho potřebu, přidati spolku od příslušícího úřadu určeného císařského komisaře.

2. Kdyby se spolek rozejíti nučl, rozhodne výbor o jmění v duchu Dědictví svatého Cyrilla a Methoděje, a podá o tom předběžnou zprávu vys. c. k. místodržitelství a svému P. T. nejdůstojnějšímu panu biskupovi.

Stanovy tyto potvrzeny jsou výnosem nejd. bisk. konsistoře v Brně ze dne 7. srpna 1879, č. 2297, a výnosem vys. c. k. místodržitelství v Brně ze dne 2. srpna 1879, č. 28.876.

8. Každý kněz, který jest udom Dēdictvi sv. Cyrilla a Methoděje, běře na sebe povinnost, buď ve slavnost, buď některý den v oktávě sv. apoštolů Cyrilla a Methoděje každoročně sloužiti mái svaton za všecky živé a mrtvé spolunúdy dotčeného Dēdictvi; a bude-li libo a možno-li jinou mái svaton za obřcení ndrodů slovanských od jednoty církevní odloučených, kterouž pobožnost jistě každý spolunúd jakožto věrný katolík spolu konati neopomine.

9. Zemřelí, za které někdo vklad k Dēdictvi učinil, tak jako ti, kteří na smrtelné posteli nejméně 20 K za sebe do Dēdictvi odkázali, stávají se účastnými duchovních milostí v předešlém (8.) čísle jmenovaných.

Každý, jenž byl vklad ten učinil za mrtvého, pokud živ jest, knihy bez ohledu na velikost vkladu, ovšem nejméně 20 K, po jednom výtlisku dostávají mái.

10. Správu Dēdictvi ss. Cyrilla a Methoděje vede výbor sestávající z kněží, kteří buď v Brně, buď na blízku přebývají.

11. U jiných osob a úřadů zastupuje Dēdictvi sv. Cyrilla a Methoděje starosta, a nemá-li prázdně od jiného zaměstnání, jeden z jednatelů.

12. Výbor schází se čtvrtletně a k vyzvání starosty i častěji v Brně, aby, čeho potřebsí, v poradu bral, a většinou hlasů přítomných výborníkův o nálezech pro celé Dēdictvi platných rozhodoval. — Výbor má právo, počet svých údův odcházejících doplniti nebo i rozmnožovati, avšak ne jinak, než katolickými kněžími, a každoročně uveřejňuje zprávu o činnosti své.

13. Každý spolunúd Dēdictvi má právo, písemné návrhy své činiti a přání svá projevovati dotčenému výborn, kterýžto při svých shromážděních zavázán jest, jich svědomitě v úvahu bráti a dle nle, pokud potřežno, prospěšno a možno jest, se zachovati.

14. Ve sporech, z poměru spolkového snad vzniklých, děje se odvolání k starostovi, a v domněle nedostatečném vyhovění ku příslušcím c. k. úřadům.

15. Kdo témuž Dēdictvi obětuje práce své literární neb umělecké, obdrží na výslovnou žádost honorář podle výbornosti, obšírnosti a důležitosti spisu svého, o čemž výbor úsudek pronese.

Poznámka redakce. Dle § 5. stanov přijímají se rod y položením 40 K; k tomu podotknouti třeba, že rod se běře, dokud jméno se netratí. Dcery provdané, není-li synův, odbíratí budou knihy, pokud žijí, dívky pak jejich, jiné jméno nesoucí, nemají už práva toho.

* * *

Údu stavu kněžského snažně žádáme, aby, jak stanovami určeno jest, a jak veškeré údstvo očekává, o slavnosti svatých apoštolů Cyrilla a Methoděje, nebo v některý den v oktávě téže slavnosti mši svatou za živé a zemřelé spoluúdy sloužili; mimo to, je-li možná a libo-li, druhou mši svatou za obrácení národů slovanských od jednoty církve odloučených. Ostatní údové nekněží konejtez s týmže nábožným úmyslem v naznačeném čase vroucí modlitby.

Nesmí se také mlčením pominouti fundage, kterouž učinil první starosta Dědictví František Sušil u ctihodných otců Minoritů v Brně, aby totiž v jejich chrámě každoročně v oktávě vatého Cyrilla a Methoděje dvě mše svaté za údy Dědictví se sloužily.

Údům, kteří o slavnosti sv. Cyrilla a Methoděje nebo v oktávě téže slavnosti svátosti hodně přijmou, některý kostel navštíví a na úmysl sv. Otce se pomodlí, udělil papež Pius IX. brevem ze dne 21. listopadu 1856 plnomocné odpustky, které se i duším v očistci přivlastniti mohou.

Prosba k velebnému duchovenstvu.

Stává se nejednou, že po úmrtí horlivého šířitele knih našeho Dědictví, jenž pro všechny jeho členy ve farnosti a v okolí obstarával vyzvedání ročního podílu v knihkupectví k tomu ustanoveném, odběrací lístky na tyto podíly přicházejí na zmar a že tím členové, kteří dle stanov povinni jsou na odběrací lístky své v dotčeném knihkupectví roční podíl vyzvednouti, ve veliké nesnázce uvedeni bývají, nevědouce, co sobě počítí. Obrátí-li se podílníci ti na představenstvo Dědictví, na starostu a pokladníka, jsou i tito v neménších nesnázích, zvláště ztratily-li se podílníkům ve větším počtu i diplomy v nichž čísla podílníkův a rok, v němž do Dědictví vstoupili, zaznamenány jsou. Pak nezbývá, leč praeně vyhledávati v repertoiru jména podílníků těch, vystopovati v matrice Dědictví rok a vklad jejich, a v knihkupectví, k němuž příkázání byli, vyšetřovati, kolik ročních podílů již sobě vyzvedli a kolik ještě vyzvednouti právo mají. To vše však s velikou ztrátou času a spolu s výlohami poštovními i s výlohou za nově vystavený lístek odběrací spojeno jest. A což teprve, když se ztratily nejen lístky a diplomy s čísly podílníků, nýbrž i jména jejich nejsou známa a na představenstvu Dědictví se žádá, aby najednou veliký počet všech údů Dědictví celého okolí nebo celé rozsáhlé farnosti, jichž ani jména ani čísla nebyla udána, v matrikách vyhledalo a jim nové lístky vydalo!

Abý se takovým zmatkům a obtížím předešlo, prosíme velebné duchovenstvo, kteréž vyzvedání ročních podílů pro členy Dědictví z děkanství, z farnosti nebo z okolí obstarává, aby lístky odběrací na bezpečném místě, totiž v archivu farním uschovávalo a k němu i úplný seznam všech tauních členů Dědictví i s čísly diplomů přiložiti a tak zachovávatí ráčilo. — Zároveň se p. t. velebné duchovenstvo česko-slovanské snažně žádá, aby Dědictví Cyrillo-Methodějské opět, jak bývalo jindy, mezi lidem hojně šířiti, rovněž i samo do Dědictví hojně přistupovati ráčilo.

Vladimír Štastný,

starosta Dědictví.

K laskavému povšimnutí p. t. údům!

1. Každý úd nechť sobě lístek odběrací buď u sebe nebo na farním úřadě uschová, poněvadž toliko na poukázání jeho díla Dědictvím vydaná obdrží. „

2. Kdo by list odběrací ztratil anebo komu dochází, nechť ve vyplaceném psaní (franko) od „Pokladnictví Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje v Brně“ nového listu sobě vyžádá a k témuž cíli číslo listu ztraceného udá, které v diplomu zaznamenáno nalézá, a nemá-li ani toho, aspoň nechť řádně jméno své a rok přistoupení k Dědictví oznámí; na poštovní výlohy a za zhotovení nového lístku nechť 20 h (nejlépe v poštovních známkách) přiloží.

3. Každoročně na podzim, když to oznámeno bude „Hlasem“, nechť každý úd list odběrací dá podepsati od svého duchovního pastýře na důkaz, že na živě jest a právo má, díla odebíratí, a takto podepsaným listem nechť se vykáže v knihkupectví na listě zpředu naznačeném, kde se mu kniha vydá.

4. Od vydávání a zaobalení zásilky každoročně platí se v knihkupectví za knihu po 6 haléřích. Kdo však ve dvou letech díla svá z knihkupectví nevyzdvihne, bude se za to míti, že se práva svého vzdává a je Dědictví věnuje.

5. Řádně jest, aby všichni údové farnosti neb i celého dekanátu (vikariátu) se společně o svá díla v náležitém knihkupectví přihlásili, jelikož jim takovým způsobem povozných útrat ubude; ovšem musejí všichni své odběrací lístky od duchovního pastýře podepsané neb aspoň čísla těch lístků s připojenými jmény a s potvrzením vel duchovního pastýře na své knihkupectví zaslati, zároveň i poplatek vypadající za vydání oněch knih po 6 h za knihu (jakož nad to 12 h za poštovní lístek, děje-li se zásilka poštou) připojiti a útraty zacláním způsobené sami zapraviti. Kdo by chtěl, aby mu byla jednotlivé podílná kniha poslána pod křížovou obálkou, nechť ve vyplaceném listě svému knihkupectví pošle svůj odběrací lístek a přiloží ve známkách poštovních kromě 6 h za knihu ještě 30 h na poštovné.

6. Pro uvarování všelikého zmatku jest každý úd povinen, knihy své odebíratí z toho knihkupectví, kteréž mu zpředu vykázano jest; přestěhuje-li se však blíže jiného, jemu přístupnějšího knihkupectví, nechť to „Pokladníkovi Dědictví Cyrillo-Methodějského“ oznámí, a stane se po vůli jeho.

7. Úmrtí každého úda nebo vymření rodiny za úda zapsané račtež dpp. duchovní správceové nebo p. t. příbuzní zemřelého pokladníkovi laskavě oznámiti.

Rídící výbor „Dědictví sv. Cyrilla a Methoda“.

Msgr. Vladimír Šťastný, pap. komoří a bisk. rada, rytíř cíř. rak. řádu Františka Josefa, em. professor gymn. v Brně, starosta. — **Msgr. Dr. Robert Neuschl**, pap. komoří, bisk. rada a konsist. assessor, prof. bohosloví v Brně, jednatel. — **Msgr. Antonín Adamec**, pap. komoří, bisk. rada a kons. assessor, regens bisk. bohosl. ústavu (alumnátu) v Brně, pokladník. — **Dr. František Bulla**, bisk. rada a konsist. assessor, prof. bohosloví v Brně. — **Dr. Alois Dvořák**, konsist. rada, docent dogmatiky a spirituál v bisk. bohosloveckém ústavu (alumnátu) v Brně. — **Dr. Josef Dvořák**, konsist. rada a professor bohosloví v Brně. — **Dr. Karel Elchler**, konsist. rada, katecheta v Brně. — **Tomáš Háječ**, k. a. skutečný a č. konsist. rada, farář na odpoč. v Kroměříži. — **Ferdinand Harna**, limbo orn. farář ve Chvalkovcích u Olomouce. — **Alois Hlavinka**, konsist. rada, farář v Kučerově. — **Msgr. Dr. Jak. Hodr**, sídelní kanovník král. kapitoly, pap. komoří, bisk. rada a konsist. assessor, em. professor bohosloví v Brně, revisor účtů Dědictví sv. Cyr. a Meth. — **Dr. František Hošek**, kons. rada, emer. prof. bohosloví v Meranu. — **Msgr. Alois Hrudíčka**, pap. komoří, bisk. a kons. rada, děkan a farář v Telči. — **František Janovský**, kons. rada, rytíř c. r. řádu Františka Josefa, c. k. professor náboženství na ústavu pro vzdělání učitelů v Brně. — **František Korec**, konsist. rada, správce děkanství a farář v Urbanově. — **Dr. Jos. Kupka**, bisk. rada a konsist. assessor, prof. bohosloví v Brně. — **Jan Novotný**, kons. rada, děkan a farář v Radostíně. — **Msgr. Dr. Josef Pospíšil**, pap. komoří, komtur c. r. řádu Františka Josefa, bisk. rada a kons. assessor, síd. kanovník král. kapitoly, em. prof. theologie, direktor a em. regens bisk. alumnátu v Brně. — **Msgr. Fabian Roháček**, pap. komoří, sídelní kanovník král. kapitoly, bisk. rada a konsist. assessor v Brně. — **Dr. Josef Samsour**, konsist. rada a prof. bohosloví v Brně. — **Dr. Jan Sedlák**, konsist. rada, prof. bohosloví v Brně. — **Josef Svoboda**, č. kanovník, bisk. rada a konsist. assessor, arcikněz, děkan a farář v Lulči. — **Tomáš Štllnger**, O. S. A., konsist. rada, redaktor „Hlasu“ a poslanec říšský a zemský v Brně. — **Msgr. Robert Šuderla**, inful. prelat I. a kapitolní děkan stoličního chrámu Páně v Brně, apoštol protonotář a domácí prelat Jeho Svatosti, komtur c. r. řádu Frant. Josefa, býv. revisor účtů Dědictví sv. Cyr. a Meth. — **Jan Tenova**, konsist. auditor, farář v Chvalkovcích. — **Maximilian Weinberger**, konsist. rada, správce fary a I. vikář při bisk. chrámu Páně v Brně. — **Msgr. Jan Kř. Vojtěch**, inful. prelat II. a arcijáhen stol. chrámu P. v Brně, domácí prelat Jeho Svatosti, komtur c. r. řádu Frant. Josefa, em. direktor boh. alumnátu, em. prof. theologie. — **Dr. Pavel Vychodil**, O. S. B., konsist. rada, ředitel tiskárny v Brně. — **Ignát Wurm**, vikář stol. chrámu Páně, kn. arcib. rada a konsist. assessor v Olomouci, rada nejdp. biskupa Žakovského, konsist. rada Bosenský, Srjemský a Lvovský.

Příjem a výdaj Dědictví sv. Cyr. a Meth.

od 1. ledna do 31. prosince 1907.

Číslo	Příjem a výdaj	Na	Na	
		úpisech	hotovosti	
		K	K	h
	Zbytek od roku 1906.:			
	A) Ve veřejných fondcích . . .	172700		
	B) Na hotovosti	—	19	90
	Nový příjem:			
I.	Úroky	—	7055	49
II.	Vklady nových údů, splátky, dary*) a odkazy	—	7054	06
III.	Za prodané knihy	—	518	01
IV.	Rozličné příjmy	—	5	06
	Souhrn příjmů . . .	172700	14652	52
	Výdaj :			
I.	Za tisk a papír	—	9350	32
II.	Honorář	—	1102	—
III.	Za vazbu	—	3058	—
IV.	Daně (aequivalent poplatkový s příspěvkem školním)	—	381	36
V.	Poštovné a povozné	—	248	10
VI.	Různé výdaje	—	487	42
	Souhrn výdajů . . .	—	14627	20
	Bilance :			
	Když se od příjmů	172700	14652	52
	odpočítá vydání	—	14627	20
	zbývá koncem roku 1907	172700	25	32

*) Dar vd Msgra dra Fr. Ehrmanna, kanovníka v Olomouci 600 korun.

Vladimír Šťastný,

ř. z. m. r. 1907.

Dr. Jak. Hodr,

t. č. zkoumatel účtů,

Antonín Adamec,

t. č. pokladník.

Seznam spisů,

kteřé Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje v Brně za 56 roků
své činnosti vydalo :

R. 1851. — Moravan, kalendář na r. 1852. (pořadatel v r. 1852 až 1859 B. M. Kulda)	ve	5.000	výt.
R. 1852. — Moravan, kalendář na r. 1853	"	2.000	"
Obrázek sv. Ludmily od Jos. Hellicha	"	2.000	"
R. 1853. — Moravan, kalendář na r. 1854	"	2.000	"
Podíl č. 1. Procházka Tom., Putování Krista Pána po sv. zemi	"	2.000	"
Mapa Palestiny od Jana B. Fáborského	"	2.000	"
R. 1854. — Moravan, kalendář na r. 1855, ...	"	4.000	"
Podíl č. 2. Fr. X. Škorpík, Missie tichomořské, ...	"	3.000	"
Mapa Černé Hory od Jana B. Fáborského	"	3.000	"
R. 1855. — Moravan, kalendář na r. 1856, ...	"	4.500	"
Podíl č. 3. Procházka J., Montalembertův Život sv. Alžběty, ...	"	3.500	"
Manes Josef, Diplom pro údy D. sv. C. a M. (umělecká měřytina) dává se každému novému údu.			
R. 1856. — Podíl č. 4. Sušil Fr., Josefa Flavia O válce židovské	"	4.000	"
Moravan, kalendář na r. 1857, ...	"	8.000	"
Mapa Palestiny 2. vyd.	"	2.000	"
Procházka Jak., Život sv. Alžběty 2. vyd.	"	2.000	"
R. 1857. — Moravan, kalendář na r. 1858, ...	"	10.000	"
Podíl č. 5. Štulc V., Život sv. Cyrilla a Methoděje	"	8.000	"
Obrázek sv. Cyrilla a Methoděje od Jos. Hellicha	"	8.000	"
Podíl č. 6. Novotný V., Fabiola od Wisemana	"	8.000	"
Mapa Italie stř. od Jana B. Fáborského	"	8.000	"
Obrázek sv. Cyrilla a Methoděje (8°) od Jos. Hellicha	"	24.000	"
R. 1858. — Moravan, kalendář na r. 1859, ...	"	10.000	"
Podíl č. 7. Valouch Fr., Život sv. Jana Kapistrana	"	10.000	"
Podíl č. 8. Dušek Ant., Právě dějiny sv. mučovníků vých.	"	10.000	"

R. 1859. — Moravan, kalendář na r. 1860, (poř. B. M. Kulda a Ig. Wurm)	12.000
Podíl č. 9. Dr. Bílý Jan, Dějepis sv. kat. církve	12.000
Obraz sv. Vojtěcha od Jos. Hellicha,	12.000
R. 1860. — Moravan, kalendář na r. 1861, (poř. v r. 1861—1866 Ig. Wurm)	15.000
Podíl č. 10. Procházka Jak., Život sv. Františka Borg.	13.000
R. 1861. — Moravan, kalendář na r. 1862,	15.000
Podíl č. 11. Procházka Mat., Život Bl. Jana Sarkandra	15.000
R. 1862. — Moravan, kalendář na r. 1863,	14.000
Podíl č. 12. Procházka Jak., Život sv. Angely z Mer.	13.000
R. 1863. — Moravan, kalendář na r. 1864,	14.000
Podíl čís. 13. Dr. Hošek Fr. X., Život a spisy sv. Augustina	13.000
R. 1864. — Moravan, kalendář na r. 1865,	13.000
Podíl č. 14. Ronovský Fr., Ho- spodářská kniha	13.000
R. 1865. — Moravan, kalendář na r. 1866,	15.000
Podíl č. 15. Dr. Chmelíček Jos., Cesta do sv. země I.	13.000
R. 1866. — Moravan, kalendář na r. 1867, (poř. Ig. Wurm a Jan Kř. Vojtěch)	12.000
R. 1867. — Moravan, kalendář na r. 1868, (poř. v r. 1868—1873 Jan Kř. Vojtěch)	14.000
Podíl č. 16. Dr. Chmelíček Josef, Cesta do sv. země II.	13.000
R. 1868. — Moravan, kalendář na r. 1869,	12.000
R. 1869. — Moravan, kalendář na r. 1870,	14.000
Podíl č. 17. Dr. Chmelíček Josef, Cesta do Francouz a Španěl I.	13.000
R. 1870. — Moravan, kalendář na r. 1871,	13.000
R. 1871. — Moravan, kalendář na r. 1872,	15.000
R. 1872. — Podíl č. 18. Dr. Chmelíček Josef, Cesta do Francouz a Španěl II. (Moravan, kalendář na r. 1873. vydán byl již nákładem Bedřicha hraběte Sylva Tarouccy.)	13.000
R. 1873. — Podíl č. 19. Dr. Chmelíček Josef, Cesta do Francouz a Španěl III. a Soukop Jan, Výlet do Solno- hradu	13.000
R. 1874. — Podíl č. 20. Poimou Fr., Žena křesť. dle Marchala	12.000

R. 1875. — Podíl č. 21. Procházka Mat., Křesť. muž od Marchala	ve 12.000	výt.
R. 1876. — Podíl č. 22. Kosmák V., Kukátko I.	" 13.000	"
R. 1877. — Podíl č. 23. Dumek J., Hospodářská čítanka	" 11 800	"
R. 1878. — Podíl č. 24. Kosmák V., Kukátko II.	" 11.500	"
R. 1879. — Podíl č. 25. Procházka Jak., Život sv. Františka Sal. I.	" 10.000	"
R. 1880. — Podíl č. 26. Procházka Jak., Život sv. Františka Sal. II.	" 10.000	"
R. 1881. — Podíl č. 27. Hakl Boh., Cesta do Říma	" 9.500	"
R. 1882. — Podíl č. 28. Dobrý J., Haringera Život ctk. Klem. M. Hofbauera	" 9.500	"
R. 1883. — Podíl č. 29. Kosmák V., Kukátko III.	" 9.500	"
R. 1884. — Podíl č. 30. Procházka Mat., Sborník sv. Methodějský	" 9.550	"
R. 1885. — Podíl č. 31. Rejzek A., Sv. Josafat	" 9.050	"
R. 1886. — Podíl č. 32. Dr. Procházka Mat., Missie jezuitské	" 9.050	"
R. 1887. — Podíl č. 33. Eichler K., Poutní kniha I. díl, Poutní místa 1. část . . .	" 9.050	"
R. 1888. — Podíl č. 34. Eichler K., Poutní kniha I. díl, Poutní místa 2. část . . .	" 9.050	"
R. 1889. — Podíl č. 35. Rejzek A., Bl. Edmund Kampion	" 9.050	"
R. 1890. — Podíl č. 36. Kosmák V., Kukátko IV.	" 9.100	"
R. 1891. — Podíl č. 37. Jos. Koudelka, Život sv. Aloisia	" 9.100	"
R. 1892. — Podíl č. 38. Kosmák V., Kukátko V.	" 9.100	"
R. 1893. — Podíl č. 39. Korec, Poutní kniha II. díl, Modlitby a písně	" 15.000	"
R. 1894. — Podíl č. 40. Rejzek A., Bl. Anežka Česká	" 9.500	"
R. 1895. — Podíl č. 41. Weinberger M., Obrazy z katolických missií	" 9.500	"
R. 1896. — Podíl č. 42. Čtvero vzorů kř. života. Napsali Fr. Tater, A. Hrudíčka, F. Janovský	" 9.500	"
R. 1897. — Podíl č. 43. Tři povídky. Napsal František Valoušek	" 9.500	"
R. 1898. — Podíl č. 44. Učení katol. náboženství — Podíl č. 45. Tenora Jan, Život sluhy B. P. Martina Středy	" 8.000	"
R. 1899. — Podíl č. 46. Kolísek Leop., Lurdy	" 9.500	"
R. 1900. — Podíl č. 47. Bartoš Fr., Domácí čítanka	" 10.000	"
R. 1901. — Podíl č. 48. Zpět k Římu. Napsali Fr. Janovský, J. Weiss a P. Pavelka	" 9.500	"

R. 1902. —	Podíl č. 49. Hruďička A., Františka Slavatová, Vrba R., O úpadku stavu rolnického, Perůtka Fr., Katechismus střidmosti a zdrženlivosti	ve	9.500	veš
	Z toho zvláštní otisky:			
	A. Hruďička, Františka Slavatová	"	1.500	"
	R. Vrba, O úpadku stavu rolnického	"	1.500	"
	Fr. Perůtka, Katechismus střidmosti	"	1.500	"
R. 1903. —	Podíl č. 50 Hlavinka Alois, Dějiny světa v obrazech Díl I.	"	10.000	"
R. 1904. —	Podíl č. 51. Konečný Filip Jan, Jen katolické náboženství má budoucnost. Štastný Vlad., Památce Fr. Sušila	"	9.000	"
	Z toho zvláštní otisky:			
	Konečný Filip Jan, Jen katolické náboženství má budoucnost	"	1.000	"
	Štastný Vlad., Památce Fr. Sušila	"	1.000	"
R. 1905. —	Podíl č. 52 Rondina-Jirák, Anežka a Zuzanna, Weinberger M., Z katol. missií	"	10.000	"
R. 1906. —	Podíl č. 53. Hlavinka Alois, Dějiny světa v obrazech. Díl II.	"	10.000	"
	— Podíl č. 54. Hamerle-Schroller, Chcete popravu neb opravu manželství?	"	18.000	"
	— Podíl č. 55. Zíka Jan, Volná škola	"	18.000	"
R. 1907. —	Podíl č. 56 Roselly-Florian, Křištof Kolumbus	"	10.000	"
	— Podíl č. 57. Vrba, Rozinách kapitalismu	"	15.000	"
R. 1908. —	Podíl č. 68. P. Cyrill Jež, S J. Božské Srdce Ježíšovo, pramen blaženosti	"	12.000	"
	— Podíl č. 59 Dr. Jos. Samsour, Pa-pežové v dějinách	"	10.000	"
	— Podíl č. 60 František Jirák, Přírodopisná čítanka I.	"	10.000	"

J m é n o d í l a	Počet exempl. na skladě	Přv. cena		Sníž. cena	
		K	h	K	h
<i>Dr. Bílý J.</i> , Dějepis církve katolické . .	40	4	—	1	60
<i>Procházka M.</i> , Život bl. Jana Sarkandra	340	4	—	2	—
<i>Dr. Chmátěček J.</i> , Cesta do sv. země, II. díl	35	3	—	1	—
„ Cesta do Francie a Španěl, I. díl	100	2	—	1	—
„ „ „ „ „ „ „ „ II. „	852	1	60	—	60
„ „ „ „ „ „ „ „ III. „	851	1	—	—	40
<i>Procházka M.</i> , Muž křesťanský	40	1	60	1	—
<i>Dumek J.</i> , Hospodářská čítanka	729	1	60	1	—
<i>Prcházka M.</i> , Sborník svato-Methodějský	30	1	80	1	40
<i>Rejzek A.</i> , Sv. Josafat	30	2	—	1	60
<i>Procházka M.</i> , Missie jesuitské	123	1	80	1	40
<i>Dr. Eichler K.</i> , Poutní kniha, I. díl Poutí místa I. část	60	1	60	1	20
„ „ „ „ „ „ „ „ I. „ „ „ 2. „	200	2	40	2	—
<i>Rejzek A.</i> , Bl. Edmund Kampian	226	2	40	2	—
<i>Koudelka J.</i> , Život sv. Aloisia	208	2	40	2	—
<i>Korec</i> , Poutní kniha II. d. Modlitby a písně.	3622	3	—	2	—
<i>Rejzek A.</i> , Bl. Anežka Česká	846	2	40	2	—
<i>Weinberger M.</i> , Obrazy z katol. missií .	1004	2	40	2	—
<i>Tater, Hruďiška, Janovský</i> , Čtyři vari kř. života	1205	2	40	2	—
<i>Valoušek F.</i> , Tři povídky	1600	2	40	2	—
<i>Tenora Jan</i> , Život P. Martina Středy T. J.	1850	3	—	2	—
<i>Koltsek Leopold</i> , Lurdy a pout do Lurd .	1109	2	40	2	—
<i>Bartoš Frant.</i> , Domáci čítanka	1421	2	40	1	50
<i>Janovský, Weiss, Pavelka</i> , Zpět k Římu .	2142	2	—	1	50
<i>Hruďiška A.</i> , Františka Slavatová, Vrba					
R., O úpadku stavu rolnického, <i>Perútka</i>					
Fr., Katechismus střídmosti	2348	2	60	2	—
Z toho zvláštní otisky:					
<i>Hruďiška, Františka Slavatová</i>	705	1	40	1	—
<i>Vrba</i> , O úpadku stavu rolnického	915	—	80	—	40
<i>Perútka</i> , Katechismus o střídmosti	201	—	40	—	20
<i>Hlavinka Al.</i> , Dějiny světa, I díl	3287	3	—	2	—
<i>Konečný F. J.</i> , Jen katol. náboženství má budoucnost, <i>Šťastný Vl.</i> , Fr. Sušil	3843	2	40	2	—
Z toho zvláštní otisky:					
<i>Konečný, K.</i> , náboženství má budoucnost	700	2	—	1	70
<i>Šťastný Vl.</i> , Památce Františka Sušila	700	—	40	—	30
<i>Rondina-Jirák</i> , Anežka a Zuzanna, <i>Wein-</i>					
<i>berger</i> , Z katolických missií	3726	2	40	2	—
<i>Hlavinka Al.</i> , Dějiny světa, II. díl	4012	3	—	2	—
<i>Hamerle-Schroller</i> , Oprava manželství . .	6029	—	—	—	10
<i>Zika Jan</i> , Volná škola	9009	—	—	—	15
<i>Roselly-Florian</i> , Kristof Kolumbus	4009	3	—	2	—
<i>Vrba</i> , Rozmach kapitalismu	9000	—	50	—	40
<i>Jež Cyr</i> , Bož. Srdec Ježíše, pramen blaž.	12000	—	—	—	20
<i>Samsour Dr. J.</i> , Papežové v dějinách . .	10000	1	50	—	—
<i>Jirák Fr.</i> , Přírodopisná čítanka I.	10000	1	50	—	—
Mimo to je na skladě:					
„Moravan“, kalendář od r. 1871 a 1873 po :	—	—	73	—	30
Obráz svatého Vojtěcha	—	—	60	—	40
Mapa Cernégory	—	—	20	—	4
Mapa Střední Itálie	—	—	40	—	10

Statistický výkaz udů Dědictví sv. Cyrilla a Methoda podle roků, kdy vstoupili.

Roku	při- stoupilo údů	z nichž jest zaklada- telů	I. třídy	II. třídy	III. třídy	Rodů a údů včetněch	Kněží
1850	59	5	6	5	43	4	46
1851	350	10	5	17	318	61	168
1852	525	8	5	5	517	161	147
1853	745	—	—	4	741	221	71
1854	799	—	—	1	798	144	67
1855	1247	1	—	6	1240	268	137
1856	1228	1	—	2	1225	287	122
1857	1697	—	—	3	1694	276	259
1858	1291	—	—	2	1289	202	95
1859	1475	1	—	2	1472	352	107
1860	1041	1	—	—	1040	184	50
1861	831	—	—	1	830	186	70
1862	695	—	—	1	694	122	22
1863	593	—	—	—	593	77	25
1864	205	—	—	—	205	55	5
1865	126	—	—	—	126	14	2
1866	130	—	—	2	128	34	2
1867	151	—	—	—	151	50	10
1868	170	—	—	2	168	48	28
1869	106	—	—	—	106	36	10
1870	78	—	—	1	77	5	6
1871	40	—	—	—	40	—	2
1872	48	1	—	—	47	1	5
1873	50	1	—	—	49	2	9
1874	68	1	—	1	66	1	12
1875	49	1	—	9	39	—	11
1876	45	—	1	6	38	—	14
1877	47	1	—	9	37	2	10
1878	21	1	—	10	10	—	5
1879	64	1	—	13	50	8	12
1880	51	4	—	—	47	12	11
1881	56	1	—	—	55	3	14
1882	59	—	—	—	59	8	22
1883	54	—	—	—	54	7	14
1884	57	—	—	—	57	10	22
1885	162	1	—	—	161	32	36
1886	47	—	—	1	46	13	6
1887	33	—	—	—	38	8	4
1888	61	—	—	—	61	11	25
1889	66	—	—	—	66	13	27
Společno	14635	40	17	103	14475	2918	1709

Roku	přil- stoupilo údů	z nichž jest zaklada- telů	I. třídy	II. třídy	III. třídy	Rodů a údů vděčných	Kněží
Přeneseno	14635	40	17	103	14475	2918	1709
1890	105	—	—	1	104	15	57
1891	140	—	—	—	140	13	78
1892	183	—	—	—	182	16	114
1893	154	1	—	—	154	16	76
1894	151	—	—	—	151	14	61
1895	118	1	—	—	117	14	59
1896	149	—	—	—	149	14	89
1897	73	—	—	—	73	10	42
1898	172	—	—	—	172	7	123
1899	181	1	—	—	180	15	56
1900	86	—	—	—	86	19	33
1901	70	—	—	—	70	7	40
1902	81	—	—	—	81	12	33
1903	62	—	—	—	62	16	33
1904	84	—	—	—	84	11	31
1905	51	—	—	—	51	3	25
1906	109	—	—	—	109	6	84
1907	74	1	—	—	74	12	16
Souhrn	16078	44	17	104	16511	3138	2759

Seznam zemřelých údů

Dědictví ss. Cyrilla a Methoděje. *)

Z diecése Brněnské:

Bohuňovský Karel z Bystřice.

Černý Jakub z Holásek.

Černý Jan z Holásek.

Černý Ondřej z Holásek.

Dědek Josef z Bystřice.

Dobiáš Alois z Bystřice.

Hanákova Marie v Nové Vsi.

*) Uctivě žádáme všech p. t. příznivců našeho Dědictví, aby úmrtí spoluúďů správě Dědictví rychle oznamovali, jelikož se to u mnohých teprve po letech stávalo.

Havlíček Jakub a Veronika v Žabovřeskách.
 Vdp. Hoch František, bisk. a kons. rada, farář v Jaroměřicích.
 Janeček Jakub z Bystřice.
 Jokl Antonín z Pisečného.
 Vdp. Kuda Mořic, bisk. a kons. rada, farář v Bystřici.
 Dp. Kynický František, deficient v Bystřici p. II.
 Měřinský Jakub v Nosislavě.
 Navrátil Vincenc z Bystřice.
 Nečesánek František z Leseňovic.
 Novoměstský Josef a Marie, zakladatelé rodu v Lovčicích.
 Panáček František v Krumvíři, zakladatel rodu.
 Procházka Jan v Alexovicích, zakladatel rodu.
 Vdp. Raus Jan, prelát při domě etc. v Brně.
 Šablík Jiří z Bystřice.
 Serbonek Antonín z Bystřice.
 Srnec Tomáš v Nosislavě, zakladatel rodu.
 Truhlář František z Bystřice.
 Vaverka Josef v Žabovřeskách, zakladatel rodu.
 Zejdova Františka, ovdovělá Semradová v Heralticích.

Z arcidiecése Olomoucké:

Babirad Antonín z Važan, zakladatel rodu.
 Hraběšková Ludmila v Němčicích.
 Hýlova Johanna ve Staré Vsi.
 Pavlikova Eleonora z Kokor.
 Šásak Silvestr z Lukové.
 Srovnalova Barbora ze Seničky.
 Strýčková Františka z Buchlovic.
 Svozilova Marie v Olšanech.
 Šafránková Petronilla z Palhance.
 Šik Jakub z Břestku.
 Valihrachova Kateřina v Křelově.
 Velech Karel v Louče.
 Vyroubal Antonín ve Velké Rakové.
 Vyroubal František ve Velké Rakové.
 Dp. Weber František, farář Milotický v. v., člen Výboru D. a M.

Z arcidiecése Pražské:

Dp. Ludvík Jakub, farář v Ouněticích.

Z diecése Rožnovské:

Dp. Rojko Ondřej, jubil. farář v Lomu.

Tito v Pánu zesnulí úřově poručení budtež nábožným modlitbám úřův živých.

Modleme se. Bože, všech věrných Stvořiteli a Vykupiteli, duším služebníkův a služebnic svých odpuštění všech hříchů rač dáti, aby prominuti, kterého vždycky žádali, pobožnými prosbami dojiti mohli. Skrze Krista Pána našeho. Amen.

Odpočinutí věčné dejž jim, Pane, a světlo věčné ať jim svítí! Ať odpočívají v pokoji. Amen.

Oznámení.

Dědictví sv. Cyrilla a Methoda vydalo a hojněmu šíření doporučuje:

== POUTNÍ KNIHU, MODLITBY A PÍSNĚ. ==

Sestavili Fr. Korec, farář v Řeznovicích, a Dr. Tomáš Korec, katecheta na e. k. II. českém gymnasiu v Brně.

Prodává se u pokladníka dp. Ant. Adamece, regenta bohosl. ústavu v Brně, ve snížené ceně za 1 zl. č. 2 K.

Poutní knize dostalo se církevního schválení a doporučení od nejdlůst. biskupské konsistoře v Brně: Přiblížejíc k žádosti ze dne 26. listopadu 1893 schvaluje biskupská konsistoř předloženou sobě »Poutní knihu« a přeje, aby dílo toto dlouhé a úsilovné práce hojného užitku mezi věřícím lidem přineslo. Spolu pak dosvědčuje, že odpustkové modlitby, v knize této uvedené, jsouc věrnými překlady modliteb v »Raccolta di orazioni e pie opere« obsažených, spolehlivými a správnými jsou a že odpustky za modlitby tyto — jak na str. 27, udáno jest — i duším v očistci způsobem přimluvy přivlastnit lze. Dáno v biskupské konsistoři v Brně dne 30. listop. 1893, č. 5346.

Dr. Fr. Zelbert, kaplt. děkan.

Homolka, sekretář.

Od nejdlůst. arcibiskupské konsistoře v Olomouci:

Librum ab Haereditate SS. Cyrilli et Methodii pro anno 1893 editum »Poutní kniha« attentioni Ven. Cleri recommendamus. (Currenda Consistorialis IV, n. 1894, n. 5577)

Zvláště pak schválila a všele doporučila »Poutní knihu« nejdlůst. biskupská konsistoř v Hradci Králové: Vyřizujíc žádost ze dne 31. března 1894, klademe sobě za čest sděliti, že v nejbližším čísle zdejšího Ordinariátního listu bude uveřejněno:

Poutní kniha. Modlitby a písně. Sestavil František Korec, farář v Řeznovicích, a Dr. Tomáš Korec, katecheta na e. k. českém gymn. v Brně. Tiskem benediktinů rajhradských v Brně.

Po předmluvě a úvodu, ve kterém jest velmi dobré poučení o pouti a odpustcích, následuje na 837 stranách veliký výběr krásných, v duchu církevním sepsaných modliteb, rozjímání, promluv a notami opatřených písní. Účelem knihy jest odstraniti rozjímání, promluvy a písně nevhodné a nevkusné, které uvádějí samu poutní pobožnost v lehkost a nevážnost, a podati vědeckým poutníkům a jednotlivým poutníkům pobožnosti dobré. Kniha tato vyhovuje tomuto účelu dokonale. Všele ji doporučujeme a žádáme, aby duchovní správy na ni důtklivě upozornili a obzvláště vědec poutníkův, aby si ji opatřili a jí jako nejlepši příručky užívaly. Úprava jest velmi slušná, cenu mírná.

Biskupská konsistoř v Hradci Král., dne 12. dubna 1894.

Ed. Prašinger, gen. vikář

Fr. Hampl, rada.

Z časopisů velmi příznivě posoudili a důtklivě doporučili »Poutní knihu« *Obzor*, *Hlas* a *Hlídky* v Brně, *Vlast* a *Čech* v Praze.

Oznamení.

Pau Jan E. Tomola, majitel ústavu sochařského a kamenického v Brně, v Silniční třídě č. 43., jenž provedl pomník Sušilův a Procházekův, zhotovil ve prospěch téhož pomníku zdařilé sádrové odlitky medaillonu v průměru 41 cm. s dvojitým poprsím Sušila a Procházky. Medaillon ten bude milou památkou na oba naše slavné muže, pěknou ozdobou pokoje, a čistý výtěžek bude věnován na uhrazení výloh za pomník a na fond pro budoucí trvalé zachování pomníku; protož zvou se titelé obou našich oslavenců, aby sobě medaillon ten hojně objednávali. Ceny medaillonu na místě u p. Tomoly v Brně jsou:

medaillonu bílého	4 K 80 h
„ bílého lakovaného	5 K 20 h
„ bronzovaného nebo pozlaceného	5 K 40 h

Kdo by sobě přál zásilku poštou, nevypлаcenou, dlužno, aby poslal kromě ceny za medaillon ještě 2 K 40 h za bednu, balivo a nákladní list. — Objednávky zprostředkuje **Aut. Adamec**, pokladník »Dědictví sv. Cyr. a Meth.« v Brně.

Roč. 61. „HLAS“ 1909.

časopis věnovaný zájmům našeho lidu vůbec a jednotlivých stavů zvláště, psán jest slohem řízným, srozumitelným a jasným.

»HLAS« přináší články úvodní o všech událostech sběhnuvších se na poli politickém, národním, církevním, národohospodářském a společenském, dále přehledy politické, různé zprávy, dopisy, články hospodářské, literární, bursu, trhy, loterii atd. — Části zábavné věnuje se obzvláště péče. Jmenovitě píše pod čarou oblíbení u našeho lidu proslulí spisovatelé. — Pro velikou svou rozšířenost hodí se »HLAS« pp. obchodníkům, živnostníkům k ohlášení inserátů nejrozmanitějšího druhu. — Ceny levné.

„HLAS“ vychází jako denník a týdeník.

Denník stojí poštou měsíčně 2 K 50 h, ročně 30 K, týdeník
čtvrtletně 2 K, ročně 8 K.

Administrace „HLASU“ v Brně, Starobrněnská ul. č. 19-21

BUDOUNOST.

Orgán českoslov. strany křesť.-sociální na Moravě a ve Slezsku.

(Dříve Obrana práce a Dělnictva.) Vychází každý pátek.

Předplatné celoročně s poštovní zásilkou 4 K.

Redakce i admin. v Brně, Biskupská ul. č. 1.

MORAVAN.

Kalendář na rok 1909. Roč. 58. Uspořádal P. Gunther Schössler,
O. S. B. Cena 90 h.

Benediktinská knihtiskárna má hojný sklad knih, obstarává tiskopisy všeho druhu správně a levně, a také má své vlastní knihařství a hojný výběr menších i větších obrázků. — Seznam knih lze dostati zdarma a franko

---

Roč. 32. „OBZOR“ 1909.

Časopis pro poučení a zábavu.

Vychází jednou za měsíc

Redigují František Dohnal a Ladislav Tomášek.

Předplatné celoročně s poštovní zásilkou 4 K přijímá administrace »OBZORU« v Brně, v benediktinské knihtiskárně.

Za heslem »Dědictví otcův zachovej nám, Pane!« hledí »OBZOR« hojným a vybraným čtením poučným i zábavným utvrzovati lid náš ve víře a lásce k církvi a vlasti a nabádati hlavně k dobře a po křesťansku sporádanému životu rodinnému našich zbožných předků, který se bohužel čím dále tím žalostněji porušuje. — Cena ročníku 4 K (2 zl.). Každému řádnému předplatiteli jest volno objednat i ku svému výtisku libovolný počet výtisků mimořádných po 2 K na rok, čímž stává se »OBZOR« nejlacinějším podobným listem. Zřejmě však, že může se udržeti jen hojným odebíráním a šířením ve všech vrstvách národa našeho. Buďliž tedy údům našeho »Dědictví« vřele doporučen.

Roč 18. NÁŠ DOMOV 1909.

Oblíbený měsíčník zábavně-poučný vychází od 1. ledna 1908 tiskem a nákladem benediktinské knihtiskárny v Brně za spoluvydavatelství olomoucké jednoty »Našeho Domova«. Redakce zůstává i dále heze změny v Olomouci. Předplatné jako při »Obzoru«.

**Papežská knihtiskárna benediktinů rajhradských
v Brně**

vydává tyto časopisy:

HLÍDKA.

Měsíčník vědecký se zvláštním zřetelem k apologetice a filosofii.
Redaktor Dr. Pavel Vychodil. — Sešity po 5 arších velké 8°.
Předplatné ročně 10 K.

Škola Božského Srdce Páně.

Měsíčník pro katol. lid, zvláště však pro bratrstva.

Celoročně i s poštovní zásilkou 3 K 20 h. — Přílohy ku

„Škole B. S. P.“ bývají ve zvláštním předplacení tyto:

Knihovna našeho lidu. Ročně nejméně 60 archů, krásného, zábavného a poučného čtení, předplatné jen 4 K ročně.

— **Knihovna duchovní.** Sbírka spisů vedoucích a povzbuzujících ku zdravé zbožnosti, vychází v ročníkách v předplacení za 4 K ročně. — **Anděl Strážný.** Časopis pro křesťanskou mládež, hojně obrázky vykrášený, vychází mimo prázdniny měsíčně o 2 arších v barevné obálce a stojí v předplacení 1 K 60 h ročně. — **Květy Mariánské.** List měsíční ctitelů Panny Marie. Vychází měsíčně o 2 arších v barevné obálce a stojí v předplacení 1 K 60 h ročně.

Kosmák Václ. Sebrané Spisy. Nové vydání

Vycházejí ve dvojím vydání: na lepším a prostém papíře.

Dosud vyšlo XII dílův. Ceny jejich jsou:

Díl I.	stran 768.	Dražší K 3·86,	lacinější K 2·12.
Díl II.	576.	„ K 2·40,	„ K 1·80.
Díl III.	710.	„ K 2·80,	„ K 2·10.
Díl IV.	512.	„ K 2·10,	„ K 1·60.
Díl V.	576.	„ K 2·40,	„ K 1·80.
Díl VI.	576.	„ K 2·40,	„ K 1·80.
Díl VII.	576.	„ K 2·40,	„ K 1·80.
Díl VIII.	576.	„ K 2·40,	„ K 1·80.
Díl IX.	576.	„ K 2·40,	„ K 1·80.
Díl X.	560.	„ K 2·40,	„ K 1·80.
Díl XI.	565.	„ K 2·40,	„ K 1·80.
Díl XII.	437.	„ K 1·60,	„ K 1·20.

Vydání lacinější předplatné na 5 sešitů 1 K 30 h; na lepším papíře 2 K.

Údové

Dědictví svatého Cyrilla a Methoděje v Brně

obdrží za rok 1908 tři spisy a sice:

1. P. Cyrill Jez, S. J.:

Božské srdce Ježíšovo,
pramen blaženosti.

2. Dr. Jos. Samsour:

Papežové v dějinách.

3. Fr. Jirák:

Přírodopisná čítanka 1.

